

SBÍRKA
SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK

NEJVYŠŠÍHO SOUDU
ČESKÉ REPUBLIKY

10/2014

OBSAH
Rozhodnutí ve věcech trestních

Důkaz	č. 51
Návrh na potrestání	č. 52
Zabití	č. 53
Započítání trestu	č. 55
Zkrácené přípravné řízení	č. 52
Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby	č. 54

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dohoda o hmotné odpovědnosti	č. 116
Dražba	č. 111
Exekuce	č. 110, 111
Incidenční spory	č. 107, 113
Insolvence	č. 107, 113
Insolvenční správce	č. 114
Novace privativní	č. 112
Oceňování majetku	č. 110
Odstoupení od smlouvy	č. 115
Podjatost	č. 114
Poplatky soudní	č. 106
Rozsudek pro uznání	č. 108
Směnky	č. 112
Smlouva pojistná	č. 115
Úpadek	č. 113
Vázanost rozhodnutím soudu	č. 107
Vlastnictví	č. 107
Zajištění závazku	č. 113
Zánik závazku	č. 112
Znalecký posudek	č. 109

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH

I. Za policejní provokaci se považuje aktivní činnost policie, která směřuje k podněcování určité osoby (fyzické či právnické) ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat její trestní stíhání, a jejímž důsledkem je vzbuzení úmyslu spáchat trestný čin podněcovanou osobou, ačkoliv předtím tato osoba žádný takový úmysl neměla.

Policejní provokací je i taková aktivní činnost policie, jíž dochází k doplňování chybějících zákonných znaků základní skutkové podstaty určitého trestného činu, k záměrnému podstatnému navýšení rozsahu spáchaného činu podněcovanou osobou, či k jiným způsobem vyvolané změně právní kvalifikace spáchaného činu k tíži podněcované osoby, zejména pokud jde o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, byť by jinak tato osoba byla k spáchání činu v obecném smyslu rozhodnuta.

II. Pokud při provádění zkoušky spolehlivosti realizované podle § 41 zák. č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, nedojde ze strany příslušníka inspekce či jiné osoby provádějící takovou zkoušku (§ 41 odst. 4 zák. č. 341/2011 Sb.) k nepřípustnému ovlivnění jednání zkoušené osoby způsobem zakládajícím policejní provokaci, pak jsou zkouška spolehlivosti provedená v souladu s § 41 zák. č. 341/2011 Sb. a důkazy v souvislosti s ní získané (zejména obrazový a zvukový záznam dokumentující průběh zkoušky spolehlivosti a inspekci pořizený úřední záznam podle § 41 odst. 6 zák. č. 341/2011 Sb.) využitelné také v trestním řízení (§ 89 odst. 2 tr. ř.).

III. Důkaz získaný na základě policejní provokace je absolutně neúčinný v trestním řízení vedeném proti vyprovokované osobě.

(Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 301/2014, ECLI:CZ:NS:2014:TPJN.301.2014.1)

Z o d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudech a soudcích“), a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k otázce trestněprávní kvalifikace jednání majícího znaky trestného činu, jehož se dopustí prověřovaná osoba v rámci tzv. zkoušky spolehlivosti ve smyslu § 41 zák. č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů,

ve znění zákona č. 64/2014 Sb. (dále jen „zákon č. 341/2011 Sb.“, případně „ZGIBS“).

Tento návrh učinil na základě podnětu ředitele odboru mimořádných opravných prostředků Nejvyššího státního zastupitelství ze dne 6. 2. 2014 a na základě doporučení evidenčního senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2014.

Z předloženého podnětu vyplývá, že Nejvyšší státní zastupitelství zaregistrovalo nejednotnost postupu Nejvyššího soudu při posuzování otázky trestní odpovědnosti pachatele – policisty podrobeného tzv. zkoušce spolehlivosti ve smyslu § 41 zák. č. 341/2011 Sb., za jednání, které bylo předmětem této zkoušky. Tato rozdílnost je shledávána mezi usnesením Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2013, sp. zn. 3 Tz 61/2013, jež v posuzované věci považovalo za zákonné vyslovení viny pachatele trestným činem (konkrétně přečinem zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a/ zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů /dále jen „tr. zákoníku“/ a zločinem přijetí úplatku podle § 331 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku), a dříve vydaným rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 8 Tz 39/2013, který takovou možnost (tj. vyslovení závěru o spáchání trestného činu při zkoušce spolehlivosti zkoušenou osobou, tj. policistou) v jím přezkoumávané věci vyloučilo.

Ve věci vedené pod sp. zn. 8 Tz 39/2013 rozhodoval Nejvyšší soud o stížnosti pro porušení zákona, kterou ve prospěch obviněného P. S. podala ministryně spravedlnosti proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 12. 10. 2011, sp. zn. 8 To 373/2011, jímž bylo zamítnuto odvolání obviněného podané proti rozsudku Okresního soudu v Domažlicích ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. 2 T 54/2011. Citovanými rozhodnutími byl obviněný pravomocně uznán vinným přečinem zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, jehož se podle zjištění soudů dopustil tím, že v P. dne 12. 12. 2010 okolo 16.50 hodin, na Obvodním oddělení Policie ČR P., v rámci své pracovní činnosti při výkonu dozorcí služby převzal od oznamovatele, jímž byl pracovník Inspekce policie České republiky, 13. oddělení Praha, vystupující pod krycími doklady, v rámci prováděné zkoušky spolehlivosti pod názvem „Sváta“ oznámený nález igelitové tašky, která obsahovala černou peněženko s finanční hotovostí ve výši 305 Kč, černou šálu s červenými květy, propisovací tužku, papírové kapesníky Lilien, krabičku se dvěma cigaretami Red White, zapalovač a klíč s přívěskem, na kterém byl nápis Svijanov, všechny věci v celkové hodnotě 84 Kč, s tím, že tento nález nikde nezaevidoval a neučinil žádná opatření stanovená mu Metodickou příručkou ředitele služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 3/2008 ze dne 22. 12. 2008 a igelitovou tašku s obsahem si ponechal. Obviněný byl odsouzen k trestu zákazu činnosti spočívajícímu v zákazu výkonu povolání příslušníka Policie České republiky na dobu pěti let.

Nejvyšší soud, který v rozsudku ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 8 Tz 39/2013, vyslovil porušení zákona v ustanoveních § 254 odst. 1 tr. ř., § 256 tr. ř., § 2

odst. 5, 6 tr. ř. a § 329 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, z podnětu podané stížnosti pro porušení zákona napadená rozhodnutí zrušil a věc vrátil státnímu zástupci k došetření, s oporou o relevantní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“)¹, Ústavního soudu České republiky (dále jen „Ústavní soud“)¹ a Nejvyššího soudu² vyslovil názor, že „v projednávané věci šlo o skutek, jenž byl vybudován na základě zkoušky spolehlivosti podle § 107 zák. č. 273/2008 Sb., a tudíž se jedná o vybočení z přesně stanovených hranic, v jejichž rámci má probíhat zákonný a zároveň spravedlivý proces (zaručený čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod) vymezený pravidly zakotvenými v trestním řádu, neboť se jednalo o čin iniciovaný policií, a tedy provokaci“. Současně se vyslovil i k otázce procesní (ne)použitelnosti důkazů opatřených při této zkoušce, když zaujal názor, že „v takovém případě nemůže zkouška spolehlivosti, resp. její výsledek v podobě obrazového a zvukového záznamu či úřední záznam o ní sepsaný (§ 107 odst. 4 zák. č. 273/2008 Sb.) sloužit jako důkaz ve smyslu § 89 odst. 2 tr. ř., pokud se toto řízení vede pro skutek, který byl předmětem zkoušky spolehlivosti“. Závěr o iniciaci činu ze strany policie (Inspekce policie České republiky) dovodil i ze zjištění, že „před podáním návrhu na potrestání nebyly známy takové poznatky, které by svědčily o konkrétním podezření, že se obviněný dopouští nezákonné činnosti, kterou by předmětná zkouška spolehlivosti měla odhalit“. Nejvyšší soud proto v této trestní věci uzavřel, že účelem zkoušky spolehlivosti „bylo pouze obviněného k protiprávnímu jednání vyprovokovat“.

Oproti tomu ve věci vedené pod sp. zn. 3 Tz 61/2013 rozhodl Nejvyšší soud o stížnosti pro porušení zákona podané ministryní spravedlnosti ve prospěch obviněného S. K. tak, že tuto podle § 268 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl, když dospěl k závěru, že v jednání policie (Inspektora Policie České republiky provádějícího zkoušku spolehlivosti) nelze spatřovat provokaci. Obviněný S. K. byl rozsudkem Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 19. 12. 2011, sp. zn. 1 T 90/2011, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. 8 To 109/2012, uznán vinným přečinem zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku a zločinem přijetí úplatku podle § 331 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, kterých se podle zjištění soudů dopustil tím, že dne 17. 9. 2010 kolem 10.00 hodin v K. V. na Š. ulici, v době výkonu služby, kdy jako příslušník Policie ČR, služebně zařazený u Krajského ředitelství Policie Karlovarského kraje, Územního odboru Karlovy Vary, Dopravního inspektorátu – skupiny dopravní hlídky, vykonával dohled nad bezpečností a plynulostí provozu na

1 V rozhodnutí odkázáno na rozhodnutí ze dne 15. 6. 1992, stížnost č. 12433/86 (Lüdi proti Švýcarsku), a rozhodnutí ze dne 9. 6. 1998, stížnost č. 25829/94 (Teixeira de Castro proti Portugalsku).

2 V rozhodnutí odkázáno na nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99, nález ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 710/01, a usnesení ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 728/01.

pozemních komunikacích podle § 124 odst. 8 písm. a) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, a jeho úkolem bylo kontrolovat dodržování povinností účastníků a pravidel provozu na pozemních komunikacích; nejprve správně zjistil spáchání přestupku účastníkem silničního provozu a vozidlo s řidičem zastavil v souladu s ustanovením § 124 odst. 9 písm. b) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, netušil přitom, že vozidlo řídil pracovník Inspekce Policie České republiky, 13. oddělení Praha, vystupující pod krycími doklady, který v rámci úkolu Inspekce podle § 103 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, prováděl zkoušku odolnosti vůči protiprávnímu jednání tím, že navodil přestupkové jednání v podobě držení telefonního přístroje v ruce za jízdy a v podobě řízení vozidla bez připoutání se bezpečnostním pásem s cílem zjistit postup S. K. při projednání přestupku, jehož povinností bylo podle § 10 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, a § 124 odst. 8 písm. d) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, projednat v blokovém řízení přestupek proti bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích podle zvláštního právního předpisu, kterým je zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. S. K. úmyslně neprojednal přestupek a neuložil blokovou pokutu, neboť po zjištění, že řidič vozidla se živí jako řidič a má u sebe 1000 Kč v hotovosti, jej se slovy, že to jej uchrání od ztráty bodů, a dále posunkem ruky vyzval k předání bankovky v nominální hodnotě 1000 Kč, sériového čísla F 51781270, s tím, že po předání bankovky uvedl, že se nikdy neviděli, a bankovku si ponechal pro svoji potřebu.

Nejvyšší soud v odůvodnění svého usnesení poté, co odkázal na shodnou judikaturu ESLP, Ústavního soudu a Nejvyššího soudu týkající se problematiky policejní provokace, zdůraznil aktivitu S. K. při jednání s inspektorem („*byl to také obviněný, kdo navrhl vyřešení celého případu mimo blokové řízení, a byl to obviněný, kdo si o peníze řekl*“) a pasivní roli policejních orgánů v části nastalé po navození podmínek zkoušky („*ze strany inspektora Policie ČR se jednalo o pasivní jednání, nikterak nepodněcující obviněného k trestnému jednání*“). Zdůraznil rovněž, že již v době předcházející provedení zkoušky spolehlivosti byl získán poznatek o možném podezření z trestné činnosti policisty S. K. („*s ohledem na předchozí poznatky o možném podezření z trestné činnosti policisty – obviněného S. K., kterou měla zkouška spolehlivosti odhalit*“), což vedlo Nejvyšší soud k závěru, že „*lze konstatovat, že na straně orgánů činných v trestním řízení nelze v takovémto jednání spatřovat provokaci*“.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu si před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zákona o soudech a soudcích vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (dále jen „IKSP“), Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky, České advokátní komory a Veřejného ochránce práv. Jmenovaným orgánům

a institucím zaslalo návrh stanoviska s tímto zněním právních vět, jak je uvedeno shora.

Z oslovených připomínkových míst se k návrhu stanoviska nevyjádřily Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity v Plzni, Ministerstvo spravedlnosti České republiky, Vrchní soud v Praze, Ústav státu a práva Akademie věd České republiky a Česká advokátní komora.

S návrhem stanoviska vyslovila svůj souhlas a nevznesla žádné připomínky následující připomínková místa: Městský soud v Praze, Krajský soud v Praze, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Brně, Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci a Veřejný ochránce práv.

Připomínky vznesla následující připomínková místa:

Ministerstvo vnitra České republiky se v zásadě ztotožnilo s návrhem stanoviska a učinilo návrh na rozšíření jeho dosahu i obecně na delikty založené na subjektivní odpovědnosti, tj. včetně přestupků a jiných správních deliktů a současně v části, řešící použitelnost důkazů i na další důkazy opatřené jinou proaktivní činností policie, která byla provedena v souladu s právem, a to včetně činností neupravených trestním řádem. V daném směru předložilo vlastní návrhy na změnu právních vět, kdy např. pojem „policejní provokace“ navrhlo nahradit pojmem „nedovolená provokace“ a termín „policie“ termínem „orgán veřejné moci“. Současně vzneslo návrh na dílčí úpravu odůvodnění stanoviska.

Nejvyšší státní zastupitelství své připomínky uplatnilo k právní větě II. Zastává názor, že skutek zjištěný na základě zkoušky spolehlivosti podle § 107 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o PČR“), resp. § 41 ZGIBS, nemůže být předmětem trestního posouzení, neboť při realizaci zkoušky dochází k vybočení z přesně stanovených hranic, v jejichž rámci má probíhat zákonný a zároveň spravedlivý proces, zaručený čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a vymezený pravidly zakotvenými v trestním řádu. Jde vždy o jednání záměrně vyprovokované, vybočující z běžného života jako umělý jev iniciovaný policií, a tedy v zásadě vždy o provokaci potenciálního pachatele. Ve vztahu k takovému skutku není možné trestní stíhání zahájit a konat následné úkony trestního řízení. Zkouška spolehlivosti, resp. její výsledek v podobě obrazového a zvukového záznamu či úřední záznam o ní sepsaný, nemohou sloužit jako důkaz ve smyslu § 89 odst. 2 tr. ř. v řízení vedeném pro skutek, který byl předmětem zkoušky spolehlivosti. Je třeba vyjít z presumpce nepoužitelnosti nezákonně získaného důkazu v důsledku provokačního jednání, jímž došlo k porušení práva obviněného na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. V daném směru proto Nejvyšší státní zastupitelství pokládá za správné řešení obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne

25. 9. 2013, sp. zn. 8 Tz 39/2013, a navrhované řešení umožňující kriminalizaci osob podrobených zkoušce spolehlivosti shledává rozporným s rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 11 Tdo 161/2014.

Vrchní soud v Olomouci uplatnil připomínku vůči původní formulaci právní věty III., která obsahovala údaj o důkazu „nepoužitelném“, neboť zastává názor, že závěr o povaze jednání, tedy zda došlo či nikoli k policejní provokaci, může být učiněn až v rámci hodnocení důkazů.

IKSP navrhl úpravu právní věty I., kdy doporučil pojem „policejní provokace“ nahradit pojmem „nepřípustné provokace trestného činu ze strany státního orgánu“. Současně doporučil zvýraznění skutečnosti, že o provokační jednání může jít pouze při takovém postupu osoby zkoušky spolehlivosti provádějící, které její právní úpravě neodpovídá.

Krajský soud v Ostravě navrhl v právní větě II. promítnout, že procesní použitelnost důkazů získaných během zkoušky spolehlivosti je podmíněna tím, že k provedení zkoušky bylo přistoupeno na základě důvodného podezření protiprávního jednání zkoušené osoby.

Pokud jde o zákonnou právní úpravu, zkouška spolehlivosti je upravena ustanovením § 41 zák. č. 341/2011 Sb., podle něhož:

(1) Příslušník inspekce je oprávněn k předcházení, zamezování a odhalování protiprávního jednání provést u příslušníka nebo zaměstnance (dále jen „zkoušená osoba“) zkoušku spolehlivosti.

(2) Zkouška spolehlivosti spočívá v navození situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit.

(3) Prováděním zkoušky spolehlivosti nesmí dojít k bezprostřednímu ohrožení nebo poškození života nebo zdraví osob, jejich majetku anebo k omezení svobody osob. Při provádění zkoušky spolehlivosti musí být zachována lidská důstojnost.

(4) Na základě žádosti příslušníka inspekce může zkoušku spolehlivosti provést se svým souhlasem i jiná osoba. V takovém případě je tato osoba povinna řídit se pokyny příslušníka inspekce; příslušník inspekce za její činnost odpovídá.

(5) Příslušník inspekce nebo jiná osoba provádějící zkoušku spolehlivosti mohou při zkoušce spolehlivosti sdělovat nepravdivé údaje.

(6) Průběh zkoušky spolehlivosti se dokumentuje obrazovým a zvukovým záznamem. O zkoušce spolehlivosti inspekce pořídí úřední záznam.

(7) O provedení zkoušky spolehlivosti, při které se zkoušená osoba dopustila protiprávního jednání, inspekce zkoušenou osobu bez zbytečných průtahů prokazatelně informuje a předá jedno vyhotovení záznamů pořízených podle odstavce 6 příslušnému bezpečnostnímu sboru, který je povinen záznamy založit do osobního spisu zkoušené osoby. Informování a předání záznamů inspekce neprovede, pokud by tím ohrozila plnění úkolů konkrétního trestního řízení nebo plnění úkolu v oblasti kontroly inspekce. V takovém případě však inspekce zkoušenou

osobu informuje a záznamy předá poté, co ohrožení pomine. Zkoušená osoba, která se při zkoušce spolehlivosti dopustila protiprávního jednání, má po informování právo nahlížet do záznamů pořízených podle odstavce 6.

(8) Jednání příslušníka inspekce nebo jiné osoby provádějící zkoušku spolehlivosti, které naplňuje znaky přestupku nebo jiného správního deliktu, není přestupkem ani jiným správním deliktem, pokud je takové jednání nezbytné k dosažení účelu zkoušky spolehlivosti a bezprostředně neohrozí ani nepoškodí zájmy uvedené v odstavci 3.

(9) Jednou za půl roku inspekce v souhrnné zprávě sdělí příslušnému bezpečnostnímu sboru jména zkoušených osob, které se při zkoušce spolehlivosti nedopustily protiprávního jednání.

Pro úplnost se dodává, že právní úprava zkoušky spolehlivosti obsažená v ZGIBS navázala na její dřívější vymezení v ustanovení § 107 zákona o PČR, které lze z hlediska řešené problematiky považovat za obdobné³, a proto dále dovozované závěry je možno vztáhnout na obě právní úpravy.

Odborná literatura problematice zkoušky spolehlivosti, zejména z hlediska jejího obsahového odlišení, případně ztotožnění s policejní provokací, dosud nevěnovala větší pozornost. Stran jejího provádění a její využitelnosti (případně i v řízení trestním) lze proto odkázat v podstatě jen na komentář k zákonu o PČR⁴ a odborné statě⁵. Citované prameny připouštějí využitelnost zkoušky

3 V rozhodnutí odkázáno na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1366/2003, usnesení ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 5 Tdo 716/2004, a usnesení ze dne 21. 6. 2006, sp. zn. 5 Tdo 718/2006.

4 Právní názory vyjádřené Nejvyšším soudem v trestní věci P. S. (8 Tz 39/2013) a S. K. (3 Tz 61/2013) byly učiněny ve vztahu k aplikaci § 107 zák. č. 273/2008 Sb., podle něhož:

(1) Inspektor je oprávněn k předcházení, zamezování a odhalování protiprávního jednání provedu u policisty, zaměstnance policie, inspektora a zaměstnance inspekce (dále jen „zkoušená osoba“) zkoušku spolehlivosti.

(2) Zkouška spolehlivosti spočívá v navození zdání situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit.

(3) K provedení zkoušky spolehlivosti může inspektor využít pod svým osobním a bezprostředním vedením i jinou osobu s jejím souhlasem.

(4) Průběh zkoušky spolehlivosti inspektor dokumentuje obrazovým a zvukovým záznamem a sepíše o něm úřední záznam. Záznam o provedení zkoušky spolehlivosti se v jednom vyhotovení založí do osobního spisu zkoušené osoby.

(5) O provedení zkoušky spolehlivosti musí být zkoušená osoba bez zbytečných průtahů prokazatelně informována. To neplatí, pokud by informování ohrozilo plnění úkolů konkrétního trestního řízení nebo plnění úkolu v oblasti kontroly policie. V případě překážky podle věty druhé je zkoušená osoba informována poté, co ohrožení pomine. Po informování má zkoušená osoba právo nahlížet do pořízené dokumentace.

(6) Prováděním zkoušky spolehlivosti nesmí dojít k bezprostřednímu ohrožení nebo poškození zdraví osob anebo majetku.

Odlišnost pozdější právní úpravy v jejích odstavcích 1 a 2 § 107 a § 41, jakožto klíčových z hlediska podstaty tohoto stanoviska, spočívá jen v jiné terminologii (odst. 1), jakož i ve vypuštění slova „zdání“ v odst. 2. Tyto změny nijak neovlivňují právní závěry předloženého stanoviska.

5 VANGELI, B. Zákon o Policii České republiky, Komentář, 1. vydání, C.H. Beck, Praha 2009, s. 341 – 342.

spolehlivosti pro účely trestního řízení především jako podkladu pro zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 a násl. tr. ř., k jeho využití jako důkazu vůči prověřovanému policistovi v trestním řízení se staví buď rezervovaně⁶, nebo takovou možnost přímo vylučují⁷, zatímco třetí, uvedený v poznámce č. 6, nutnost takové restrikce neshledává.

Samotný zákonodárce, pokud lze odkázat na důvodovou zprávu k zákonu o PČR, jímž došlo k zavedení institutu zkoušky spolehlivosti do právního řádu České republiky, její využití v trestním řízení a priori nevyklučoval⁸. Obdobné vysvětlení stran možnosti využití výsledku zkoušky v trestním řízení přinesla i důvodová zpráva k ZGIBS.⁹

Jiná judikatura obecných soudů k řešené problematice neexistuje, speciálně ve vztahu ke zkoušce spolehlivosti se jí nezabýval ani Ústavní soud. Na úrovni Nejvyššího státního zastupitelství byla problematika využitelnosti zkoušky spolehlivosti pro účely trestního řízení řešena v souvislosti s možným využitím mimořádného kasačního oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a odst. 1 tr. ř. ve věci obviněného M. M.¹⁰

Všechny až dosud uvedené názory svědčí o tom, že teoretický a praktický přístup k řešení dané problematiky není jednotný. Názory se liší v otázce, zda zkoušku spolehlivosti je pojmově třeba klást do jedné roviny s pojmem policejní provokace¹¹, či zda jde o procesní institut slučitelný s požadavky kladenými na řádný proces a tím i o zákonný prostředek využitelný v trestně procesním dokazování.¹²

6 HERCZEG, J. Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu. Bulletin advokacie, 2011, č. 4, s. 25 a násl., STRÍŽ, I. Zkouška spolehlivosti jako důkaz v trestním řízení, Státní zastupitelství, 2014, č. 3, s. 23 a násl., VANGELI, B. Máme již návod, jak správně dělat zkoušky spolehlivosti? In: Zkouška spolehlivosti – 5 let praxe v České republice. Kolektivní monografie příspěvků k problematice provádění zkoušek spolehlivosti v podmínkách právního řádu České republiky. Praha: GIBS, 2014, s. 79 a násl.

7 HERCZEG, J. opus cit. v pozn. č. 6, „Možnost použít tento záznam jako důkaz v trestním řízení před soudem je však sporný ... Její použití (pozn. zkoušky spolehlivosti) upravuje policejní zákon (pozn. v současnosti ZGIBS), nikoli trestní řád. Tato okolnost zásadním způsobem snižuje možnost použití důkazů, které pomocí této zkoušky mohou být opatřeny.“

8 STRÍŽ, I. opus cit. v pozn. č. 6, „Jestliže tedy vyjdeme z předpokladu, že zkouška spolehlivosti, pokud by měla sloužit pro potřeby trestního řízení, má rysy provokačního jednání, pak důkazy touto zkouškou pořízené (zvukové a obrazové, úřední záznamy, atd.) nelze použít v trestním řízení jako důkaz, a to ve vztahu ke skutku, který byl předmětem zkoušky spolehlivosti.“

9 „Možnost použít výsledek testu v trestním řízení vedeném o jednání policisty nebo zaměstnance, kterého se dopustil z důvodu použití testu, není vyloučena.“

10 „Možnost použít výsledek testu (záznamy) jako důkazu v trestním řízení vedeném například o jednání příslušníka bezpečnostního sboru, kterého se dopustil během použití testu, není s ohledem na znění § 89 odst. 2 trestního řádu vyloučena.“

11 STRÍŽ, I. opus cit. v pozn. č. 6, rozhodnutí sp. zn. 8 Tz 39/2013.

12 Rozhodnutí sp. zn. 3 Tz 61/2013.

Právní řád České republiky policejní provokaci přímo nevymezuje, ani nehovoří o její přípustnosti či nepřípustnosti.¹³ Policejní provokace není pojem právní, v zákoně o PČR, v trestním zákoníku ani v trestním řádu se s ním nesetkáváme.¹⁴ Její podstata je sledována v tom¹⁵, že obecně jde o „*zpravidla utajený postup policie, jehož důsledkem je čin (skutek) spáchaný jinou osobou, jenž se stal předmětem jejího následného trestního stíhání nebo který se takovým stát měl*“¹⁶, resp. „*záměrné, aktivní podněcování nebo navádění či jiné iniciování spáchání trestné činnosti druhé osoby, která by jinak protiprávně nejednala*“¹⁷, příp. „*činnost policie jako orgánu státu směřující k tomu, aby byl v nějaké osobě bez její vědomosti o provokaci vyvolán úmysl spáchat trestný čin, jehož by se jinak nedopustila*“¹⁸. Policejní provokaci lze definovat i jako „*aktivní činnost policie, směřující k podněcování určité osoby ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat trestní stíhání podněcované osoby. Tato policejní činnost spočívá např. v návodu, povzbuzování, pomoci, organizátorství a ve vytváření podmínek umožňujících páchaní trestné činnosti. Policejní provokace zpravidla probíhá utajeně a klamavě – sváděná osoba neví o tom, že podněcování je iniciováno a kontrolováno policií.*“¹⁹

Hledisko pro odlišení policejních provokačních metod od metod zákonných (včetně policejní kontroly ve formě zkoušky spolehlivosti) je nezbytné spatřovat v tom, zda postupy policie při dokumentování a objasňování trestné činnosti vycházejí z respektování základních ustanovení definujících trestný čin a rovněž zákonem upravených procesních postupů orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů. V daném směru je zejména zdůrazňováno²⁰, že jednání fyzické osoby lze považovat za trestný čin, jen když je za takový označen zákonem – čl. 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“, příp. „LPS“), čl. 7 odst. 1 Úmluvy.

Znaky činů, které jsou trestné, jsou vymezeny trestním zákoníkem. Podmínky, za nichž je možno trestní odpovědnost pachatele zjišťovat, jsou detailně upra-

13 Shodně HERCZEG, J. opus cit. v pozn. č. 6, usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 728/01; jedinou právní normou, v níž je zmínka o policejní provokaci, je ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zák. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci. Nepřímo se o ní jako o nedovolené zmiňuje ustanovení § 363 odst. 3 tr. zákoníku.

14 MUSIL, J. Policejní provokace v teorii, legislativě a judikatuře, Státní zastupitelství, 2014, č. 3, s. 10 a násl.

15 KARABEC, Z. Použití agenta proti organizovanému zločinu, Trestněprávní revue, 2011, č. 8, s. 225 a násl.

16 KRATOCHVÍL, V. Policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního a ústavněprávního. Trestní právo, 2001, č. 10, s. 2 a násl.

17 CHMELÍK, J. Úvahy o agentu provokatéru a korunním svědkovi, Kriminalistika, 2005, č. 1, s. 1 a násl.

18 CIMR, V. K zákonnosti provokace trestného činu policejními orgány (trestnost vyprovokovaného pachatele). Trestní právo, 2001, č. 2, s. 11.

19 MUSIL, J. opus cit. v pozn. č. 15.

20 SOTOLÁŘ, A., PŮRY, F., WORATSCHOVÁ, V. Posuzování policejní provokace, Trestněprávní revue, 2002, č. 11, s. 313 a násl.

veny zákonem (trestním řádem), neboť „v demokratickém právním státě platí, že státní orgány, pokud svými úkoly zasahují do práv a svobod jiných subjektů, mohou postupovat pouze na základě výslovného zmocnění zákonem a způsobem, který stanoví zákon (*secundum et intra legem*).“²¹ Do ustanovení § 2 odst. 1 tr. ř. stanovíciho, že nikdo nemůže být stíhán jako obviněný jinak, než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon, jsou „promítnuty ústavní zásady, na kterých spočívá trestní proces, zvláště pak zásada upravená v čl. 8 odst. 2 LPS, podle níž nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak, než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Tato zásada je zároveň vyjádřením práva na spravedlivý proces zaručeného... i mezinárodními úmluvami o lidských právech a svobodách, zvláště pak evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, publikovanou pod č. 209/1992 Sb. a doplněnou protokoly publikovanými pod č. 41/1996 Sb. a č. 243/1998 Sb.,... a Mezinárodním paktem o občanských a politických právech z roku 1966, publikovaným pod č. 129/1976 Sb. Od tohoto právního rámce je třeba odvíjet také řešení problému použitelnosti policejních provokačních metod při vyšetřování trestné činnosti.“²²

Významné vodítko v daném směru (tj. odlišení nezákonných policejních provokačních metod od metod zákonných) představuje zejména judikatura ESLP²³ a Ústavního soudu²⁴.

21 ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. Trestní právo procesní, 4., přepracované vydání, Praha: C.H. Beck, 2013, s. 64.

22 SOTOLÁŘ, A., PŮRY, F., WORATSCHOVÁ, V., opus cit. v pozn. 21.

23 Zejména rozsudky ze dne 20. 11. 1989, stížnost č. 11454/85 (Kostovskí proti Nizozemí), ze dne 9. 6. 1998, stížnost č. 25829/94 (Teixeira de Castro proti Portugalsku), ze dne 5. 2. 2008, stížnost č. 74420/01 (Ramanauskas proti Litvě), ze dne 15. 6. 1992, stížnost č. 12433/86 (Lüdi proti Švýcarsku), ze dne 21. 2. 2008, stížnost č. 15100/06 (Pyrgiotakis proti Řecku), ze dne 10. 6. 2008, stížnost č. 27968/03 (Kuzmickaja proti Litvě), ze dne 1. 7. 2008, stížnost č. 10071/04 (Malininas proti Litvě), ze dne 29. 9. 2009, stížnosti č. 23782/06 a č. 46629/06 (Konstantín a Stoian proti Rumunsku), ze dne 20. 10. 2009, stížnost č. 18545/06 (Sequeira proti Portugalsku), ze dne 15. 12. 2009, stížnost č. 17570/04 (Burak Hun proti Turecku), ze dne 4. 11. 2010, stížnost č. 18757/06 (Bannikova proti Rusku), ze dne 9. 11. 2010, stížnost č. 20307/02 (Ali proti Rumunsku), ze dne 8. 1. 2013, stížnost č. 25282/07 (Baltinš proti Lotyšsku). Citovaná rozhodnutí ilustrují problém „policejní provokace“ jak ve smyslu pozitivním, tzn. co provokací je (např. Teixeira de Castro proti Portugalsku), tak i ve smyslu negativním, tj. co provokací není (např. Lüdi proti Švýcarsku, Bannikova proti Rusku).

24 Zejména nálezy ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99, ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 710/01, a ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. III. ÚS 291/03, a usnesení ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 728/01, ze dne 24. 3. 2004, sp. zn. III. ÚS 29/04, ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. II. ÚS 797/02, ze dne 4. 11. 2004, sp. zn. I. ÚS 14/04, ze dne 13. 1. 2005, sp. zn. III. ÚS 323/04, ze dne 27. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 610/03, ze dne 22. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 411/04, ze dne 13. 6. 2006, sp. zn. I. ÚS 151/04, ze dne 16. 8. 2006, sp. zn. IV. ÚS 566/05, ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. III. ÚS 670/06, ze dne 13. 9. 2007, sp. zn. III. ÚS 1285/07, ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 583/05, ze dne 6. 8. 2008, sp. zn. II. ÚS 677/06, ze dne 29. 10. 2009, sp. zn. IV. ÚS 407/07, ze dne 10. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 141/10, ze dne 1. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 744/11, a ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. IV. ÚS 3801/13.

Ve výkladu podaném ESLP je policejní provokace jednáním vedoucím k porušení práva obviněného na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 Úmluvy. Rozhodnutími, která porušení tohoto článku konstatují, dochází zároveň k vymezení prostoru pro užití tzv. skrytých policejních operací („coveroperations“), jejichž použitelnost Úmluva a na ni navazující judikatura ESLP naopak připouští.

Výchozím rozhodnutím, ve kterém se ESLP zabýval otázkou policejní provokace, byl případ *Teixeira de Castro proti Portugalsku*. Dle náhledu ESLP musí být použití infiltrovaných agentů omezené a provázané zárukami. V předmětné věci nebylo zřejmé, že by příslušné orgány měly pádné důvody podezírat stěžovatele z účasti na obchodování s drogami. „*Naopak jeho trestní rejstřík byl čistý a nebylo proti němu nařízeno žádné předběžné vyšetřování. Ostatně policisté ho ani neznali a vstoupili s ním do kontaktu až prostřednictvím V. S. a F. O. Droga se navíc nenacházela u stěžovatele doma... Žádný důkaz nepodporuje tvrzení vlády, podle nějž měl stěžovatel sklon k páčání trestné činnosti.*“ Za přisouzených okolností ESLP vyvodil, že se policisté neomezili na čistě pasivní přezkoumání činnosti stěžovatele, nýbrž na něho působili vlivem, který ho podnítl k spáchání trestné činnosti, a navíc nic nenasvědčuje tomu, že by k jejímu spáchání bez tohoto vlivu, resp. zásahu policistů došlo.

V rozsudku *Bannikova proti Rusku* ESLP zdůraznil, že použití utajených technik, které slouží k zjištění páchané trestné činnosti, nejsou eo ipso metodami porušujícími právo na spravedlivý proces, nicméně jejich nasazení musí probíhat v určitých mezích. Kritéria pro rozhodování mezi přípustnou tajnou policejní operací a nepřípustnou policejní provokací zhodnotil tak, že soud v prvé řadě musí zjišťovat, zda by k spáchání trestného činu došlo i tehdy, pokud by nebylo aktivity státu (bod 37 odůvodnění) – tzv. substantivní povinnost soudu²⁵, kterou ESLP definoval v rozsudku *Ramanauskas proti Litvě*. V něm uvedl, že k podnícení k spáchání trestného činu ze strany státní moci dochází tehdy, (1) pokud osoba jednající na příkaz státní moci se neomezí pouze na vyšetřování trestné činnosti v podstatě pasivním způsobem, ale vykonává na konkrétní osobu, z důvodu získání důkazů proti ní a následnému zahájení trestního řízení, takový vliv, že jej podnítl k spáchání trestného činu, k němuž by bez tohoto vlivu nedošlo²⁶. Nezbytné je rovněž zkoumat, (2) zda vůči osobě existuje důvodné a objektivní podezření, že je do trestné činnosti zapojena, nebo má sklony k páčání trestné činnosti. Existence záměru spáchat trestný čin musí být přitom

25 KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 773.

26 V bodě 47 odůvodnění rozsudku ESLP zmínil, že při určení dělící čáry mezi legitimní infiltrací tajného agenta a podnícením k trestné činnosti musí soud zkoumat zejména otázku, zda byl pachatel vystaven tlaku k spáchání trestného činu, zda státní orgány upustily od pasivní role, tedy převzaly iniciativu při kontaktování pachatele, opětovně učinily nabídku navzdory jejímu předchozímu odmítnutí, nedůvodně pobízely kupř. zvýšením ceny, než je cena obvyklá, apod.

objektivně ověřitelná.²⁷ Faktor, který hraje roli při posuzování jednání státu ve vztahu k právu na spravedlivý proces je rovněž (3) okamžik, ve kterém do děje státní moc vstupuje. V rozsudku *Sequeira proti Portugalsku* ESLP uvedl, že vedle kritéria podezření z páčání trestné činnosti je významná otázka, zda státní orgány pouze do skutkového děje vstoupily (ke skutkovému ději se připojily) nebo trestnou činnost podnítily (zahájily). V rozsudku ve věci *Burak Hun proti Turecku* shledal ESLP porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy proto, že naznal, že trestný čin nedovoleného nakládání s omamnými a psychotropními látkami, jímž byl stěžovatel uznán vinným, byl ve skutečnosti způsoben agentem X. Ten se neomezil na v podstatě pasivní jednání, nýbrž podnítit trestný čin tím, že volal na mobilní telefon stěžovatele a požádal ho, aby mu dodal narkotika. V takovém jednání spatřoval ESLP motivační působení státu, které podnítilo stěžovatele k spáchání trestného činu. Navíc nic nenasvědčovalo tomu, že bez zásahu agenta X by k jeho spáchání došlo rovněž. Ve věci *Ali proti Rumunsku* ESLP opětovně zdůraznil nutnost existence předchozího podezření osoby z páčání trestné činnosti.

Případ *Baltinš proti Lotyšsku* nabývá na významu zejména z důvodu shrnutí podmínek přípustné a nepřípustné policejní provokace. ESLP zopakoval, že je třeba posuzovat, zda policejní vyšetřování nešlo nad rámec přípustné činnosti tajných agentů (jinými slovy, nebylo-li by jich, zda by trestný čin byl spáchán i bez jejich přispění), zda státní orgány měly dobré důvody domnívat se, že obviněný je, případně dříve byl zapojen do nezákonných aktivit (zejména druho- vě souvisejících), v jaké fázi trestného činu došlo k provedení utajené operace a zda její průběh byl v podstatě pasivní. Ve vztahu k případu stěžovatele připomněl, že ze spisového materiálu nic nenasvědčovalo úsudku o jeho odsouzení za obchodování s drogami v minulosti (s odkazem na rozsudek ve věci *Malininas proti Litvě*, v němž zdůraznil, že z předloženého spisu neplyne, že by se stěžovatel dříve dopustil trestné činnosti, zejména v souvislosti s drogami) a že skrytý vyšetřovatel požádal při každém z předstíraných převodů o větší množství drogy, čímž stěžovateli nabídl značný peněžní podnět. Sama tato skutečně vyvolává pochybnost o tom, zda jednání skrytého vyšetřovatele zůstalo v rovině čistě pasivní.

Rozhodnutí ve věci *Natalja Kuzmickaja proti Litvě* je příkladem, v němž ESLP činnost policie za policejní provokaci neoznačil. Na rozdíl od případů, v nichž činnost policie spočívala v podněcování k trestné činnosti (kde celý kontext okolností byl nezákonný – např. zmiňované rozsudky *Teixeira de Castro*, *Ramanauskas proti Litvě* a dále např. *Lenkauskienė proti Litvě*) a v nichž se policisté prostřednictvím své tajné role sami dopouštěli trestné činnosti, v označené věci ESLP zdůraznil, že to byla sama stěžovatelka, která se podle zjištění vnitrostátních soudů chovala nelegálně tím, že poskytovala menší, než objednané

27 Opus cit. v pozn. č. 27, s. 773.

množství alkoholu. Navíc před samotným „předstíraným“ nákupem zde existovalo podezření z protiprávního jednání. Přístup policie, která legálně zakoupila alkoholické nápoje, jak to může učinit každý z potenciálních zákazníků, tak podle ESLP nebyl jednáním, jež by porušovalo čl. 6 Úmluvy, neboť se z její strany nejednalo o zneužívající anebo libovolnou techniku při vyšetřování podezření z trestné činnosti (*mutatis mutandis Eurofinacom proti Francii*). V předmětné věci byla podle ESLP koupě alkoholických nápojů policisty legální, na tento postup stěžovatelka reagovala nezákonným způsobem. Taková situace nemůže zakládat nepřípustnou policejní provokaci.

K zachování práva obviněného na spravedlivý proces a jeho práva na obhajobu se v souvislosti s působením utajených policistů, příp. osob působících v její prospěch, vyslovil ESLP i z pohledu procesního dokazování. Ve věci *Kostovski proti Nizozemí* rozvedl, že Úmluva nebrání tomu, aby se ve stadiu předběžného vyšetřování, pokud to může povaha trestné činnosti ospravedlnit, spoléhalo na zdroje poznání, jakými jsou utajení informátoři, avšak jejich pozdější použití soudem je problematické. Ve věci *Lüdi proti Švýcarsku* zmínil, že ačkoli záznam telekomunikačního provozu je zásahem do stěžovatelova práva na soukromí a listovního tajemství, nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy, neboť byl proveden v souladu s ustanoveními švýcarského trestního řádu. Byl však porušen čl. 6 Úmluvy, neboť důkaz má být proveden za přítomnosti obviněného ve veřejném zasedání soudu. Úmysl stěžovatele byl vyvozován z psaných zpráv tajného agenta, obhajoba tedy neměla příležitost položit agentovi otázky nebo přednést pochybnosti o jeho spolehlivosti. Stěžovateli měla být poskytnuta možnost, předložit soudu důkaz proti tajnému agentovi, aniž by byla ohrožena jeho skrytá identita. Soud v rozhodnutí výslovně uvedl, že „*ani zájem na uchování anonymity utajeného svědka daný potřebou zachování podmínek pro to, aby mohl nadále vnikat do dealerských kruhů, a potřeba chránit identitu policejních informátorů neospravedlňuje porušení práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces*“.²⁸ Z hlediska procesních povinností soudu je v rámci vnitrostátního trestního řízení nezbytné, aby orgány činné v trestním řízení prokázaly, že k policejní provokaci nedošlo, pokud námitka obviněného není v tomto směru zcela nepravděpodobná. Pokud takový důkaz není podán, je úlohou soudů přezkoumat skutkové okolnosti daného případu a přijmout nezbytné kroky k tomu, aby byla osvětlena pravda ve vztahu k údajné provokaci.

Z výše uvedených rozhodnutí lze usoudit, že ESLP vymezuje podmínky pro utajenou činnost policejních orgánů při objasňování a dokumentování trestné činnosti tak, že tyto orgány:

28 K otázce, že uznání viny obviněného nesmí být založeno výlučně nebo v rozhodující míře na výpovědi utajených svědků, viz např. rozsudek ze dne 26. 3. 1996, stížnost č. 20524/92 (*Doorson proti Nizozemí*), ze dne 28. 6. 1993, stížnost č. 12489/86 (*Windisch proti Rakousku*), ze dne 23. 4. 1997, stížnost č. 21363/93 (*Van Mechelen a ostatní proti Nizozemí*), ze dne 28. 3. 2002, stížnost č. 47698/99 (*Birutis a ostatní proti Litvě*).

- mohou ingerovat a vstoupit do skutkového děje teprve poté, kdy mají k dispozici důkazy o tom, že určitá osoba je připravena (či rozhodnuta) a schopna spáchat trestný čin a má k tomu příležitost,

- musí minimalizovat svůj podíl na průběhu skutkového děje v rozsahu nezbytném pro splnění svých úkolů,

- svým jednáním nesmí iniciovat (provokovat) spáchání trestného činu jinou osobou.

V návaznosti na to orgány činné v trestním řízení musí prokázat, že k policejní provokaci nedošlo.

Z rozhodnutí Ústavního soudu, který v případech policejní provokace shledává ve věcech stěžovatelů porušení čl. 39 Listiny a čl. 7 odst. 1 Úmluvy, dosavadní rozhodovací praxi obecných soudů v posuzování otázky policejní provokace ovlivnila zejména následující rozhodnutí:

V nálezu *sp. zn. III. ÚS 597/99*, který se týkal nabídnutí úplatku obviněnému prostřednictvím osoby jednající na příkaz Inspekce Ministerstva vnitra, Ústavní soud konstatoval, že došlo k nepřipustnému zásahu státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, přičemž stát se (výší nabídnutého úplatku) podílel na trestní kvalifikaci tohoto jednání. Zdůraznil, že jednání fyzické osoby je nutné považovat za trestný čin, pakliže je za takové označeno zákonem (čl. 39 Listiny, čl. 7 odst. 1 Úmluvy). Podmínky trestnosti jsou dány podmínkami trestní odpovědnosti, mezi něž patří i protiprávní jednání, následek, kauzální nexus a zavinění. Je nepřipustným porušením čl. 39 Listiny a čl. 7 odst. 1 Úmluvy, pokud jednání státu (v dané věci policie) se stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestní jednání skládá (např. provokace či iniciování trestného činu, jeho dokonání, apod.). Nepřipustný je podle Ústavního soudu takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání.

Jak již řečeno, ústavně akceptovatelný průlom do uvedeného principu, odůvodněný účelem ochrany před organizovaným zločinem (§ 34b zákona o PČR ve spojení s § 163c tr. zák.), musí pak splňovat procesní garance před možným zneužitím takového postupu policie (souhlas soudu podle § 34b odst. 4 zákona o PČR), dále omezení možných účelů (§ 34b odst. 1 téhož zákona), jakož i vymezení hranic beztrestnosti takového jednání policisty – § 163c tr. zák., § 34b odst. 5 zákona o PČR.²⁹

V kasačním nálezu *sp. zn. III. ÚS 291/03* se Ústavní soud zaměřil jednak na zhodnocení policisty realizovaného předstíraného převodu věci, jednak posuzoval možnosti využití výpovědí těchto policistů vyslechnutých v postavení utajených svědků jako důkazu v trestním řízení. Ve vztahu k první otázce, poté,

29 Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99.

co přisvědčil oprávněnosti policie předstíraný převod na podkladě ustanovení zákona o PČR uskutečnit, zdůraznil, že „*samotné kautely spravedlivého procesu vyžadují, aby se jednotlivci dostalo dostatečných garancí, že se nejednalo o zneužití pravomoci ze strany veřejné moci. Výkon takové pravomoci proto předpokládá kontrolu ze strany dalších orgánů mimo složky Policie České republiky. Tato kontrola totiž současně garantuje právě to, že se jedná skutečně o prostředek sledující rozkrytí trestné činnosti, nikoliv prostředek policejní provokace ke spáchání trestné činnosti. Jinak řečeno, v daném případě by případná kontrola a souhlas jiných orgánů umožnily rozptýlit i pochybnosti o tom, zda se činnost příslušníků policie skutečně omezila pouze na vylákání falešných bankovek od stěžovatele, který si je opatřil a měl v držení ještě před prvním kontaktem s policisty.*“

V pořadí třetím nálezem – *sp. zn. II. ÚS 710/01*, kterým se Ústavní soud k policejní provokaci vyjádřil, byla řešena otázka, zda policisté při využití operativně technického prostředku nevybočili z mezí zákona, a tím i z mezí ústavnosti, a zda vůbec byli oprávněni za dané situace takový prostředek použít. Vytknul v něm, že „*obecné soudy se při hodnocení postupu policie spokojily pouze s poznatkem policistů, že se stěžovatel a spoluodsouzený K. zabývali obchodem se zbraněmi. Z obsahu spisového materiálu přitom nebylo možné zjistit, jaké konkrétní skutečnosti policisty k takovému tvrzení vedly... Není zřejmé, že by příslušné orgány měly pádné důvody podezírat stěžovatele z účasti na obchodování se zbraněmi. Z jeho rejstříku trestů vyplývá, že byl v minulosti vícekrát soudně trestán, ne však pro trestnou činnost v souvislosti s obchodováním se zbraněmi. Ani z jeho minulosti nelze tudíž dovodit, že by měl sklon k páčání této trestné činnosti. Nic nenasvědčuje ani tomu, že by měl v období před kontaktem s policií nějaké zbraně, ty si totiž i dle výpovědi O. K. obstarával až na jeho žádost. Nelze opomenout ani skutečnost, že u stěžovatele nebyly při domovní prohlídce žádné zbraně nalezeny. Ze žádných zjištěných skutečností nevyplývá, že by policisté stěžovatele znali, naopak s ním vstoupili do kontaktu až prostřednictvím O. K. Spis neobsahuje jediný důkaz, který by nasvědčoval tomu, že stěžovatel spáchal či páchal před kontaktem s utajovanými svědky trestnou činnost založenou na obchodování se zbraněmi. Odsouzen byl pouze za jednání, při němž spolupůsobili policisté ... Ze skutkového stavu zjištěného nalézacím soudem vyvodil Ústavní soud závěr, že policisté se neomezili při použití operativně technických prostředků na čistě pasivní přezkoumání údajně páchané trestné činnosti, ale působili na odsouzeného K. a zprostředkovaně i na stěžovatele vlivem, který je přivedl ke spáchání trestného činu, za nějž byli odsouzeni. Nic nenasvědčuje tomu, že by stěžovatel trestný čin spáchal i bez zásahu policie... Vždy platila zásada, že pověřený policejní orgán může využít operativně pátrací prostředky pouze v souladu se zákonem, jen je-li dostatečně odůvodněno podezření, že je páčán nebo byl páčán úmyslný trestný čin. Nesmí jejich využíváním vyvolat*

trestnou činností nebo se jiným způsobem aktivně podílet na utváření skutkového děje tak, aby podněcoval či usměřoval do té doby neexistující úmysl pachatele daný trestný čin spáchat. Je nepřijatelné, aby policejní orgány jako orgány státu naváděly jiného ke spáchání trestné činnosti, posilovaly jeho vůli spáchat trestný čin či mu jakoukoli formou pomáhaly.“

K policejní provokaci se Ústavní soud vyjádřil i v dalších rozhodnutích, v daných případech však nevyužil svého kasačního oprávnění a setrval na argumentaci, kterou použil v citovaných nálezech. V usnesení sp. zn. I. ÚS 591/01³⁰ odmítl námitku stěžovatele o údajné policejní provokaci, neboť „za policejní provokaci je možno považovat takové jednání policie, jež by iniciovalo jednání osoby k trestnému činu, jehož by se bez této iniciace nedopustila“. V dané věci „policie měla pádné důvody oba obžalované podezřít z účasti na obchodování s drogami, když A. S. nabízel prodej heroinu více osobám...“. Na totožnou problematiku navázal v usnesení sp. zn. II. ÚS 143/02, v němž uvedl, že o policejní provokaci se může jednat toliko v případě, kdy neexistuje žádné podezření, že určitá osoba páchá či hodlá spáchat trestný čin, a policie záměrně vyvolá rozhodnutí konkrétní osoby trestný čin spáchat a vytvoří pro to předpoklady. V usnesení sp. zn. II. ÚS 552/01 upřesnil, že z hlediska trestního řádu jde o provokaci tehdy, pokud policie svým zákrokem do života občana (bez ohledu na sdělení či nesdělení obvinění) v něm vyvolá úmysl spáchat trestný čin, ačkoliv předtím žádný takový úmysl neměl a na páchání provokovaného trestného činu nepomyslel. „Konkrétně – neutrální osoba nabídne shora uvedenému občanovi úplatek z policejních peněz. Tento občan, který o přijetí úplatku nikdy ani neuvažoval, zláká příležitostí, úplatek přijme. Vytvoření takovéto situace lze považovat za provokaci. Jestliže ale existují nepřímé důkazy, že určitá osoba bere úplatky, je vytvoření situace popsané shora pouhým opatřením přímého důkazu, nikoliv provokací. Obzvláště u trestného činu přijímání úplatku, kde trestné jednání probíhá s největším utajením a mezi čtyřma očima, žádný přímý důkaz neexistuje. Řetězec nepřímých důkazů obvykle postačuje k důvodnému postavení pachatele před soud (ust. § 176 tr. ř.), ale bývá nedostatečný pro odsouzení pachatele. Je zcela nepředstavitelné, že by k obstarání přímého důkazu mohlo dojít až po sdělení obvinění. Pokud tedy jde o obstarání přímého důkazu u pachatele, který se podle všeho již několika útoků trestného činu dopustil, nejde ze strany policie o provokaci, a tedy ani o jednání odporující Listině. Ostatně Ústavní soud je toho názoru, že pracovníci justičních orgánů by měli být i vůči provokaci naprosto imunní.“

V usnesení sp. zn. I. ÚS 728/01³¹ se připomíná, že „právní řád České republiky přímo nevymezuje, co lze považovat za policejní provokaci, a výslovně se nevjadřu-

30 Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 3. 2002, sp. zn. I. ÚS 591/01, obdobně usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 728/01, usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2012, sp. zn. III. ÚS 1797/12.

31 Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 728/01.

je k její přípustnosti. Pravomoci orgánů činných v trestním řízení, včetně policejních orgánů, podrobně upravuje trestní právo. V tomto směru je nutné rozlišovat aktivity policie v době předcházející naplňování znaků skutkové podstaty a aktivity policie v době, kdy jednání pachatele již naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu, aniž by bylo toto jednání iniciováno policií. Trestní řád s některými policejními aktivitami počítá a stanoví omezující podmínky pro jejich využití (např. nasazení policejního agenta § 158e tr. ř., atd.) ... Nepřípustným zásahem do skutkového děje by bylo doplňování chybějících zákonných znaků skutkové podstaty určitého trestného činu iniciativou policie ...“ V dalších usneseních Ústavní soud při nezměněné podstatě argumentace spatřuje ústavněprávní relevanci teprve až v takových postupech policejních orgánů, které překračují únosnou míru aktivity, jež je dána na jedné straně jejím cílem (příspěť k odhalení pachatele) a na druhé straně negativně požadavkem, aby se policejní orgány na trestné činnosti aktivně samy nepodílely ve smyslu jejího iniciování a podněcování. Nepřípustná provokace by spočívala až v tom, pokud by policie stěžovatele svedla k opatření si a přechovávání padělaných peněz.³² Bylo-li jednání obviněného opakované, aktivní a motivované výhradně jeho ziskuchtivostí, nikoliv nátlakem policie, sama skutečnost, že pachatel jednal v omylu o pravé identitě osoby kupující drogy, není relevantní pro posouzení trestnosti.³³

Z tohoto demonstrativního výčtu rozhodnutí Ústavního soudu vyplývá, že policejní provokace byla v postupu orgánů činných v trestním řízení shledána ve třech výše (*kurzívou*) označených trestních věcech, v nichž Ústavní soud rozhodl kasačním výrokem nálezy, naopak ústavně souladnými byly shledány postupy policie v případech těch stěžovatelů, o jejichž ústavní stížnosti rozhodl Ústavní soud usnesením.

Z právních názorů obsažených v rozhodnutích Ústavního soudu lze vyvodit, že policejní provokace³⁴, jako nepřípustná metoda, je aktivní činností policie

- směřující k podněcování určité osoby ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat trestní stíhání podněcované osoby,

- v jejímž důsledku vzbudí v osobě úmysl spáchat trestný čin, ačkoliv předtím tato osoba žádný takový úmysl neměla a na páchání provokovaného trestného činu nepomyslela.

K uvedenému je třeba dodat, že obsahovou náplň policejní provokace netvoří toliko samotná iniciace ve smyslu vzbuzení rozhodnutí určité osoby trestný čin spáchat, nýbrž i jakákoli další aktivní činnost policie sledující ovlivnění této

32 Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 744/11, obdobně usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2005, sp. zn. III. ÚS 323/04.

33 Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 8. 2008, sp. zn. II. ÚS 677/06, obdobně např. usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 583/05, usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 411/04, usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2005, sp. zn. III. ÚS 323/04.

34 Srov. MUSIL, J. opus cit. v pozn. č. 15.

osoby stran spáchání trestného činu. Policejní provokací je proto i taková aktivní činnost policie, jíž dochází k doplňování chybějících zákonných znaků základní skutkové podstaty určitého trestného činu, k záměrnému podstatnému navýšení rozsahu spáchaného činu podněcovanou osobou, či k jiným způsobem vyvolané změně právní kvalifikace spáchaného činu k tíži podněcované osoby, zejména pokud jde o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, byt by jinak tato osoba byla k spáchání činu v obecném smyslu rozhodnuta.

Naopak ústavně souladnými jsou shledávány postupy policie, při nichž dochází za zákonných podmínek k realizaci procesních institutů předstíraného převodu (§ 158c tr. ř.) a použití agenta (§ 158e tr. ř.), tedy je-li obsahovou náplní její činnosti policejní kontrola. Tak tomu je tehdy, pokud

- policie předtím, než začne monitorovat či kontaktovat podezíranou osobu se záměrem realizovat procesní instituty „předstíraný převod“ (§ 158c tr. ř.) a „použití agenta“ (§ 158e tr. ř.), má k dispozici pádný důvod³⁵ k domněnce, že je připravován nebo páchán trestný čin,

- informace, z níž tento důvod k domněnce, že je připravován nebo páchán trestný čin, vyplývá, musí být policií zadokumentována ve spisovém materiálu.

O policejní provokaci se tudíž nejedná v případech

- pouhého pasivního monitorování připravované nebo probíhající trestné činnosti policií nebo jí pověřenými osobami,

- účasti policie na probíhající přípravě nebo páchání trestného činu probíhající za podmínek stanovených trestním řádem ve formě „předstíraného převodu“ (§ 158c tr. ř.) a „použití agenta“ (§ 158e tr. ř.), netvoří-li aktivita policistů v probíhajícím ději trestného jednání podstatný nebo určující prvek trestného činu,

- jestliže sám pachatel si počínal aktivně a cílevědomě, např. iniciativně navazoval kontakty se spolupachatelem nebo s poškozenými, navrhoval způsob spáchání činu, rozhodoval o místě činu, o způsobu spáchání a utajování, o konspiraci, jestliže požadoval či nabízel konkrétní množství předávané věci a konkrétní cenu apod.

V rámci srovnání je v dalším možné poukázat na rozhodovací praxi německého Bundesgerichtshof (dále jen „BGH“), který se opětovně ve své judikatuře k policejní provokaci vyjádřil. Podle jeho názoru přichází do úvahy teprve tehdy, pokud je osoba prostřednictvím státního orgánu nebo státem kontrolovanou třetí osobou podněcena k spáchání trestného činu nebo jeho vnitřně existující připravenost k jeho spáchání je (státem) značně zintenzivněna.³⁶ Ochota k spáchání

35 Tento důvod nemusí být tak silný, aby zakládal důvodné podezření z trestného činu postačující k zahájení trestního stíhání.

36 Rozsudek německého Bundesgerichtshof ze dne 23. 5. 1984, sp. zn. 1 StR 148/84; „Nach Ansicht des BGH soll eine Provokation dagegen erst dann vorliegen, wenn eine Person durch staatliche Stellen oder durch einen staatlich kontrollierten Dritten zu seiner Tat angeregt wird oder seine latent vorhandene Bereitschaft wesentlich intensiviert wird.“

trestného činu musí být v pachateli vzbuzena, popřípadě jeho již plánovaný čin musí skrze toto ovlivnění dosáhnout zcela jiné úrovně či intenzity (kvantitativní skok).³⁷ V témže rozhodnutí, které směřovalo proti rozhodnutí Zemského soudu v Augsburgu BGH, poukázal i na rozhodovací praxi prvního trestního senátu BGH (rozsudek ze dne 18. listopadu 1999 – 1 StR 221/99 /BGHSt 45, 321/) a pro případy protiprávního nasazení agenta provokátéra, s ohledem na jeho výklad ESLP poukázal na to, že k porušení Úmluvy dochází, pokud osoba, která není podezřelá z páčání trestné činnosti a která především není k trestné činnosti nakloněna, je svedena k spáchání trestného činu jednáním osoby, které je státu přiřitatelné, a tato skutečnost následně vede k trestnímu stíhání (BGHSt 45, 321). Tento pohled dále konkretizoval v tom smyslu, že k provokaci činu nedochází tehdy, pokud skrytý vyšetřovatel („verdeckter Ermittler“) třetí osobu pouze požádá, aniž by na ni jinak působil, zda by mohla obstarat psychotropní látky. K policejní provokaci dle náhledu BGH nedochází ani tehdy, pokud skrytý vyšetřovatel pouze využije obecně rozpoznatelnou připravenost k spáchání trestného činu. O nepřipustné jednání policie naopak půjde tehdy, pokud je skrytý vyšetřovatel činný jako provokátér a tedy mimo pouhé „spolupůsobení“ orientuje třetí osobu takovým směrem, aby v ní vzbudil připravenost nebo zintenzivnil plánování činu, tedy na třetí osobu působil významně stimulační formou (BGHSt 45, 321, 338).

V rozsudku 1 StR 42/01 BGH rovněž podotkl, že dosáhne-li intenzita působení policejního agenta míry provokace činu, je tato provokace přípustná pouze tehdy, pokud proti osobě existuje ve smyslu § 152 odst. 2, § 160 StPO³⁸ dostatečné podezření, tedy např. účastnila-li se tato osoba na spáchaném trestném činu nebo je na budoucí čin připravena; „*proto však musí existovat dostatečný, skutečný důkaz ... Při posouzení kvality existujícího podezření mohou vedle faktických okolností, které odůvodňují počáteční podezření, být považovány rovněž podmínky (okolnosti) specifického deliktu: kuřáci marihuany nebo hašiše jsou často držiteli drog, kteří obchodují rovněž s tzv. tvrdými drogami (tzv. jednotnost drogového trhu, /srov. BVerGE 90, 145, 181/).*“

Německý BGH tedy nikoli zcela v protikladu k ESLP, který policejní provokaci trestného činu považuje v určitém rozsahu rovněž za rozpornou s lidskými právy, zejména pak s právem na spravedlivý proces, diferencuje mezi přípustnou a nepřipustnou policejní provokací trestného činu.³⁹ Považuje za přípustné takové jednání státem pověřené osoby, pokud její vlastní přispění ke skutkovému ději nestojí ve vztahu k jednání pachatele celkově v popředí. Naproti tomu k nepřipustnému

37 Rozsudek německého Bundesgerichtshof ze dne 30. 5. 2001, sp. zn. 1 StR 42/01; „... *der Tatenschluss muss vielmehr im Täter geweckt werden bzw. dessen bereits geplante Tat muss durch Beeinflussung ein völlig anderes Gepräge erhalten („Quantensprung“).*“

38 Strafprozessordnung – německý trestní řád. Neugefasst durch Bek v. 7. 4. 1987 I 1074, 1319. Zuletzt geändert durch Art. 7 G v. 28. 8. 2013 I 3313.

39 Rozsudek německého Bundesgerichtshof ze dne 18. 11. 1999, sp. zn. 1 Str 221/99.

porušení práva na spravedlivý proces dochází tehdy, pokud osoba, která není ani podezřelá z páchaní trestné činnosti, ani není k jejímu páchaní nakloněna, je k trestnému činu svedena, a to jednáním, které je přičitatelné státu, přičemž tato okolnost následně vede k trestnímu stíhání. V recentní německé judikatuře existuje převážná jednota o zásadní použitelnosti provokace trestné činnosti a jejich hranicích, pokud jde o provokaci přípustnou, jak ji BGH jako takovou vymezil. Její nasazení je kupř. přípustné k boji proti zvláště závažné trestné činnosti a těžko odhalitelným formám kriminality.⁴⁰ O přípustnou policejní provokaci se tedy jedná, pokud skrytý vyšetřovatel třetí osobu pouze osloví, aniž by na ni vyvíjel jakýkoli vliv, přičemž využije její připravenost k spáchání trestného činu nebo její připravenosti v něm pokračovat. Přípustná míra působení je naopak překročena tehdy, pokud na ni státní moc v podobě tajného agenta (skrytého vyšetřovatele) působí tak, že se k spáchání trestného činu rozhodne teprve na základě tohoto vlivu. Tak tomu může být v případě, pokud obviněný před tímto okamžikem žádný trestný čin nespáchal anebo byl tajným vyšetřovatelem ovlivněn v kvalitativní nebo kvantitativní rovině. Za nepřipustnou aktivitu státu je nutno považovat, pokud teprve až na základě jednání skrytého vyšetřovatele dojde následně k spáchání trestného činu.⁴¹

Z tohoto kratšího shrnutí lze vyzdvihnout, že podle BGH je přípustným i takový způsob proaktivní činnosti policie, který v oblasti anglo-americké jurisprudence spadá pod rámeček tzv. *sting operation*⁴².

Problematikou nepřipustnosti policejní provokace se ve své judikatuře rovněž zabýval Nejvyšší soud⁴³, který diferencuje mezi přípustnou policejní kontrolou a nepřipustnou policejní provokací.

K přípustné policejní kontrole se Nejvyšší soud vyjádřil např. v rozhodnutí *sp. zn. 5 Tdo 1366/2003*⁴⁴, ve kterém bylo zdůrazněno, že k nepřipustné policejní

40 Rozhodnutí německého Bundesverfassungsgericht ze dne 26. 5. 1981, sp. zn. 2 BvR 215/81.

41 COHEN, E. Rechtsfolgen unzulässiger Tatprovokation. Universität Zürich, s. 198.

42 Srov. např. HAY, B. Sting operations, undercover agents, and entrapment. *Missouri Law Review*, Spring, 2005, Vol. 70 Issue 2, s. 387 a násl. SQUIRES, D. The problem with entrapment. *Oxford Journal of Legal Studies*, 2006, Summer, s. 351 a násl. Dále viz odkaz č. 58.

43 Z rozhodnutí Nejvyššího soudu lze poukázat např. na rozsudek ze dne 3. 5. 2000, sp. zn. 9 Tz 85/2000, usnesení ze dne 28. 8. 2002, sp. zn. 7 Tdo 461/2002, usnesení ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1366/2003, usnesení ze dne 20. 5. 2004, sp. zn. 6 Tdo 458/2004, usnesení ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 5 Tdo 716/2004, usnesení ze dne 24. 8. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1005/2005, usnesení ze dne 21. 6. 2006, sp. zn. 3 Tdo 634/2006, usnesení ze dne 14. 11. 2007, sp. zn. 7 Tdo 896/2007, rozsudek ze dne 20. 2. 2013, sp. zn. 5 Tdo 1340/2012.

44 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1366/2003, ve kterém šlo o případ prodeje drog. Obviněný R. K. byl uznán vinným pokusem trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů ve formě spolupachatelství společně se spoluobviněnou M. S. a M. K., kterého se dle tzv. skutkové věty dopustili dne 25. 9. 2001 v hotelu International v B. v souvislosti s prodejem cca 500 gramů heroínu za částku 28 000 DM osobám vystupujícím pod krycími jmény P. a R., příslušníkům kriminální policie Spolkového ministerstva vnitra Rakouské republiky jednajícím v rámci předstíraného převodu věci podle § 34 písm. c) zákona o PČR.

provokaci nedošlo, neboť to byl obviněný, který aktivně projevoval vůli předmětnou drogu prodat a po následném navázání kontaktu skrytých vyšetřovatelů to byl rovněž on, kdo určil rozsah tohoto obchodu (půl kilogramu heroinu) a rovněž sám stanovil požadovanou kupní cenu. „Ze strany skrytých vyšetřovatelů, příslušníků rakouské policie, nebyla v tomto směru vyvíjena žádná aktivita, a to ve vztahu k druhu, množství i ceně nabízené drogy. V posuzované věci je tedy z hlediska trestnosti jednání obviněného podstatné zjištění, že ještě před vstupem policejních orgánů do obchodu s drogou byl obviněný na základě výsledků operativního šetření Policie ČR vyhodnocen jako osoba obchodující s omamnými látkami. Obviněný sám byl prokazatelně rozhodnut uskutečnit prodej drogy do ciziny ... Následně po nasazení skrytých vyšetřovatelů z Rakouska to byl opět obviněný, kdo prakticky řídil a organizoval konkrétní kroky, které nakonec vyústily v prodej půl kilogramu heroinu. Určoval místo i čas konání schůzek s příslušníky policie, kteří nevyvíjeli jakoukoli aktivitu k realizaci nabízeného obchodu. Jejich jednání se omezilo pouze na počáteční fázi následných kontaktů s obviněným, kdy projevíli zájem o jimi nedefinované obchodní spojení s obviněným, přičemž to byl on, kdo jim při osobním setkání nabízel konkrétní drogu v určitém množství ... Z uvedeného tedy jednoznačně vyplývá, že obviněný ještě před setkáním se skrytými vyšetřovateli byl rozhodnut spáchat trestný čin spočívající v prodeji omamné látky občanům cizího státu, tudíž vstupem orgánů policie byl pouze jeho původní záměr realizován, aniž byl k jeho uskutečnění jakýmkoli způsobem veden, event. vyprovokován. Nejednalo se tedy o případ, kdy pachatel až v důsledku aktivity policie se rozhodne spáchat trestný čin, v dané věci tedy policie svou aktivitou nevyvolala u obviněného úmysl dopustit se protiprávního jednání, neboť ke spáchání trestného činu byl již připraven, resp. rozhodnut. Jednání policie tak zůstalo pouze na úrovni projeveného zájmu o realizaci obchodu s drogou, který však bylo reálné uskutečnit i bez přispění policie.“

Obdobným způsobem byla Nejvyšším soudem v činnosti policie shledána policejní kontrola a nikoli nepřipustná policejní provokace v rozhodnutí *sp. zn. 6 Tdo 458/2004*⁴⁵, v němž bylo zdůrazněno, že bylo prokázáno, že „obviněný, aniž by byl policistou veden, sám nabídl vyšší množství padělaných bankovek, než které nakonec bylo svědkem akceptováno ... Nejednalo se tedy o případ, kdy pachatel až v důsledku aktivity policie se rozhodne spáchat trestný čin, případně v důsledku aktivity policie dojde k jednání pachatele, které lze posoudit podle přísnější právní kvalifikace.“

45 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2004, sp. zn. 6 Tdo 458/2004, ve kterém šlo o případ, kdy obviněný T. Z. byl uznán vinným přípravou k trestnému činu padělání a pozměňování peněz, když dne 24. 7. 2002 zajistil odbyt padělaných bankovek M. Z., který byl utajeným policistou. Posledně zmíněný posléze projevil zájem o nákup většího množství padělek, ke kterému nicméně následně nedošlo.

V rozhodnutí *sp. zn. 5 Tdo 716/2004*⁴⁶ Nejvyšší soud zdůrazňuje, že podstatným bylo zjištění, že ještě před vstupem policejních orgánů do obchodu s drogou byl obviněný na základě výsledků operativního šetření policie vyhodnocen jako osoba, která obchoduje s omamnými látkami; „*Následně po nasazení agenta to byl opět obviněný, kdo aktivně organizoval konkrétní kroky uskutečňované transakce, které nakonec vyústily v prodej tablet XTC ... Po svém aktivním vstupu do jednání určoval místo i čas konání schůzek s ostatními osobami, přičemž ze strany Policie ČR nedošlo k jakékoli aktivitě k realizaci nabízeného obchodu ... Z uvedeného tedy jednoznačně vyplývá, že obviněný ještě před setkáním s agentem byl rozhodnut spáchat trestný čin spočívající v prodeji omamné látky, tudíž vstupem orgánů policie byl pouze jeho původní záměr realizován, aniž byl k jeho uskutečnění jakýmkoli způsobem veden event. vyprovokován.*“

Poukázat lze i na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2005, *sp. zn. 5 Tdo 1005/2005*, ve kterém bylo opětovně a shodně s předcházejícími rozhodnutími zdůrazněno, že samotný vstup policejního orgánu do skutkového děje bez dalšího policejní provokaci nezakládá.⁴⁷

Naopak jako policejní provokace však byl Nejvyšším soudem vyhodnocen postup policie ve věci rozhodnuté pod *sp. zn. 5 Tdo 1340/2012*⁴⁸, v níž byl vysloven názor, že „*nelze připustit, aby policie vyvíjela vůči komukoliv přímé aktivity s cílem, aby spáchal trestný čin. Rozhodující při zvažování, zda jde o policejní provokaci či nikoli, a specificky toho, zda to byla právě policie, kdo vyvolal spáchání trestného činu, je za těchto okolností skutečnost, zda existoval na počátku úmysl pachatele spáchat trestný čin či zda tento pojal pachatel až v důsledku aktivity policie. Nesmí být použito takových metod, jako jsou opakované výzvy, jednání bezprostředně vedoucí jiného k spáchání či dokonání trestného činu, ale i zneužívání přátelství, sympatií nebo podobného druhu náklonnosti, neobvyklých lákadel a příležitostí, poskytnutí záruk nebo přesvědčování, že jeho čin nebude trestně stíhán apod. Stát – a jeho jménem jednající policie – nesmí nikdy nikoho stavět do situace, která se liší od běžného nebo typického způsobu předsevzetí spáchat trestný čin. Připustit však nelze ani to, aby policisté aktivně vytvářeli podmínky pro to, aby jimi vytypovaná osoba uskutečnila svůj úmysl trestný čin spáchat, pokud aktivitě policie nepředcházelo její jednání, jímž tento úmysl navenek demonstrovala. Z hlediska toho, zda je na místě považovat určitou aktivitu policie za nepřípustnou provokaci trestné činnosti, je zásadní posouzení toho, co vedlo osobu, která se následně dopustila trestně-*

46 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, *sp. zn. 5 Tdo 716/2004*. V posuzované věci byl obviněný uznán vinným trestným činem nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů, kterého se dopustil dvěma útoky spáchanými v souvislosti s prodejem tablet XTC v říjnu a listopadu roku 2002 utajenému vyšetřovateli. S obdobnými závěry srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2007, *sp. zn. 7 Tdo 896/2007*.

47 Shodně rovněž usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2006, *sp. zn. 3 Tdo 634/2006*.

48 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2013, *sp. zn. 5 Tdo 1340/2012*.

právně postižitelného činu, k jeho spáchání: jestli se rozhodla sama či společně s dalšími spolupachateli nebo zda k jejímu rozhodnutí přispěla skrytá aktivita policie, popř. zda ve chvíli, kdy se s takovou osobou dostal do kontaktu policista, již měla záměr dopustit se určitého konkrétního jednání naplňujícího znaky některého trestného činu, popř. zda policie přistoupila např. k provedení předstíraného převodu věci až v době, kdy taková osoba již podnikala kroky, které směřovaly ke spáchání trestného činu, anebo dokonce poté, co již započala s jeho pácháním.“

Z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu lze učinit poznatek, že obsahově navazuje na právní názory vyslovené v rozhodnutích ESLP a Ústavního soudu, koneckonců i BGH, a tyto v konkrétnosti rozvádí s přihlédnutím ke konkrétním poznatkům plynoucím z jím přezkoumávaných věcí.

Na podkladě uvedených faktů dospěl Nejvyšší soud k výše uvedené formulaci právní věty I.

Návrhu Ministerstva vnitra České republiky na rozšíření dosahu stanoviska ve výše označeném směru nebylo Nejvyšším soudem vyhověno, neboť požadavek jde nad rámec zadání, resp. podnětu k zaujetí stanoviska ze strany Nejvyššího státního zastupitelství.

Řešení otázky právní povahy zkoušky spolehlivosti podle ustanovení § 41 zákona č. 341/2011 Sb. lze vzhledem k výše uvedeným názorům obsaženým v označených rozhodnutích a odborných statích spatřovat v následující argumentaci:

Přijme-li se závěr, že nepřipustnost policejní provokace „*lze dovodit již z toho, že není upravena zákonem a nesplňuje požadavek zákonného podkladu činnosti státní moci, vyslovený v článku 2 odst. 3 Ústavy ČR a v článku 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod*“⁴⁹, pak již samotný fakt, že zkouška spolehlivosti je, jak co do svého účelu, tak co do svého provedení, upravena zákonnou normou (nyní ZGIBS), způsobuje, že absentuje jedna z okolností (tj. nedostatek zákonné úpravy), pro které by měla být označena za nepřipustnou.

Namísto není ani ztotožnění zkoušky spolehlivosti, míněno její zákonné úpravy, s policejní provokací, a to již proto, že její právní reglementace nevykazuje rysy činnosti nepřipustné policejní provokace ve smyslu shora uvedené judikatury ESLP, Ústavního soudu, jakož i německého BGH.

Institut „agenta provokatéra“, k úpravě jehož činnosti přistoupila např. Slovenská republika pro účely postihu korupčního jednání veřejného činitele a zahraničního veřejného činitele přijetím ustanovení § 117 odst. 2 zákona č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok⁵⁰, resp. s jehož úpravou na území České

49 MUSIL, J. opus cit. v pozn. 15.

50 Blíže např. IVOR, J. Agent provokatér v trestnom konaní, Státní zastupitelství, 2004, č. 10-11, s. 23 a násl.

republiky počítal návrh zákona novelizujícího trestní řád, rovněž stojí na již zmíněné koncepci sting operation, která nejde proti judikatuře ESLP, ani Ústavního soudu⁵¹.

Zákonná díkce zkoušky spolehlivosti neobsahuje oprávnění zkoušející osoby iniciovat trestnou činnost zkoušené osoby.

Důvodová zpráva k ZGIBS zdůrazňuje, že zkouška spolehlivosti „*spočívá obecně v navození situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit*“, přičemž „*v souladu s obecnými právními zásadami nesmí jednání osoby, která zkoušku provádí, stejně jako například jednání policejního orgánu při využití institutu předstíraného převodu (§ 158c trestního řádu), vyvolat úmysl osoby spáchat protiprávní jednání a nesmí jím být ovlivněny přitěžující okolnosti (provokace je nepřípustná)*“.⁵²

Jednání pracovníka Generální inspekce bezpečnostních sborů (dále jen „GIBS“), který zkoušku provádí, nesmí naplňovat znaky provokace, za provokaci naopak „*nelze považovat pouhé vytváření předpokladů pro situaci, která je vhodná k provedení zkoušky spolehlivosti (zkontaktování policisty, zorganizování schůzky, zajištění prostorů pro schůzku)*“. Tímto konstatováním na straně druhé není řečeno, že provedená zkouška spolehlivosti v konkrétním případě, právě v důsledku nedodržení jejích zákonných podmínek, nemůže být označena za policejní provokaci.

Realizace oprávnění upraveného zákonem – pokud by jeho samotná díkce nebyla v rozporu s ústavními kautelami – nemůže vést k závěru, že zakládá nepřípustnou policejní provokaci.

Pokud byl postup policejního orgánu (zkoušku spolehlivosti provádějícího inspektora) legální a v mezích zákona, konkrétně u zkoušek spolehlivosti provedených za účinnosti zákona o PČR v souladu s jeho ustanovením § 107 odst. 1, 2 (nyní § 41 odst. 1, 2 ZGIBS), a na tento policejní úkon zkoušená osoba reagovala nezákonným způsobem, nelze hovořit o policejní provokaci (srov. rozsudek ESLP ve věci *Natalja Kuzmickaja proti Litvě*).

Z výše uvedených rozhodnutí ESLP, Ústavního soudu i BGH zabývajících se problematikou policejní provokace a jejího odlišení od policejní kontroly lze dovodit, že zmíněná judikatura (např. *Natalja Kuzmickaja proti Litvě*, I. ÚS 591/01, I. ÚS 607/02, 1 StR 148/84) do policejní provokace nezahrnuje, a tedy jako „*lege artis*“ ještě připouští provokaci na bázi konceptu tzv. *sting opera-*

51 Podle návrhu zákona (sněmovní tisk č. 988) mělo být v trestním řádu nově stanoveno, že „*Agent nesmí jiného vybízet ke spáchání trestného činu; to neplatí, pokud jde o trestný čin přijetí úplatku (...) trestný čin podplácení (...) a trestný čin nepřímého úplatkářství (...) a zároveň okolnosti nasvědčují tomu, že pachatel by spáchal trestný čin i tehdy, pokud by agent nebyl použit.*“ K opačným názorům srov. blíže NEJEDLÝ J. Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu, *Trestněprávní revue*, 2010, č. 6, s. 178 a násl.

52 Důvodová zpráva k zákonu č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů.

tion⁵³, neboli jakého si „popíchnutí“ jiného k trestnému činu již rozhodnutého, resp. podezřelého z něj, nebo někoho, kdo již dříve trestný čin spáchal. Toto „popíchnutí“ podle označené metody, jakožto povolený podnět, lze použít vůči osobě, u níž byly prokázány její sklony („predisposition“) ke spáchání činu a plány kriminální povahy („criminal design“), tj. vůči tzv. neopatrnému pachateli („unwary criminal“), u něhož – na rozdíl od neopatrného nevinného („unwary innocent“) – pak použití metody *sting operation*, resp. jí vyvolaný podnět není pokládán za nedovolenou provokaci.⁵⁴

Při rozhodování o právní povaze *zkoušky spolehlivosti* nelze nevzít na zřetel její legální účel definovaný ustanovením § 41 odst. 1 ZGIBS. Připomíná se, že dle její dikce: „Příslušník inspekce je oprávněn k předcházení, zamezování a odhalování protiprávního jednání provést u příslušníka nebo zaměstnance (dále jen „zkoušená osoba“) *zkoušku spolehlivosti*.“ Předcházení, zamezování a odhalování protiprávního jednání u příslušníka nebo zaměstnance pojmově předpokládá, že to, čemu má být u zkoušené osoby předcházeno, zamezeno nebo co má být odhaleno, tzn. protiprávní jednání zkoušené osoby, musí v době úvah o provedení zkoušky spolehlivosti existovat. Jinými slovy řečeno, musí zde být buď podezření vůči takové osobě z možného protiprávního jednání, jemuž se chce předejít nebo zamezit, anebo zde takové jednání již muselo nastat, má-li být odhaleno.

Citované ustanovení tak přinejmenším implicitně požaduje (stejně jako judikatura Ústavního soudu ve vztahu k rozhodování o realizaci předstíraného převodu nebo použití agenta podle trestního řádu) jako klíčový předpoklad legální zkoušky spolehlivosti existenci určitého konkrétního podezření, že zkoušená osoba se protiprávního jednání zamýšlí dříve (zamezení) či později (předcházení) dopustit, anebo se ho již dopustila (odhalování). Tudíž je zde hypotéza: podezření z protiprávního jednání, které je namísto ověřit, nebo vyvrátit provedením právě zkoušky spolehlivosti. Obsah § 41 odst. 1 ZGIBS v důsledku toho vyhovuje požadavkům judikatury výše vzpomínaných institucí evropských, zahraničních i domácích, tj. požadavku na existující stav tzv. „*sting operation*“, který indikuje, že se nejedná o (nepřípustnou) policejní provokaci.

O policejní provokaci nepřijatelné lze naopak hovořit v případech skutečného vzbuzení rozhodnutí v jiném spáchat trestný čin, pro který má být nebo bude trestně stíhán, popř. v případech podstatného ovlivnění úrovně či intenzity již plánovaného trestného činu. Jinými slovy, policejní provokace musí být *conditio*

53 K problematice „*sting operation*“ a pojmům souvisejícím („*entrapment*“, „*encouragement*“, „*defence of entrapment*“) viz zejm. FENYK, J. K operativním metodám odhalování korupce (Použití některých operativních metod k odhalování korupce a jiné trestné činnosti v USA z pohledu českých, resp. kontinentálních základů trestní odpovědnosti), *Trestní právo*, 2003, č. 2, s. 2, MUSIL, J. opus cit. v pozn. č. 15, IVOR, J. opus cit. v pozn. č. 55; srov. též prameny uvedené v pozn. č. 47.

54 SOTOLÁŘ, A., PŮRY, F., WORATSCHOVÁ, V., opus cit. v pozn. č. 21.

sine qua non následně spáchaného činu osobou takto vyprovokovanou nebo alespoň podstatně vyšší úrovně či intenzity již plánovaného trestného činu. Byl-li by trestný čin v posuzované úrovni či intenzitě spáchán i bez takovéto provokace, nelze aktivitu, která k trestnému činu přispěla za (nepřípustnou) policejní provokaci považovat. Tomu korespondují i slova důvodové zprávy k § 41 ZGIBS: „Při zkoušce spolehlivosti se osoba ji provádějící nemůže samozřejmě dopouštět protiprávní činnosti. ... nesmí jednání osoby, která zkoušku provádí, ... vyvolat úmysl osoby spáchat protiprávní jednání a nesmí jí být ovlivněny přitěžující okolnosti (provokace je nepřipustná).“

Zkouška spolehlivosti provedená v souladu s její úpravou v zákoně a při dodržení uvedených zásad vůči osobě (před)podezřelé⁵⁵, tj. jakožto realizace oprávnění pracovníka inspekce navodit situaci, kterou je zkoušená osoba povinná řešit, nemůže být považována za (nepřípustnou) policejní provokaci již z hlediska teorie příčinného vztahu ve smyslu „podmínky, bez které nelze“. Jinak vyjádřeno, z hlediska příčinného vztahu takto provedenou zkoušku spolehlivosti, resp. jí navozenou situaci jednáním zkoušejícího inspektora, nelze hodnotit jako aktivitu další osoby, tj. zkoušejícího, která má v probíhajícím ději trestného jednání podstatný nebo určující prvek trestného činu coby jeho příčina. Legálně provedená zkouška spolehlivosti, při které nedojde ze strany příslušníka inspekce či jiné osoby provádějící takovou zkoušku (§ 41 odst. 4 zák. č. 341/2011 Sb.) k nepřipustnému ovlivnění jednání zkoušené osoby způsobem zakládajícím policejní provokaci, nemůže být proto pokládána za skutečnost, bez níž by ke spáchání trestného činu zkoušenou osobou nedošlo. Dovození odlišného závěru, shledávajícího v zákonně nastavené a takto provedené zkoušce spolehlivosti podstatný a rozhodující faktor iniciující spáchání trestného činu zkoušenou osobou, by odporovalo výkladu příčinného vztahu trestněprávní naukou i praxí. Trestněprávní teorie zdůrazňuje, že „*teorie podmínky, zakládající v samotném pojetí conditio sine qua non* příliš širokou odpovědnost, je korigována především za použití zásad *umělé izolace jevů a gradace příčinné souvislosti (konkrétního zkoumání příčinných vztahů)*, jakož i zkoumáním vztahu kauzality a zavinění a s ním souvisejícím tzv. přerušením příčinné souvislosti“.⁵⁶

Z dosud uvedeného plyne, že s policejní provokací nelze ztotožňovat takové jednání příslušníka inspekce (příp. jiné osoby provádějící zkoušku spolehlivosti), realizované vůči osobě (před)podezřelé, jež se omezí na navození situace, kterou je zkoušená osoba povinná řešit. Byť v jeho důsledku může dojít k tomu, že se zkoušená osoba dopustí protiprávního jednání, nelze tuto aktivitu přísluš-

55 Míneň osoba, vůči níž operativní poznatky o možném protiprávním jednání opatřené a písemně zaznamenané v době předcházející provedení zkoušky spolehlivosti jsou dosud úrovně neumožňující realizaci postupu upraveného ustanovením § 160 odst. 1 tr. ř. a násl.

56 Blíže např. NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, K., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 166 a násl.

níka inspekce pokládat za součást následně realizovaného protiprávního jednání této osoby (tj. za podstatný nebo určující prvek trestného činu), neboť samotným navozením dané situace není zkoušená osoba nikterak přinucena či nezákonně pozitivně ovlivněna protiprávní čin spáchat. Naopak je zcela na volbě této osoby, zda situaci vyřeší zákonu odpovídajícím způsobem, jak se u příslušníka nebo zaměstnance – coby zkoušených osob – primárně předpokládá, či zda při řešení navozené situace profesně selže. S variantou druhou je pak namíste spojovat vyvození právní, potažmo i trestněprávní odpovědnosti.

Důvody, které vedly k tomu, že senáty Nejvyššího soudu vydaly zdánlivě zcela protichůdně vyznívajícím rozhodnutí, lze spatřovat v zásadě v těchto skutečnostech.

V rozsudku sp. zn. 8 Tz 39/2013 dospěl Nejvyšší soud k závěru, že skutečnosti zjištěné stran (před)podezření obviněného z předchozího páchaní majetkových deliktů nebyly dostačující (dostatečně konkrétní) k provedení zkoušky spolehlivosti a že nebylo prokázáno vlastní aktivní protiprávní jednání obviněného, které se stalo předmětem trestního posouzení, neboť bylo zcela vyprovokováno. Nejvyšší soud shledal, že se o policejní provokaci jednalo proto, že nenastaly zákonné podmínky k provedení zkoušky spolehlivosti vůči obviněnému, neboť příslušné orgány nedisponovaly dostatečnými poznatky o určité míře jeho podezřelosti.

Důvodem k nařízení zkoušky spolehlivosti podle § 107 odst. 1 zák. č. 273/2008 Sb., nyní § 41 odst. 1 ZGIBS, bylo „zjištění, že obviněný je zadlužený a splátky dluhů jsou vyšší, než odpovídá jeho příjmu, a peníze si půjčuje od známých, a rovněž poznatek, že se v předcházejícím období ztrácely na obvodním oddělení stravenky a peníze“. I když z těchto okolností, pro něž byla zkouška spolehlivosti nařízena, nevyplývalo konkrétní podezření, že se obviněný dopouští majetkové trestné činnosti, byla v rámci zkoušky spolehlivosti navozena situace, při níž obviněný převzal fiktivní nález tašky s peněženkou obsahující určitou finanční částku (podle provedeného dokazování se obsah penženky nepodařilo řádně objasnit). Na základě výsledků uvedené zkoušky spolehlivosti nebylo možné učinit žádný jistý poznatek, zda si obviněný fiktivní nález ponechal, neboť se tento fiktivní nález ztratil, a proto byl i závěr zkoušky spolehlivosti nejednoznačný. Bylo tedy podle výsledků soudního dokazování třeba učinit závěr, že obviněný nespáchal majetkový delikt. Pro ten se také řízení před soudem nevedlo, neboť obviněný byl stíhán pro přečin zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Základem skutkových zjištění se stal pouze děj, který byl navozen zkouškou spolehlivosti a byl celý vykonstruován Inspekcí. Obviněný před tím, než došlo k realizaci zkoušky spolehlivosti, nebyl podle provedeného dokazování rozhodnut spáchat žádný trestný čin, a to ani majetkový, ale ani spočívající ve zneužití pravomoci úřední osoby (spatřovaný v nezaevidování nálezu předmětné tašky s peněženkou), pro který byl později stíhán. V době zkoušky spolehlivosti plnil své běžné pracovní povinnosti. Pokud

by nebyla zinscenována situace provedenou zkouškou spolehlivosti, obviněný by se žádného trestného jednání majetkové ani jiné povahy nedopustil a ani to neměl zjevně v úmyslu. Právě v rámci této zkoušky spolehlivosti, při které ovšem příslušné orgány nedisponovaly dostatečnými poznatky o určité míře podezřelosti zkoušeného, šlo o aktivní činnost policie směřující k tomu, aby obviněného podnítila ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat jeho trestní stíhání. Záměrem a cílem této zkoušky bylo vzbudit u obviněného úmysl spáchat trestný čin, přestože obviněný takový úmysl neměl a spáchat žádný trestný čin ani nezamýšlel. Z těchto důvodů byl ve věci Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 39/2013, a to s ohledem na konkrétní zjištěné okolnosti, učiněn závěr, že se jednalo o policejní provokaci, při níž došlo k nepřípustnému zásahu státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvořil trestný čin, pro který byl obviněný postaven před soud.

V trestní věci sp. zn. 3 Tz 61/2013 byly podle zjištění Nejvyššího soudu splněny požadavky ustanovení § 107 odst. 1 zákona o PČR. V konkrétnosti doložil, že zkoušející komisař se omezil pouze na samotné navození situace (§ 107 odst. 2 zákona o PČR) a reakce na podněty zkoušené osoby, aktivní byl samotný obviněný (zkoušený), ohledně jehož osoby byly soustředěny dostatečné poznatky odůvodňující realizaci zkoušky spolehlivosti. Na základě těchto skutkových okolností (dostatečnost podezření, prosté navození situace k řešení bez doprovázejících prvků provokačního jednání a aktivita zkoušeného policisty) zaujal proto Nejvyšší soud závěr, že o policejní provokaci jít nemohlo.

Na základě zobecnění poznatků plynoucích z právní úpravy a dalších podkladů dospěl Nejvyšší soud k výše uvedené podobě právní věty II.

Z uvedeného plyne, že Nejvyšší soud nevyhověl návrhu IKSP na nahrazení pojmu „policejní provokace“ termínem jím navrženým, neboť v rámci právní věty I. byl vymezen obecný obsah tohoto pojmu a v tomto pojmání byl užit i při hodnocení zkoušky spolehlivosti, a to při vědomí, že tuto zkoušku neprovádí inspektor GIBS jako policejní orgán, ve smyslu § 12 odst. 2 tr. ř. Pojem „policejní provokace“ je používán v širším smyslu, a to ve vztahu ke všem policejním orgánům (nejen ve vztahu k Polici ČR) a zároveň i k činnosti Policie ČR, případně GIBS v rámci zkoušky spolehlivosti, kde nejde ještě o trestní řízení. Takto je tento pojem chápán i v dosavadní judikatuře Nejvyššího soudu i Ústavního soudu (např. sp. zn. III. ÚS 597/99), a proto není důvodu jej měnit.

Požadavek Krajského soudu v Ostravě, že o procesně použitelné důkazy získané během zkoušky spolehlivosti se může jednat tehdy, pokud k jejímu provedení bylo přistoupeno na základě důvodného podezření protiprávního jednání zkoušené osoby, je implicitně vyjádřen v právní větě textem „realizované podle § 41 zák. č. 341/2011 Sb.“ a blíže rozveden v odůvodnění stanoviska.

K rozporu stanoviska a právního názoru vysloveného ve věci vedené u Nejvyššího soudu pod sp. zn. 11 Tdo 161/2014, tvrzenému Nejvyšším státním

zastupitelstvím, se poznamenává, že jde o rozpor jen zdánlivý. V citovaném rozhodnutí byl Nejvyšším soudem zaujat právní názor o absolutní neúčinnosti důkazů získaných při ohledání místa činu v důsledku neodstranitelné procesní vady (absence písemného prohlášení uživatele nemovitosti vyžadovaného znění § 83a odst. 3 tr. ř.), jíž byl tento procesní úkon stížen. Z toho vyplývá, že otázka přípustnosti či nepřípustnosti důkazů v duchu stanoviska míří jinam, než se děje v citovaném rozhodnutí Nejvyššího soudu. Jinak řečeno, orgány činné v trestním řízení, podle názoru vyjádřeného ve věci sp. zn. 11 Tdo 161/2014, postupovaly v rozporu s ustanovením § 83a tr. ř., tedy *contra legem*, kdežto ve věci řešené pod sp. zn. 3 Tz 61/2013 postupovaly inspekční orgány v souladu s ustanovením § 41 ZGIBS, tedy *secundum et intra legem*.

Procesní využitelnost důkazů pořízených během zkoušky spolehlivosti (zejm. zvukové a obrazové záznamy, úřední záznamy atd.) je nezbytné řešit s přihlédnutím k právní úpravě dokazování obsažené v trestním řádu, potažmo k úpravě vztahující se k ochraně práv osobnosti, jež by mohla být dotčena. Trestní řád jako podmínku procesní účinnosti důkazu nestanoví, že tento je opatřen či procesně zajištěn (zadokladován) výlučně postupem upraveným některým z jeho ustanovení. A priori tedy nedochází k vyloučení důkazu pro jeho procesní neúčinnost z trestního procesu pouze proto, že jeho zajištění a obstarání pro účely dokazování není upraveno konkrétním ustanovením trestního řádu. Byť je nastolena zřetelná tendence k přesunu zákonné úpravy důkazních prostředků z jiných zákonů do trestního řádu, daná vytvořením jasných pravidel pro procesní přípustnost těchto prostředků od počátku trestního řízení v návaznosti na ochranu základních lidských práv a svobod (viz např. ustanovení o operativně pátracích prostředcích), jejich případné zakotvení v těchto jiných obecně závazných právních předpisech (právní síly zákona) je bez dalšího nediskvalifikuje stran možnosti jejich využití v trestním řízení. Tímto způsobem k nim nepřistupuje ani trestně procesní teorie. Lze to dokladovat např. úvahami o možnosti využití tzv. podpůrných operativně pátracích prostředků (v dřívější době § 23a až 23f zákona o PČR a § 33b až 33f celního zákona a § 16a až 16c zákona o Vězeňské službě a justiční stráž⁵⁷), používaných zpravidla již ve stadiu předcházení trestné činnosti, ve vztahu k nimž byl vysloven názor, že „*Jejich zařazení v jiném předpise než v trestním řádu neznamená, že jejich výsledky není možno automaticky použít v trestním řízení, bude tomu tak ovšem v míře omezené. Věrohodnost těchto je totiž a priori snížena tím, že právní úprava jejich povolení a použití není uvedena v trestním řádu, ale v rámci jiného právního předpisu. Platí obecná zásada trestního řízení, podle které lze za důkaz považovat vše, co může přispět k objasnění věci (§ 89 odst. 2 tr. ř.) za podmíněk, že nepůjde o důkazy získané nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení...* (§ 89

57 De lege lata jsou tzv. podpůrné operativně pátrací prostředky upraveny v ustanoveních § 72 až 77 zákona o PČR a § 16a až 16c zákona o Vězeňské službě a justiční stráž⁵⁷.

odst. 3 tr. ř.).⁵⁸ Lze usuzovat, že obdobným způsobem je namíště přistupovat i k důkazům obstaraným během zkoušky spolehlivosti.⁵⁹

Z předložených dvou rozhodnutí Nejvyššího soudu se k otázce (ne)použitelnosti důkazů opatřených při provedené zkoušce spolehlivosti vyslovil rozsudek vydaný pod sp. zn. 8 Tz 39/2013. V něm si soud – s ohledem na to, že „její úprava není jakkoli vymezena v trestním řádu“ – položil otázku, zda výsledek této zkoušky „může sloužit jako důkaz v trestním řízení (§ 89 odst. 2 tr. ř., neboť na způsob jejího provedení nedopadá ani ustanovení § 158c tr. ř. o předstíraném převodu věci“). Poukázal na obsah ustanovení § 89 odst. 2 tr. ř. („Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci ... Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“), aby posléze, poté co v jím přezkoumávané věci dospěl k závěru, že „se jednalo o provokaci (iniciování trestného činu), a tedy šlo o nepřipustný zásah státu do skutkového děje“, procesní neúčinnost důkazu dovedl právě z tohoto faktu, tj. porušení pravidel zákonného a spravedlivého procesu zaručeného čl. 6 Úmluvy („V takovém případě nemůže zkouška spolehlivosti, resp. její výsledek v podobě obrazového a zvukového záznamu či úřední záznam o ní sepsaný /§ 107 odst. 4 zák. č. 273/2008 Sb./ sloužit jako důkaz ve smyslu § 89 odst. 2 tr. ř., pokud se toto řízení vede pro skutek, který byl předmětem zkoušky spolehlivosti.“).

Tento právní závěr je akceptovatelný, ovšem pouze v situaci, kdy by bylo nezbytné provedenou zkoušku spolehlivosti označit za policejní provokaci ve smyslu výše vyloženém, tj. v případech, kdy by se aktivita ve smyslu iniciace spáchání trestného činu projevila po navození jejích podmínek, tzn. v rámci jejího vlastního průběhu.

Z usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tz 61/2013, který se k problematice povahy důkazu explicitně nevyjádřil, je nezbytné dovést, že zkoušku spolehlivosti, resp. její výsledky, považoval za důkaz (důkazní prostředek) ve smyslu ustanovení § 89 odst. 2 tr. ř.

Za důkaz ve smyslu § 89 odst. 2 tr. ř. lze důkazní materiál opatřený postupem podle § 41 odst. 6 zákona č. 341/2011 Sb. považovat proto, že obrazové a zvukové záznamy dokumentující průběh zkoušky, stejně jako pořízený úřední záznam, jsou důkazními prostředky, které mohou ve smyslu citovaného ustanovení přispět k objasnění věci. Generální inspekci bezpečnostních sborů, jejíž pracovníci zkoušku spolehlivosti provádějí, je za orgán činný v trestním řízení (§ 12 odst. 2 písm. b/ tr. ř.) možno pokládat teprve při činnostech prováděných podle trestního řádu, což není případ zkoušky spolehlivosti prováděné podle ZGIBS. Ovšem

58 FENYK, J., ŠANTA, J. Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice, *Trestní právo 2007*, č. 3, s. 8 a násl.

59 Ostatně ani pramen již dříve citovaný, viz HERZCEG, J., opus cit. v pozn. č. 6, nutnost vyloučení takto obstaraných důkazů neformuloval („... je však sporný“).

skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.

Z uvedeného plyne, že pokud je zkouška spolehlivosti provedena zákonu odpovídajícím způsobem⁶⁰, přičemž nedojde ze strany příslušníka inspekce či jiné osoby provádějící takovou zkoušku (§ 41 odst. 4 zák. č. 341/2011 Sb.) k nepřipustnému ovlivnění jednání zkoušené osoby způsobem zakládajícím policejní provokaci, jsou obrazový a zvukový záznam dokumentující její průběh a inspekcí pořízený úřední záznam o ní (§ 41 odst. 6 ZGIBS) důkazem ve smyslu § 89 odst. 2 tr. ř.

Naopak, došlo-li v průběhu zkoušky k excesivnímu jednání zkoušejícího inspektora, které iniciovalo zkoušenou osobu ke spáchání trestného činu, případně byla-li tato zkouška provedena tak, že je ji za policejní provokaci nezbytné označit z jiného důvodu (např. nepřipustné ovlivnění právní kvalifikace skutku, její provedení vůči osobě, ohledně níž nebyly zjištěny poznatky odůvodňující její realizaci, apod.), potom ve vztahu k obrazovým a zvukovým záznamům a inspekcí pořízenému úřednímu záznamu, s přihlédnutím k připomínce Vrchního soudu v Olomouci, platí to, co vyjadřuje právní věta III.

60 Tj. po soustředění poznatků o možném protiprávním jednání prověřované osoby toliko navozením situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit, a následným jednáním zkoušejícího instruktora omezujícím se na adekvátní reakci na aktivitu zkoušeného.

Zkrácené přípravné řízení se koná ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech. Tomu by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení. Podmínky uvedené v ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř., tzn. prověřováním trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání zjištěné skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, včetně samostatně posuzované doby prověřování a očekávání, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 tr. ř. postavit před soud, zpravidla nebudou splněny, uplynula-li od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. doba podstatně převyšující dva týdny. V takovém případě samosoudce podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. návrh na potrestání odmítne.

(Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2014,
sp. zn. Tpjn 303/2014, ECLI:CZ:NS:2014:TPJN.303.2014.1)

O d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 6/2002 Sb.“), a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k otázce, zda skutečnost, že uplynula delší doba (v řádu měsíců) od počátku prověřování do sdělení podezření podezřelému podle § 179b odst. 3 tr. ř. je důvodem pro odmítnutí návrhu na potrestání podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř.

Tento návrh učinil na základě podnětu nejvyššího státního zástupce ze dne 19. 3. 2014.

Z předloženého podnětu vyplývá, že Nejvyšší státní zastupitelství zaregistrovalo nejednotnost postupu soudů nižších stupňů při výkladu ustanovení § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. spočívající v tom, že ačkoliv celorepublikově převážující praxí je, že soudy akceptují sdělování podezření podle § 179 odst. 3 tr. ř. též za situace, kdy předešlé prověřování trvalo řádově i několik měsíců, některé soudy podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. odmítají návrhy na potrestání s odůvodněním, že od počátku prověřování do sdělení podezření podezřelému uplynula dlouhá doba (v řádu měsíců), z čehož dovozují, že nebyla splněna podmínka obsažená v ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. Argumentují tím, že zkrácené přípravné řízení by se mělo konat ve skutkově a důkazně jednoduchých věcech, které ani po právní stránce nejsou složité, a tomu by měla odpovídat délka zkrácené-

mu přípravnému řízení předcházejícího prověřování. Dále argumentují tím, že obdobným postupem dochází ke krácení práv podezřelého oproti právům, jaké by podezřelý měl, kdyby byl v postavení obviněného.

Ke svému podnětu nejvyšší státní zástupce přiložil určitý počet soudních rozhodnutí ilustrujících tento postup, přičemž upozornil i na zjištěné rozdílné rozhodování krajských soudů, které v předmětných věcech rozhodovaly jako soudy stížnostní (z předložených rozhodnutí se problematické otázky relevantně týkají např. usnesení Okresního soudu v Kutné Hoře ze dne 6. 12. 2012, sp. zn. 14 T 104/2012, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 8. 1. 2013, sp. zn. 10 To 1/2013, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. 8 T 18/2013, ve spojení s usnesením Městského soudu v Praze ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. 9 To 68/2013, usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. 6 T 117/2012, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 18. 10. 2012, sp. zn. 7 To 398/2012, usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 2. 1. 2013, sp. zn. 6 T 163/2012, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 11. 2. 2013, sp. zn. 8 To 47/2013, usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 8. 2. 2013, sp. zn. 6 T 16/2013, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 50 To 91/2013, usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 10. 5. 2013, sp. zn. 1 T 54/2013, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 6 To 323/2013, usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 6 T 54/2013, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 13. 6. 2013, sp. zn. 9 To 200/2013, usnesení Okresního soudu v Trutnově ze dne 30. 4. 2012, sp. zn. 17 T 52/2012, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6. 9. 2012, sp. zn. 10 To 301/2012).

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb. vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory. Spolu se žádostí o vyjádření jim zaslalo návrh stanoviska s právní větou v tomto původním znění: „Zkrácené přípravné řízení se koná ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech. Tomu by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení. Podmínky uvedené v ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř., tzn. prověřováním trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání zjištění skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, včetně samostatně posuzované doby prověřování a očekávání, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 tr. ř. postavit před soud, zpravidla splněny nebudou, uplynula-li od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. delší doba (v řádu měsíců). V takovém případě samosoudce podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. návrh na potrestání odmítne“.

Z oslovených orgánů a institucí se vyjádřily krajské soudy v Brně, v Českých Budějovicích, v Hradci Králové, v Ostravě, v Plzni, v Praze, v Ústí nad Labem, Městský soud v Praze, dále Vrchní soud v Praze i v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti České republiky a Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Všechny krajské soudy, jakož i Městský soud v Praze a Vrchní soud v Olomouci s předloženým návrhem souhlasily. Krajský soud v Hradci Králové však upozornil, že termín „delší doba (v řádu měsíců)“ je nekonkrétní, což by mohlo vést k výkladovým problémům. Obdobnou připomínku uplatnil i Vrchní soud v Praze, podle něhož by také bylo vhodné v právní větě vyjádřit a odlišit důvody, pro které prověřování oznámení trvalo řádově měsíce.

Ministerstvo spravedlnosti uvedlo, že oprávnění pro postup podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř., tedy odmítnutí návrhu na potrestání z důvodu nesplnění podmínek pro konání zjednodušeného řízení uvedených v § 179a odst. 1 tr. ř., konkrétně z důvodu, že od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. uplynula delší doba (v řádu měsíců), z textu zákona přímo nevyplývá. Dovozování lhůty stanovené pro skočení prověřování jako jedné z podmínek pro konání zkráceného přípravného řízení je tak podle jeho mínění výkladem proti výslovnému znění zákona, jehož použití by však mohlo být ospravedlnitelné smyslem a účelem institutu zkráceného přípravného řízení. Lze mít za to, že již na samotném počátku prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení musí být dostatečně odůvodněn předpoklad, a to s ohledem na konkrétní okolnosti případu, že věc bude možné skončit ve lhůtě dvou týdnů ve smyslu § 179b odst. 4 tr. ř. Tomuto předpokladu by pak také měla odpovídat i délka prováděného prověřování. Podle Ministerstva spravedlnosti se však jedná o posuzování nanejvýš citlivé a nadto velmi komplikované otázky, proto by soudy při odmítání návrhu na potrestání podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. z toho důvodu, že fáze prověřování trvala nepřiměřeně dlouhou dobu, měly postupovat nanejvýš obezřetně.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (dále též „IKSP“) v obsáhlém vyjádření úvodem nikterak nezpochybnil, že zkrácené přípravné řízení se má konat ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech, čemuž by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení. Současně poznamenal, že v praxi dochází (a ne výjimečně) k případům, kdy doba prověřování předcházející zkrácenému přípravnému řízení je neúměrně dlouhá, zkrácené přípravné řízení je nadužíváno a aplikováno i v nevhodných případech. Přesto ale s předloženým návrhem stanoviska a jeho právní větou nesouhlasil. Měl za to, že změna ustanovení § 179b odst. 4 tr. ř., provedená novelou č. 274/2008 Sb., se týkala okamžiku počátku běhu lhůty pro ukončení zkráceného přípravného řízení, který ovšem podle původní právní úpravy nebyl a ani podle platné právní úpravy není vázán na počátek zkráceného přípravného řízení. Pokud zákon aktuálně ukládá policejnímu orgánu ukončit zkrácené pří-

pravné řízení do dvou týdnů od sdělení podezření, a zároveň jej nijak nelimituje, pokud jde o to, v jaké lhůtě od zahájení zkráceného přípravného řízení má podezření sdělit, pak je z pragmatického hlediska postup policejního orgánu, který si většinu důkazů, včetně těch časově náročnějších, obstará v režimu tzv. prověřování, a teprve poté sdělí podezření osobě, jejíž totožnost mu byla od počátku známa, pochopitelná a nelze v něm bez dalšího shledávat porušení zákona. IKSP proto přisvědčil názoru nejvyššího státního zástupce, že trestní řád nestanoví v § 179a odst. 1 jako negativní podmínku konání zkráceného přípravného řízení určitou dobu konání prověřování. Soudní konstituování takovéto další podmínky není možné přijmout, a to tím spíše za situace, kdy jinak další zákonem stanovené podmínky (včetně zachování lhůty ke skončení zkráceného přípravného řízení podle § 179b odst. 4 tr. ř.) jsou splněny.

Ačkoliv stávající situaci nelze mít za optimální, nelze podle jeho mínění tento problém řešit výkladem platné (poměrně jednoznačné) právní úpravy, neboť takový výklad by šel proti aktuálnímu znění trestního řádu a v podstatě by nahrazoval legislativní činnost. Za vhodné a legislativně technicky jednoduché řešení pokládá např. změnu ustanovení § 159 odst. 1 písm. a) tr. ř. tak, aby se v ní obsažená lhůta pro skončení prověřování vztahovala i na zkrácené přípravné řízení.

Poté, po zvážení všech výše citovaných vyjádření a v nich uvedených názorů, zaujalo trestní kolegium Nejvyššího soudu shora uvedené stanovisko.

Nejvyšší státní zástupce ve svém podnětu shrnul, že podstatou argumentace soudů ve prospěch postupu podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. jsou v podstatě dva momenty: nerespektování smyslu a účelu zkráceného přípravného řízení a krácení práv obhajoby (porušování práva na spravedlivý proces).

Jmenované soudy předně zdůrazňují, že zkrácené přípravné řízení by se mělo konat zásadně ve skutkově i důkazně jednoduchých věcech. Těž po právní stránce by se nemělo jednat o věci složité, čemuž by měla odpovídat i délka zkrácenému přípravnému řízení předcházejícího prověřování. Naopak, neodpovídá-li, je-li tedy delší (v řádu měsíců), vytrácí se tak smysl a podstata tohoto typu přípravného řízení, tj. urychlené projednání nejméně závažných trestných činů, resp. rychlé a neformální objasnění skutku, v němž je spatřován trestný čin, dále zjištění osoby důvodně podezřelé z jeho spáchání a vyhledání (nikoli provedení) důkazů.

V souvislosti se zvoleným procesním postupem v podobě zkráceného přípravného řízení tyto soudy taktéž dovozují, že v průběhu delší doby trvajícího jemu předcházejícího prověřování dochází ke krácení práv podezřelé osoby na spravedlivý proces, zejména práva na obhajobu, oproti právům, která by tato osoba měla v postavení obviněného, resp. již jen jako podezřelého, proti němuž je následně vedeno zkrácené přípravné řízení, kde mu jinak § 179b odst. 2 tr. ř. garantuje stejná práva jako obviněnému (§ 33 odst. 1, 2 tr. ř.).

I podle nejvyššího státního zástupce je smyslem zkráceného přípravného řízení urychlené projednání nejméně závažných trestných činů. S tezemi opírajícími smysl tohoto typu přípravného řízení o jeho rychlost u relativně bagatelni trestné činnosti není zjevně v rozporu ani změna § 179b odst. 4 tr. ř. provedená zákonem č. 274/2008 Sb. Tu se jedná o rozšíření možnosti konat zkrácené přípravné řízení i v těch případech, kdy právě prověřování bylo nutné provádět po určitou delší dobu, zejména pro nemožnost zjistit pachatele trestného činu. Nejvyšší státní zástupce má rovněž za to, že jsou-li splněny zákonné podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení (§ 179a tr. ř.), není otázkou volby policejního orgánu nebo státního zástupce, zda zkrácené přípravné řízení má, nebo nemá být konáno, ale konáno být musí (při vědomí si určité míry uvážení ohledně naplnění podmínky uvedené v § 179a odst. 1 písm. b/ tr. ř., k čemuž odkázal na náleží Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. II. ÚS 317/04, a další prameny v odborné literatuře). Nestanoví-li trestní řád jako negativní podmínku konání zkráceného přípravného řízení též určitou dobu konání prověřování (samozřejmě míněno delší dobu konání prověřování), tak soudní konstituování takové další podmínky není možné přijmout, a to tím spíše za situace, kdy jinak další zákonem stanovené podmínky (včetně zachování lhůty ke skončení zkráceného přípravného řízení podle § 179b odst. 4 tr. ř.) jsou splněny.

Dále je třeba podle názoru nejvyššího státního zástupce rovněž odmítnout názory, že v případě, kdy bylo zkrácené přípravné řízení konáno až po delší době trvajícím prověřování, bylo dotčeno právo na obhajobu, resp. právo na spravedlivý proces, načež na podporu tohoto názoru následuje odkaz na komentář k trestnímu řádu¹. Zkrácené přípravné řízení z hlediska právní úpravy jako celku je třeba hodnotit i ve vztahu k této citaci jako řízení zachovávající záruky spravedlivého procesu. Tyto záruky, včetně dostatečných práv spojených s obhajobou (viz § 179b odst. 2 tr. ř.), jsou v právní úpravě garantovány i v případě, kdy je zkrácené přípravné řízení vedeno z důvodu uvedeného v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř.

Nejvyšší státní zástupce se proto přiklání k závěru, že není v souladu s trestním řádem, když některé soudy odmítají návrhy na potrestání v případech, kdy uplyne delší doba (v řádu měsíců) od počátku prověřování (standardně od zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 tr. ř.) do sdělení podezření podezřelému podle § 179b odst. 3 tr. ř.

Nejvyšší soud výše rozvedené argumenty nejvyššího státního zástupce v úplnosti nesdílí.

Podle § 179a odst. 1 tr. ř. se zkrácené přípravné řízení koná o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže

1 ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013, s. 2337.

a) podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo
b) v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 postavit před soud.

Z hlediska vymezené otázky bude pozornost nadále věnována pouze alternativě konání zkráceného přípravného řízení spojené s podmínkou uvedenou v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř.

Podle § 179b odst. 4 tr. ř. platí, že zkrácené přípravné řízení musí být skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován.

Z ustanovení § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. plyne, že samosoudce obžalobu a návrh na potrestání předběžně neprojednává, přezkoumá je však z hledisek uvedených v § 181 odst. 1 a § 186 tr. ř. Podle výsledků přezkoumání pak, nejsou-li splněny podmínky uvedené v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. pro konání zjednodušeného řízení, návrh na potrestání odmítne.

Pokud jde o platnou zákonnou právní úpravu, z dotčených ustanovení trestního řádu je třeba připomenout i § 159 odst. 1, byť se problému řešeného tímto stanoviskem týká pouze implicitně. Podle tohoto ustanovení policejní orgán je povinen prověřit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, a) do dvou měsíců od jejich přijetí, jde-li o věc patřící do příslušnosti samosoudce, v níž se nekoná zkrácené přípravné řízení, b) do tří měsíců, jde-li o jinou věc patřící do příslušnosti okresního soudu, a c) do šesti měsíců, jde-li o věc patřící v prvním stupni do příslušnosti krajského soudu.

Podstatou zkráceného přípravného řízení je rychlé a neformální objasnění skutku, ve kterém je spatřován trestný čin, zjištění osoby důvodně podezřelé z jeho spáchání a vyhledání (nikoli provedení) důkazů. Policejní orgán by se proto v těchto případech měl zaměřit jen na vyhledání potenciálních důkazů, jejichž provedení by měl státní zástupce navrhopvat a provádět až v řízení před soudem v tzv. zjednodušeném řízení. Z tohoto obecného principu zákonodárce připouští určité výjimky vztahující se zejména k úkonům podle § 158 odst. 3 tr. ř., dále k neodkladným a neopakovatelným úkonům (srov. § 158a tr. ř.) a k výslechu podezřelého podle § 179b odst. 2, 3 tr. ř. Toto pojetí zkráceného přípravného řízení vyplývá z § 179b odst. 1 tr. ř., podle něhož orgán konající zkrácené přípravné řízení provádí úkony podle hlavy deváté, tedy v rámci postupu před zahájením trestního stíhání (byť vlastní prověřování může tomuto postupu předcházet), přičemž způsobem uvedeným v hlavě čtvrté, o zajištění osob a věcí, provádí pouze neodkladné nebo neopakovatelné úkony.

Zkrácené přípravné řízení je koncipováno pro řešení nejjednodušších trestních věcí, které vzhledem k jeho zákonem stanovené délce lze uplatnit v podstatě

jen u skutkově jednoduchých a důkazně jasných věcí, a proto ho nelze konat ve věcech trestných činů závažných nebo i méně závažných spadajících pod trestné činy uvedené v § 179a odst. 1, které však nejsou charakterizovány jednoduchostí skutkového děje, použitím standardních důkazních prostředků pro prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, zpravidla bez nutnosti znaleckých posudků a složitějších důkazních postupů (k tomu viz Šámal, P. a kol.: *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013, s. 2335, 2336*).

Pro úplnost se dodává, že právní úprava zkráceného přípravného řízení, jmenovitě ustanovení § 179b odst. 4 tr. ř., doznala s účinností od 1. 1. 2009 změny provedené jeho novelou č. 274/2008 Sb. Zde v původním znění (účinném do 31. 12. 2008) slova „*obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání*“ byla nahrazena dikcí „*sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován* (§ 179b odst. 3)“. Tuto změnu nelze z hlediska problematiky přímo řešené v návrhu tohoto stanoviska považovat za relevantní, neboť se dotýká počátku a konce trvání zkráceného přípravného řízení, nikoliv ovšem doby prověřování, která zejména představovala pro některé soudy problém, byla-li tato doba „*dlouhá (v řádu měsíců)*“. Podle vyjádření IKSP je tato změna naopak zásadní, když připomíná: „*Pokud zákon aktuálně ukládá policejnímu orgánu ukončit zkrácené přípravné řízení do dvou týdnů od sdělení podezření, a zároveň jej nijak nelimituje, pokud jde o to, v jaké lhůtě od zahájení zkráceného přípravného řízení má podezření sdělit, pak je z pragmatického hlediska postup policejního orgánu, který si většinu důkazů, včetně těch časově náročnějších, obstará v režimu tzv. prověřování, a teprve poté sdělí podezření osobě, jejíž totožnost mu byla od počátku známa, pochopitelný a nelze v něm bez dalšího shledávat porušení zákona.*“

Je zřejmé, že IKSP tu váže počátek (zahájení) zkráceného přípravného řízení na okamžik sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 tr. ř.), jak i sám ve svých připomínkách uvádí. Takovéto pojetí, zejména po výše zmíněné novele, však neobstojí, neboť počátek lhůty ke skončení zkráceného přípravného řízení je vázán na sdělení podezření ve smyslu § 179b odst. 3, 4 tr. ř. (srov. k tomu Šámal, P. a kol.: *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013, s. 2033*). Nutno tu připomenout i pravidlo *lex specialis derogat legi generali*, podle něhož zkrácené přípravné řízení, jako zvláštní případ postupu před zahájením trestního stíhání (§ 158 a n. tr. ř.), se co do svého počátku opírá o speciální úpravu, kterou představuje právě § 179b odst. 3, 4 tr. ř., vůči úpravě obecné dané ustanovením § 158 odst. 3 tr. ř.

Na důsledky novelizace § 179b odst. 4 tr. ř., z hlediska časového tlaku „*vstřícnější*“ vůči orgánům činným v přípravném řízení, je ale třeba nahlížet s určitou rezervou a ve světle řešení nastolené otázky především nelze pustit ze zřetele

opakovaně akcentovaný smysl a účel zkráceného přípravného řízení.² „Zmírnění“ podmínek pro konání zkráceného přípravného řízení, na něž nejvyšší státní zástupce poukazuje, nemůže být vnímáno samoučelně ve prospěch většího užívání v praxi, odlehčení zejména policejním orgánům, jako benevolence k jakýmkoliv průtahům již ve fázi prověřování, které jsou většinou dokumentovány v rozhodnutích příslušných soudů odmítajících návrhy na potrestání.

Souhlasit nelze ani s výlučně obligatorní povahou právní úpravy a vlastního konání zkráceného přípravného řízení, jak ji chápe nejvyšší státní zástupce, a to i v relaci k naplnění podmínky uvedené v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. Trestní kolegium zde odkazuje na právní nauku, podle níž zákonodárce použitím slov „se koná“ naznačuje, že má zájem, aby při splnění podmínek uvedených v § 179a odst. 1 se zkrácené přípravné řízení konalo, zároveň však zejména v podmínce uvedené v písmenu b) § 179a odst. 1 tr. ř. ponechává policejnímu orgánu možnost širší úvahy (srov. slova „lze očekávat“), zda v takovém případě, kdy jsou zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, je odůvodněn předpoklad, že podezřelého bude možno ve lhůtě dvou týdnů postavit před soud, kdy by měl konat zkrácené přípravné řízení, či zda tomu tak není, a proto je třeba zahájit trestní stíhání. Taková úvaha policejního orgánu je naproti tomu v podstatě vyloučena v případě, kdy podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté (Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013, s. 2339, 2341).³

Pokud je na podporu obligatorní povahy zkráceného přípravného řízení odkazováno na nálezný Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. II. ÚS 317/04,

2 K negativním dopadům novelizace § 179 odst. 4 tr. ř. zákonem č. 274/2008 Sb. podrobně srov. FRYŠTÁK, M. Smysl a význam zkráceného přípravného řízení z hlediska jeho rychlosti. Trestněprávní revue, 2012, č. 10, s. 237: „... nastává tak (v důsledku novely č. 274/2008 Sb.) situace, že prověřování trestní věci trvá řádově týdny a měsíce, než dojde k samotnému zahájení zkráceného přípravného řízení. ... další důvod, proč takto policejní orgán postupuje, ... souvisí se statistickým vykazováním počtu skončených věcí ... Policejní orgán bude zkrácené přípravné řízení zahajovat v okamžiku, kdy bude mít vše předem „připraveno“, a jediným úkonem, který provede, bude sdělení podezření a provedení výsledku podezřelého, přičemž následně může celou věc skončit. Opticky to bude vypadat tak, že zkrácené přípravné řízení plní svůj účel, protože trestní věci jsou v jeho rámci rychle vyřizovány. Z výše uvedeného ... je ale zřejmé, že tomu tak vždy být nemusí.“ Stejně kriticky se ke změně § 179 odst. 4 tr. ř. zákonem č. 274/2008 Sb. vyjadřuje TUZAR, V. Jak krátké je zkrácené přípravné řízení? Trestní právo, 2011, č. 4, s. 13, 14.

3 V podstatě stejně k téže otázce viz rovněž ŠÁMAL, P., MUSIL, J. KUCHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 550. Fakultativnost zkráceného přípravného řízení v jeho nikoli flagrantní formě též podporuje RUZIČKA, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 451, 460, 462. O nikoli absolutní obligatornosti (tedy o jisté fakultativnosti tohoto typu přípravného řízení) hovoří i VONDRUŠKA, F. K počítání lhůt ve zkráceném přípravném řízení. Trestněprávní revue, 2002, č. 2, s. 51. Naopak k jeho povaze obligatorní se bez další specifikace kloní ZEMAN, P. a kol. Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity. Praha: IKSP, 2013, s. 41.

v jeho odůvodnění se k dané otázce konstatuje: „*Orgány činné v trestním řízení jsou povinny postupovat v trestním řízení z úřední povinnosti, v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v zákoně a trestní věci projednávat co nejrychleji. Pakliže povaha věci umožňuje postupovat podle ustanovení o zkráceném přípravném řízení, jsou orgány činné v trestním řízení povinny tuto speciální úpravu řízení vedoucího k meritornímu rozhodnutí aplikovat. Orgány činné v trestním řízení nemají na výběr, neboť speciální úprava tohoto typu řízení má vždy přednost před obecnou úpravou. V opačném případě orgány činné v trestním řízení porušují svoje povinnosti, neboť jednak porušují základní práva obviněných, mezi něž patří i právo, aby jejich věc byla projednána v co nejkratší možné lhůtě, a dále i oprávněný zájem společnosti, aby byli pachatelé trestných činů podle zákona spravedlivě potrestáni.*“ Současně ovšem není možné přehlédnout, že tuto tezi Ústavní soud předeslal zjištěním, že „*v posuzovaném případě byl stěžovatel dopaden bezprostředně po spáchání činu, a zároveň byly v den spáchání činu zjištěny policejním orgánem veškeré rozhodné důkazy*“. Ač to v nálezu přímo nezaznívá, je jasné, že v konkrétním případě přicházel v úvahu důvod pro konání zkráceného přípravného řízení uvedený v písmenu a) § 179a odst. 1 tr. ř., nikoliv v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř., o něž v daných souvislostech jde.

Rovněž nelze zcela souhlasit s názorem, podle něhož trestní řád nestanoví jako negativní podmínku konání zkráceného přípravného řízení též určitou (tj. delší) dobu konání prověřování. Ačkoliv tak trestní řád vsutku nečiní, aniž by však současně explicitně stanovil dobu prověřování ve věcech, v nichž se koná zkrácené přípravné řízení, trestní kolegium Nejvyššího soudu je toho mínění, že smyslu a účelu zkráceného přípravného řízení odpovídá, aby mezi dobou uplynulou od počátku prověřování do sdělení podezření a lhůtou pro skončení zkráceného přípravného řízení ve smyslu § 179b odst. 4 tr. ř. byla zachována přiměřená proporce. Ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. je proto třeba interpretovat následovně:

Argumenty soudů, o něž opírají svá rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání, se zakládají na požadavku existence v podstatě dvou kumulativně v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. stojících podmínkách pro konání zkráceného přípravného řízení: v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání (1.), a současně lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 postavit před soud (2.).

Soudy poukazují na nepřiměřenou délku prověřování, předcházejícího na ně navazujícímu zkrácenému přípravnému řízení. Uvažují tedy tak, že důvodem odmítnutí návrhu na potrestání je i nedodržení (tj. výrazné překročení, v řádu měsíců) doby trvání pouze samotného prověřování, i když navazující zkrácené přípravné řízení by bylo co do své dvoutýdenní lhůty případně v sou-

ladu se zákonem. Jedna ze dvou kumulativních složek důvodu zkráceného přípravného řízení (tj. výše uvedená sub 1.) tak totiž splněna nebyla, tudíž nebyly jako takové splněny podmínky důvodu uvedeného v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. pro konání zkráceného přípravného řízení a následně zjednodušeného řízení (soudního).

Odkaz soudů na nepřiměřeně dlouhou dobu prověřování není samoučelný, typicky je doprovázen konkrétními výtkami vyúsťujícími v závěr, že šlo o věci skutkově či právně, případně skutkově i právně složité, nebo nikterak jednoduché. Jinými slovy, byť se jednalo o trestné činy uvedené v § 179a odst. 1 tr. ř., nebyly charakterizovány jednoduchostí skutkového děje, použitím standardních důkazních prostředků pro prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, zpravidla bez nutnosti znaleckých posudků a složitějších důkazních postupů (srov. § 104a až 104e) a nízkým stupněm formalizace. Uplynula-li v takových případech od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. delší doba, tj. v řádu měsíců, a přesto bylo následně konáno zkrácené přípravné řízení, nelze učinit jiný závěr, než že se tak děje proti smyslu a účelu zkráceného přípravného řízení.

Obdobně lze nahlížet i na extrémní situace, kdy taková delší doba v řádu několik měsíců trvajícího prověřování se vyznačuje nekoncepčním, liknavým a nesoustředěným přístupem policejního orgánu završeným řádně nepodloženým sdělením podezření.

Lze však připustit, i když spíše výjimečně, že ani uplynulší delší doba od počátku prověřování do sdělení podezření nebude bránit konání zkráceného přípravného řízení, a to tehdy, nebude-li zapříčiněna samotnou povahou věci nebo nekoncepčním postupem policejního orgánu, popř. státního zástupce, ale objektivními překážkami v postupu policejního orgánu nebo překážkami na straně osoby, proti níž se řízení vede (zdravotní stav, hospitalizace, pobyt v zahraničí apod.).

Citovaný velký komentář k trestnímu řádu⁴ podle názoru tohoto stanoviska takovýto výklad podmínek konání zkráceného přípravného řízení (tj. zde jen ve smyslu § 179a odst. 1 písm. b/ tr. ř.), svědčící ovšem smyslu a účelu zkráceného přípravného řízení, podporuje, když uvádí: „*Tato podmínka [tj. důvod uvedený v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř.] vyžaduje, aby již na samém počátku prověřování v poměrně jednoduché věci (srov. lhůtu dvou týdnů v § 179b odst. 4), nevyžadující využívání zvláštních metod charakteristických pro postup vyšetřování (srov. § 160 a násl. ...), byly shledány v důsledku dostatečných skutkových zjištění důvody pro postup podle § 160 odst. 1 spočívající v zahájení trestního stíhání,*

4 Viz s. 2341. Zároveň však nutno říci, že týž pramen v komentáři k § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. výslovně nepřipomíná jako jeden z možných důvodů odmítnutí návrhu na potrestání časovou diskrepanci mezi dobou prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení a trváním tohoto zkráceného přípravného řízení samotného.

kteře se zde však neuskuteční, neboť státní zástupce podá návrh na potrestání soudu, jehož doručením soudu je trestní stíhání zahájeno, a pro postavení podezřelého před soud, aby státní zástupce mohl podat návrh na potrestání (§ 179c odst. 2 písm. a/, § 179d) ve lhůtě dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován (§ 179b odst. 3). ... Musí být tedy již na počátku prověřování dostatečně odůvodněn s ohledem na okolnosti případu předpoklad, že věc bude možno skončit ve lhůtě dvou týdnů ve smyslu § 179b odst. 4.⁵

Konečně, odmítá-li nejvyšší státní zástupce výtku stranerespektování atributů spravedlivého procesu, zejména práva na obhajobu v případech, kdy bylo zkrácené přípravné řízení konáno po delší dobu trvajícím prověřování, poukazem na dostatečnou úroveň právní úpravy samotného zkráceného přípravného řízení, je k tomu třeba uvést následující:

Trestní kolegium nezpochybňuje právní názor obsažený v komentářové literatuře, který zdůrazňuje, že i z hlediska Listiny základních práv a svobod (srov. čl. 36 a násl.) a Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 6) se právo na řádný, zákonný a spravedlivý proces realizuje především v řízení před soudem, v důsledku čehož též úprava zkráceného přípravného řízení požadavky na zajištění práva obviněného na spravedlivý proces („fair“ proces) zajišťuje, zejména jestliže součástí tohoto práva je i právo, aby záležitost osoby, proti níž se řízení vede, byla projednána nejen spravedlivě a veřejně, ale také v přiměřené lhůtě nezávislým a nestranným soudem (viz Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013, s. 2337, srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2012, sp. zn. III. ÚS 2449/12).

O tuto rovinu argumentace však nejde. Pokud soudy ve svých rozhodnutích vyvozovaly krácení práva na obhajobu v průběhu delší dobu trvajícím prověřování, které předcházelo zkrácenému přípravnému řízení, činily tak většinově

5 Stejně uvádí i RUŽIČKA, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 460. Ještě předtím, v polemice s názorem vysloveným R. SVATOŠEM v jeho článku Zkrácené přípravné řízení. Trestní právo, 2004, č. 9, s. 18 mimo jiné na s. 453 konstatuje: „... v úvahu je třeba vzít jasné znění zákona (§ 179a odst. 1 písm. b/ tr. ř.) a účel, který má plnit zkrácené přípravné řízení, tedy jednoznačně vymezený počátek lhůty uvedené v § 179b odst. 4 tr. ř. – byt zde nebylo zvoleno zdaleka ideální řešení (tj. podle stavu před novelou č. 274/2008 Sb. z.) – a to, že zkrácené přípravné řízení představuje formu přípravného řízení, která směřuje k rychlému a neformálnímu skončení nejjednodušších a nejméně závažných trestních věcí. Pod pojmem „rychlý“ si však rozhodně nelze představovat postup, kdy policejní orgány budou konat prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu, (a) po uplynutí třeba i velmi dlouhé doby dospějí k závěru, že došlo ke zjištění pachatele trestného činu, a následně budou konat zkrácené přípravné řízení (jak bylo již zdůrazněno, v tomto případě rok po spáchání trestného činu). Názor uvedený v citovaném článku je třeba co nejrozhodněji odmítnout, a to již jen proto, že není v souladu se zákonem, ale i s přihlédnutím k prostému faktu, že odporuje i smyslu a účelu zkráceného přípravného řízení.“ Srov. shodně i ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RUŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 757n. (762).

proto, že nebyly splněny zákonné podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení podle § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. (viz výše jejich formulace tímto stanoviskem) a mělo být zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1 tr. ř., se všemi garancemi práv obviněného, včetně obhajoby, jíž se mu během delší dobu probíhajícího prověřování (tedy jen jako podezřelému) nemohlo dostat.

Z těchto důvodů trestní kolegium Nejvyššího soudu dospělo k závěru, že zkrácené přípravné řízení se koná ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech. Tomu by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení. Podmínky uvedené v ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř., tzn. prověřováním trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání zjištěné skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, včetně samostatně posuzované doby prověřování a očekávání, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 tr. ř. postavit před soud, zpravidla nebudou splněny, uplynula-li od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. doba podstatně převyšující dva týdny. V takovém případě samosoudce podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. návrh na potrestání odmítne.

Obiter dictum Nejvyšší soud považuje za nezbytné zaujmout názor též na problém související s vlastním předmětem návrhu stanoviska. Byl zaznamenán případ, kdy soud odmítající návrh na potrestání podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. navíc rozhodl o vrácení věci státnímu zástupci k došetření podle § 314c odst. 1 písm. a) tr. ř. z důvodu § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. (viz usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 8 T 18/2013).

Podle § 314c odst. 6 tr. ř. platí, že právní mocí rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání podle odstavce 1 písm. c) se věc vrací do přípravného řízení a státní zástupce nařídí konat vyšetřování. Zákonem takto stanovený účinek pravomocného odmítnutí nastává tedy ex lege (srov. zákonnou dikci „věc se vrací“, „státní zástupce nařídí konat vyšetřování“). Výrok o vrácení věci k došetření je nejen věcně nesprávný, ale i nadbytečný, stejně jako jeho odůvodnění. Jedná se totiž o to, že pojem „vrácení věci k došetření“ standardně znamená, že důsledkem vrácení není (nové) zahájení trestního stíhání, nýbrž pokračování v přípravném řízení dosavadním, v jehož průběhu se došetří to, co chybělo soudu v příslušném stadiu trestního řízení (srov. § 188 odst. 1 písm. e/ a zejména § 191 odst. 2 tr. ř.). Naproti tomu z dikce § 314c odst. 6 tr. ř. jasně plyne povinnost státního zástupce po pravomocném odmítnutí jeho návrhu na potrestání (teprve) nařídít, aby bylo konáno vyšetřování, kterého tu doposud nebylo (viz Šámal, P. a kol.: Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013, s. 3562, shodně také Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4., přepracované vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 633).

Silné rozrušení pachatele ve smyslu ustanovení § 141 odst. 1 tr. zákoníku musí být vyvoláno strachem, úlekem, zmatkem nebo jiným omluvitelným hnutím mysli. Proto rozrušení vyvolané hněvem nebo vztekem jen na základě předchozího vlastního jednání sexuálně deviantního pachatele, které je mu nepříjemné (pachatel se po pohlavním aktu s poškozenou cítil v depresi, protože si vyčítal způsob svého chování), nelze podřadit pod pojem silné rozrušení ve smyslu § 141 odst. 1 tr. zákoníku.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012,
sp. zn. 5 Tdo 168/2012, ECLI:CZ:NS:2012:5.TDO.168.2012.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání, které podal obviněný V. Š., proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. 2 To 90/2011, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 10 T 1/2011.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 26. 7. 2011, sp. zn. 10 T 1/2011, byl obviněný V. Š. uznán vinným zločinem vraždy podle § 140 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, účinného od 1. 1. 2010 (dále jen „tr. zákoník“), a přečinem krádeže podle § 205 odst. 1, 3 tr. zákoníku, za které mu byl uložen úhrnný trest odnětí svobody podle § 43 odst. 1 a § 140 odst. 1 tr. zákoníku v trvání třinácti roků, pro jehož výkon byl zařazen podle § 56 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku do věznice se zvýšenou ostrahou. Dále soud prvního stupně rozhodl podle § 228 odst. 1 tr. ř. o nárocích poškozených na náhradu škody.

Z podnětu odvolání obviněného rozhodl Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. 2 To 90/2011, jímž zrušil rozsudek soudu prvního stupně podle § 258 odst. 1 písm. b), f), odst. 2 tr. ř. v části výroku o náhradě škody a poškozené v této části odkázal podle § 229 odst. 2 a § 265 tr. ř. se zbytkem jejích nároku na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. V ostatních výrocích zůstal rozsudek soudu prvního stupně nezměněn.

Proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci podal obviněný V. Š. prostřednictvím svého obhájce dovolání s odůvodněním, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Obviněný připomněl, že znalkyně MUDr. R. H. u něj shledala sexuální odchylku ve formě satyriázy – extrémně zvýšeného sexuálního pudu, kte-

rá podle názoru této znalkyně způsobila u obviněného vymizení ovládacích schopností. Uvedený fakt podle obviněného bylo třeba vyhodnotit jako stav nepřičetnosti v době spáchání činu, a v důsledku toho nemohl být shledán trestně odpovědným. V této souvislosti namítl nezákonnost znaleckého posudku Sexuologického ústavu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze (dále jen „Sexuologický ústav“) ze dne 30. 5. 2011 s odůvodněním, že vyšetření jeho duševního stavu bylo provedeno způsobem, který zásadně ovlivnil výsledky znaleckého zkoumání, zejména v jeho průběhu nebyla respektována lidská důstojnost obviněného a presumpce nevinu. Ačkoliv podal proti průběhu vyšetření stížnost, soud prvního stupně k ní nepřihlédl a spolu s odvolacím soudem se spokojil se strohou výpovědí znalce v hlavním líčení. Další výhrady obviněného se týkaly formální stránky uvedeného znaleckého posudku, který nemá povahu posudku revizního a rovněž se nevyořadává s výsledky jeho předcházejícího znaleckého zkoumání, především se závěrem již citované znalkyně sexuoložky. Obviněný dále soudům vytkl, že v rámci trestního řízení nereflektovaly jeho potřebu se léčit ani budoucí ochranu společnosti. V závěru svého podání dovolatel namítl, že čin měl být právně posouzen jako trestný čin zabítí podle § 141 tr. zákoníku, neboť se jej dopustil v silném rozrušení majícím původ v jeho zmíněné sexuální odchylce, respektive předcházejícím pohlavním styku s poškozenou. Navrhl, aby dovolací soud zrušil podle § 265k odst. 1 tr. ř. napadené usnesení odvolacího soudu a přikázal věc podle § 265l odst. 1 tr. ř. tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí.

Nejvyšší soud jako soud dovolací zjistil, že obviněný V. Š. podal dovolání jako oprávněná osoba (§ 265d odst. 1 písm. b/ tr. ř.), učinil tak prostřednictvím svého obhájce (§ 265d odst. 2 tr. ř.), včas a na správném místě (§ 265e tr. ř.), jeho dovolání směřuje proti rozhodnutí, proti němuž je dovolání obecně přípustné (§ 265a odst. 2 písm. h/ tr. ř.), a obsahuje stanovené náležitosti (§ 265f odst. 1 tr. ř.).

Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., směřuje k nápravě právních vad spočívajících v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. Vztahuje se tedy na případy, kdy skutek, jímž je obviněný uznán vinným, naplňuje znaky jiného trestného činu, než jaký v něm spatřovaly soudy nižších stupňů, event. nenaplňuje znaky žádného trestného činu. Jiné nesprávné hmotně právní posouzení lze pak dovodit tehdy, jestliže určitá skutková okolnost byla soudy posouzena podle jiného ustanovení hmotného práva, než jaké na ni dopadalo. Předmětem právního posouzení je tedy skutek zjištěný soudy nižších stupňů, kterým je dovolací soud v podstatě vždy vázán.

S ohledem na uvedený výklad dovolacího důvodu, považuje Nejvyšší soud za nutné ve stručnosti zopakovat skutkový stav, na jehož podkladě byl obviněný

uznán vinným ze spáchání zločinu vraždy podle § 140 odst. 1 tr. zákoníku. Obviněný napadl poškozenou Z. Ž., v bytě na ulici Č. v B. dne 21. 7. 2010 v době od 18.30 do 20.30, tím způsobem, že ji postupně škrtil rukama, pažemi (uchopil jí do tzv. kravaty) a ručníkem, čímž jí způsobil mnohočetná zranění, přičemž bezprostřední příčinou její smrti bylo udušení, k němuž došlo v důsledku mechanického násilí na krk ve formě zmáčknutí, poté z bytu odešel, aby se vzápětí vrátil s úmyslem zahladit stopy, přičemž z bytu odcizil prostěradlo, polštářek, osušku, dále i osobní věci poškozené, včetně kabelky s peněženkou a finanční hotovostí, osobními doklady, mobilní telefony, šperky i klíče od osobního automobilu poškozené, vše v hodnotě 56 262 Kč.

V první části svého dovolání se obviněný snažil zpochybnit svou trestní odpovědnost poukazem na nepřičetnost v době spáchání zločinu vraždy podle § 140 odst. 1 tr. zákoníku. Svůj závěr opíral o znalecký posudek MUDr. R. H., resp. o její vyjádření o vymizelých ovládacích schopnostech obviněného, a naopak se ohrazoval proti obsahu znaleckého posudku vypracovaného Sexuologickým ústavem.

Obviněný spatřoval nezákonnost znaleckého posudku Sexuologického ústavu ze dne 30. 5. 2011 v podmínkách, za nichž bylo uskutečněno vyšetření jeho duševního stavu dne 13. 5. 2011, s tím, že mělo dojít k ponížení jeho lidské důstojnosti vyšetřujícími lékaři. Dne 26. 5. 2011 obviněný podal prostřednictvím svého obhájce stížnost na chování znalců Prof. PhDr. P. W., Ph.D., Doc. MUDr. J. Z., CSc., a MUDr. I. P., CSc., v průběhu vlastního zkoumání duševního stavu. Jeho výhrady, jež zopakoval i v hlavním líčení dne 20. 6. 2011, soud prvního stupně prověřil tak, že provedl osobní výslech jednotlivých zpracovatelů znaleckého posudku, kteří vypověděli, že průběh vyšetření obviněného za přítomnosti vězeňské služby byl zcela standardní, a jak soud prvního stupně, tak i soud odvolací následně neshledaly podle obsahů jejich rozhodnutí ve způsobu vyšetření obviněného jednotlivými odborníky jakékoli animozity.

Řešení této otázky má základ především v hodnocení výpovědí obviněného a obou zmíněných znalců, kdy obecné soudy se evidentně přiklonily k výpovědím znalců. Z tohoto pohledu je tedy zřejmé, že uvedené námítky obviněného primárně nenaplníují jím uplatněný ani jiný dovolací důvod podle § 265b tr. ř. Nejvyšší soud si je ovšem vědom jejich závažnosti, a proto pokládá za nutné blíže se k nim vyjádřit. Z porovnání obsahů všech znaleckých posudků PhDr. B. Š., MUDr. Z. Š., MUDr. R. H. a Sexuologického ústavu, které byly v průběhu trestního řízení vyhotoveny, vyplývá, že během jednotlivých vyšetření byly obviněnému kladeny otázky týkající se jeho osobního a rodinného života, jejichž výsledný profil se ve všech znaleckých posudcích shoduje. V tomto ohledu tedy nic nenasvědčuje, že by se vyšetření obviněného odborníky ze Sexuologického ústavu nějakým způsobem vymykalo z běžného rámce opatřování tohoto druhu důkazů. Zároveň je patrné, že vlastní vyšetření Prof. PhDr. P. W., Ph.D., trvalo

oproti vyšetření Doc. MUDr. J. Z., CSc., a MUDr. I. P., CSc., déle, neboť jeho součástí bylo několik psychologických testů a jeho zjištění rámcově sloužila jako podklad pro závěry kolegů. Požadavek na zajištění ostrahy obviněného během vyšetření jeho duševního stavu ve zdravotnickém zařízení mimo věznici přímo vyplývá z ustanovení § 4 vyhlášky č. 109/1994 Sb., kterou se provádí řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. Přehlédnout nelze ani jisté rozpory ve stížnosti obviněného a jeho vyjádření v hlavním líčení, zejména ve vztahu k PPG vyšetření. Za naprosto logickou a především zkušenostem a osobě znalce Doc. MUDr. J. Z., CSc., odpovídající je třeba označit jeho reakci na výhrady obviněného v tom smyslu, že není zřejmý motiv, který by jej vedl k nátlaku na obviněného doznat se ke skutečnostem, jež ani nebyly součástí žalovaného skutku. V těchto ohledech se výpověď obviněného jeví jako nevěrohodná. Navíc nelze pominout, že zpracovatelé znaleckého posudku Sexuologického ústavu v podstatě dospěli ke shodným odborným závěrům jako znalkyně přibrané ještě v průběhu přípravného řízení, včetně MUDr. R. H., tedy, že obviněný trpí jistou odchylkou ve formě hypersexuality. Zásadní rozdíl však učinili ve vztahu k ovlivnění ovládacích schopností obviněného v důsledku zjištěné hypersexuality, když konstatovali, že nijak forenzně významným způsobem neovlivnila u obviněného rozpoznávací ani ovládací schopnosti. Jinak řečeno rozdíl mezi výsledky znaleckého zkoumání znalkyně MUDr. R. H. a Sexuologického ústavu se týká výlučně míry ovlivnění ovládacích schopností obviněného v době vraždy.

Zcela bezpředmětná a dokonce v rozporu s faktickým stavem je výtka obviněného, že se znalci nevy pořádali právě se závěry předcházejících znaleckých posudků, přičemž evidentně mířil opět na část týkající se sexuologické části posudku. Z obsahu písemně zpracovaného znaleckého posudku Sexuologického ústavu je naprosto evidentní, že průběh i výsledky předcházejícího zkoumání duševního stavu obviněného byly jedním z podkladů pro nové vyšetření a znalci konkrétně ve třetí a čtvrté části svého posudku se vyjadřovali ke zjištěním MUDr. R. H. Navíc dne 20. 6. 2011 byli znalci Prof. PhDr. P. W., Ph.D., a Doc. MUDr. J. Z., CSc., vyslechnuti v hlavním líčení, ve kterém byli dotazováni k rozporům mezi závěrem týkajícím se ovládacích schopností obviněného a jejich možného ovlivnění hypersexualitou. Povaha znaleckého posudku Sexuologického ústavu jako revizního vyplývá rovněž ze samotného procesního postupu soudu prvního stupně. Poté, co se nepodařilo odstranit zjevné pochybnosti o způsobu hodnocení otázky nutné pro určení přičetnosti obviněného znalkyní MUDr. R. H., jež nebylo ve shodě s druhou ze znalkyň MUDr. Z. Š., přibral Krajský soud v Brně podle § 110 odst. 1 tr. ř. právě Sexuologický ústav. Jak již bylo uvedeno, byly zpracovatelům posudku předloženy veškeré spisové materiály do té doby opatřené orgány činnými v trestním řízení, a to včetně již zpracovaných znaleckých posudků. (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 6 Tz

315/2001, publikovaný pod č. T 391 v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C.H. Beck, svazek 16, ročník 2002).

K výhradě obviněného, že se spáchání předmětného činu dopustil ve stavu nepřičetnosti způsobeném sexuální odchylkou, která měla za následek vymizení jeho ovládacích schopností, Nejvyšší soud v první řadě poukazuje na svou konstantní judikaturu, podle níž je otázka nepřičetnosti otázkou právní; její posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení na základě skutečností vyplývajících z provedených důkazů. Povaha této otázky vyžaduje, aby její posouzení bylo založeno na odborných znalostech z oboru psychiatrie. Znalecký důkaz z tohoto oboru je však jen jedním z podkladů pro vytvoření soudcovského přesvědčení o otázce přičetnosti a musí být hodnocen v souvislosti se všemi ostatními zjištěnými skutečnostmi z tohoto hlediska relevantními (viz rozhodnutí pod č. 17/1979 Sb. rozh. tr.). V této souvislosti Nejvyšší soud připomíná, že i znalecký posudek podléhá procesu hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř., přičemž soud jím není bezpodmínečně vázán. Soud musí prověřit znalecký posudek, zda přihlédl ke všem relevantním skutečnostem, zda se jeho závěry opírají o řádně provedené důkazy, zda závěry posudku logicky vyplývají ze skutkových zjištění (srov. rozhodnutí pod č. 40/1972-I., 2/1989-I. Sb. rozh. tr.).

Ačkoliv se obviněný prostřednictvím podaného dovolání domáhal přezkumu existence jednoho z obligatorních znaků subjektu trestného činu (přičetnosti), je z obsahu jeho podání nepochybné, že jeho dovolací námitka nebyla založena na výhradách vůči právnímu posouzení skutkového stavu zjištěného nalézacím soudem, nýbrž na prosazování odlišného způsobu hodnocení důkazů (znaleckých posudků), než jaký zvolily soudy nižších stupňů. Ve vztahu k právnímu závěru o otázce přičetnosti v době vraždy prosazoval takový výsledek hodnotícího procesu jednotlivých důkazů, k němuž se soudy nepřiklonily. Dovolatel tak soudům obou stupňů vytýkal postup upravený v ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř., přičemž, jak již bylo konstatováno, tento druh námitek nespadá pod žádný ze zákonem definovaných dovolacích důvodů.

Nad rámec dovolacího přezkumu může Nejvyšší soud jen odkázat na naprosto správné úvahy soudů v dané věci, které logickým a přesvědčivým způsobem vyjádřily v odůvodnění svých rozhodnutí. Stěžejní otázku vymizelých ovládacích schopností, již nastolila znalkyně z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, sexuologie, soudy posuzovaly s přihlédnutím k okolnostem, za nichž došlo k fyzickému útoku na poškozenou. Stalo se tak po pohlavním uspokojení obviněného, tedy v okamžiku momentálního odeznění jeho zvýšené sexuální potřeby, přičemž násilí na poškozené se dopustil ve stavu výčitek k vlastnímu chování, dle jeho výpovědi zejména s ohledem na svou rodinu, popudila jej i vulgární výtka k jeho osobě od poškozené. Soudy obou stupňů reagovaly dostatečným způsobem na obhajobu obviněného, kterou v podstatě zopakoval i ve svém dovolání, vypořádaly se se všemi významnými okolnostmi včetně odborných názorů

jednotlivých znalců a Nejvyšší soud neshledal nic, co by mohlo vnést pochybnosti o samotném rozhodnutí o vině obviněného, jak byla vyslovena.

Určitou hmotně právní povahu je možné přiznat té části dovolání, v níž se obviněný domáhal použití právní kvalifikace skutku jako trestného činu zabití podle § 141 tr. zákoníku, ačkoli argumenty, jimiž svůj názor podpořil, opětovně nemají hmotně právní podklad, ale jsou založeny výhradně na zpochybnění hodnotícího postupu soudů nižších stupňů. Obviněný tvrdil, že se činu dopustil v silném rozrušení z omluvitelného hnutí myslí způsobeném kombinací jeho sexuální odchylky a předchozího pohlavního styku s poškozenou. Takový názor však nekoresponduje zjištěnému skutkovému stavu, jak byl naznačen shora, neboť obviněný vůči poškozené užil násilí v době následující po pohlavním styku a jeho pohnutkou nebyla primárně zvýšená potřeba vlastního pohlavního uspokojení.

Privilegovaná skutková podstata trestného činu zabití definovaná v § 141 odst. 1 tr. zákoníku postihuje pachatele, který jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí myslí anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Soudní praxe již přijala výklad znaků objektivní stránky této skutkové podstaty, přičemž za „silné rozrušení“ považuje duševní stav, v němž pachatel vykazuje značné emoční vzrušení či neklid, zpravidla i navenek, které se podílí na jeho dalším jednání i v průběhu činu, a to bez ohledu na okolnost, zda se na takovém rozrušení podílí též nervová labilita či přímo duševní porucha pachatele (tzv. psychická predispozice). Tento stav může být vyvolán i pocitem vlastního strachu, úleku, zmatku nebo jiným omluvitelným hnutím myslí pachatele. Tato omluvitelná hnutí myslí mohou navazovat jen na podněty mimořádné intenzity a závažnosti právě proto, aby byla způsobilá vyvolat silné rozrušení pachatele, např. strach o život vlastní nebo o život blízkých osob, popřípadě o jinou vážnou újmu na zdraví (srov. rozhodnutí pod č. 14/2011 Sb. rozh. tr.). Podobně např. Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 4 Tdo 1517/2010, publikovaném pod č. T 1365 v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C.H. Beck, sešit 73, ročník 2011, neposoudil jako stav silného rozrušení, které je omluvitelným hnutím myslí ve smyslu § 141 odst. 1 tr. zákoníku o trestném činu zabití, silné rozrušení pachatele vyvolané jeho hněvem a vztekem (např. v důsledku nadměrného hluku oslavujících osob) ve spojení s vlivem alkoholických nápojů, které požil.

Jak již bylo upozorněno výše, k předmětnému jednání obviněného došlo po předem domluveném pohlavním styku s poškozenou, kdy se podle vlastní výpovědi obviněný vrátil ze sprchy a vyhověl žádosti poškozené, aby jí masíroval záda. Ze zjištěných okolností nevyplývá žádná sexuální motivace jeho činu a tedy případná spojitost mezi užitým násilím a znalci konstatovanou hypersexualitou obviněného nepřipadala v úvahu. Navíc sám obviněný uvedl, že po

pohlavním aktu se cítil v depresi a vyčítal si způsob svého chování. Kromě toho se jednotliví znalci shodli v tom, že trpí poruchou osobnosti – je nevyrovnaný, emočně nestabilní výbušný s hluboce potlačovanou agresivitou. Silné rozrušení ze vzteku nebo hněvu na základě jednání, které je pachateli nepříjemné, však nelze podřadit pod termín silné rozrušení ve smyslu § 141 odst. 1 tr. zákoníku, a proto námitka obviněného na změnu právního posouzení skutku není důvodná. Soudy naprosto správně zjištěné skutkové okolnosti posoudily jako trestný čin vraždy podle § 140 tr. zákoníku.

Na podkladě uvedených skutečností Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného V. Š. jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tř. ř.

K naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku spočívající ve „spáchání činu nejméně se dvěma osobami“ se vyžaduje, aby pachatel ve smyslu ustanovení § 17 písm. b) tr. zákoníku věděl, že se na jeho činu podílejí nejméně dvě další osoby, přičemž z povahy této okolnosti vyplývá, že pachatel je s jejich účastí na činu přinejmenším srozuměn.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 10. 2013,
sp. zn. 5 Tdo 826/2013, ECLI:CZ:NS:2013:5.TDO.826.2013.2)

Nejvyšší soud k dovolání obviněného Ing. J. J. zrušil ohledně něho rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 2. 2013, sp. zn. 3 To 101/2012, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 4 T 36/2011, a dále s přiměřeným použitím § 261 tr. ř. zrušil tento rozsudek také ohledně spoluobviněných Ing. S. V. a uprchlého B. Z. a přikázal Vrchnímu soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í:

Rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 31. 1. 2012, sp. zn. 4 T 36/2011, byli obvinění Ing. J. J. a B. Z. (ten jako uprchlý) v bodě I. výroku o vině a obviněný Ing. S. V. v bodech 1. a 2. výroku o vině uznáni vinnými jednak zločinem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „tr. zákoník“), jednak zločinem porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 odst. 1, 2, odst. 4 písm. a) tr. zákoníku. Za to byli všichni obvinění odsouzeni podle § 240 odst. 3 a § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnným trestům odnětí svobody, a to obvinění Ing. J. J. a Ing. S. V. v trvání 6 roků a obviněný B. Z. v trvání 7 roků. Podle § 56 odst. 3 tr. zákoníku byli všichni obvinění zařazeni pro výkon trestu do věznice s dozorem. Soud prvního stupně dále uložil trest propadnutí věci podle § 70 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, a to věci označených pod body 1 až 88 výroku o trestu. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. soud uložil všem obviněným společně a nerozdílně nahradit škodu poškozené společnosti P. M. P. S.A., se sídlem ve Š., Q. J. 3, N. 2000, ve výši 671 643 Kč společně a nerozdílně.

Proti tomuto rozsudku podali všichni obvinění (za uprchlého B. Z. tak učinila jeho obhájkyň) odvolání, o kterých rozhodl Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 4. 2. 2013, sp. zn. 3 To 101/2012, tak, že podle § 258 odst. 1 písm. d)

tr. ř. napadený rozsudek v celém rozsahu zrušil a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že všechny tři obviněné uznal vinnými zvláště závažným zločinem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 tr. zákoníku a přečinem (správně jde o zločin ve smyslu § 14 odst. 2 tr. zákoníku) porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 odst. 1, 2 tr. zákoníku dílem dokonaným dílem nedokonaným ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku. Všichni tři obvinění se uvedených trestných činů dopustili ve spolupachatelství podle § 23 tr. zákoníku skutkem popsáním pod bodem I.) výroku o vině, a obviněný Ing. S. V. ještě sám skutkem uvedeným v bodě II.) výroku o vině. Vrchní soud uložil obviněným úhrnné tresty odnětí svobody podle § 240 odst. 3 a § 43 odst. 1 tr. zákoníku, přičemž jejich výměru o rok snížil oproti rozsudku soudu prvního stupně, tj. obvinění Ing. J. J. a Ing. S. V. byli odsouzeni k pěti letům odnětí svobody a uprchlý B. Z. k šesti letům, všichni do věznice s dozorem s využitím moderačního ustanovení § 56 odst. 3 tr. zákoníku. Vrchní soud v Praze rovněž vyslovil trest propadnutí věci ve stejném rozsahu jako soud nalézací. Změnil však výrok o náhradě škody tak, že poškozenou společnost P. M. P. S.A. odkázal s jejím nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali dovolání obvinění Ing. J. J. a Ing. S. V., oba prostřednictvím svých obhájců JUDr. M. Z. a JUDr. M. D. Své mimořádné opravné prostředky opřeli oba o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., tj. že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Obviněný Ing. S. V. výslovně omezil své dovolání na výrok o vině zvláště závažným zločinem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 tr. zákoníku pod bodem 1) rozsudku odvolacího soudu, přestože pod bodem 2) téhož rozsudku je popsán dílčí útok (skutek) tohoto pokračujícího zvláště závažného zločinu. Konkrétní výhrady pak obviněný Ing. S. V. směřoval proti použití právní kvalifikace uvedeného zločinu podle odst. 2 písm. a), neboť již soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že spoluobvinění Ing. V. a B. Z. neměli o sobě žádnou informaci a nebyl prokázán jejich vzájemný kontakt. Odvolací soud vůbec nereagoval na shodnou námitku, již obviněný uplatil také ve svém řádném opravném prostředku, nicméně odkázal na správné skutkové závěry nalézacího soudu. Znak spáchání činu „nejméně se dvěma osobami“, jak je vyjádřen v citovaném ustanovení, může být naplněn jak v případech spolupachatelů, tak i při jiných formách účastenství s výjimkou návodu. Pro jeho použití není třeba, aby mezi jednotlivými osobami existovala vzájemná součinnost, resp. dělba práce či organizovanost, tyto osoby o sobě nemusí vůbec vědět, avšak pachatel o takové součinnosti nejméně dalších dvou osob vědět musí. V dané věci však důkazy nasvědčují tomu, že obvinění Ing. S. V. byl v kontaktu pouze se spoluobviněným Ing. J. J., avšak nevěděl nic

o činnosti dalšího obviněného – B. Z. Soudy tak nesprávně kvalifikovaly skutek podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 tr. zákoníku, resp. jen odst. 2 písm. a). Závěrem svého dovolání proto obviněný Ing. S. V. navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze a přikázal věc tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí.

Obviněný Ing. J. J. sice neomezil rozsah svého dovolání výslovně, ale jeho námitky směřují také výhradně proti právní kvalifikaci skutku pod bodem 1) výroku o vině jako zvláště závažného zločinu podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 tr. zákoníku. Jejich podstatou je však nesouhlas s kvalifikací činu jako dokonaného i ve vztahu k dani z přidané hodnoty, jíž podléhaly na místě činu zajištěné cigarety. Zdůraznil přitom, že byl uznán vinným zkrácením daně z přidané hodnoty vyplývající nejen z nezákonného dovozu tabáku, ale právě též z nelegální výroby cigaret. S ohledem na právní úpravu daně z přidané hodnoty je ale zřejmé, že zdanitelným plněním je při výrobě cigaret až jejich dodání na tuzemský trh ve smyslu § 2 odst. 1 písm. a), resp. § 13 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů. Vrchní soud však postupoval nesprávně, pokud posoudil jako zdanitelné plnění i výrobu celkem 611 323 ks cigaret, a dovodil tak zkrácení daně z přidané hodnoty ve výši 399 960 Kč. V důsledku tohoto nesprávného hmotně právního posouzení chyboval soud také v určení celkové výše zkrácené daně z přidané hodnoty. V další části svého dovolání již obviněný uplatnil námitky proti způsobu hodnocení důkazů provedených soudy obou stupňů. Podle jeho přesvědčení za situace, kdy soudy měly k dispozici pouze nepřímé důkazy, měly správně vycházet ve prospěch obviněného a přihlížet zejména k těm z důkazů, které svědčí o pravdivosti jeho obhajoby. Postup soudů, které jej přesto uznaly vinným z účasti na nelegálním dovozu tabáku a výrobě cigaret, podle jeho názoru nekoresponduje požadavkům na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod. Navrhl proto, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze a věc mu vrátil k novému projednání a rozhodnutí.

K dovoláním obou obviněných se vyjádřil nejvyšší státní zástupce prostřednictvím státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství Mgr. J. S. Ten odmítl tvrzení obviněného Ing. S. V. o nenaplnění znaku „spáchá-li čin ... nejméně se dvěma osobami“ s tím, že soudy obou stupňů dospěly ke zjištění, že obvinění se daňového deliktu dopustili ve spolupachatelství podle § 23 tr. zákoníku. Z této skutečnosti pak vyplývá, že soudy měly za prokázanou formu kooperace mezi obviněnými, která odpovídá i tomuto znaku kvalifikované skutkové podstaty. Dále státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství vyslovil úvahy týkající se výkladu tohoto znaku skutkové podstaty § 240 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku ve vztahu k ustanovením § 17 písm. b) tr. zákoníku. Vzhledem k tomu, že se jedná o tzv. jinou skutečnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, platí, že se k ní přihlédne i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní

vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl, vyjímaje případy, kdy trestní zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl. Současně připomenul opačný názor vyjádřený v komentáři k trestnímu zákoníku Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 2. vydání, Praha: C.H. Beck, 2012, str. 2433. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství pro případ, že by dovolací soud shledal vadu v použití uvedeného kvalifikačního znaku, navrhl odmítnout dovolání obviněného Ing. S. V. podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř., neboť projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného, který byl odsouzen podle přísnější právní kvalifikace § 240 odst. 3 tr. zákoníku.

K dovolání obviněného Ing. J. J. státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství uvedl, že již z výrokové části odsuzujícího rozsudku Vrchního soudu v Praze je zřejmé, jaké daně byly zkráceny a v jakém rozsahu, změnu právní kvalifikace odvolací soud náležitě zdůvodnil a dovolací námitky proto státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství označil za nedůvodné. Závěrem svého vyjádření navrhl, aby Nejvyšší soud odmítl dovolání obou obviněných jako zjevně neopodstatněná podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.

Nejvyšší soud jako soud dovolací zjistil, že obvinění Ing. J. J. a Ing. S. V. podali dovolání jako oprávněné osoby (§ 265d odst. 1 písm. b/ tr. ř.), učinili tak včas a na správném místě (§ 265e tr. ř.), jejich dovolání směřují proti rozhodnutí, proti němuž je dovolání obecně přípustné (§ 265a odst. 2 písm. a/ tr. ř.), a obsahují stanovené náležitosti (§ 265f odst. 1 tr. ř.).

Zásadní dovolací námitky obou obviněných odpovídají uplatněnému dovolacímu důvodu, a proto mohl Nejvyšší soud na jejich podkladě podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. přezkoumat napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze i jemu předcházející řízení včetně rozsudku soudu prvního stupně. Přitom zjistil důvodnost výhrady dovolatele Ing. J. J. ohledně právní kvalifikace části jednání spočívající ve zkrácení daně z přidané hodnoty za vyrobené cigarety zajištěné na místě činu.

Z popisu skutku pod bodem 1) rozsudku Vrchního soudu v Praze, který v zásadě převzal od soudu prvního soudu, je zcela zřejmé, jaké druhy daní byli všichni obvinění povinni odvést jednak za surovinu – tabák, a také za již vyrobené cigarety, tj. zboží, které bylo zajištěno při prohlídce objektu bývalého zemědělského družstva v obci Ch., čp. 105. Jednalo se jednak o spotřební daň a daň z přidané hodnoty. Obviněný Ing. J. J. se naprosto důvodně ohradil proti postupu odvolacího soudu (stejnou vadou však byl zatížen i rozsudek nalézacího soudu), který ve vztahu k určení výše daňového nedoplatku daně z přidané hodnoty u vyrobených cigaret vycházel z toho, že již došlo k uskutečnění zdanitelného plnění a tudíž i k povinnosti tuto daň zaplatit. Pokud jde o zajištěný tabák, neměl ani dovolatel námitek proti okamžiku vzniku povinnosti přiznat daň při jeho dovozu ve smyslu § 23 odst. 1 písm. b) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, účinném v době činu (dále jen

„zákon o dani z přidané hodnoty“). U cigaret, které jsou jako zboží uváděny do oběhu, zákon o dani z přidané hodnoty určuje okamžik zdanitelného plnění jeho dodáním smluvnímu partnerovi, zásadně na podkladě kupní smlouvy, tj. ke dni převodu práva nakládat se zbožím jako vlastník (viz § 21 odst. 2 písm. a/, resp. § 13 odst. 1 zákona o dani z přidané hodnoty). (Rovněž je ve smyslu § 21 odst. 1 zákona o dani z přidané hodnoty možné, aby plátcí vznikla povinnost přiznat daň ke dni přijetí úplaty, pokud tento den nastane dříve, než dojde k uskutečnění zdanitelného plnění.)

V posuzované trestní věci sice Vrchní soud v Praze správně shrnul skutková zjištění ohledně cigaret zajištěných v uvedeném objektu, které byly tam vyrobeny a připraveny k distribuci (viz str. 22 napadeného rozsudku), avšak opomněl korigovat tuto část skutkového stavu při právní kvalifikaci u trestného činu, resp. zvláště závažného zločinu zkrácení daně, poplatku a jiné povinné platby podle § 240 tr. zákoníku. Učinil tak pouze ve vztahu k přečinu porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 tr. zákoníku, u něhož právě zdůraznil, že zboží (cigarety) bylo nalezeno v místě jeho výroby, nebylo tudíž distribuováno. Následně pak správně kvalifikoval stejný skutek jako dílem dokonáný, dílem nedokonáný ve stadiu pokusu přečin podle § 21 odst. 1 a 268 odst. 1, 2 tr. zákoníku, aniž by však stejným způsobem změnil kvalifikaci i u zvláště závažného zločinu podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 tr. zákoníku. Vzhledem k tomu, že zajištěné cigarety byly určeny k uvedení na trh, avšak k jejich dodání odběrateli nedošlo v důsledku zásahu celních orgánů, nemohl být v této části skutek spočívající ve zkrácení daně z přidané hodnoty dokonán, nýbrž zůstal ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku.

Dovolatel Ing. J. J. tedy správně vytkl vrchnímu soudu vadu v použití hmotně právní kvalifikace skutku ohledně zkrácení daňové povinnosti u cigaret (jen ve vztahu k dani z přidané hodnoty), u nichž v době zajištění celními orgány ještě nenastal okamžik zdanitelného plnění ve smyslu § 21 zákona o dani z přidané hodnoty. Obvinění svým protiprávním jednáním zkrátily celkovou daňovou povinnost v částce přesahující 9 milionů Kč a ve výši téměř 400 000 Kč jejich jednání k takovému následku bezprostředně směřovalo, aniž by došlo k dokonání činu. Přestože ustanovení § 240 tr. zákoníku nepostihuje způsobení škody, ale užívá pojmu „rozsah“ ve vztahu ke zkrácení daňové povinnosti, nebo jiné povinné platby či vylákání výhody na některé z povinných plateb, je při určení „rozsahu“ nutné použít výkladové pravidlo ustanovení § 138 odst. 1 tr. zákoníku, neboť mu obsahově neodpovídá jiné než finanční hledisko. Pro naplnění znaku „velkého rozsahu“ tak postačí zkrátit daň (popř. jiné platby) nejméně o 5 milionů Kč. V daném případě obvinění ve vztahu k dokonané části skutku téměř dvakrát překročili tuto spodní hranici znaku kvalifikované skutkové podstaty § 240 odst. 3 tr. zákoníku. Proto přichází v úvahu posoudit skutek popsany pod bodem 1) rozsudku Vrchního soudu v Praze jako dílem dokonáný a dílem nedokonáný

zvláště závažný zločin zkrácení daně, poplatku a jiné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 tr. zákoníku a § 21 odst. 1 a § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 tr. zákoníku. Týká se obviněných Ing. J. J. a B. Z., u obviněného Ing. S. V. pak též skutek popsany pod body 1) a 2) výroku rozsudku vrchního soudu.

Vadou právního posouzení skutkových zjištění, kterou Nejvyšší soud shledal na podkladě dovolání obviněného Ing. J. J., je totiž napadený rozsudek zatížen nejen ve vztahu k tomuto obviněnému, ale též k oběma spoluobviněným Ing. S. V. a B. Z. V rámci dovolacího řízení tak Nejvyšší soud musel (viz § 265k odst. 2 tr. ř.) přiměřeně použít ustanovení § 261 tr. ř., podle něhož platí, že prospívá-li důvod, z něhož rozhodl odvolací soud ve prospěch některého obviněného, také dalšímu spoluobviněnému, rozhodne odvolací soud vždy též v jejich prospěch. Uvedená zásada (tzv. *beneficium cohaesionis*) předpokládá, že o všech obviněných bylo rozhodnuto v témže řízení a tímž rozsudkem a důvod, z něhož má odvolací soud rozhodnout, musí být pro všechny spoluobviněné osoby společný, tj. nesmí být u každého z nich zkoumán individuálně. V posuzované trestní věci jsou uvedené podmínky použití ustanovení § 261 tr. ř. pro spoluobviněné Ing. S. V. a B. Z. splněny. Vrchní soud v Praze totiž jako soud odvolací rozhodoval napadeným rozsudkem o odvoláních všech tří jmenovaných spoluobviněných a může tak ohledně všech odstranit vadu naplňující dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., byť ji ve svém dovolání vytkl pouze obviněný Ing. J. J. a obviněný B. Z. dovolání vůbec nepodal.

Nejvyšší soud nemohl v rámci dovolacího řízení přihlížet k té části dovolání obviněného Ing. J. J., v níž projevil nesouhlas se způsobem hodnocení jednotlivých důkazů soudy nižších stupňů, neboť s ohledem na zákonné vymezení i výklad dovolacích důvodů nelze takové námitky podřadit žádnému z taxativně stanovených důvodů uvedených v ustanovení § 265b odst. 1, 2 tr. ř. V rámci přezkumné činnosti navíc dovolací soud nezjistil žádnou skutečnost, která by mohla být posouzena jako zásah do principů volného hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř. či dokonce do pravidel spravedlivého procesu zakotvených v čl. 36 Listiny základních práv a svobod, resp. čl. 4 Ústavy, též čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve smyslu judikatury Ústavního soudu (srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2002, sp. zn. IV. ÚS 154/02).

Obviněný Ing. S. V. směřoval své výhrady proti rozsudku Vrchního soudu v Praze výlučně ve vztahu k naplnění znaku „spáchá-li čin ... nejméně se dvěma osobami“, jak je definován v § 240 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku. Jedná se sice o námitku proti hmotně právnímu posouzení skutku, avšak argumenty proti jeho použití nacházel obviněný výlučně ve skutkových otázkách. Nesprávnost této kvalifikace však musí mít zásadně svůj původ v obsahu provedených důkazů, jejichž důsledným a pečlivým zhodnocením bude teprve možné dojít k jednoznačnému závěru, zda je v konkrétním případě citovaný znak kvalifikované

skutkové podstaty naplněn. V tomto směru je možné dát dovolateli za pravdu, že vrchní soud se v odůvodnění svého rozsudku omezil na pouhé konstatování existence této okolnosti použití přísnější trestní sazby, aniž by splnil požadavek na přesvědčivost zdůvodnění všech otázek souvisejících s výrokem o vině (viz str. 23 napadeného rozsudku). V podstatě stejným (nesprávným) způsobem postupoval také soud prvního stupně, v odůvodnění jehož odsuzujícího rozsudku nejsou obsaženy natolik zřetelné argumenty, že použití tohoto kvalifikačního znaku bylo možné považovat za zákonné. V této souvislosti Nejvyšší soud jen připomíná, že státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve svém písemném vyjádření nepřesně interpretoval souvislost mezi posouzením pachatelství podle § 23 tr. zákoníku a znakem „čin spáchá nejméně se dvěma osobami“. U spolupachatelství se totiž jedná o formu trestné součinnosti (tzv. účastenství v širším smyslu), kdy se na trestné činnosti podílí více spolupachatelů nebo ještě další osoby – organizátor, návodce, pomocník ve smyslu § 24 tr. zákoníku. Společné jednání vedené společným úmyslem spáchat určitý čin pak může probíhat u spolupachatelů současně nebo také postupně (viz rozhodnutí publikované pod č. 49/2009-I. Sb. rozh. tr.) a rovněž není vyžadováno, aby se každý ze spolupachatelů podílel na spáchání činu stejnou měrou (viz např. rozhodnutí č. 36/1973-I. a 42/2010. II. Sb. rozh. tr.) Právní úprava kvalifikačního znaku uvedeného v odst. 2 písm. a) ustanovení § 240 tr. zákoníku (shodné kvalifikační hledisko obsahují též např. trestné činy vydírání § 175 odst. 2 písm. b/ tr. zákoníku a sexuální nátlak § 186 odst. 3 písm. b/ tr. zákoníku) však nevychází ze stejných skutkových předpokladů jako spolupachatelství a nemůže tak být posuzována stejným měřítkem. Nakonec by potom zcela ztrácelo smyslu vůbec uvedený znak zařazovat do kvalifikovaných skutkových podstat určitých trestných činů. Již jenom ze skutečnosti, že v trestním zákoně je spáchání činu nejméně se dvěma osobami zařazeno mezi kvalifikované skutkové podstaty, vyplývá, že takový způsob provedení činu považuje za nebezpečnější formu protiprávního jednání, na kterou stanoví i přísnější trestní sazbu. Již jen z těchto zjevných rozdílů nelze klást rovnítko mezi spolupachatelství a spáchání činu nejméně se dvěma osobami (srov. též rozhodnutí č. 25/1968-II. Sb. rozh. tr.). Nejvyšší soud se ani nedomnívá, že úvahy státního zástupce v jeho vyjádření týkající se zavinění zvláště přitěžujících okolností, jsou vedené správným směrem. Jestliže základní skutkové podstaty ovládá pravidlo úmyslného zavinění, pokud výslovně zákon neuvádí zavinění z nedbalosti, u okolností podmiňujících použití přísnější trestní sazby platí opačná zásada vymezená v ustanovení § 17 tr. zákoníku. Zákon rozlišuje jednak těžší následek, u něhož předpokládá zavinění z nedbalosti vyjma případů, kdy trestní zákon výslovně vyžaduje zavinění úmyslné (viz § 17 písm. a/ tr. zákoníku). Pod písmenem b) téhož ustanovení jsou uvedeny tzv. jiné skutečnosti, k níž se přihlídnou i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, opět s výjimkou případů, kdy

trestní zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl. Zákon tudíž ve vztahu k jiným skutečnostem předpokládá zavinění z nevědomé nedbalosti, pokud sám nevyžaduje nedbalost vědomou. Nejvyšší soud je přesvědčen, že znak spáchání činu nejméně se dvěma osobami je však takovou skutečností, u níž zákon stanoví podmínku úmyslného zavinění, tzn. že pachatel trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby ve vztahu k citované okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby musí být alespoň srozuměn s tím, že se na činu podílí další dvě osoby. Jedná se totiž o sofistikovanější způsob spáchání trestného činu, který je postihován přísnější trestní sazbou a formu zavinění je možné dovodit ze samotné formulace tohoto znaku „čin spáchá nejméně se dvěma osobami“. Trestní odpovědnost pachatele u tohoto znaku skutkové podstaty je tak podmíněna existencí nejen intelektuální složky úmyslu (pachatel má představu o účasti nejméně dvou dalších osob na činu), ale též složky volní (pachatel buď chce čin spáchat nejméně se dvěma osobami, nebo je s jejich účastí na činu alespoň srozuměn). Z těchto důvodů považuje Nejvyšší soud za správný výklad i odkazy na příslušnou judikaturu v příslušné části komentovaného trestního zákoníku (viz Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 2433 s.).

K naplnění uvedeného znaku kvalifikované skutkové podstaty v daném případě tedy není nutná vzájemná součinnost mezi jednotlivými osobami, či dokonce dělba určitých úkonů vedoucích k dokonání činu (viz rozhodnutí č. 37/1965), avšak trestní odpovědnost za zavinění kvalifikačního znaku „čin spáchán nejméně se dvěma osobami“ je podmíněna minimálně srozuměním pachatele o tom, že na spáchání činu participují nejméně dvě další osoby. Musí tudíž vědět o jejich existenci a mít alespoň hrubou představu, že jeho a jejich jednání směřuje k naplnění shodného cíle. Pokud tedy v novém odvolacím řízení bude Vrchní soud v Praze znovu posuzovat naplnění znaku vyjádřeného v odst. 2 písm. a) ustanovení § 240 tr. zákoníku, bude nutné, aby se vypořádal se všemi okolnostmi, významnými a nezbytnými pro použití této právní kvalifikace. Dosud se tak totiž nestalo, soudy obou stupňů nevěnovaly náležitou, resp. žádnou pozornost především zavinění jednotlivých spoluobviněných k uvedenému znaku skutkové podstaty. V případě, že odvolací soud znovu uzná nezbytným tento kvalifikační znak použít, musí svůj právní závěr opřít o konkrétní důkazy a vyhodnotit je jednotlivě u všech spoluobviněných. Není možné se jen paušálně vyjádřit o existenci tohoto znaku ke všem obviněným, ale je třeba se konkrétně vyslovit u každého z nich, zejména za okolností, za nichž došlo k protiprávnímu jednání. Důkazní situaci do určité míry omezuje skutečnost, že jeden z obviněných je stíhán jako uprchlý, nemůže se tudíž vyjádřit k obvinění a k možnosti opatření jiných důkazů, než jaké byly k dispozici na samém počátku prověřování podezření.

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného Ing. J. J. zrušil ohledně něho podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne

4. 2. 2013, sp. zn. 3 To 101/2012. Dále podle § 265k odst. 2 tr. ř. s přiměřeným použitím § 261 tr. ř. zrušil tento rozsudek také ohledně spoluobviněných Ing. S. V. a uprchlého B. Z. Současně podle § 265k odst. 2 tr. ř. Nejvyšší soud zrušil i všechna další rozhodnutí na zrušený rozsudek obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Vrchnímu soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Podle § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř. mohl Nejvyšší soud své rozhodnutí učinit v neveřejném zasedání. Vzhledem k tomu, že existují dostatečné podklady pro vypořádání se s výše uvedenými vadami v rámci odvolacího řízení, Nejvyšší soud shledal kasaci rozhodnutí soudu II. stupně za postačující, přestože zjištěnou vadou je zatížen již rozsudek soudu prvního stupně. V dosavadním stadiu řízení se nejeví potřebné rozsáhlejší doplnění dokazování, a v zájmu urychlení trestního řízení bude možné učinit rozhodnutí v rámci nového řízení o odvoláních všech spoluobviněných. Nejvyšší soud závěrem připomíná, že Vrchní soud v Praze je ve smyslu § 265s odst. 1 tr. ř. vázán právním názorem, který v tomto rozhodnutí vyslovil Nejvyšší soud. Podle § 265s odst. 2 tr. ř. nemůže v novém řízení dojít ke změně rozhodnutí v neprospěch žádného z obviněných, neboť napadené rozhodnutí bylo zrušeno jen v důsledku dovolání podaného jedním z obviněných.

Podle § 38 odst. 2 tr. zák. (§ 92 odst. 2 tr. zákoníku) soud započítá do uloženého souhrnného trestu trest vykonaný na podkladě dřívějšího rozsudku, jenž byl zrušen rozsudkem, kterým ukládal souhrnný trest.

Jestliže byl pachatel z výkonu trestu uloženého tímto dřívějším rozsudkem podmíněně propuštěn a soud podle § 64 odst. 2 tr. zák. (§ 91 odst. 2 tr. zákoníku) vyslovil, že se podmíněně propuštěný osvědčil, má se za to, že celý uložený trest, a nikoli jen jeho skutečně odpykaná část, byl vykonán dnem, kdy byl podmíněně propuštěn.

Proto při započítání trestu ve smyslu ustanovení § 38 odst. 2 tr. zák. (§ 92 odst. 2 tr. zákoníku) se započítá celý uložený trest, a nikoli jen jeho skutečně vykonaná část.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2013,
sp. zn. 4 Tz 63/2013, ECLI:CZ:NS:2013:4.TZ.63.2013.1)

Nejvyšší soud ke stížnosti pro porušení zákona, kterou podala ministryně spravedlnosti České republiky ve prospěch obviněného P. S., vyslovil, že pravomocným usnesením Městského soudu v Praze ze dne 25. 10. 2006, sp. zn. 5 To 416/2006, a v řízení, které mu předcházelo, byl porušen zákon v ustanoveních § 147 odst. 1, § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a § 38 odst. 2 tr. zák. a § 334 odst. 1 tr. ř. v neprospěch obviněného P. S., zrušil napadené usnesení, zrušil i usnesení Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 23. 8. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušené usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a Obvodnímu soudu pro Prahu 10 přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í:

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 20. 4. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004, byl obviněný P. S. uznán vinným trestným činem vydírání podle § 235 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2009 (dále jen „tr. zák.“). Za to byl odsouzen podle § 235 odst. 1 tr. zák. za použití § 35 odst. 2 tr. zák. k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců za současného zrušení výroku o trestu z rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 37 T 126/2002, jakož i všech dalších rozhodnutí na zrušený výrok obsahově navazujících, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 39a odst. 2 písm. c) tr. zák. byl k výkonu uloženého trestu zařazen do věznic s ostrahou. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo též rozhodnuto o povinnosti nahradit škodu.

Proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 20. 4. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004, podal obviněný P. S. odvolání, o kterém rozhodl Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 3. 7. 2006, sp. zn. 5 To 226/2006, tak, že podle § 258 odst. 1 písm. e), odst. 2 tr. ř. napadený rozsudek zrušil ve výroku o trestu. Podle § 259 odst. 3 písm. b) tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněnému byl uložen podle § 235 odst. 1 tr. zák. za použití § 35 odst. 2 tr. zák. souhrnný trest odnětí svobody v trvání jednoho roku za současného zrušení výroku o trestu z rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 37 T 126/2002, jakož i všech dalších rozhodnutí na zrušený výrok obsahově navazujících, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 39a odst. 2 písm. c) tr. zák. byl k výkonu uloženého trestu zařazen do věznice s ostrahou.

Usnesením Okresního soudu v Chomutově ze dne 10. 10. 2005, sp. zn. PP 239/2004, bylo podle § 332 odst. 1 tr. ř. rozhodnuto, že obviněný P. S., který byl usnesením téhož soudu ze dne 29. 4. 2004, sp. zn. PP 239/2004, podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody v trvání 6 měsíců, k němuž byl odsouzen rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 37 T 126/2002, se ve zkušební době podle § 64 odst. 1 tr. zák. osvědčil.

Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 23. 8. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004, bylo rozhodnuto, že se obviněnému P. S. podle § 38 odst. 2 tr. zák. a § 334 odst. 1 tr. ř. započítává do souhrnného trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku uloženého rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 20. 4. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004, ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 3. 7. 2006, sp. zn. 5 To 226/2006, zadržení od 29. 5. 2003 v 10.40 hod. do 30. 5. 2003 v 9.45 hod. a vykonaný trest odnětí svobody od 19. 1. 2004 do 29. 4. 2004 uložený rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 20. 4. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004. Usnesení nabylo právní moci 25. 10. 2006.

Proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 23. 8. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004, podal obviněný P. S. stížnost, o které rozhodl Městský soud v Praze usnesením ze dne 25. 10. 2006, sp. zn. 5 To 416/2006, tak, že ji podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl.

Proti pravomocnému usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 10. 2006, sp. zn. 5 To 416/2006, podala ministryně spravedlnosti České republiky stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněného P. S. Vytkla v ní, že zákon byl porušen v ustanoveních § 147 odst. 1, § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a § 38 odst. 2 tr. zák. a § 334 odst. 1 tr. ř.

V odůvodnění stížnosti pro porušení zákona ministryně spravedlnosti uvádí, že vzhledem k usnesení Okresního soudu v Chomutově ze dne 10. 10. 2005, sp. zn. PP 239/2004, které vedlo ke vzniku zákonné fikce, že trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců, k němuž byl obviněný P. S. odsouzen rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 37 T 126/2002, byl vykonán již ke dni 29. 4. 2004, je zcela zřejmé, že postupem Obvodního soudu pro Prahu 10

v souvislosti s vydáním usnesení ze dne 23. 8. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004, byl započtením pouze skutečně vykonané části trestu odnětí svobody a nikoli trestu celého, obviněný P. S. jednoznačně znevýhodněn. Soud zřejmě neměl citované usnesení Okresního soudu v Chomutově v době vydání rozhodnutí k dispozici, avšak existence zákonné fikce, že byl trest vykonán dnem, kdy byl obviněný podmíněně propuštěn, zjevně vyplývala i z obsahu opisu rejstříku trestů obviněného P. S., kterým Obvodní soud pro Prahu 10 disponoval. Došlo tak k porušení ustanovení § 38 odst. 1 tr. zák. v neprospěch obviněného P. S. Nápravy nezákonného stavu se obviněnému nedostalo ani v rámci stížnostního řízení vedeného před Městským soudem v Praze, který usnesením ze dne 25. 10. 2006, sp. zn. 5 To 416/2006, nesprávně zamítl jako nedůvodnou stížnost obviněného.

Závěrem stížnosti pro porušení zákona ministryně spravedlnosti navrhla, aby Nejvyšší soud vyslovil podle § 268 odst. 2 tr. ř., že usnesením Městského soudu v Praze ze dne 25. 10. 2006, sp. zn. 5 To 416/2006, byl porušen zákon v neprospěch obviněného P. S. ve vytýkaném směru, aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení zrušil a dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud podle § 267 odst. 3 tr. ř. přezkoumal zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející, a dospěl k závěru, že zákon porušen byl.

Podle § 38 odst. 1 tr. zák. platí, že pokud se vedlo proti pachateli trestní řízení ve vazbě a dojde v tomto řízení k jeho odsouzení, započítá se mu doba strávená ve vazbě do uloženého trestu, popřípadě do trestu úhrnného nebo souhrnného, pokud je vzhledem k druhu uloženého trestu započítání možné. V odst. 2 citovaného ustanovení je stanoveno, že pokud byl pachatel soudem nebo jiným orgánem potrestán a došlo k jeho novému odsouzení pro týž skutek, započítá se mu vykonaný trest do uloženého trestu, pokud je vzhledem k druhu uloženého trestu započítání možné, obdobně postupuje soud tehdy, uložil-li pachateli trest úhrnný nebo souhrnný.

Možnost započítání vazby a trestu vytrpěných pro týž skutek vyplývá ze zásady, že nikdo nemá být potrestán dvakrát pro totéž jednání (srov. čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod). Započítání vazby a trestu podle § 38 odst. 1 a 2 tr. zák. je obligatorní v tom smyslu, že pokud tomu odpovídá druh uloženého trestu, soud o započtení musí rozhodnout a nemá zde možnost volné úvahy ani co do rozsahu započítání, protože se vždy započítá celá doba vykonané vazby a celý vykonaný trest.

Trestem, který lze započítat do nově uloženého trestu, bude zejména trest uložený soudem za trestný čin. Aby bylo možné započítání podle § 38 odst. 2 tr. zák., musí jít o nové odsouzení pro týž skutek, za který již byl pachateli trest uložen. Do souhrnného trestu se započítá také trest vykonaný na podkladě dřívějšího rozsudku, jenž byl zrušen rozsudkem, kterým se souhrnný trest uložil.

V ustanovení § 334 tr. ř. je upraven postup při rozhodování o započítání vazby a trestu podle § 38 odst. 1 a 2 tr. zák. Zápočet vazby přichází v úvahu pouze v případě, že trestní stíhání skončilo uložením trestu odnětí svobody. Zápočet trestu učiní soud v případech, kdy byl pravomocný rozsudek později zrušen přinejmenším ve výroku o trestu (v řízení o obnově, v řízení o stížnosti pro porušení zákona, při uložení souhrnného trestu), a nové řízení skončilo opětovným uložením trestu takového druhu, že započítání je možné (§ 38 odst. 2 tr. zák.).

O započítání vazby a trestu rozhodne předseda senátu zpravidla zároveň s nařízením výkonu trestu. K výjimce z této zásady dojde především tehdy, jestliže výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody nařídí podle § 321 odst. 1 předseda senátu odvolacího soudu po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu, jinak se o započítání vazby a trestu rozhoduje zásadně současně s nařízením výkonu trestu.

Podle § 64 odst. 2 tr. zák. vyslovil-li soud, že se podmíněně propuštěný osvědčil, má se za to, že trest byl vykonán dnem, kdy byl podmíněně propuštěn. Zákonná fikce, že byl trest vykonán, vzniká právní mocí rozhodnutí o osvědčení s účinky ex tunc, tj. ode dne, kdy byl odsouzený podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody. Vznik zákonné fikce podle citovaného ustanovení má praktický význam i v případech, kdy přichází v úvahu započítání trestu dle § 38 odst. 2 tr. zák., neboť v těchto případech se vždy započítá celý uložený trest, nikoli jen jeho skutečně vykonaná část.

Z obsahu trestního spisu sp. zn. PP 239/2004 vyplývá, že usnesením Okresního soudu v Chomutově ze dne 10. 10. 2005, sp. zn. PP 239/2004, bylo podle § 332 odst. 1 tr. ř. rozhodnuto, že obviněný P. S., který byl usnesením téhož soudu ze dne 29. 4. 2004, sp. zn. PP 239/2004, podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody v trvání 6 měsíců, k němuž byl odsouzen rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 37 T 126/2002, se ve zkušební době podle § 64 odst. 1 tr. zák. osvědčil.

Z výše uvedeného je zřejmé, že Obvodní soud pro Prahu 10 při rozhodování o započítání trestu podle § 38 tr. zák. pochybil, když obviněnému P. S. započítal v rozporu s ustanovením § 38 odst. 2 tr. zák. do souhrnného trestu odnětí svobody uloženého rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 20. 4. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004, ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 3. 7. 2006, sp. zn. 5 To 226/2006, pouze skutečně vykonanou část trestu odnětí svobody od 19. 1. 2004 do 29. 4. 2004 a nikoli celý trest ve výměře 6 měsíců. Z obsahu trestního spisu vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod sp. zn. 2 T 164/2004 dále vyplývá, že Obvodní soud pro Prahu 10 sice neměl v době rozhodování k dispozici usnesení Okresního soudu v Chomutově ze dne 10. 10. 2005, sp. zn. PP 239/2004, avšak tato skutečnost vyplývala z opisu rejstříku trestů (čl. 66 – 68), kde byla u odsouzení Obvodním soudem pro Prahu 4, sp. zn. 37 T 126/2002, uvedena data podmíněného propuštění (29. 4. 2004) a osvědčení se (10. 10. 2005).

Městský soud v Praze pak usnesením ze dne 25. 10. 2006, sp. zn. 5 To 416/2006, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl stížnost obviněného, aniž sjednal nápravu výše uvedeného nezákonného stavu.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že pravomocným usnesením Městského soudu v Praze ze dne 25. 10. 2006, sp. zn. 5 To 416/2006, a v řízení, které mu předcházelo, byl porušen zákon v ustanoveních § 147 odst. 1, § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. a § 38 odst. 2 tr. zák. a § 334 odst. 1 tr. ř. v neprospěch obviněného P. S., podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení, zrušil i usnesení Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 23. 8. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušené usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

Obvodnímu soudu pro Prahu 10 bylo přikázáno, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, tedy aby obviněnému P. S. započítal do souhrnného trestu odnětí svobody uloženého rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 20. 4. 2006, sp. zn. 2 T 164/2004, ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 3. 7. 2006, sp. zn. 5 To 226/2006, celý uložený trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců, k němuž byl odsouzen rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 37 T 126/2002, a který obviněný P. S. vykonal ke dni 29. 4. 2004. Jelikož Nejvyšší soud vyslovil, že zákon byl porušen v neprospěch obviněného, nemůže v novém řízení dojít ke změně rozhodnutí v jeho neprospěch (§ 273 tr. ř.).

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Řízení o náhradu za omezení vlastnického práva pronajímatele není osvobozeno od soudního poplatku podle § 11 odst. 1 písm. m) zákona o soudních poplatcích ve znění účinném do 31. 12. 2012 (nyní § 11 odst. 1 písm. l/).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2014,
sp. zn. 26 Cdo 1269/2014, ECLI:CZ:NS:2014:26.CDO.1269.2014.1)

M ě s t s k ý s o u d v Praze usnesením ze dne 9. 10. 2013 potvrdil usnesení O b v o d n í h o s o u d u pro Prahu 1 ze dne 2. 5. 2013, jímž zastavil řízení a rozhodl o nákladech řízení; současně rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Shodně se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že žalobce uplatnil žalobou nárok za nucené omezení vlastnického práva podle čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a toto řízení není – a to ani analogicky – osvobozeno od soudních poplatků podle § 11 odst. 1 písm. m) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném do 31. 12. 2012 (podání žaloby), dále jen „zákon o soudních poplatcích“, neboť nejde o nárok na náhradu škody podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Proti usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání, namítal, že otázka úhrady soudního poplatku ve sporech majitelů bytů s regulovaným nájemným se státem, v nichž se domáhají náhrady za omezení svého vlastnického práva, nebyla doposud v rozhodování dovolacího soudu řešena. Měl za to, že omezení jeho vlastnického práva bylo způsobeno špatným úředním postupem státu („neprovedením žádného postupu“), otázka „chybnosti“ postupu státu byla i dostatečně judikována, sporná je jen výše nároku a jeho promlčení a není tak důvod neaplikovat § 11 odst. 1 písm. m) zákona o soudních poplatcích. Navrhl, aby dovolací soud zrušil usnesení soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná se v dovolacím vyjádření ztotožnila s právními závěry odvolacího soudu a navrhla, aby dovolání bylo zamítnuto.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Otázka, zda řízení o náhradu za omezení vlastnického práva v případě regulace nájemného z bytů je osvobozeno od soudního poplatku podle § 11 odst. 1 písm. m) (nyní § 11 odst. 1 písm. l/ zákona o soudních poplatcích), nebyla v rozhodování dovolacího soudu doposud řešena. Dovolání podané včas, subjektem k tomu oprávněným – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), je proto přípustné, není však důvodné.

Domáhá-li se pronajímatel „náhrady škody vůči státu“ v souvislosti úpravou tzv. regulovaného nájemného, jde o nárok na náhradu za nucené omezení vlastnického práva podle čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (srovnej např. stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2009, sp. zn. Pl. ÚS-st. 27/09, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2013, sp. zn. 22 Cdo 367/2012, uveřejněný pod číslem 74/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), nikoliv o náhradu škody podle zákona č. 82/1998 Sb. Jde tak o jiný nárok, než má na mysli ustanovení § 11 odst. 1 písm. m) zákona o soudních poplatcích, a proto ani osvobození řízení od placení soudního poplatku tam upravené na řízení o náhradu za nucené omezení vlastnického práva nedopadá. K obdobným závěrům dospěl i Ústavní soud v usnesení ze dne 27. 6. 2013, sp. zn. II. ÚS 4524/12.

Lze tak uzavřít, že usnesení odvolacího soudu je z pohledu uplatněných dovolacích důvodů a jejich obsahové konkretizace správné, Nejvyšší soud – aniž ve věci nařídil jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) – proto dovolání jako nedůvodné zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

Jestliže ke dni vydání rozhodnutí o určovací žalobě ve smyslu § 80 o. s. ř. nemá žalobce na požadovaném určení naléhavý právní zájem, je to vždy důvodem k zamítnutí určovací žaloby (s tím, že žalobci nic nebrání v tom, aby žalobu znovu podal v době, kdy naléhavý právní zájem na takovém určení získá /změní-li se poměry, za nichž soud určovací žalobu zamítl/). To platí i tehdy, probíhá-li v době rozhodování o určovací žalobě jiné řízení, jehož výsledek by mohl založit změnu poměrů co do úsudku o (ne)existenci naléhavého právního zájmu na požadovaném určení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2014,
sp. zn. 29 Cdo 914/2014,
ECLI:CZ:NS:2014:29.CDO.914.2014.1)

Rozsudkem ze dne 2. 3. 2010 zamítl **O k r e s n í s o u d** v Jindřichově Hradci žalobu, kterou se žalobce (H., s. r. o.) domáhal vůči žalovaným 1) Mgr L. Z. a 2) JUDr. V. P., insolvenčnímu správci dlužníka S. M., určení, že dlužník je výlučným vlastníkem označených nemovitostí v katastrálním území T., obec T., dále jen „sporné nemovitosti“ (bod I. výroku), a rozhodl o nákladech řízení (body II. a III. výroku) a o nákladech státu (bod IV. výroku).

Okresní soud vyšel při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku zejména z toho, že:

1) Usnesením ze dne 5. 8. 2005 nařídil okresní soud vůči dlužníku jako povinnému (dlužník je v rozsudku opakovaně zjevně nesprávně označován jako „druhý žalovaný“, jímž v době vydání rozsudku nebyl) ve prospěch žalobce (jako oprávněného) exekuci k vymožení pohledávky žalobce ve výši 123 416 Kč s příslušenstvím, provedením exekuce pověřil soudní exekutorku JUDr. J. F. a zakázal dlužníku nakládat se svým majetkem, včetně nemovitostí a majetku ve společném jmění manželů.

2) Exekučním příkazem ze dne 29. 8. 2005 rozhodla J. F. o provedení exekuce prodejem nemovitostí (dlužníka).

3) Usnesení o nařízení exekuce bylo doručeno dlužníku 24. 9. 2005.

4) Exekučním příkazem ze dne 26. 2. 2007 rozhodla J. F. o provedení exekuce prodejem dlužníkovu podniku.

5) Podle příjmového pokladního dokladu ze dne 9. 5. 2007 zaplatil první žalovaný J. F. na úhradu pohledávky oprávněného a náklady exekuce částku 306 145 Kč.

6) Usnesením ze dne 9. 5. 2007 vydala J. F. příkaz k úhradě nákladů exekuce ve výši 30 814 Kč, s tím, že tyto náklady již byly uhrazeny, a rozhodla, že náklady oprávněného se neurčují.

7) O námitkách oprávněného proti usnesení J. F. z 9. 5. 2007 rozhodl okresní soud usnesením ze dne 29. 9. 2008 (které nabylo právní moci dne 29. 10. 2008) tak, že jim nevyhověl.

8) V exekuční věci (dlužníka jako povinného), vedené soudním exekutorem P. V., byl dne 22. 10. 2007 vydán exekuční příkaz prodejem nemovitostí a dne 27. 11. 2007 exekuční příkaz srážkami ze mzdy povinného. Pohledávku vymáhanou touto exekucí zaplatil první žalovaný dne 7. 1. 2008.

9) Dlužník (jako prodávající) uzavřel dne 7. 1. 2008 s prvním žalovaným (jako kupujícím) kupní smlouvu o převodu sporných nemovitostí (dále jen „kupní smlouva“).

10) Žalobce přihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka u Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále též jen „insolvenční soud“) dvě pohledávky.

Na tomto základě dospěl okresní soud k následujícím závěrům:

1) Žalobce má – ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu – naléhavý právní zájem na požadovaném určení, když osvědčil, že má pohledávku za dlužníkem (v rámci insolvenčního řízení), jejíž uspokojení by mohlo být ohroženo, respektive znemožněno, kdyby vlastnické právo nebylo určeno (rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 425/2004; jde o rozsudek ze dne 25. 10. 2005, který je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu).

2) Inhibitorium na majetek dlužníka zaniklo ve smyslu § 46 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, tím, že první žalovaný zaplatil exekučně vymáhané pohledávky.

3) Není podstatné, že ani exekuce vedená J. F., ani exekuce vedená P. V. nebyla ukončena rozhodnutím dle ustanovení § 268 odst. 1 písm. g) o. s. ř., když inhibitorium zaniká (dle § 46 odst. 3 exekučního řádu) již zaplacením pohledávky, což v době uzavření kupní smlouvy bylo splněno. Proto byla žaloba zamítnuta.

K odvolání žalobce (proti výroku o věci samé) a prvního žalovaného (proti výrokům o nákladech řízení) Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 25. 3. 2011, ve znění usnesení ze dne 11. 2. 2014, zastavil (pro zpětvzetí odvolání) řízení o odvolání prvního žalovaného (první výrok), potvrdil rozsudek okresního soudu v zamítavém výroku o věci samé a ve výroku o nákladech státu (druhý výrok), změnil rozsudek okresního soudu ve výrociích o nákladech řízení (třetí výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (čtvrtý výrok).

Odvolací soud vyšel dále z toho, že:

1) Po podání žaloby v této věci bylo dne 26. 2. 2009 zahájeno insolvenční řízení na majetek dlužníka.

2) Usnesením ze dne 8. 4. 2009 (jež nabylo právní moci dne 20. 4. 2009), zjistil Krajský soud v Českých Budějovicích (dále též „insolvenční soud“) úpa-

dek dlužníka a insolvenčním správcem majetkové podstaty dlužníka ustanovil V. P.

3) Insolvenční řízení stále probíhá a dosud nebylo rozhodnuto o způsobu řešení dlužníkovra úpadku.

Na tomto základě odvolací soud – cituje ustanovení § 231 odst. 1 a 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) – dovodil, že není-li insolvenční soud vázán rozhodnutím soudu v této věci a je-li v průběhu insolvenčního řízení pouze insolvenční soud oprávněn posoudit neplatnost právního úkonu, pak nelze dovodit naléhavý právní zájem žalobce na požadovaném určení ve smyslu § 80 písm. c) o. s. ř. Nelze totiž usuzovat, že by bez určení vlastnického práva v tomto řízení bylo ohroženo právo žalobce, nebo že by se bez tohoto určení stalo nejistým jeho právní postavení.

Otázky neplatnosti právního úkonu musí ze zákona posoudit v insolvenčním řízení pouze insolvenční soud. Rozhodnutí soudu vydaná v občanském soudním řízení jsou pro insolvenční soud závazná pouze tehdy, jestliže nabyla právní moci před zahájením insolvenčního řízení (§ 232 insolvenčního zákona); o takovou situaci v posuzované věci nejde. Podaná určovací žaloba tedy nemá preventivní povahu; výsledek tohoto řízení nemá z hlediska insolvenčního řízení, ani případného incidenčního řízení, žádný význam. V insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka pak již byl zahájen incidenční spor žalobou o určení neúčinnosti konkrétního právního úkonu podanou insolvenčním správcem proti prvnímu žalovanému dne 7. 4. 2010.

Důvod přerušit řízení (k návrhu žalobce) dle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. odvolací soud neshledal. V incidenčním sporu zahájeném insolvenčním správcem bude otázka platnosti konkrétní smlouvy posuzována (jen) jako předběžná. Nebude-li otázka, která může mít zásadní význam pro rozhodnutí v této věci, řešena v jiném probíhajícím řízení meritorně, nejsou splněny podmínky pro přerušeni řízení.

Proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu o věci samé podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o. s. ř., namítaje, že jsou dány dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř., tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/) a že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování (odstavec 3), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí přisuzuje dovolatel řešení těchto otázek:

1) Jaké důsledky má prohlášení konkursu na procesní postavení dlužníka ve sporu o určení vlastnictví dlužníka? Vstupuje na místo žalovaného (dlužníka) automaticky insolvenční správce dlužníka? Má o tom soud vydat usnesení?

2) Ztrácí žalobce (jako věřitel dlužníka) v průběhu insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka naléhavý právní zájem na určení vlastnictví dlužníka (bez ohledu na další skutkové okolnosti)?

3) Je insolvenční řízení zahájené vůči dlužníku v průběhu řízení o určení vlastnictví dlužníka vůči onomu řízení řízením ve smyslu ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř.? Je zahájení insolvenčního řízení důvodem pro přerušení řízení o určení vlastnictví dlužníka?

4) Lze z insolvenčního zákona dovodit závěr o nemožnosti projednání určovací žaloby za trvání insolvenčního řízení?

5) Za jakých okolností a zda vůbec lze považovat žalobu o určení vlastnictví za řízení ve smyslu § 231 a násl. insolvenčního zákona a s jakými důsledky pro projednání takové žaloby?

6) Kdy dochází k zániku inhibitoria v rámci exekučního řízení, jestliže soudní exekutor vydal více exekučních příkazů?

Pro posouzení přípustnosti dovolání má dovolatel dále za podstatné, že rozhodnutí soudů se liší v důvodech zamítnutí žaloby (okresní soud žalobu, kterou měl za přípustnou dle § 80 písm. c/ o. s. ř., zamítl z věcných důvodů, odvolací soud rozsudek potvrdil pro nedostatek naléhavého právního zájmu na požadovaném určení).

Dovolatel přitakává závěru okresního soudu, že měl naléhavý právní zájem na požadovaném určení, načež obsáhle polemizuje se závěrem okresního soudu, že kupní smlouva je platná.

Odvolacímu soudu pak dovolatel vytýká, že nepřerušil řízení do pravomocného skončení insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka nebo že věc neprojednal meritorně. Podle dovolatele je „evidentní“, že jako věřitel dlužníka má zájem na tom, aby bylo rozhodnuto, že sporné nemovitosti jsou vlastnictvím dlužníka a „mohlo tak dojít k jejich zpeněžení v rámci insolvenčního řízení“. Kdyby ke zpeněžení nedošlo v rámci insolvenčního řízení, pak by po jeho skončení mohlo pokračovat přerušené řízení. Je nepochybné, že kdyby jeho pohledávka nebyla zcela uspokojena v insolvenčním řízení, měl by dovolatel naléhavý právní zájem na požadovaném určení.

Zánik či neexistence naléhavého právního zájmu na požadovaném určení nevyplývá ani z ustanovení § 231 a násl. insolvenčního zákona, uvádí dovolatel. Insolvenční zákon nadto ani neřeší procesní otázky řízení o určení vlastnictví zahájeného před zahájením insolvenčního řízení a nestanoví tedy, že by takové řízení muselo dopadnout v neprospěch dovolatele (zastavením řízení nebo zamítnutím žaloby). Navíc není vyjasněno, zda řízení o určení vlastnictví zahájené před zahájením insolvenčního řízení by eventuálně nemělo být „zastaveno z procesních důvodů“.

Dovolatel také namítá, že mu oba soudy neposkytly „dostatečné procesní poučení“, takže jejich rozhodnutí pro něj byla překvapivá, když jde navíc o roz-

hodnutí, která nerespektovala závěry obsažené v rozhodnutích dovolacího soudu (zde má dovolatel zjevně na mysli rozhodnutí Nejvyššího soudu, jež zmínil v mezích obsáhlé polemiky se závěry okresního soudu). Dovolatel pokládá rozhodnutí obou soudů za nepřezkoumatelná, jelikož se nevymezila vůči rozhodnutím Nejvyššího soudu.

Odvolacímu soudu dovolatel vytýká, že mu v rozporu s ustanovením § 15a odst. 1 o. s. ř. neposkytl poučení o osobách soudců, kteří věc projednávali, a tutéž vadu shledává u okresního soudu ve vztahu k soudkyni JUDr. D. B. Dovolatel tvrdí, že takto byl zbaven práva vyjádřit se k osobám soudců a možnosti uplatnit námitku proti nim.

Podle dovolatele oba soudy neúplně zjistily skutkový stav věci, nepřihlédly k rozhodným skutečnostem tvrzeným dovolatelem v průběhu řízení a k obsahu jím předložených listin a dalších důkazních návrhů a nevypořádaly se „s právní úpravou a možností její správné aplikace“. Výše položené otázky má za otázky zásadní, judikatorně neřešené, přičemž k těmto otázkám v jednotlivostech argumentuje takto:

Ad 1)

Dovolatel cituje ustanovení § 245 odst. 3 a § 246 odst. 1 insolvenčního zákona, dodává, že z těchto ani jiných ustanovení insolvenčního zákona nevyplývá, že by vždy a automaticky vstoupil do řízení o určení vlastnictví na místo dlužníka insolvenční správce. Oba soudy tedy postupovaly nesprávně, jestliže s insolvenčním správcem jednaly jako s druhým žalovaným. Jelikož jde o významnou změnu z hlediska celého soudního řízení, není možné, aby se tak stalo bez vydání usnesení; v tom že takové usnesení nebylo vydáno, shledává dovolatel závažnou procesní vadu řízení.

Ad 2)

Dovolatel je přesvědčen, že žalobce (jako věřitel dlužníka) neztrácí v průběhu insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka naléhavý právní zájem na určení vlastnictví dlužníka a že proto nelze zamítnout určovací žalobu. Naléhavý právní zájem by takový žalobce ztratil až v okamžiku plného vymožení své pohledávky nebo kdyby v jiném řízení bylo určeno, že dlužník je vlastníkem majetku (a u nemovitostí by došlo i k příslušnému zápisu do katastru nemovitostí).

Ad 3)

Dovolatel míní, že insolvenční řízení zahájené vůči dlužníku v průběhu řízení o určení vlastnictví dlužníka je důvodem pro přerušení řízení o určení vlastnictví dlužníka, nikoli důvodem pro zamítnutí žaloby. Tvrdí, že postup soudů spočívající v zamítnutí určovací žaloby s odůvodněním, že bylo zahájeno insolvenční řízení (a žalobce proto nemá naléhavý právní zájem na požadovaném určení), by mohl účelově zneužívat dlužník nebo osoby s ním společně jednající. Toto zneužití spatřuje v tom, že po účelově zahájeném insolvenčním řízení a po zamítnutí

určovací žaloby by insolvenční návrh byl vzat zpět, přičemž celý postup by se mohl opakovat a osoba, na kterou dlužník převedl majetek, by s tímto majetkem mohla dále nakládat ke škodě žalobce.

Ad 4)

Z ustanovení § 231 a § 232 insolvenčního zákona ani jiných jeho ustanovení nelze podle dovolatele dovodit, že by nebylo možné projednat určovací žalobu za trvání insolvenčního řízení. Jde o ustanovení řešící jen (ne)závaznost soudního rozhodnutí v závislosti na tom, zda nabylo právní moci před nebo po zahájení insolvenčního řízení, nebo na tom, zda bylo vydáno v průběhu insolvenčního řízení. Nelze odtud dovodit, že nebylo možné vést řízení o určení vlastnictví i v průběhu insolvenčního řízení; nadto jde o ustanovení, jež se týkají pouze řízení o zjištění neplatnosti právního úkonu, což nelze automaticky vztahovat na řízení o určení vlastnictví.

Ad 5)

Rozhodnutí o žalobě o určení vlastnictví není rozhodnutím o zjištění neplatnosti právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka. Neplatnost právního úkonu dlužníka nemusí být řešena pouze v řízení, jehož se účastní dlužník (či insolvenční správce).

Ad 6)

Podle dovolatele platí, že dokud soudní exekutor nezrušil vydané exekuční příkazy nebo usnesení směřující k vymožené pohledávky dle exekučního titulu, trvají účinky nařízení exekuce a tedy i inhibitorium.

První žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, s tím, že není přípustné ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř. a dovolatel neměl a nemá naléhavý právní zájem na požadovaném určení.

N e j y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2012) se podává z bodu 7. článku II. zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Již v rozsudku ze dne 21. 8. 2003, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 12, ročník 2003, pod číslem 210, od kterého nemá důvod se odchýlit ani v projednávané věci, Nejvyšší soud dospěl k závěru, že rozsudek, jímž odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí určovací žaloby proto, že na rozdíl od soudu prvního stupně, který se věcí zabýval meritorně, dospěl k závěru, že žalobce nemá na požadovaném určení naléhavý právní zájem (§ 80 písm. c/ o. s. ř.), je po obsahové stránce měnicím rozsudkem odvolacího soudu. Dovolání v této věci je proto (bez dalšího) přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

K dovolacím důvodům uplatněným dovolatelem činí Nejvyšší soud – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – následující závěry.

Nejvyšší soud úvodem zdůrazňuje, že ve vztahu mezi jednotlivými dovolacími důvody taxativně vypočtenými v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř. neplatí vztah příčiny a následku (z existence jednoho nelze usuzovat na naplnění druhého); srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003, uveřejněného pod číslem 19/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 19/2006“), a rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009, uveřejněného pod číslem 10/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 10/2014“).

I. K dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř.

Dovolatel v dovolání nekonkretizuje, se kterou částí dovolací argumentace pojí ohlášený dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. Podle obsahu dovolání však jde především o ta tvrzení, jejichž prostřednictvím dovolatel soudům vytýká, že mu neposkytly „dostatečné procesní poučení“, takže jejich rozhodnutí pro něj byla překvapivá, že jejich rozhodnutí jsou nepřezkoumatelná a že nepřihlédly k jím tvrzeným rozhodným skutečnostem, k obsahu jím předložených listin a k dalším důkazním návrhům.

V rozsudku ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, uveřejněném pod číslem 100/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 100/2013“), Nejvyšší soud ozřejmil, že měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu odvolání – na újmu uplatnění práv dovolatele. Obdobně platí, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu dovolání – na újmu uplatnění práv dovolatele.

Dovoláním napadené rozhodnutí (potažmo rozhodnutí soudu prvního stupně) zjevně není nepřezkoumatelné ani v intencích závěrů formulovaných v R 100/2013. Dovolatel (nesprávně) směšuje otázku přezkoumatelnosti napadeného rozhodnutí s jeho správností; vytýká mu, že žalobu zamítl z procesních důvodů (pro nedostatek náležavého právního zájmu na požadovaném určení); to, že soud o věci nerozhodl podle právního názoru účastníka řízení, však nečiní soudní rozhodnutí nepřezkoumatelným.

Z dovolání rovněž není patrné, k čemu dovolatel váže námitku, podle níž mu soudy neposkytly „dostatečné procesní poučení“. Má-li být tato námitka

poměřena závěrem, na kterém založil své rozhodnutí odvolací soud (že není dán naléhavý právní zájem na požadovaném určení), pak k ní lze na základě obsahu spisu uzavřít, že je zjevně bezdůvodná. Z protokolu o jednání před odvolacím soudem ze dne 16. 3. 2011 je patrné, že odvolací soud vybídl dovolatele (jeho zástupce s procesní plnou mocí), aby se jednoznačně vyjádřil k tomu, „v čem spatřuje naléhavý právní zájem na podané určovací žalobě za situace, kdy v daném okamžiku probíhá insolvenční řízení na majetek dlužníka S. M.“, a poté, co dovolatel tato tvrzení konkretizoval, se s nimi odvolací soud vypořádal v důvodech napadeného rozhodnutí. K tomu lze uvést, že Nejvyšší soud v usnesení ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 3736/2012, uzavřel, že otázku existence naléhavého právního zájmu na požadovaném určení soud posuzuje vždy ve vztahu ke konkrétním skutkovým okolnostem, které žalobce vylíčí v žalobě. Řečené pak samozřejmě platí i pro doplnění žalobních tvrzení v pozdějších fázích řízení, včetně odvolacího řízení.

K tvrzené „překvapivosti“ napadeného rozhodnutí Nejvyšší soud uvádí, že v situaci, kdy otázka naléhavého právního zájmu žalobce na požadovaném určení byla zkoumána již okresním soudem (s kladným závěrem) a kdy existenci naléhavého právního zájmu žalobce na požadovaném určení zpochybňoval první žalovaný již v průběhu řízení před okresním soudem, mohl napadené rozhodnutí shledat „překvapivým“ jen účastník svých práv nedbalý a na jednání odvolacího soudu (kde byla otázka naléhavého právního zájmu žalobce na požadovaném určení zevrubně zkoumána a kde první žalovaný opět zpochybnil existenci naléhavého právního zájmu) nepřipravený.

Existenci dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. spatřuje dovolatel zjevně i v tom, že mu soudy neposkytly náležité poučení dle ustanovení § 15a odst. 1 o. s. ř., z čehož usuzuje, že byl zbaven práva vyjádřit se k osobám soudců a možnosti uplatnit námitku proti nim.

Závěr, podle kterého nedostatek poučení podle ustanovení § 15a odst. 1 o. s. ř. nepředstavuje vadu, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud učinil již v rozsudku ze dne 17. 5. 2005, sp. zn. 21 Cdo 2520/2004 (uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2005, pod číslem 121). Tam vysvětlil, že neposkytne-li soud za řízení účastníkům poučení o tom, že mají právo vyjádřit se k osobám soudců a přísedících, kteří mají podle rozvrhu práce věc projednat a rozhodnout, má to pouze za následek, že účastník může během řízení uplatnit námitku podjatosti i po prvním jednání, kterého se zúčastnil soudce (přísedící), o jehož vyloučení jde, popřípadě po uplynutí lhůty 15 dnů počítané ode dne, kdy se o důvodu vyloučení dozvěděl nebo kdy tento důvod vznikl. V době, kdy bylo ve věci rozhodnuto, nepřichází vznesení námítky podjatosti (§ 15a odst. 3 o. s. ř.) v úvahu a ani není (nemůže být) procesně významné, zda byla splněna poučovací povinnost podle ustanovení § 15a odst. 1 o. s. ř., ale jen to, zda ve věci rozhodl vyloučený soudce (přísedící). Námitku,

že rozhodnutí soudu prvního stupně nebo rozhodnutí odvolacího soudu vydal vyloučený soudce, přitom dovolatel v průběhu řízení nevznesl a takový závěr se nepodává ani z obsahu spisu (srov. shodně i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1567/2009, uveřejněného pod číslem 130/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

K námitce dovolatele, že oba soudy „neúplně zjistily skutkový stav věci“ a „nepřihlédly k rozhodným skutečnostem tvrzeným dovolatelem v průběhu řízení a k obsahu jím předložených listin a dalších důkazních návrhů“, Nejvyšší soud uvádí, že výhrada „neúplně zjištěného skutkového stavu věci“, je pro výsledek dovolacího řízení bezcenná (jejím prostřednictvím dovolatel nevystihuje žádný z dovolacích důvodů taxativně vypočtených v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř.). Ve zbývajících částech je označena námitka nekonkrétní (ve své obecnosti bezobsažná) a ani obsah spisu nevybízí k úvaze, které z dovolatelem předložených listin a ohlášených důkazních návrhů mohly změnit (kdyby k nim odvolací soud přihlédl) závěr odvolacího soudu o absenci naléhavého právního zájmu žalobce na požadovaném určení (polemika s věcně pojatým rozhodnutím okresního soudu v dovolacím řízení, v němž se přezkoumává správnost procesně pojatého rozhodnutí odvolacího soudu, žádný smysl nemá).

K dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 3 o. s. ř.

Ačkoli dovolatel tento dovolací důvod ohlašuje, žádná část dovolací argumentace jej – z obsahového hlediska – nevystihuje.

K dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Při úvaze, zda právní posouzení věci odvolacím soudem je ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. správné, dovolací soud zkoumá, zda právní posouzení věci obstojí na základě v řízení učiněných skutkových závěrů, bez zřetele k tomu, zda (a s jakým výsledkem) jsou tyto skutkové závěry dovoláním rovněž zpochybněny prostřednictvím dovolacích důvodů dle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a odst. 3 o. s. ř. (srov. shodně R 19/2006 a R 10/2014).

V mezích tohoto dovolacího důvodu Nejvyšší soud k otázkám, jež dovolatel položil, činí následující závěry.

Ad 1)

Původním druhým žalovaným v této věci byl (jak patrně ze spisu) dlužník. Poté, co usnesením ze dne 8. 4. 2009 zjistil úpadek dlužníka a insolvenčním správcem ustanovil V. P., insolvenční soud usnesením ze dne 26. 6. 2009 (jež nabylo právní moci 26. 8. 2009), uveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne v 8.22 hodin, prohlásil konkurs na majetek dlužníka, čímž se řízení ze zákona (bez dalšího) přerušilo ve smyslu ustanovení § 263 odst. 1 insolvenčního

zákona (ve znění účinném do 30. 6. 2009, pro tyto účely rozhodném) a nastaly účinky popsané v § 263 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona (v rozhodném znění). Vzhledem k tomu, že šlo o spor o rozsah majetkové podstaty, mohlo být v řízení pokračováno na návrh insolvenčního správce, s tím, že kdyby insolvenční správce ve lhůtě určené mu soudem nepodal návrh na pokračování v řízení, mohl by návrh na pokračování v řízení podat dlužník nebo žalobce; srov. § 264 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona (v rozhodném znění), jež se uplatnilo i v případech uvedených v § 265 odst. 1 insolvenčního zákona (v rozhodném znění) a shodně pak např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2012, 29 Cdo 4683/2010 (vyrozumění o přerušení řízení).

Okresní soud na jedné straně učinil dne 16. 7. 2009 do spisu záznam o přerušení řízení, na druhé straně však v řízení dále jednal (do 8. 2. 2010) s původními účastníky řízení a nevydal vyrozumění o přerušení řízení (§ 263 odst. 4 insolvenčního zákona, v rozhodném znění). V. P. se následně dne 8. 2. 2010 zúčastnil jednání před okresním soudem, přičemž již z toho, jak oponoval návrhu žalobce přerušit řízení, lze usuzovat, že navenek projevil zájem v řízení pokračovat, čímž se ve smyslu § 264 odst. 1 insolvenčního zákona, v rozhodném znění, stal účastníkem řízení (druhým žalovaným) místo dlužníka. V každém případě lze závěr, že V. P. projevil zájem v řízení pokračovat, dovodit nejpozději z jeho podání z 24. 2. 2010, jímž žádá, aby okresní soud o věci rozhodl (tak, že žalobě, jež se dožaduje určení, že dlužník je výlučným vlastníkem sporných nemovitostí, vyhoví). Skutečnost, že okresní soud při jednání, při kterém vyhlásil rozsudek dne 2. 2. 2010 jako (druhého) žalovaného opět označil dlužníka (a jednal se zástupcem dlužníka), na tom, že k uvedenému dni již dlužník nebyl účastníkem řízení (což se projevilo v písemném vyhotovení rozsudku okresního soudu), ničeho nemění.

Vytýká-li dovolatel soudům, že s V. P. jednaly jako s druhým žalovaným nesprávně, pak z pohledu výše řečeného tato výtky důvodná není.

Ad 2) až 5)

Podle ustanovení § 231 insolvenčního zákona insolvenční soud není vázán rozhodnutím jiného soudu či jiného orgánu, kterým v průběhu insolvenčního řízení došlo ke zjištění neplatnosti právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka, ani jiným způsobem tohoto zjištění (odstavec 1). V průběhu insolvenčního řízení posoudí neplatnost takového právního úkonu pouze insolvenční soud, a to buď jako otázku předběžnou nebo v incidenčním sporu, jehož předmětem je tato otázka. Žalobu v tomto sporu mohou podat účastníci insolvenčního řízení s výjimkou dlužníka, nejde-li o dlužníka s dispozičními oprávněními, insolvenční správce a státní zastupitelství. Žalobcem nebo žalovaným musí být vždy insolvenční správce (odstavec 2). Je-li k neplatnosti právního úkonu nutné, aby ten, kdo je takovým úkonem dotčen, se jeho neplatnosti dovolal, může tak učinit i insolvenční správce (odstavec 3).

Dle ustanovení § 232 insolvenčního zákona, byla-li neplatnost právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka zjištěna rozhodnutím soudu, které nabylo právní moci před zahájením insolvenčního řízení, považuje se právní úkon, jehož se rozhodnutí týká, za neplatný i v insolvenčním řízení.

Z ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. se dále podává, že žalobou (návrhem na zahájení řízení) lze uplatnit, aby bylo rozhodnuto zejména o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.

Podle ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř., pokud soud neučiní jiná vhodná opatření, může řízení přerušit, jestliže probíhá řízení, v němž je řešena otázka, která může mít význam pro rozhodnutí soudu, nebo jestliže soud dal k takovému řízení podnět; to neplatí v řízení o povolení zápisu do obchodního rejstříku.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona a občanského soudního řádu již v době zjištění dlužníkovy úpadku a do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn.

Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 31. července 2013, sp. zn. 29 Cdo 392/2011, vysvětlil, že ustanovení § 231 insolvenčního zákona v podobě citované shora v žádném směru neřeší otázku platnosti právních úkonů posuzovaných při přezkoumání pohledávek popřenyých co do pravosti, výše nebo pořadí (lhostejno, zda vykonatelných) v insolvenčním řízení (neklade takovému přezkoumání žádné meze). Cílem ustanovení § 231 insolvenčního zákona je pouze zajistit, aby otázka platnosti právního úkonu, jež je určující pro příslušnost majetku dlužníka do jeho majetkové podstaty nebo pro identifikaci závazků dlužníka, nebyla v průběhu insolvenčního řízení účelově vytěšňována (určovacemi žalobami podle § 80 písm. c/ o. s. ř., podávanými u obecných soudů) mimo rámec procedur nastavených insolvenčním zákonem k řešení těchto otázek (aby např. nedocházelo k tomu, že incidenční spor o příslušnost určitého majetku do majetkové podstaty dlužníka, zahájený podáním vylučovací žaloby, bude blokován řízením vedeným u obecného soudu o určovací žalobě týkající se některé z otázek, kterou má v onom incidenčním sporu řešit insolvenční soud jako otázku předběžnou).

Jen z toho, že insolvenční soud není vázán rozhodnutím jiného soudu či jiného orgánu, kterým v průběhu insolvenčního řízení došlo ke zjištění neplatnosti právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka, ani jiným způsobem tohoto zjištění (§ 231 odst. 1 insolvenčního zákona), neplyne, že v řízení zahájeném u obecného soudu před zahájením insolvenčního řízení přichází žalobce o naléhavý právní zájem na požadovaném určení. Neplyne však odtud ani závěr opačný, totiž závěr, že naléhavý právní zájem na požadovaném určení, jenž zde byl před zahájením insolvenčního řízení, zůstane žalobci po zahájení insolvenčního řízení (a zjištění úpadku žalovaného) vždy zachován. Ostatně, totéž platí i v těch případech, kdy pravidlo vyjádřené v ustanovení § 231 odst. 1

insolvenčního zákona nebude na příslušné řízení uplatnitelné vůbec (srov. k tomu dovolatelovu výhradu, že určení vlastnictví není určením neplatnosti právního úkonu). Jinak řečeno, to, zda určovací žaloba je ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. stále přípustná (jelikož je dán naléhavý právní zájem na požadovaném určení), posuzuje soud podle konkrétních okolností toho kterého případu podle stavu v době vydání rozhodnutí (§ 154 odst. 1 o. s. ř.), jenž se může lišit od stavu, jenž zde byl v době zahájení řízení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2008, sp. zn. 29 Odo 1513/2005, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 2009, pod číslem 36).

Poměrováno těmito závěry pak lze uvést, že odůvodnil-li dovolatel naléhavý právní zájem na požadovaném určení odvolacímu soudu tím, že v případě určení vlastnictví dojde k tomu, že majetek bude zapsán do majetkové podstaty dlužníka a z výtěžku jeho zpeněžení bude dovolatel uspokojen spolu ostatními věřiteli (srov. č. l. 378 p. v.), pak již tím předznamenal, že v současné době spojuje přípustnost žaloby s průběhem insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka. Požadované určení vlastnictví dlužníka přitom vychází z předpokladu, že kupní smlouva, na jejímž základě nabytí první žalovaný sporné nemovitosti od dlužníka, bude shledána neplatnou (čímž by v intencích § 231 odst. 1 insolvenčního zákona byla zjištěna neplatnost kupní smlouvy jiným způsobem).

Jinak řečeno, dovolatel požaduje, aby okresní soud poté, co předběžně posoudí kupní smlouvu jako absolutně neplatnou, určil vlastnictví dlužníka ke sporným nemovitostem, za tím účelem, aby se rozmnožil majetek, z jehož zpeněžení bude v insolvenčním řízení uspokojena dovolatelova přihlášená pohledávka. Takovým zjištěním neplatnosti kupní smlouvy by však insolvenční soud nebyl vázán (§ 231 odst. 1 insolvenčního zákona) a účel, který dovolatel sleduje požadovaným určením, tak vskutku nemůže být naplněn (z tohoto pohledu dovolatelovo počínání smysl nedává).

Možnost domoci se požadovaného určení pro potřeby probíhajícího insolvenčního řízení (za tím účelem, aby se rozmnožil majetek, z jehož zpeněžení bude v insolvenčním řízení uspokojena pohledávka přihlášeného věřitele) zakládá osobám v něm vyjmenovaným ustanovení § 231 odst. 2 insolvenčního zákona. Aktivní věcná legitimace k podání žaloby se větou druhou tohoto ustanovení přiznává účastníkům insolvenčního řízení s výjimkou dlužníka, nejde-li o dlužníka s dispozičními oprávněními (tedy i přihlášeným věřitelům), insolvenčnímu správci (ve vztahu k němu jde o výrazný posun oproti konkursním poměrům podle zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ustaveným co do určovací žaloby správce konkursní podstaty rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2002, sp. zn. 22 Cdo 2141/2001, uveřejněným v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2002, pod číslem 143) a státnímu zastupitelství. Skutečnost, že s účinností od 1. 1. 2014 (po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způso-

bech jeho řešení /insolvenční zákon/, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů) došlo k dalšímu posunu co do aktivní věcné legitimace osob oprávněných k podání takové určovací žaloby za trvání insolvenčního řízení (srov. § 159 odst. 1 písm. g/ a § 231 insolvenčního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 2014), není pro poměry dané věci rozhodná.

Jde o incidenční spor (§ 159 odst. 1 písm. f/, ve spojení s § 231 odst. 2, větou první, insolvenčního zákona) rozhodovaný (ve shodě s § 160 odst. 1 insolvenčního zákona) insolvenčním soudem.

K tomu nutno dodat, že ve věci určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je třeba rozlišovat mezi věcnou legitimací k takovému určení (kterou má ten, kdo je účasten právního vztahu nebo práva, o něž v řízení jde, nebo jehož právní sféry se sporný právní vztah nebo sporné právo týká), danou pro potřeby určovací žaloby v insolvenčním řízení osobám uvedeným v § 231 odst. 2 insolvenčního zákona a naléhavým právním zájmem na požadovaném určení (shodně srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 21 Cdo 679/2001, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 5, ročník 2002, pod číslem 77, na který odkazuje např. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2006, sp. zn. 29 Odo 294/2003, uveřejněný pod číslem 10/2007 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). Také přípustnost určovací žaloby podané ve smyslu § 231 odst. 1 insolvenčního zákona u insolvenčního soudu je tudíž poměřována ustanovením § 80 písm. c) o. s. ř.

Podle ustálené judikatury soudů naléhavý právní zájem na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Naléhavý právní zájem na určení však může být dán i v případě, kdy by bylo možno žalovat na plnění, jestliže se určovací žalobou vytváří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků a předejde-li se tak případně dalším sporům o plnění, nebo jestliže žalobou na plnění nelze řešit celý obsah a dosah sporného právního vztahu nebo práva. Tyto funkce určovací žaloby korespondují právě s podmínkou naléhavého právního zájmu; nelze-li v konkrétním případě očekávat, že je určovací žaloba bude plnit, nebude ani naléhavý právní zájem na takovém určení. Přitom příslušné závěry se vážou nejen k žalobě na určení jako takové, ale také k tomu, jakého konkrétního určení se žalobce domáhá (srov. např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2006, sp. zn. 31 Cdo 1836/2005, uveřejněný pod číslem 53/2007 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek a v něm citovanou judikaturu).

Věřitel, který má za to, že do soupisu majetkové podstaty dlužníka měl insolvenční správce zahrnout i další majetek, který by byl následně v insolvenčním řízení zpeněžen a výtěžek zpeněžení použit k poměrnému uspokojení přihlášených věřitelů, má k dispozici jiné právní nástroje k dosažení sledovaného cíle,

než žalobu na určení vlastnického práva dlužníka k takovému majetku. V první řadě může navrhnout insolvenčnímu soudu, aby při výkonu dohlédací činnosti (§ 10 písm. b/, § 11 odst. 1 insolvenčního zákona) uložil insolvenčnímu správci zapsat do soupisu majetkové podstaty i další věci, o nichž se domnívá, že by tam měly být zahrnuty (k tomu srov. § 217 insolvenčního zákona). Dále může požádat věřitelský výbor (byl-li ustaven), aby se k otázce soupisu takového majetku vyjádřil (§ 58, § 217 insolvenčního zákona), a konečně v situaci, kdy by insolvenční soud nebo insolvenční správce jeho návrhům nevyhověli (v rozporu se zákonem), má věřitel k dispozici žalobu na náhradu škody. Konečně nelze přehlédnout, že ani případné vyhovující rozhodnutí by (samo o sobě) nemělo účinky soupisu majetkové podstaty ve smyslu § 217 a násl. insolvenčního zákona. V konkursních poměrech podle zákona o konkursu a vyrovnání srov. k tomu např. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 29 Odo 1194/2005, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 11, ročník 2007, pod číslem 160, jenž z obdobných skutečností dovozuje nedostatek žalobcovy věcné legitimace.

Lze tudíž shrnout, že přihlášený věřitel zpravidla nemá naléhavý právní zájem na určení, že dlužník je vlastníkem určitého majetku (jenž dosud nebyl sepsán do majetkové podstaty dlužníka), ani tehdy, je-li žaloba podána (za trvání insolvenčního řízení) u insolvenčního soudu, jelikož insolvenční zákon mu přiznává jiné právní nástroje k dosažení sledovaného cíle.

Pro poměry dané věci lze na základě výše uvedeného uzavřít, že dovolatel odůvodňuje naléhavý právní zájem na požadovaném určení skutečností, které mohou mít význam jen pro insolvenční řízení. Za této situace jde o skutečnosti právně bezcenné, jelikož rozhodnutím o nich, vydaným za trvání insolvenčního řízení u obecného soudu, by insolvenční soud nebyl vázán.

Odvolací soud tudíž správně uzavřel, že v době vydání rozsudku odvolacího soudu již dovolatel neměl naléhavý právní zájem na požadovaném určení; srov. opět, ve vazbě na ustanovení § 154 odst. 1 o. s. ř. (pro odvolací řízení uplatnitelné prostřednictvím § 211 o. s. ř.), rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1513/2005.

Důvodná není ani námitka, že byl důvod přerušit řízení ve smyslu § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř.

Podle ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř., pokud soud nečiní jiná vhodná opatření, může řízení přerušit také tehdy, jestliže probíhá řízení, v němž je řešena otázka, která může mít význam pro rozhodnutí soudu, nebo jestliže soud dal k takovému řízení podnět; to neplatí v řízení o povolení zápisu do obchodního rejstříku.

V rozsudku ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. 30 Cdo 5270/2009, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 12, ročník 2011, pod číslem 169 (v jehož obsahu se promítá ustálený výklad Nejvyššího soudu k ustanovení § 109 odst. 2

písm. c/ o. s. ř.), Nejvyšší soud uzavřel, že smyslem ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. je zajistit hospodárnost řízení; proto by měl soud posoudit, zda vyčkání výsledku vedlejšího řízení bude i z hlediska délky původního (hlavního) řízení účelné, nebo zda si otázku, která může mít význam pro jeho rozhodnutí, vyřeší předběžně sám. Při úvaze o tom, zda řízení přerušit, by měl soud postupovat podle okolností konkrétního případu, zejména s ohledem na to, zda v řízení nelze učinit jiná vhodná opatření, a také s ohledem na celkovou délku řízení, o kterou se nutně původní řízení prodlouží. Akcent na hospodárnost řízení ve spojení s důvodem přerušení řízení dle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. klade i literatura (srov. např. Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha, C.H. Beck, 2009, str. 752).

V usnesení ze dne 27. 11. 2013, sen. zn. 29 ICdo 40/2013, Nejvyšší soud dále doplnil, že využití institutu přerušení řízení lze chápat jako krok, jenž zřejmě povede k oddálení kýženého výsledku řízení (ve sporu se nepokračuje), leč je žádoucí se zřetelem k předmětu jiného (nejen) soudního řízení, jež je důvodem přerušení řízení. To se ostatně projevuje (uvedl tamtéž Nejvyšší soud) i v textu příslušných ustanovení občanského soudního řádu. Tak v návěští odstavce 2 v § 109 o. s. ř. se možnost soudu přerušit řízení podmiňuje tím, že soud „neučiní jiná vhodná opatření“ a následně se pak podle § 111 odst. 2, věty první, o. s. ř. pro případ, že řízení je přerušeno podle § 109 o. s. ř., vyžaduje, aby soud činil „všechna potřebná opatření, aby byly odstraněny překážky, jež způsobily přerušeni nebo pro které přerušeni trvá“.

Pro poměry dané věci lze na základě těchto judikatorních východisek uzavřít, že:

1) Jestliže ke dni vydání rozhodnutí o určovací žalobě ve smyslu § 80 písm. c) o. s. ř. nemá žalobce na požadovaném určení naléhavý právní zájem, je to vždy důvodem k zamítnutí určovací žaloby (s tím, že žalobci nic nebrání v tom, aby žalobu znovu podal v době, kdy naléhavý právní zájem na takovém určení získá / změní-li se poměry, za nichž soud určovací žalobu zamítl/). To platí i tehdy, probíhá-li v době rozhodování o určovací žalobě jiné řízení, jehož výsledek by mohl založit změnu poměrů co do úsudku o (ne)existenci naléhavého právního zájmu na požadovaném určení. Je tomu tak právě proto, že nedostatek naléhavého právního zájmu na požadovaném určení na jedné straně činí žalobu nepřípustnou (je typovým důvodem jejího zamítnutí), na druhé straně však takový výsledek řízení o určovací žalobě (její zamítnutí) nebrání jejímu podání v době, kdy žalobce naléhavý právní zájem na požadovaném určení mít bude.

2) V situaci, kdy se dovolatel domáhá (jak rozebráno výše) požadovaného určení pro potřeby probíhajícího insolvenčního řízení (za tím účelem, aby se rozmnožil majetek, z jehož zpeněžení bude v insolvenčním řízení uspokojena pohledávka přihlášeného věřitele), nedává smysl argument, že tyto skutečnosti by mohly doložit jeho naléhavý právní zájem na požadovaném určení poté, co

insolvenční řízení skončí. Ve skutečnosti se postup dovolatele opírá o nevyslovený leč zřejmý předpoklad, že po skončení insolvenčního řízení, v jehož průběhu by sporné nemovitosti nebyly použity k uspokojení pohledávek přihlášených věřitelů, dovolatel svá tvrzení o naléhavém právním zájmu na požadovaném určení opět změní.

Ad 6)

Tato dovolací argumentace je právně bezcenná, neboť na posouzení otázky, kdy dochází k zániku inhibitoria v rámci exekučního řízení, napadené rozhodnutí nespočívá.

Dovolateli se tedy prostřednictvím uplatněných argumentů nepodařilo zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí.

Jelikož vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu nepodávají, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243b odst. 2, část věty před středníkem, o. s. ř.).

O zřejmou bezúspěšnost uplatňování práva, která brání vydání výzvy podle § 114b odst. 1 o. s. ř., jde i v případě, kdy výše plnění požadovaného žalobcem neodpovídá skutkovým tvrzením, o které žalobce opírá uplatněné právo.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2250/2012, ECLI:CZ:NS:2013:30.CDO.2250.2012.1)

Rozsudkem ze dne 7. 12. 2011 potvrdil **M ě s t s k ý s o u d** v Praze rozsudek pro uznání **O b v o d n í h o s o u d u** pro Prahu I ze dne 31. 5. 2011, kterým bylo uloženo žalované zaplatit žalobkyni 100 000 Kč a rozhodnuto o náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně tak rozhodl o nároku žalobkyně na náhradu nemajetkové újmy, která jí měla být způsobena nesprávným úředním postupem Národního památkového ústavu. Na něj se žalobkyně obrátila s žádostí podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, „o sdělení jmen odborných pracovníků ÚOP v Olomouci, kteří radili řediteli ÚOP v Olomouci přemístit mobiliář z tzv. purkrabství hradu Bouzov na hrad Šternberk“. V návaznosti na to obdržela „rozhodnutí, ze kterého vyplývá, že žádné takové osoby neexistují, neboť Mgr. K. ve věci přemístění mobiliáře nikdo neradil“. S tímto sdělením žalobkyně nesouhlasila a namítala, že v jiném rozhodnutí Národního památkového ústavu je uvedeno, že „rozhodnutí o přemístění vydal ředitel ÚOP v Olomouci po poradě s odbornými odpovědnými pracovníky územního odborného pracoviště“. Z toho žalobkyně dovozuje, že první či druhé rozhodnutí obsahuje „vědomou lež“, která ji „hluboce uráží“.

Soud prvního stupně v odůvodnění svého rozsudku uvedl, že vyzval žalovanou tzv. kvalifikovanou výzvou podle § 114b zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, aby se ve lhůtě 30 dnů od doručení předmětného usnesení vyjádřila ve věci samé a v případě, že nárok neuzná, vylíčila rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu proti žalobě, označila důkazy k prokázání svých tvrzení a připojila listinné důkazy, jichž se dovolává. Zároveň soud žalovanou poučil, že jestliže se bez váženého důvodu ve stanovené lhůtě nevyjádří a ani soudu v této lhůtě nesdělí, jaký vážný důvod jí v tom brání, má se za to, že nárok, který žalobkyně uplatnila, uznává. Výzva byla žalované řádně doručena dne 28. 3. 2011. Lhůta pro vyjádření tak uběhla dne 28. 4. 2011, aniž by se žalovaná vyjádřila nebo sdělila soudu, jaké vážné důvody jí v tom brání. Soud proto, aniž by nařizoval jednání, rozhodl na základě zákonné fikce uvedené v § 114b odst. 5 o. s. ř. ve věci rozsudkem pro uznání podle § 153 odst. 3, 4 o. s. ř.

Odvolací soud se ztotožnil s právním závěrem soudu prvního stupně v tom, že byly splněny podmínky pro vydání rozsudku pro uznání. Z obsahu spisu

zjistil, že žaloba v dané věci je projednatelná, neboť obsahuje vyličení rozhodujících skutečností ve smyslu § 79 odst. 1 o. s. ř. a vydání výzvy podle § 114b o. s. ř. odůvodňovala povaha věci daná obsáhlostí žalobních tvrzení. V případě, kdy nastaly účinky fikce uznání, nemůže na jejich důsledcích ničeho změnit ani okolnost, že žalovaný později uplatněnému nároku oponoval, resp. vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu. Není na volbě soudu, zda rozsudek pro uznání vydá či nikoliv, ale jedná se o zákonem stanovenou povinnost při splnění zákonem předepsaných předpokladů. Formálními předpoklady vydání tohoto typu rozsudku jsou potom skutečnost, že se nejedná o věc, v níž nelze uzavřít nebo schválit smír, nejde o věc uvedenou v § 120 odst. 2 o. s. ř., případně že nejde o řízení, které je podle § 118b odst. 1 o. s. ř. koncentrováno.

Proti rozhodnutí Městského soudu v Praze podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost dovozuje z § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., ve spojení s § 237 odst. 3 o. s. ř. Důvodnost dovolání označuje podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., protože rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Dovolání bylo žalovanou doplněno podáním ze dne 10. 12. 2012. Dovolatelka především namítá, že nebyly splněny předpoklady pro vydání rozsudku pro uznání podle § 153a odst. 3 o. s. ř. Usnesení s výzvou podle § 114b o. s. ř. se má vydávat pouze tehdy, pokud takový procesní postup vyžaduje povaha věci nebo okolnosti případu, což podle žalované nebyl její případ. Povahou věci se podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu rozumí skutková či právní obtížnost věci, která vyžaduje kvalifikovanou přípravu jednání. Vydání usnesení podle § 114b o. s. ř. tak přichází do úvahy tehdy, je-li zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhaných důkazů mimořádně obtížné, a kdy bez znalosti stanoviska žalovaného nelze první jednání připravit tak, aby při něm bylo zpravidla možné rozhodnout; v jednoduchých věcech, které nevyžadují podrobnější a rozsáhlejší přípravu jednání, je vydání usnesení podle § 114b o. s. ř. vyloučeno. Okolnosti případu jsou pak vymezeny skutečnostmi, jež doprovázejí konkrétní spor, a to bez ohledu na jeho skutkovou či právní obtížnost (k tomu odkázala na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004). Žalovaná považuje z žaloby a dalších okolností případu za bezesporu zjevné, že žalobkyní uplatněný nárok nemohl vzniknout a že žaloba je jako prostředek bezdůvodného uplatňování práva zcela bezúspěšná. O takové žalobě dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu nelze rozhodnout rozsudkem pro uznání podle § 153a odst. 3 o. s. ř. K tomu odkázala na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2010, sp. zn. 26 Cdo 2054/2008, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003.

Žalovaná dále poukazuje na množství soudních sporů, které žalobkyně vede u jiných soudů, a na rozhodnutí v těchto věcech, ze kterých lze bezúspěšnost uplatňovaného práva dovozovat. Žalobkyně jako bývalá zaměstnankyně Národního památkového ústavu iniciuje nesmírné množství podání jak Národnímu památ-

kovému ústavu, tak Ministerstvu kultury. Jen za rok 2011 adresovala žalobkyně Národnímu památkovému ústavu 135 žádostí o informace, přičemž každou reakci povinného subjektu napadla stížností nebo odvoláním. Ministerstvo kultury pak mimo to vyřizuje žádosti, které jsou adresovány přímo jemu a které nejen svým enormním nápadem, ale také samotným obsahem svědčí o šikanózním výkonu práva ze strany žalobkyně. Žalobkyně obdobné spory o náhradu nemajetkové újmy před soudy prohrává, a to zejména z důvodu neunesení břemene tvrzení, když relevantním způsobem neuvádí, jaká nemajetková újma jí měla vzniknout, nakolik intenzivně se měla projevit v její osobní sféře a na základě jakých skutečností dovozuje výši náhrady, kterou v těchto řízeních uplatňuje. Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 24. 3. 2010, č.j. 8 As 22/2010-91, ve věci žalobkyně uvedl, že četnost sporů iniciovaných stěžovatelkou a její předsedkyní (odborovou organizací, za kterou žalobkyně jedná, a žalobkyní), stejně jako jejich podstata a postup stěžovatelky v jejich rámci legitimně vede k závěru, že stěžovatelka, ovlivněna finančními spory se zaměstnavatelem, u něhož působí, šikanózně zneužívá nástroje zakotvené zákonem o svobodném přístupu k informacím. Přitom důsledně využívá i nástroje správního soudnictví. V některých případech stěžovatelka nepochybně nepostupuje s cílem dobrat se meritorního rozhodnutí ve sporné věci. K tomu se ostatně vyjádřil i Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 31. 8. 2009, č.j. 8 As 49/2009-113. Procesní aktivita ve zmíněné věci ukazuje účelovost postupu stěžovatelky, která v rámci řízení operativně mění procesní stanoviska, a to nikoliv v úmyslu dobrat se meritorního rozhodnutí v souzené věci. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 3. 2010 obstál i při přezkumu ze strany Ústavního soudu (náleží I. ÚS 1556/2010, ze dne 20. 7. 2010). Ke zneužívání práva žalobkyní se vyjádřil i Ústavní soud např. v usnesení ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 374/06, nebo Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 10. 11. 2005, č.j. 1 Afs 10/2004-48, a v rozsudku ze dne 10. 11. 2005, č.j. 1 Afs 107/2004-48 (rozhodnutí Ústavního soudu zde uvedené jsou veřejnosti dostupná na jeho webových stránkách www.nalus.cz, rozhodnutí Nejvyššího správního soudu zde uvedené jsou veřejnosti dostupná na jeho webových stránkách www.nssoud.cz).

Žalobkyně ve vyjádření k dovolání uvedla, že považuje dovolání žalované za nepřípustné, neboť neobsahuje žádnou otázku zásadního právního významu, která by dosud nebyla judikaturou Nejvyššího soudu vyřešena.

Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í:

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2012 (viz čl. II., bod 7 zákona č. 404/2012 Sb.).

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř. Dovolací soud se proto zabýval přípustností dovolání.

Přípustnost dovolání proti rozsudku odvolacího soudu, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, může být založena výlučně podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., ve spojení s § 237 odst. 3 o. s. ř. Dovolání by mohlo být shledáno přípustným jen tehdy, jestliže by Nejvyšší soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu je po právní stránce ve věci samé zásadně právně významné (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. se zřetelem k nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, je zrušeno uplynutím doby dne 31. 12. 2012; k tomu viz i nález ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1572/11).

Podle § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží.

Dovolací přezkum je zde přitom předpokládán zásadně pro posouzení otázek právních, pročež způsobitým dovolacím důvodem je ten, jímž lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Jen z pohledu tohoto důvodu je možné (z povahy věci) posuzovat, zda dovoláním napadené rozhodnutí je zásadně významné.

Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť odvolací soud posoudil podmínky pro vydání rozsudku pro uznání podle § 153a odst. 3 o. s. ř. odlišně, než jak činí ve své judikatuře Nejvyšší soud.

Dovolání je důvodné.

Uzná-li žalovaný v průběhu soudního řízení nárok nebo základ nároku, který je proti němu žalobou uplatňován, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání (§ 153a odst. 1 o. s. ř.). Rozsudkem pro uznání rozhodne soud také tehdy, má-li se za to, že žalovaný nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznal (§ 114b odst. 5, § 153a odst. 3 o. s. ř.).

Podle ustanovení § 114b o. s. ř. vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, může předseda senátu, s výjimkou věcí, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2 o. s. ř.), a věcí uvedených v § 118b a § 120 odst. 2 o. s. ř., místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a) o. s. ř., nebo nebylo-li takové výzvě řádně a včas vyhověno, žalovanému uložit, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení. K podání vyjádření určí lhůtu, která nesmí být kratší než třicet dnů od doručení usnesení. Usnesení nelze vydat nebo doručit po prvním jednání ve věci. Výzva

musí být žalovanému doručena do vlastních rukou, náhradní doručení je vyloučeno a usnesení nesmí být žalovanému doručeno dříve než žaloba. Jestliže se žalovaný bez vážného důvodu na výzvu soudu včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává; o tomto následku (§ 153a odst. 3 o. s. ř.) musí být poučen.

Usnesení s výzvou podle § 114b o. s. ř. je institutem přípravy jednání před soudem prvního stupně a provádí se se záměrem, aby bylo možno věc rozhodnout zpravidla při prvním jednání. K výzvě podle § 114b odst. 1 o. s. ř. soud přistoupí tehdy, je-li třeba v rámci přípravy jednání zjistit stanovisko žalovaného a nelze-li ponechat jenom na jeho vůli, zda se vyjádří či nikoli. Tak je tomu tehdy, vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu. Povaha věci vyžaduje vydání usnesení podle § 114b o. s. ř. zejména tehdy, je-li zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhovaných důkazů mimořádně obtížné a nelze-li bez znalosti stanoviska žalovaného první jednání připravit tak, aby při něm bylo zpravidla možné věc rozhodnout. Okolnosti případu odůvodňují vydání usnesení podle § 114b o. s. ř. zejména v takovém sporu, kdy dosavadní poznatky ukazují, že – ačkoliv by podle své povahy nemuselo jít o věc z hlediska zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížnou – tu jsou takové mimořádné skutečnosti, které vedou k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného ve věci nemůže být první jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být zpravidla o sporu rozhodnuto. Ve zcela jednoduchých věcech, které nevyžadují podrobnější a rozsáhlejší přípravu jednání, je vydání usnesení podle § 114b o. s. ř. vyloučeno (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2005, sp. zn. 33 Odo 1197/2004).

Odvolací soud při přezkoumání rozsudku pro uznání není vázán uplatněnými odvolacími důvody. V § 205b o. s. ř. se vymezují toliko důvody, z pohledu kterých může být správnost rozsudku pro uznání odvolacím soudem přezkoumána, a k těmto důvodům může odvolací soud přihlídnout, i když nebyly v odvolání namítány, a to za předpokladu, že odvolání obsahuje vylíčení alespoň některého odvolacího důvodu, byť z pohledu § 205b o. s. ř. nepoužitelného. V odvolacím řízení jde pak o to, aby bylo přezkoumáno, zda soud prvního stupně rozhodl rozsudkem pro uznání v souladu se zákonem, tedy o posouzení, zda pro jejich vydání soudem prvního stupně byly splněny všechny zákonem stanovené předpoklady. V § 205b o. s. ř. jsou v souladu s účelem přezkoumání rozsudku pro uznání taxativně vymezeny odvolací důvody, které lze uplatnit proti takovému rozhodnutí (srov. v právní teorii např. Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, 1776 s., str. 1647, bod IV.).

Byť žalovaná v odvolání uplatnila odvolací důvod z pohledu § 205b o. s. ř. nepoužitelný (žalobkyní vykonávané právo na informace má šikanózní povahu,

žalobkyni žádná nemajetková újma nemohla vzniknout, protože nárok žalobkyně je založen na velmi nepřesných údajích), vznikla odvolacímu soudu povinnost zabývat se i tím, zda byly splněny předpoklady pro vydání kvalifikované výzvy podle § 114b o. s. ř. Prvním předpokladem vydání výzvy podle § 114 b o. s. ř. je, že povaha věci nebo okolnosti případu (viz výše) vyžadují, aby pro účely přípravy jednání bylo k dispozici stanovisko žalovaného. Pokud však už na základě samotných skutkových tvrzení v žalobě se žalobní požadavek na plnění jeví jako zřejmě bezúspěšné uplatňování práva, pak ani povaha věci ani okolnosti případu neodůvodňují, aby v rámci přípravy jednání byl žalovaný usnesením podle § 114b o. s. ř. vyzván k vyjádření. V takovém případě, kdy postup soudu při vydání usnesení v rámci přípravy jednání nebyl v souladu se zákonem, nemůže dojít k fikci uznání nároku uplatněného v žalobě, a nelze proto ani rozhodnout rozsudkem pro uznání podle § 153a odst. 3 o. s. ř. (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2003, sp. zn. 25 Cdo 2040/2002).

Zřejmě bezúspěšnost uplatňování práva přitom není dána pouze v případě, kdy žalovanému nároku nelze vůbec vyhovět, ale i tehdy, je-li zjevný nepoměr mezi skutkovým vylíčením uplatněného nároku a žalobním petitem, tj. tím, čeho se žalobce žalobou domáhá. Jinými slovy řečeno, o zřejmou bezúspěšnost uplatňování práva se jedná, je-li na první pohled zjevné, že žalobě nelze vyhovět v plném rozsahu žalobního petitu.

V posuzované věci se žalobkyně domáhala náhrady nemajetkové újmy ve výši 100 000 Kč podle § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 160/2006 Sb. Nemajetková újma jí měla být způsobena nesprávným úředním postupem Národního památkového úřadu, spočívajícím v porušení informační povinnosti, resp. v podání „nepravdivé informace v rozporu s dobrými mravy“. Již z vylíčení žalobních tvrzení (viz výše) je zřejmé, že uvedeným postupem Národního památkového úřadu nemohla být (pokud vůbec byla) žalobkyni způsobena nemajetková újma v takové intenzitě, aby jí bylo třeba odškodnit v penězích, natož částkou ve výši 100 000 Kč. Taková částka je přiznávána za nemajetkové újmy neporovnatelně závažnější (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1684/2010). Mezi skutkovým vylíčením uplatněného nároku (žalobkyní tvrzenou újmu) a žalobním petitem (požadavkem na zaplacení částky 100 000 Kč) je tak zjevný nepoměr, že nelze než uzavřít, že v rozsahu žalobou uplatněného nároku jde o zřejmě bezúspěšné uplatnění práva. Za této situace nebyl důvod v rámci přípravy jednání k postupu podle § 114b o. s. ř. a nebyly tedy ani splněny podmínky pro vydání rozsudku pro uznání podle § 153a odst. 3 o. s. ř. (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003, uveřejněný

Č. 108

pod č. 41/2004 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek). Dospěl-li odvolací soud k jinému závěru, je jeho dovoláním napadený rozsudek nesprávný.

Dovolací soud jej proto zrušil (§ 243b odst. 2, věta za středníkem, o. s. ř.) a vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, se vztahují i na rozhodnutí soudu prvního stupně, byl i tento rozsudek zrušen a věc byla vrácena Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

Znalecký posudek vypracovaný znalcem, který nesmí ve věci posudek podat z důvodů uvedených v ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb. (ve znění pozdějších předpisů), není způsobilým důkazem, na základě něhož by bylo možné učinit skutková zjištění soudů; ke skutečностям, pro které je znalec vyloučen, soud přihlíží kdykoliv za řízení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2616/2013, ECLI:CZ:NS:2014:21.CDO.2616.2013.1)

Žalobce se žalobou podanou u Okresního soudu v České Lípě dne 9. 12. 2009 domáhal, aby mu žalovaný 1) zaplatil na náhradě za ztrátu na výdělků za dobu od dubna do listopadu 2009 celkem 39 453 Kč s příslušenstvím. Žalobu odůvodnil zejména tím, že dne 26. 8. 1994 utrpěl u svého „tehdejšího zaměstnavatele OKD, a. s., Důl D.“ pracovní úraz na koleně pravé nohy, v důsledku kterého se stal trvale nezpůsobilým pro výkon dosavadní práce a pro který mu byl přiznán „plný invalidní důchod“, a že náhradu za ztrátu na výdělků mu na základě dohody vyplácela „pojišťovna K.“ až do 31. 3. 2009. Dopisem ze dne 13. 5. 2009 pojišťovna oznámila žalobci, že podle potvrzení ošetřujícího lékaře trpí obecným onemocněním a že „z odborného lékařského stanoviska Prof. MUDr. P. B., CSc.“ plyne, že následky obecného onemocnění by žalobce samy o sobě vyrazovaly z původní profese a že proto tento stav lze označit za podstatnou změnu poměrů ve smyslu § 202 zák. práce. Žalobce je však „přesvědčen, že jeho zdravotní stav v současné době netrpí žádnými onemocněními, které by jej vyrazovaly z původního pracovního zařazení s odhlédnutím od pracovního úrazu z roku 1994“.

O k r e s n í s o u d v Ostravě, kterému byla věc usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2010 přikázána k projednání a rozhodnutí, nejprve na návrh žalobce usnesením ze dne 15. 8. 2011 připustil, aby do řízení vstoupil žalovaný 2), poté rozsudkem ze dne 27. 7. 2012 žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, že České republice se „právo na náhradu nákladů řízení nepřiznává“ a že znalkyni MUDr. Z. N. se přiznává znalečné ve výši 15 100 Kč, které jí „bude vyplaceno z účtu České republiky – Okresního soudu v Ostravě“. Soud prvního stupně dospěl na základě zjištění učiněných z odborného stanoviska Prof. MUDr. P. B., CSc., ze dne 10. 5. 2009 a znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví posudkového lékařství, ze dne 13. 2. 2012, vypracovaného znalkyní MUDr. Z. N. za pomoci konzultanta ortopeda MUDr. A. S., k závěru, že žalobce, i kdyby netrpěl ani následky pracovního úrazu ze dne 26. 8. 1994, ani následky nemoci z povolání zjištěné v květnu 1988, by nebyl schopen od 1. 4. 2009 vykonávat práce hor-

níka v podzemí hlubinných dolů, neboť jeho obecná onemocnění ho „vyřazují z výkonu důlní práce obecně“; na požadovanou náhradu za ztrátu na výdělků proto žalobce nemá právo, neboť „došlo k přerušení příčinné souvislosti mezi následky pracovního úrazu (nemoci z povolání) na straně jedné a ztrátou na výdělků na straně druhé“. Vůči žalovanému 1) soud prvního stupně žalobu zamítl také „z důvodu nedostatku pasivní legitimace“, když bylo zjištěno, že pracovní poměr žalobce u jeho tehdejšího zaměstnavatele (OKD, a. s.) byl ukončen dnem 28. 8. 1995, tedy ještě před nabytím účinnosti smlouvy o prodeji části podniku ze dne 22. 12. 2003 (účinné od 1. 1. 2004), a že proto nemohla na základě této smlouvy přejít ze žalovaného 2) práva a povinnosti z pracovněprávního vztahu k žalobci na žalovaného 1).

K odvolání žalobce K r a j s k ý s o u d v Ostravě rozsudkem ze dne 4. 4. 2013 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (s výjimkou výroku o přiznání znalečného MUDr. Z. N.) a rozhodl o tom, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení a že Česká republika „nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení“. Odvolací soud po doplnění dokazování výsledkem znalkyně MUDr. Z. N. dovodil, že znalecký posudek je „přesvědčivý a vyčerpávající, je náležitým logickým způsobem odůvodněn, je podložen obsahem nálezu a nelze přehlédnout, že je vypracován i na základě konzultantského posudku z oboru ortopedie“, a že závěry znalkyně MUDr. Z. N. a odborného stanoviska Prof. MUDr. P. B., CSc., jsou „prakticky shodné“, a uzavřel, že u žalobce došlo k podstatné změně poměrů, která znamená zánik práva žalobce na náhradu za ztrátu na výdělků. Požadavek žalobce na vypracování dalšího („revizního“) znaleckého posudku odvolací soud odmítl s odůvodněním, že soudy „se uchylují k vypracování revizního znaleckého posudku, pokud ve stávajících znaleckých posudcích nebo ve zprávách ve znaleckém posudku jsou diametrální rozdíly v odborných závěrech, které se nepodaří odstranit konfrontací znalců“, a že v projednávané věci „pro takový postup nejsou důvody“, neboť žalobce „nepředložil jediný důkaz, který by byl v rozporu se závěry znalkyně MUDr. Z. N.“ a „pouze subjektivní přesvědčení žalobce, že obecnými chorobami netrpí, nepostačuje k tomu, aby byl ve věci proveden důkaz revizním znaleckým posudkem“. Odvolací soud se ztotožnil se soudem prvního stupně také v tom, že žalovaný 1) není ve věci pasivně legitimován.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá v první řadě, že názor odvolacího soudu o předpokladech, za nichž lze provést důkaz „revizním znaleckým posudkem“, i když „možná do určité míry koresponduje s literou zákona“, je „v zásadní kolizi s ústavněprávními principy českého právního řádu“. Odvolací soud se podle žalobce „staví k posudku a ke znalci zcela nekriticky“ a nevzal ani v úvahu, že žalobce „již v řízení před soudem prvního stupně a písemně také v samotném odvolání vyjádřil nesouhlas s osobou znalkyně“ MUDr. Z. N., jejíž „hlavní činností je vypracovávání znalec-

kých posudků pro potřeby těžebních organizací, zejména OKD“. Žalobce dále poukazuje na to, že MUDr. Z. N. je „po řadu let členem řídicího aparátu RBP“ a je uvedena na „pozici náhradníka zástupce NPSV“ u zdravotních pojišťoven a že „těžební organizace“ udržují nadstandardní vztahy s lékaři, kteří vystupují na pozicích znalců s patřičnou znaleckou doložkou a „přímo se tak podílejí zcela vědomě na tom, že nejdříve svým prvním znaleckým posudkem zbaví těžební organizaci neperspektivního (s ohledem na zdravotní komplikace) zaměstnance s vystavením znaleckého posudku se závěrem nezpůsobilý pro další práci v dole, po uplynutí několika let pak vystavují další posudek, obsahující poznatky o novém zdravotním omezení, která však již spadá do kategorie obecného omezení nebo se závěrem o tzv. oduznání choroby z povolání apod.“, a dovozuje, že takový znalec je z podání posudku vyloučen podle ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb., neboť postačuje „pochybnost o správnosti posudku“, aniž by bylo nutné „prokázat případnou podjatost“. Žalobce dále namítá, že znalecký posudek MUDr. Z. N. je „do značné míry zpochybnitelný jejím přístupem k posuzování příčin změn zdravotního stavu u bývalých důlních pracovníků ve spojení s prostým působením času“, zpochybnuje její závěry o své nezpůsobilosti pro práci v dole „z obecných příčin“ a uzavírá, že pouze revizním znaleckým posudkem může vyvrátit nesprávné odborné závěry MUDr. Z. N. Žalobce navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení s tím, že „soudu stanoví povinnost doplnit dokazování přibráním dalšího znalce z regionu mimo přímý vliv OKD a až poté po vyvrácení či potvrzení námitek dovolatele ve věci znovu rozhodne tak, že žalobě vyhoví“.

N e j v y š š í s o u d ve vztahu k žalovanému 2) zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Ve vztahu vůči žalovanému 1) dovolání žalobce zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovolání proti rozsudku odvolacího soudu a posuzovanou věc je třeba i v současné době projednat a rozhodnout – jak vyplývá z ustanovení čl. II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb. – a vzhledem k tomu, že soud prvního stupně ustanovil znalce MUDr. Z. N. usnesením ze dne 20. 10. 2011, podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, účinném do 31. 12. 2013.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

V projednávané věci z obsahu spisu vyplývá, že soud prvního stupně usnesením ze dne 20. 10. 2011 ustanovil znalkyní z oboru zdravotnictví MUDr. Z. N., které uložil, aby vypracovala písemně znalecký posudek a aby ve znaleckém posudku odpověděla na položené otázky, a které povolil, aby si „v případě potřeby přibrala konzultanta z jí vybraného zdravotnického oboru“; v usnesení dále uvedl, že „proti znalci lze vznést námitky do osmi dnů ode dne doručení písemného vyhotovení tohoto usnesení u podepsaného soudu“. Žalobce, jehož zástupci bylo usnesení doručeno dne 26. 10. 2011, námitky proti znalkyni nevznnesl, nicméně při jednání u soudu prvního stupně, které bylo nařízeno poté, co MUDr. Z. N. ve věci podala (spolu s konzultantem MUDr. A. S.) znalecký posudek, a které se konalo dne 27. 7. 2012, uvedl (prostřednictvím svého zástupce), že „žalobce od počátku nesouhlasil s ustanovením znalkyně MUDr. Z. N., neboť se domnívá, že je napojena na finance OKD, a proto neočekával žalobce od ní vstřícnost“, a že nesouhlasí se závěry znaleckého posudku. V odvolání proti rozsudku ze dne 27. 7. 2012, v němž soud prvního stupně vzal rozhodné skutečnosti za prokázané (také) ze znaleckého posudku, vypracovaného znalkyní MUDr. Z. N. za pomoci konzultanta ortopeda MUDr. A. S., žalobce (mimo jiné) namítal, že „soud si přes nesouhlas žalobce přibral jako znalce pro zpracování znaleckého posudku MUDr. Z. N., ačkoliv se jedná o osobu úzce spjatou s těžebním průmyslem, jejíž práce a příjmy jsou přímo spojeny s OKD“, vyjádřil nesouhlas s odbornými závěry znaleckého posudku a domáhal se provedení důkazu „revizním“ znaleckým posudkem. Odvolací soud v napadeném rozsudku shledal znalecký posudek MUDr. Z. N. za způsobitý poklad pro rozhodnutí ve věci samé a odmítl požadavek žalobce na provedení důkazu „revizním“ znaleckým posudkem, aniž by se blíže vyjádřil (v odůvodnění napadeného rozsudku) k námitkám žalobce vůči znalkyni MUDr. Z. N. Za tohoto stavu věci bylo pro rozhodnutí projednávané věci (mimo jiné) podstatné vyřešení právní otázky, jaký má pro rozhodnutí soudu o přezkoumání znaleckého posudku jiným znalcem, vědeckým ústavem nebo jinou institucí (o provedení důkazu „revizním“ znaleckým posudkem) význam okolnost, že účastník, který se domáhá provedení tohoto důkazu, pochybuje o nepodjatosti znalce, jenž podal jím napadaný znalecký posudek. Vzhledem k tomu, že tato otázka procesního práva dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu ve všech souvislostech vyřešena, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání žalobce je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Účastníci jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení; soud rozhoduje, které z navrhovaných důkazů provede (srov. § 120 odst. 1 o. s. ř.).

Za důkaz může sloužit také znalecký posudek (srov. § 125 o. s. ř.).

Závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, vyžádá soud u orgánu veřejné moci odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující nebo je-li pochybnost o správnosti podaného odborného vyjádření, ustanoví soud znalce. Soud znalce vyslechne; znalci může také uložit, aby posudek vypracoval písemně (srov. § 127 odst. 1, větu první, druhou a třetí, o. s. ř.).

Znalec nesmí podat posudek, jestliže lze mít pro jeho poměr k věci, k soudu, k účastníkům nebo k jejich zástupcům pochybnost o jeho nepodjatosti (srov. § 11 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb., /ve znění pozdějších předpisů/). Jakmile se znalec dozví o skutečnostech, pro které je vyloučen, oznámí to neprodleně; stejnou povinnost mají i účastníci řízení (srov. § 11 odst. 2, větu první, zákona č. 36/1967 Sb. /ve znění pozdějších předpisů/). O tom, zda znalec je vyloučen, rozhoduje předseda senátu (srov. § 11 odst. 2, větu druhou, zákona č. 36/1967 Sb., /ve znění pozdějších předpisů/ a § 17 o. s. ř.).

Je-li pochybnost o správnosti posudku nebo je-li posudek nejasný nebo neúplný, je nutno požádat znalce o vysvětlení; kdyby to nevedlo k výsledku, soud nechá znalecký posudek přezkoumat jiným znalcem (srov. § 127 odst. 2 o. s. ř.).

Ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení, může soud ustanovit k podání znaleckého posudku nebo přezkoumání posudku podaného znalcem státní orgán, vědecký ústav, vysokou školu nebo instituci specializovanou na znaleckou činnost (srov. § 127 odst. 3 o. s. ř.).

Podle ustálené judikatury soudů (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 1968, sp. zn. 1 Cz 39/68, který byl uveřejněn pod č. 4 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1969, Zprávu o úrovni znaleckého dokazování u soudů a státního notářství, sp. zn. Cpj 161/79, která byla uveřejněna pod č. 1 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1981, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1561/2010, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2414/2008) soud hodnotí důkaz znaleckým posudkem jako každý jiný důkaz (tj. podle ustanovení § 132 o. s. ř.), nicméně je tu při hodnocení tohoto důkazu oproti jiným důkazům určitý rozdíl, který je vyvolán některými zvláštnostmi tohoto důkazu. Při hodnocení důkazu znaleckým posudkem se soud musí zabývat tím, zda posudek znalce má všechny formální náležitosti, tedy zda závěry uvedené ve vlastním posudku jsou

náležitě odůvodněny a zda jsou podloženy obsahem nálezu, zda znalec vyčerpал úkol v rozsahu, jak mu byl zadán, zda přihlédl ke všem skutečnostem, s nimiž se měl vypořádat, zda jeho závěry jsou podloženy výsledky řízení a nejsou v rozporu s výsledky ostatních provedených důkazů. Soud však nemůže přezkoumávat věcnou správnost odborných závěrů znalce, neboť k tomu soudci nemají odborné znalosti nebo je nemají v takové míře, aby mohli toto přezkoumání zodpovědně učinit. To samozřejmě neznamená, že je soud vázán znaleckým posudkem a že jej musí bez dalšího převzít. Má-li soud pochybnost o věcné správnosti znaleckého posudku, popřípadě je-li znalecký posudek nejasný nebo neúplný, nemůže jej nahradit vlastním názorem, nýbrž musí znalce požádat, aby podal potřebná vysvětlení, zejména aby posudek doplnil nebo jinak odstranil jeho nedostatky, popřípadě aby vypracoval nový posudek; kdyby tím nebyla pochybnost o věcné správnosti znaleckého posudku, nejasnost nebo neúplnost znaleckého posudku odstraněna, soud za účelem přezkoumání znaleckého posudku ustanoví jiného znalce, popřípadě, jsou-li splněny podmínky uvedené v ustanovení § 127 odst. 3 o. s. ř., státní orgán, vědecký ústav, vysokou škodu nebo instituci specializovanou na znaleckou činnost.

V projednávané věci žalobce sice před soudem prvního stupně a v odvolacím řízení opakovaně vyjadřoval nesouhlas s odbornými závěry obsaženými ve znaleckém posudku, který vypracovala MUDr. Z. N. za pomoci konzultanta MUDr. A. S., avšak jeho námitky nebyly ničím podloženy (lékařskými zprávami nebo jinými listinami) a zůstaly jen v obecné rovině. Vzhledem k tomu, že znalecký posudek byl jasný a úplný, že soudy obou stupňů neměly pochybnost o jeho správnosti a že pochybnost o správnosti odborných závěrů obsažených ve znaleckém posudku nevzbuzují ani námitky žalobce, soudy postupovaly v souladu se zákonem, když nevyhověly požadavku na přezkoumání znaleckého posudku, zpracovaného MUDr. Z. N. za pomoci konzultanta MUDr. A. S., jiným znalcem.

Žalobce zdůvodňoval svůj požadavek na provedení důkazu „revizním“ znaleckým posudkem rovněž tím, že znalkyně MUDr. Z. N. je „osobou úzce spjatou s těžebním průmyslem, jejíž práce a příjmy jsou přímo spojeny s OKD“. Protože takovými (a dalším podobnými) námitkami žalobce vyjadřoval pochybnost o nepodjatosti znalkyně MUDr. Z. N., nešlo o okolnosti, které by mohly odůvodnit vyhovění požadavku žalobce na provedení důkazu „revizním“ znaleckým posudkem.

Samozřejmý požadavek na znalecký posudek spočívá v tom, že musí být zpracován znalcem, u něhož nejsou pochybnosti o jeho nepodjatosti. V případě, že lze mít pro poměr znalce k věci, k soudu, k účastníkům řízení nebo jejich zástupcům pochybnost o nepodjatosti znalce, je znalec vyloučen z podání znaleckého posudku, neboť nemůže posoudit skutečnosti, k nimž je třeba odborných znalostí, objektivně a nezaujatě. Znalecký posudek podaný vyloučeným znalcem

proto není (nemůže být) způsobilým důkazem, na základě kterého by bylo možné učinit skutková zjištění soudů.

Bez ohledu na to, že znalec je povinen kdykoliv oznámit soudu skutečnost, pro kterou je vyloučen, a že tak musí učinit ihned, jakmile se o ní dozvěděl, má rovněž účastník řízení právo vyjádřit se k osobě znalce a sdělit soudu skutečnosti, pro něž je znalec z podání znaleckého posudku vyloučen. Tyto skutečnosti může účastník soudu sdělit kdykoliv, jakmile se o nich dozví (srov. též § 17 a § 15a odst. 1 a 3 o. s. ř.); lhůta k uplatnění námítky podjatosti znalce, jejíž zmeškání by mělo za následek, že by již otázku vyloučení znalce nebylo možné v základu zkoumat a vyřešit, není stanovena.

I když soud prvního stupně ve svém usnesení ze dne 20. 10. 2011 stanovil k podání námitek „proti znalci“ lhůtu 8 dnů „ode dne doručení písemného vyhotovení tohoto usnesení u podepsaného soudu“ a i když žalobce nevnesl v této lhůtě žádné námítky proti znalkyni MUDr. Z. N., neznamená to, že by se soudy nemohly (neměly) zabývat jeho posléze vznášenými námitkami, v nichž vyjadřoval pochybnost o nepodjatosti znalkyně MUDr. Z. N. Kdyby se totiž jeho námítky ukázaly být opodstatněné, mělo by to (nutně) za následek, že by znalecký posudek podaný MUDr. Z. N. v projednávané věci nebyl způsobilým důkazním prostředkem a že by soudy za účelem posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, musely ustanovit jiného znalce; šlo by samozřejmě o znalecký posudek podle ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř. a nikoliv o „revizní“ znalecký posudek podle ustanovení § 127 odst. 2 o. s. ř.

Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší soud k závěru, že znalecký posudek vypracovaný znalcem, který nesmí ve věci posudek podat z důvodů uvedených v ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb. (ve znění pozdějších předpisů), není způsobilým důkazem, na základě něhož by bylo možné učinit skutková zjištění soudů; ke skutečnostem, pro které je znalec vyloučen, soud přihlíží kdykoliv za řízení.

Soudy obou stupňů se v projednávané věci – jak uvedeno již výše – námitkami, jimiž žalobce (i když zatím jen v obecné poloze) zpochybňoval nepodjatost znalkyně MUDr. Z. N., nezabývaly (a nevedly žalobce k potřebné konkretizaci jeho námitek). Přestože pro nařízení důkazu „novým“ (dalším) znaleckým posudkem nemohou být jen úvahy a přesvědčení žalobce o správnosti odborných závěrů znalkyně MUDr. Z. N., nemohlo být za této situace spolehlivě uzavřeno, že by skutečnosti, k nimž je třeba odborných znalostí, byly v řízení před soudy náležitě objasněny a posouzeny.

Ve vztahu k žalovanému 1) soudy obou stupňů dovodily, že proti němu muse-la být žaloba zamítnuta (také) proto, že ve věci není pasivně věcně legitimován. Vzhledem k tomu, že žalobce v dovolání uvedený závěr nezpochybňuje, je zřejmé, že dovolání v tomto směru nemohlo být vyhověno, neboť jde o důvod, který sám o sobě (nehledě k výše uvedenému pochybení soudů) postačuje k zamítnutí žaloby.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není (ve vztahu k žalovanému 2/) v souladu se zákonem. Protože nejsou splněny podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání nebo pro změnu napadeného rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud napadený rozsudek (ve vztahu k žalovanému 2/) podle ustanovení § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud rovněž toto rozhodnutí (ve vztahu k žalovanému 2/ a s výjimkou výroku o přiznání znalečného, který nebyl napaden odvoláním a který tedy samostatně nabyl právní moci) a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně (Okresnímu soudu v Ostravě) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2, věta druhá, o. s. ř.). Ve vztahu vůči žalovanému 1) Nejvyšší soud dovolání žalobce podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Soudní exekutor, jemuž byl v trestním řízení před 1. 1. 2013 pravomocně uložen trest zákazu činnosti, spočívající v zákazu výkonu činnosti soudního exekutora, nemohl ode dne právní moci tohoto rozhodnutí vykonávat exekuční činnost a další činnost podle exekučního řádu (§ 1 odst. 2 ex. ř.); kdyby tak přesto činil, neměl by k výkonu exekutorské činnosti pravomoc.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3138/2013, ECLI:CZ:NS:2014:21.CDO.3138.2013.1)

Usnesením ze dne 8. 6. 2012 JUDr. I. D. jako tehdejší soudní exekutor Exekutorského úřadu Zlín určil podle ustanovení § 28, § 66 a § 69 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční řád“), cenu nemovitostí povinného se všemi součástmi a příslušenstvím – rodinného domu stojícího na p. č. st. 6065 a pozemků p. č. st. 6065, p. č. 728/35, p. č. 728/36, p. č. 728/71 a p. č. 2695/4, zapsaných u Katastrálního úřadu pro Karlovarský kraj, katastrálního pracoviště Ch., na listu vlastnictví č. 3255 pro katastrální území a obec Ch., částkou 3 000 000 Kč (výrok I.), cenu závady – věcného břemene užívání zřízeného ve prospěch J. K. na základě (bezúplatné) smlouvy o zřízení věcného břemene, uzavřené dne 24. 2. 2010 s právními účinky vkladu práva k témuž dni, určil částkou 960 000 Kč (výrok III.) s tím, že jiná práva ani závady spojené s nemovitostmi, které by měly vliv na cenu nemovitostí, nebyly zjištěny (výrok II.), a výslednou cenu nemovitostí určil částkou 2 040 000 Kč (výrok IV.).

K odvolání povinného K r a j s k ý s o u d v Plzni usnesením ze dne 31. 5. 2013 usnesení JUDr. I. D. potvrdil. Odvolací soud nepovažoval za právně významné námitky povinného, že znalecký posudek Znaleckého ústavu Odhadci a znalci CZ, s. r. o., ze dne 4. 6. 2012, na jehož základě bylo vydáno usnesení o výsledné ceně nemovitostí, je nesprávný z důvodů, že obestavěný prostor domu je o 100 m³ větší, že nebyla oceněna pergola, dřevník, rozestavěná kůlna a porosty, že porovnávací nemovitosti byly nevhodné, že v popisu nemovitostí byl chybně uveden druh krytiny, povrchy podlah a že nebyla zhodnocena provedená vnitřní kanalizace a částečná rekonstrukce domu, včetně výměny oken, neboť takové námitky „nesouvisí s obsahem vydaného rozhodnutí a nelze je nikterak promítnout do výsledného ocenění nemovitostí“. Pouze obecně vytčená námitka, že podkladový znalecký posudek nebyl proveden řádně a v souladu se zásadami znalecké činnosti, rovněž nemůže sama o sobě vést ke změně napadeného usnesení. Podle odvolacího soudu znalec ve věci postupoval standardním způsobem a pracoval s dostatkem relevantního podkladového materiálu, když měl k dispozici poznatky z místního šetření, včetně dokumentace, údajů z katastru nemovitostí, výpis z geografického

informačního systému a zjištěné ceny o nabízeném a případně realizovaném prodeji srovnatelných nemovitostí v daném místě a čase. Získané poznatky pak znalec zpracoval podle svých odborných znalostí a veřejně dostupných podkladů a nezjistil jiná práva a závady, které by vážly na oceňovaných nemovitostech. Pakliže tedy JUDr. I. D. v souladu s ustanovením § 336a o. s. ř. určil na základě tohoto posudku výslednou cenu nemovitostí, byl jeho postup souladný se zákonem. Dále odvolací soud připomněl, že účelem ocenění nemovitostí není stanovení ceny, za kterou budou nemovitosti v rámci dražby prodány, a že určená výsledná cena je pouze východiskem pro stanovení výše nejnižšího podání ve smyslu ustanovení § 336e odst. 1 o. s. ř. Veden těmito důvody odvolací soud podle ustanovení § 219 o. s. ř. napadené usnesení JUDr. I. D. jako věcně správné potvrdil.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal povinný dovolání z důvodu nesprávného právního posouzení věci, neboť má za to, že odvolací soud nepostupoval při rozhodování podle „ustálené judikatury Nejvyššího soudu“, z níž vyplývá, že rozhodnutí musí být právně přezkoumatelné. Odvolacímu soudu vytýká, že z odůvodnění jeho rozhodnutí není zřejmé, o kterou právní normu spojenou se znaleckou činností se opírá a jakým způsobem dospěl k závěru o správnosti znaleckých zjištění. Podle jeho názoru je cena předmětných nemovitostí významně podhodnocena a kromě toho bylo opomenuto věcné břemeno, resp. nájemní smlouva na umístění a provozování fotovoltaické elektrárny. Dále dovolatel s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4022/2010, namítá, že napadené usnesení bylo vydáno předčasně, neboť nenastaly právní účinky exekučního příkazu soudního exekutora ze dne 23. 2. 2011, jelikož nebyl v souladu s ustanovením § 49 odst. 4 ex. ř. doručen oprávněné z věcného břemene J. K., z čehož dovozuje, že usnesení o ceně je neúčinné. Poukazuje rovněž na rozsudek Okresního soudu v Břeclavi ze dne 9. 12. 2011, jenž nabyl právní moci dne 18. 4. 2014 a jímž JUDr. I. D. byl uložen trest zákazu činnosti, spočívající v zákazu výkonu činnosti soudního exekutora na dobu pěti let, z čehož vyplývá, že usnesení o výsledné ceně nemovitostí nemohl dne 8. 6. 2012 vydat. Navrhl, aby dovolací soud usnesení JUDr. I. D. a usnesení odvolacího soudu zrušil a věc vrátil „orgánu prvního stupně“ k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a usnesení JUDr. I. D. a věc vrátil soudnímu exekutorovi Mgr. M. J., Exekutorský úřad Zlín, dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) postupoval v dovolacím řízení podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 1. 2013, neboť řízení bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní

řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Dovolacímu soudu je z jeho úřední činnosti známo (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2013, sp. zn. 8 Tdo 1432/2012), že JUDr. I. D. byl rozsudkem Okresního soudu v Břeclavi ze dne 9. 12. 2011, ve spojení s usnesením Krajského soudu ze dne 17. 4. 2012, pravomocným dne 17. 4. 2012, uznán vinným ze spáchání zločinu zneužití pravomoci úřední osoby podle ustanovení § 329 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a), d), f) trestního zákoníku a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání tří roků, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání pěti roků; dále mu byl podle ustanovení § 73 odst. 1, 3 tr. zák. uložen trest zákazu činnosti, spočívající v zákazu výkonu činnosti soudního exekutora na dobu pěti let. Dne 22. 6. 2012 informovala Exekutorská komora České republiky na svých webových stránkách, že ke dni 22. 6. 2012 ministr spravedlnosti odvolal z funkce soudního exekutora JUDr. I. D., Exekutorský úřad Zlín. Citovaná rozhodnutí soudů byla následně zrušena usnesením Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2013, sp. zn. 8 Tdo 1432/2012, a to zejména z důvodu, že soudy obou stupňů se náležitě nezabývaly výkladem všech zákonných znaků zločinu zneužití pravomoci úřední osoby podle ustanovení § 329 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a), d), f) tr. zák., a soudu prvního stupně uložil, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal, doplnil dosud neúplné dokazování a znovu posoudil skutek, pro který jsou obvinění stíháni, přesně jej vymezil a zjištěné jednání bezchybně posoudil s tím, že musí mj. vyložit, jaké konkrétní povinnosti uložené jim právními předpisy měli obvinění porušit.

Rozhodnutí odvolacího soudu v dané věci je založeno na závěru, že určil-li JUDr. I. D. (jako tehdejší soudní exekutor) usnesením ze dne 8. 6. 2012, podle ustanovení § 336a o. s. ř. na základě znaleckého posudku Znaleckého ústavu Odhadci a znalci CZ, s. r. o., ze dne 4. 6. 2012 výslednou cenu nemovitostí, byl jeho postup souladný se zákonem; v tomto závěru je implicitně obsažen i právní názor odvolacího soudu, že JUDr. I. D. měl pravomoc takové rozhodnutí vydat. Protože dovolací soud dosud neřešil otázku, zda bylo v pravomoci soudního exe-

kutora činit (v době do 31. 12. 2013) úkony a vydávat rozhodnutí v exekučním řízení poté, co byl v trestním řízení pravomocně odsouzen pro zločin zneužití pravomoci úřední osoby podle ustanovení § 329 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a), d), f) tr. zák. a byl mu uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu činnosti soudního exekutora na dobu pěti let, dospěl dovolací soud k závěru, že dovolání proti napadenému usnesení odvolacího soudu je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání napadeného usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Posuzovanou věc je třeba i v současné době – vzhledem k tomu, že JUDr. I. D. vydal usnesení o výsledné ceně nemovitostí dne 8. 6. 2012 – podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, účinných do 31. 12. 2012, a podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, účinných do 31. 12. 2012 – k tomu srov. čl. II., bod 1., a čl. IV., bod 1. zákona č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Podle ustanovení § 1 odst. 1 ex. ř. soudní exekutor (dále jen „exekutor“) je fyzická osoba splňující předpoklady podle tohoto zákona, kterou stát pověřil exekutorským úřadem. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení v rámci pověření exekutorským úřadem exekutor provádí nucený výkon exekučních titulů (dále jen „exekuční činnost“) a další činnost podle tohoto zákona.

Podle ustanovení § 28, věty druhé, ex. ř. úkony exekutora se považují za úkony exekučního soudu.

Z citovaných ustanovení (a rovněž z Důvodové zprávy k exekučnímu řádu) vyplývá, že exekutor při provádění exekuce vykonává pravomoc svěřenou mu předpisy veřejného práva. Je na něj delegována část státní moci, jejímž nositelem je při soudním výkonu rozhodnutí soud, tedy pravomoc nuceně vykonávat exekuční tituly. Úkony exekutora při provádění exekuce se podle § 28 zákona č. 120/2001 Sb. považují za úkony exekučního soudu; tedy i usnesení o určení výsledné ceny nemovitostí v exekuci nařízené a prováděné prodejem nemovitosti vydané exekutorem v exekučním řízení má stejnou povahu jako soudní usnesení o určení výsledné ceny nemovitostí ve výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí. Rozhodnutí soudního exekutora tedy v případech, kdy je povolán k rozhodování, je postaveno na roveň rozhodnutí soudu prvního stupně (§ 45 odst. 1 ex. ř.) – k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. 20 Cdo 2706/2004.

Podle ustanovení § 7 odst. 1 exekučního řádu státní dohled nad exekuční činností a nad činností exekutora podle § 74 odst. 1 písm. c) a § 76a vykonává Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „ministerstvo“). Ministerstvo provádí státní dohled i na základě písemných podnětů právnických nebo fyzických osob.

Podle ustanovení § 9 odst. 1 ex. ř. exekutorem může být jmenován občan České republiky, který a) má plnou způsobilost k právním úkonům, b) získal úplné vysokoškolské vzdělání na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice, c) je bezúhonný, d) vykonal alespoň tříletou exekutorskou praxi a e) složil exekutorskou zkoušku.

Podle ustanovení § 15 odst. 1 exekučního řádu výkon exekutorského úřadu zaniká a) smrtí exekutora, b) prohlášením exekutora za mrtvého, c) odvoláním exekutora, d) jestliže exekutor pozbyl státní občanství České republiky, e) jestliže byl exekutor zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo byla tato způsobilost omezena, f) dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo uloženo kárné opatření odvolání z exekutorského úřadu. Z odstavce 2 tohoto ustanovení vyplývá, že ministr exekutora odvolá a) na jeho žádost, b) jestliže byl exekutor pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin nebo pro trestný čin spáchaný v souvislosti s exekuční činností, c) jestliže exekutor nedoloží Komoře stejnopis nebo ověřenou kopii smlouvy o pojištění své odpovědnosti za škodu do třiceti dnů po svém jmenování exekutorem nebo zanikne-li jeho pojištění odpovědnosti za škodu a exekutor jej do třiceti dnů neobnoví, d) jestliže si exekutor do tří měsíců po složení slibu bez vážných důvodů neotevře v sídle exekutorského úřadu, do kterého byl jmenován, kancelář a nebude připraven vykonávat exekuční činnost, e) jestliže soud na návrh ministerstva rozhodl, že exekutor vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nemůže řádně nejméně po dobu jednoho roku vykonávat exekuční činnost. Výkon úřadu exekutora se pozastavuje dnem doručení rozhodnutí o jeho odvolání, nejde-li o odvolání exekutora na jeho žádost (odst. 3 tohoto ustanovení).

Ustanovení § 15 odst. 1 exekučního řádu bylo s účinností od 1. 1. 2013 novelizováno zákonem č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, a bylo doplněno mimo jiné o písm. g), které stanoví, že výkon exekutorského úřadu zaniká dnem právní moci rozhodnutí soudu, kterým byl exekutorovi uložen trest zákazu činnosti soudního exekutora nebo kterým byl exekutor odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

V důvodové zprávě k zákonu č. 396/2012 Sb. se k tomuto novému písmenu g) zařazenému do ustanovení § 15 odst. 1 ex. ř. uvádí, že „výkon exekutorského úřadu zaniká ze zákona dnem právní moci rozhodnutí soudu, kterým byl exekutorovi uložen trest zákazu činnosti soudního exekutora nebo kterým byl exekutor odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. V těchto případech je zjevné, že soudní exekutor nemůže svůj úřad dále vykonávat, je proto na místě, aby jeho výkon zanikal ze zákona.“

I když exekuční řád ve znění účinném do 31. 12. 2012 neobsahoval ustanovení, podle něž výkon exekutorského úřadu zaniká dnem právní moci rozhodnutí soudu, kterým byl exekutorovi uložen trest zákazu činnosti soudního

exekutora, je jednoznačné, že ani před datem 1. 1. 2013 (a to již od účinnosti exekučního řádu) nemohl soudní exekutor po pravomocném uložení takového trestu v trestním řízení nadále exekuční činnost a další činnost podle tohoto zákona vykonávat, neboť mu to bylo rozhodnutím soudu v trestním řízení zakázáno (byť výkon exekutorského úřadu, jímž jej stát pověřil /§ 1 odst. 1 ex. ř./ a do nějž byl ministrem spravedlnosti jmenován /§ 10 odst. 1 ex. ř./, současně s pravomocným uložení trestu zákazu činnosti nezankl ze zákona). Pokud by pak ten, jemuž byl v trestním řízení pravomocně uložen trest zákazu činnosti soudního exekutora, takové rozhodnutí nerespektoval a exekuční činnost a další činnost i nadále vykonával, naplňovalo by jeho jednání skutkovou podstatu trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle ustanovení § 337 odst. 1 písm. a) tr. zák. (případně podle § 171 odst. 1 písm. c/ zákona č. 140/1961 Sb.).

Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že soudní exekutor, jemuž byl v trestním řízení před 1. 1. 2013 pravomocně uložen trest zákazu činnosti, spočívající v zákazu výkonu činnosti soudního exekutora, nemohl ode dne právní moci tohoto rozhodnutí exekuční činnost a další činnost podle exekučního řádu vykonávat (§ 1 odst. 2 ex. ř.); činil-li by tak přesto, neměl by již k tomu pravomoc a jakékoliv jím vydané rozhodnutí by bylo nezákonné (představovalo by nulitní akt aplikace práva).

Protože právě o takový případ v dané věci jde, nemůže napadené usnesení odvolacího soudu obstát, jelikož dnem právní moci rozsudku Okresního soudu v Břeclavi ze dne 9. 12. 2011, ve spojení s usnesením Krajského soudu ze dne 17. 4. 2012, tj. dnem 17. 4. 2012, jímž JUDr. I. D. byl uložen trest zákazu činnosti soudního exekutora, nebylo v jeho pravomoci vydat dne 8. 6. 2012 usnesení o výsledné ceně nemovitostí povinného, což má za následek, že toto rozhodnutí je v rozporu se zákonem.

Dovolací soud v této souvislosti dodává, že považuje za vhodné, aby soudy z veřejných zdrojů (z webových stránek Exekutorské komory České republiky, na nichž je uveden aktuální seznam exekutorských úřadů a úřadujících soudních exekutorů) prověřovaly, zda osoba, která vydala rozhodnutí opatřené (elektronickým) podpisem soudního exekutora, tak jako v daném případě, k tomu byla oprávněna (byla dána její pravomoc), či nikoliv. V záporném případě přichází v úvahu jen náprava spočívající ve zrušení takového rozhodnutí a vrácení věci k dalšímu řízení.

Možno je rovněž uvést, že i sám dovolatel, jak to vyplývá z ustanovení § 7 odst. 1 ex. ř., se mohl obrátit na základě písemného podnětu na Ministerstvo spravedlnosti a upozornit je na to, že JUDr. I. D. provádí exekuční činnost i poté, co mu byl pravomocně uložen trest zákazu činnosti soudního exekutora (stejně tak to mohla učinit i Exekutorská komora České republiky, pokud jí tato skutečnost byla známa).

Protože nejsou splněny podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání nebo pro změnu napadeného usnesení odvolacího soudu, Nejvyšší soud usnesení odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí JUDr. I. D., zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudnímu exekutorovi Mgr. M. J. (který byl jmenován dnem 1. 1. 2013 do uvolněného Exekutorského úřadu Zlín po odvolaném soudním exekutorovi JUDr. I. D.) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1, věta druhá, o. s. ř.), aniž bylo zapotřebí se zabývat dalšími námitkami v dovolání.

Zákonným důvodem podle ustanovení § 336k odst. 3 o. s. ř. pro změnu usnesení o příklepu tak, že se příklep neuděluje, není jednání vydražitele po udělení příklepu.

Usnesení, jímž exekuční soud podle ustanovení § 44b zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění účinném do 31. 12. 2012, zprostil pověřeného soudního exekutora provedením exekuce a jejím provedením pověřil jiného soudního exekutora, je vykonatelné – není-li v něm výslovně stanoveno jinak – doručením tohoto usnesení účastníkům exekučního řízení a oběma soudním exekutorům (§ 171 odst. 2 o. s. ř.); od tohoto okamžiku (bez zřetele na případně podané odvolání) pokračuje nově pověřený soudní exekutor v provádění exekuce.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2014,
sp. zn. 21 Cdo 1465/2014, ECLI:CZ:NS:2014:21.CDO.1465.2014.1)

Soudní exekutor JUDr. M. M., Exekutorský úřad P. (dále též jen „soudní exekutor“) udělil vydražiteli J. M. příklep na vydražených nemovitostech, a to: pozemku – parcele číslo 1383, zastavěná plocha a nádvoří, pozemku – parcele číslo 1384, zahrada, stavbě – budově v obci Z., postavené na pozemku – parcele číslo 1383, zastavěná plocha a nádvoří, zapsaných u Katastrálního úřadu pro Zlínský kraj, Katastrální pracoviště K., na listu vlastnictví č. 534 pro katastrální území Z. a obec Z., spolu se součástmi a příslušenstvím, a to s přípojkami na inženýrské sítě, garáží, vedlejší stavbou (kolnou, skladem), studnou a venkovními úpravami (zpevněnou plochou, venkovními schody, ohradní zdi, venkovním oplocením, plotovými vratky, vjezdovými vraty) – dále též jen „předmětné nemovitosti“, za nejvyšší podání 967 000 Kč (výrok I.), a současně stanovil lhůtu k zaplacení doplatku nejvyššího podání ve výši 867 000 Kč do jednoho měsíce od právní moci tohoto usnesení o příklepu (výrok II.). V odůvodnění tohoto rozhodnutí soudní exekutor uvedl, že při dražbě předmětných nemovitostí dne 9. 4. 2013 učinil vydražitel nejvyšší podání, že při dražebním jednání nebyly vzneseny žádné námitky proti udělení příklepu a že k udělení příklepu podle ustanovení § 336j zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, přistoupil přes to, že povinný návrhem, doručeným mu dne 2. 4. 2013, navrhl odklad provedení exekuce (z důvodu, že podal dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí exekučního soudu o zamítnutí jeho návrhu na /úplně/ zastavení exekuce, v němž poukazoval na to, že o jeho návrhu na zastavení exekuce bylo rozhodnuto bez nařízení jednání, že předchozí soudní exekutor Mgr. P. D. nevhodně rozúčtoval vymožené plnění, že

tento exekutor ani oprávněná nemají nárok na náhradu nákladů řízení, a proto by v tomto rozsahu mělo dojít k zastavení exekuce), o němž ke dni konání dražebního jednání nebylo rozhodnuto. Soudní exekutor dovodil, že tyto důvody jsou totožné s těmi, které povinný uváděl ve svých opakovaných návrzích na odklad a na zastavení exekuce, případně v jejich doplněních, a jimiž se opakovaně zabýval exekuční soud i soud odvolací, které je neshledaly důvodnými. Dospěl proto k závěru, že návrh na odklad provedení exekuce je zřejmě bezúspěšným bráněním práva, „kdy navíc jsou v tomto návrhu uplatněny stejné okolnosti, o nichž již bylo rozhodnuto, a že takový návrh nemá odkladný účinek ve smyslu ustanovení § 54 odst. 2, první část věty před čárkou,“ zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční řád“).

K odvolání povinného **K r a j s k ý s o u d** v Brně, pobočka ve Zlíně, usnesením ze dne 24. 10. 2013 usnesení soudního exekutora potvrdil. Odvolací soud vyšel z toho, že

- exekuce na majetek povinného byla nařízena usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 27. 2. 2007, pravomocným dne 12. 5. 2007, podle rozsudku Okresního soudu v Kroměříži ze dne 3. 11. 2005, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně, ze dne 30. 11. 2006, k uspokojení pohledávky oprávněné ve výši 1 639 600 Kč s 2% úrokem z částky 67 500 Kč od 12. 7. 2004 do zaplacení a s 2,5% úrokem z prodlení z částky 1 572 100 Kč od 12. 7. 2004 do zaplacení, pro náklady nalézacího řízení ve výši 226 051 Kč a pro náklady exekuce, které budou stanoveny v průběhu exekuce, jejímž provedením byl pověřen soudní exekutor Mgr. P. D.,

- předchozí exekuce vedená oprávněnou proti povinnému pro vymožení téže pohledávky ve výši 1 639 600 Kč s úroky z prodlení podle stejného exekučního titulu byla nařízena usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 3. 4. 2006, za stavu, kdy exekuční titul byl pravomocný a vykonatelný; tyto vlastnosti však následně pozbyl a proto byla exekuce usnesením soudního exekutora Mgr. P. D. ze dne 17. 2. 2010, zastavena,

- usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 2. 8. 2010 bylo usnesení o přiklepu na předmětných nemovitostech, vydané soudním exekutorem Mgr. P. D., zrušeno,

- exekučním příkazem ze dne 6. 3. 2007, pravomocným dne 12. 5. 2007, ve znění opravného příkazu ze dne 20. 12. 2007, rozhodl soudní exekutor Mgr. P. D. znovu o provedení exekuce prodejem předmětných nemovitostí,

- usnesením téhož soudního exekutora ze dne 6. 10. 2010, ve znění potvrzujícího usnesení Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně, ze dne 13. 1. 2011, pravomocným dne 14. 2. 2011, byla určena výsledná cena předmětných nemovitostí částkou 1 450 000 Kč s tím, že na nemovitostech neváznou žádná práva a závady a že nejsou dány žádné závady, které prodejem v dražbě nezaniknou,

- návrhem ze dne 18. 5. 2011, doplněným podáním ze dne 10. 4. 2012, se povinný domáhal zastavení exekuce pro překážku litispence, dále částečného zastavení exekuce pro částku „minimálně 551 139,90 Kč“, resp. pro částku „ve výši minimálně cca 554 000 Kč“, která byla vymožena v rámci exekuce vedené Okresním soudem v Kroměříži, a současně částečného zastavení exekuce prodejem nemovitostí povinného pro nepřiměřenost provádění exekuce,

- o tomto návrhu povinného bylo rozhodnuto usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 13. 2. 2012, jímž byla exekuce částečně zastavena pro částku 445 024,40 Kč, a dále doplňujícím usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 19. 6. 2012, jímž byla exekuce dále částečně zastavena pro částku 106 115,50 Kč (výrok I.) a kterým byl „návrh povinného ze dne 18. 5. 2011, doplněný dne 10. 4. 2012, na zastavení exekuce prodejem nemovitostí povinného a na zastavení exekuce ohledně nákladů exekuce a nákladů řízení oprávněné“ zamítnut (výrok II.) a řízení o „návrhu na zastavení exekuce ze dne 18. 5. 2011, doplněném dne 10. 4. 2012, z důvodu litispence“ bylo zastaveno (výrok III.). Usnesením Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně, ze dne 24. 10. 2012, bylo odvolání povinného proti výroku I. (doplňujícího) usnesení soudu prvního stupně podle ustanovení § 218 písm. b) o. s. ř. odmítnuto, neboť k němu nebyl subjektivně oprávněn, jelikož tímto výrokem bylo jeho návrhu vyhověno (výrok I.), a k odvolání oprávněné bylo (doplňující) usnesení soudu prvního stupně ve výroku I. a k odvolání povinného ve výroku II. a III. potvrzeno (výrok II.),

- usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 5. 12. 2012, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 27. 12. 2012, ve spojení s potvrzujícím usnesením Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně, ze dne 13. 3. 2013, pravomocným dne 26. 3. 2013, byl exekutor Mgr. P. D. zproštěn pověření k provedení exekuce (§ 44b ex. ř.) a jejím provedením byl pověřen soudní exekutor JUDr. M. M.,

- soudní exekutor JUDr. M. M. usnesením ze dne 17. 12. 2012 mj. rozhodl, že dražební jednání nařízené usnesením Mgr. P. D. ze dne 17. 5. 2012 se bude konat dne 22. 1. 2013, posléze k žádostem oprávněné bylo usnesením ze dne 16. 1. 2013 dražební jednání odročeno na 26. 2. 2013 a následně usnesením ze dne 22. 2. 2013, pravomocným dne 25. 2. 2013, bylo odročeno na 9. 4. 2013,

- v průběhu exekuce povinný opakovaně požadoval po soudním exekutorovi JUDr. M. M. vyčíslení aktuální výše dlužné částky, přičemž sdělením ze dne 15. 1. 2013 exekutor povinnému vyčísлил zůstatek pohledávky ke dni 11. 12. 2012 na částku 1 112 282,01 Kč pro oprávněnou a na 969,80 Kč pro předchozího exekutora s tím, že v případě jejího vymožení by odměna soudního exekutora činila 201 888,50 Kč. K opakovanému dotazu exekutor dne 10. 3. 2013 povinnému sdělil, že vykonávaná pohledávka byla zcela vyčíslena v příkazu k úhradě nákladů exekuce Mgr. P. D., proti němuž povinný podal námítky, a doposud vzniklé náklady exekuce vyčísлил částkou 220 Kč,

- podáním ze dne 2. 4. 2013 navrhl povinný odklad provedení exekuce „do doby, než bude Nejvyšším soudem rozhodnuto o jeho dovolání proti výroku II. usnesení Krajského soudu ze dne 24. 10. 2012, anebo do doby, než bude rozhodnuto o jeho námitkách proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, vydaného Mgr. P. D. ze dne 11. 12. 2013, podle toho, která z těchto událostí nastane později“; za další důvod pak považoval to, že „se bezúspěšně pokoušel zjistit aktuální výši dluhu“, byl však dřívějším exekutorem odkázán na příkaz k úhradě nákladů exekuce, s nímž nesouhlasí a proti němuž podal námitky,

- při dražebním jednání dne 9. 4. 2013, jehož se účastnil jen vydražitel, byl čten návrh povinného na odklad exekuce ze dne 2. 4. 2013, o němž nebylo ke dni dražby rozhodnuto, a mimo jiné bylo konstatováno, že tento návrh povinného nemá odkladný účinek. Návrh povinného na odklad exekuce předložil dne 3. 4. 2013 soudní exekutor odvolacímu soudu s tím, že mu nevyhověl, neboť samotné podání dovolání proti potvrzujícímu rozhodnutí odvolacího soudu, jímž byl zamítnut návrh povinného na zastavení exekuce, neznamená, že lze očekávat zastavení exekuce, a není proto důvodem k odkladu provedení exekuce.

Odvolací soud při právním posouzení věci vycházel z ustanovení § 336 odst. 1, § 336j odst. 1, věty první, § 336k odst. 3, § 170 o. s. ř. a dále z ustanovení § 52 odst. 1, 54 odst. 2 a § 69 ex. ř. a dovodil, že všechny fáze exekučního řízení předcházející dražbě nemovitostí byly pravomocně ukončeny a že k dražbě nemovitostí (dne 9. 4. 2013) došlo poté, co usnesení o pověření soudního exekutora JUDr. M. M. k provedení exekuce v dané věci nabylo právní moci (dne 26. 3. 2013).

K dalším odvolacím námitkám povinného, že postup soudního exekutora, který bez ohledu na podané opravné prostředky a na návrh na odklad provedení exekuce, přistoupil k dražbě nemovitostí, nebyl správný, že exekuce v dané věci neměla být nařízena, a pokud k tomu došlo, že měla být zastavena z důvodu překážky litispence, že provedenou dražbou byli povinný a jeho rodina nenávratně poškozeni, že po dražbě došlo k nezákonnému převzetí nemovitostí vydražitelem, což povinný považuje za porušení zákona při provedení dražby ve smyslu ustanovení § 336k odst. 3 o. s. ř., a jimiž dále projevil nesouhlas s tím, že návrh na odklad provedení exekuce neměl odkladný účinek, odvolací soud poukázal na to, že z obsahu spisu vyplývá, že v průběhu tohoto exekučního řízení již bylo pravomocně rozhodnuto o tom, že předpoklad pro zastavení exekuce z důvodu překážky litispence není dán, a to usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 20. 4. 2011, pravomocným dne 26. 5. 2011, a že soudní exekutor povinnému již připísem ze dne 15. 1. 2013 sdělil aktuální výši dluhu evidovaného ke dni 11. 12. 2012; dále dovodil, že jednání vydražitele vůči povinnému poté, co již nemovitosti byly vydraženy, není porušením zákona při provedení dražby (§ 336k odst. 3 o. s. ř.), že pro rozhodnutí o udělení příklepu nejsou významné vztahy a problémy povinného s oprávněnou ani důsledky exekuce vůči jeho osobě a jeho rodině, že podání dovolání povinným

proti rozhodnutí soudu, jímž byl zamítnut jeho návrh na úplné zastavení exekuce, nemá odkladný účinek, stejně jako námitky proti úhradě nákladů exekuce podané povinným proti usnesení dřívějšího soudního exekutora, neboť „rozhodnutí o nich nemůže a nebude mít vliv na výši pohledávky oprávněné, jejíž výše je stanovena v usnesení o nařízení exekuce“, takže i v tomto ohledu jde o bezúspěšné uplatňování práva, jak vyslovil již soudní exekutor.

Pokud pak povinný v odvolání namítal, že soudní exekutor JUDr. M. M. vydal dne 22. 2. 2013 „dražební vyhlášku“ ještě předtím, než byl pravomocně pověřen soudem k provedení exekuce, odvolací soud dospěl s odkazem na ustanovení § 171 odst. 2 a 3 o. s. ř. a odbornou literaturu k závěru, že není-li výslovně v usnesení stanoveno jinak, je usnesení o pověření exekutora podle ustanovení § 44b ex. ř. vykonatelné již doručením a že od tohoto okamžiku – bez zřetele na případně podané odvolání – pokračuje nově pověřený soudní exekutor v provádění exekuce. Jestliže tedy v dané věci Krajský soud v Brně, pobočka ve Zlíně, usnesením ze dne 13. 3. 2013 potvrdil usnesení Okresního soudu v Kroměříži ze dne 5. 12. 2012 (ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 27. 12. 2012, kterým byla postupem podle ustanovení § 164 o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 167 odst. 2 o. s. ř. pouze opravena chyba v uvedení čísla jednacího), jímž podle ustanovení § 44b ex. ř. zprostil pověření dosavadního soudního exekutora Mgr. P. D. a provedením exekuce pověřil soudního exekutora JUDr. M. M., zůstaly zachovány účinky úkonů, které nově pověřený soudní exekutor provedl, tj. rovněž usnesení ze dne 22. 2. 2013, jímž dražební jednání nařízené usnesením ze dne 16. 1. 2013 na 26. 2. 2013 ve 14:00 hod v sídle Exekutorského úřadu P., odročil na 9. 4. 2013 ve 14:00 hod.

Odvolací soud ze všech těchto důvodů dospěl k závěru, že pro provedení dražby byly splněny všechny zákonné podmínky, že vydražiteli byl řádně udělen příklep a že při nařízení dražebního jednání ani při provedení dražby nedošlo k porušení zákona (§ 336 odst. 3 o. s. ř.).

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal povinný dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 o. s. ř., a podává je z důvodu podle ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. Namítá, že exekuce v dané věci neměla být nařízena z důvodu překážky litispence, neboť dne 1. 2. 2010, tj. v době podání návrhů na zastavení exekuce, byla překážka litispence dána, že pro rozhodnutí soudu jsou „rozhodující termíny, které mohou ovlivnit účastníci řízení (oprávněný a povinný) a nikoliv termín, kdy rozhodne soud“, a že dalším důvodem pro zastavení exekuce je skutečnost, že v době, kdy byl vydán exekuční příkaz k prodeji nemovitostí, „nebyly splněny podmínky řízení a exekuční řízení bylo zatíženo vadou, spočívající v tom, že exekuční řízení bylo zahájeno navzdory existující překážce věci zahájené“. Dále uvedl, že dne 8. 1. 2013 podal dovolání k Nejvyššímu soudu, že dne 17. 1. 2013 podal námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, vydaného zproštěným soudním exekutorem Mgr. P. D. dne

11. 12. 2012, že dne 2. 4. 2013 podal návrh na odklad exekuce u soudního exekutora a téhož dne návrh na odklad vykonatelnosti k Nejvyššímu soudu a dne 4. 4. 2013 návrh na zastavení exekuce. Proto postup soudního exekutora, který bez ohledu na tato podání přistoupil k dražbě, není správný. Dále vyslovil názor, že soudní exekutor Mgr. P. D. již neměl vydat příkaz k úhradě nákladů exekuce ze dne 11. 12. 2012, neboť v té v době byl zproštěn provedením exekuce, že tento exekutor nesprávně započítal částku 109 055 Kč do celkové „zbývající částky“ ve výši 1 113 251,81 Kč, přičemž nesprávně vyčíslila svou pohledávku a náklady rovněž oprávněná v podání ze dne 12. 6. 2012, a že za porušení zákona při provedení dražby je třeba považovat i nezákonné jednání vydražitele v souvislosti s předáním nemovitosti, k němuž došlo po udělení příklepu. Pro neudělení příklepu svědčí podle dovolatele rovněž skutečnost, že soudní exekutor JUDr. M. M. vydal dne 22. 2. 2013 „dražební vyhlášku“ ještě předtím, než byl pravomocně pověřen soudem k provedení exekuce. Dále dovolatel podrobně popsal dopad exekuce na zdravotní stav jeho a jeho rodiny a poukázal i na to, že mu oprávněná znemožnila dobrovolně uhradit vymáhanou pohledávku. Navrhl, aby dovolací soud usnesení odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d d o v o l á n í z a m í t l .

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) postupoval v dovolacím řízení podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013, neboť řízení bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Dovolací soud dospěl k závěru, že dovolání proti usnesení, jímž odvolací soud potvrdil usnesení soudního exekutora o udělení příklepu na vydražených nemovitostech a kterým se odvolací řízení končí, je podle ustanovení § 237 o. s. ř.

přípustné, neboť v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny otázky procesního práva 1) zda za porušení zákona při provedení dražby ve smyslu ustanovení § 336k odst. 3 o. s. ř. lze považovat jednání vydražitele po udělení příklepu, k němuž došlo v souvislosti s předáním nemovitosti a které povinný považuje za nezákonné, a 2) zda při změně soudního exekutora podle ustanovení § 44b ex. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2012, je nově pověřený soudní exekutor oprávněn činit úkony směřující k provedení exekuce již po doručení usnesení o změně exekutora či až po právní moci tohoto usnesení; jinak dovolání povinného není přípustné.

Po přezkoumání napadeného usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání pro řešení právních otázek, pro něž je přípustné, není důvodné.

Právní posouzení věci ve smyslu ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. je nesprávné, jestliže odvolací soud věc posoudil podle právní normy (práva hmotného i procesního), jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Posuzovanou věc je i v současně době třeba posuzovat – vzhledem k tomu, že exekuční řízení bylo zahájeno dne 13. 2. 2007 – podle občanského soudního řádu a podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů (dále také jen „exekuční řád“), ve znění účinném do 31. 12. 2012 (viz čl. II., bod 1. a čl. IV., bod 1. zákona č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony).

Podle ustanovení § 69 ex. ř., nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se na provádění exekuce prodejem movitých věcí a nemovitostí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu upravující výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitostí.

Podle ustanovení § 336k odst. 3 o. s. ř. odvolací soud usnesení o příklepu změnil tak, že se příklep neuděluje, jestliže v řízení došlo k takovým vadám, že se odvolatel nemohl zúčastnit dražby, nebo jestliže byl příklep udělen proto, že při nařízení dražebního jednání nebo při provedení dražby došlo k porušení zákona. Ustanovení § 219a se nepoužije.

Porušením zákona při nařízení dražebního jednání (§ 336k odst. 3 o. s. ř.) rozumí ustálená rozhodovací praxe dovolacího soudu (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. 20 Cdo 2006/2006, ze dne 21. 2. 2006, sp. zn. 20 Cdo 668/2005, ze dne 18. 11. 2009, sp. zn. 20 Cdo 4883/2007, ze dne 25. 4. 2006, sp. zn. 20 Cdo 2345/2005, ze dne 18. 11. 2009, sp. zn. 20 Cdo 4790/2007, či ze dne 26. 11. 2010, sp. zn. 20 Cdo 5060/2008) mj. vydání dražební vyhlášky před právní mocí usnesení o výsledné ceně, nedodržení třice-

tidenní lhůty k nařízení dražebního jednání (§ 336d odst. 2 o. s. ř.), nevyvěšení dražební vyhlášky na úřední desce, případně to, že dražební vyhláška neobsahovala všechny výroky předepsané zákonem, nebo obsahovala výroky, které byly v rozporu se zákonem nebo faktickým stavem, což mohlo vést k tomu, že odvolatel neuplatnil do zahájení dražebního jednání svá práva (srov. též Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 2528). Při provedení dražby je zákon porušen například tím, že soud neumožnil dražit všem oprávněným dražitelům, jestliže neudělil příklep dražiteli, jehož předkupní právo bylo prokázáno a který učinil stejné nejvyšší podání jako vydražitel, jestliže soud neumožnil přítomným při dražbě podat námítky proti příklepu, jestliže soud neodročil jednání, ačkoliv tak učinit měl, neboť nebyly splněny podmínky k provedení dražby (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2006, sp. zn. 20 Cdo 2345/2005, či usnesení téhož soudu ze dne 18. 11. 2009, sp. zn. 20 Cdo 4790/2007). Konkrétní porušení zákona při nařízení dražebního jednání nebo při provedení dražby musí být navíc v příčinné souvislosti s udělením příklepu vydražiteli (k příklepu by nedošlo, pokud by se soud takových porušení v dané věci vyvaroval).

Z uvedeného vyplývá, že zákonným důvodem podle ustanovení § 336k odst. 3 o. s. ř. pro změnu usnesení o příklepu tak, že se příklep neuděluje, nemůže být (není) jednání vydražitele, k němuž došlo až po udělení příklepu k nemovitostem (a které povinný považuje za nezákonné). Dovolání v tomto ohledu proto není důvodné.

Námítku dovolatele, že pro neudělení příklepu svědčí skutečnost, že soudní exekutor JUDr. M. M. vydal dne 22. 2. 2013 „dražební vyhlášku“ ještě předtím, než byl pravomocně pověřen soudem k provedení exekuce, dovolací soud taktéž neshledal důvodnou.

Podle ustanovení 44b, věty první, druhé a třetí, ex. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2012, požádá-li oprávněný exekuční soud o změnu exekutora, exekuční soud po vyjádření exekutora jej pověření zprostí, jsou-li pro to důvody zvláštního zřetele hodné. V takovém případě pověří exekuční soud provedením exekuce exekutora, kterého navrhne oprávněný, a exekutor zproštěný pověření mu věc postoupí. Účinky původního návrhu oprávněného na provedení exekuce zůstávají zachovány.

Podle ustanovení § 171 odst. 2 o. s. ř., ve znění účinném od 1. 7. 2009, platí, že nebyla-li v usnesení uložena povinnost k plnění, je usnesení, není-li stanoveno jinak, vykonatelné, jakmile bylo doručeno, a není-li třeba doručovat, jakmile bylo vyhlášeno nebo vyhotoveno.

Správně tedy odvolací soud dospěl s odkazem na ustanovení § 171 odst. 2 o. s. ř. a na odbornou literaturu (srov. Kasíková, M. a kol. Exekuční řád. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 279) k závěru, že není-li výslovně v usnesení stanoveno jinak, je usnesení soudu podle ustanovení § 44b ex. ř.

vykonatelné již doručení účastníkům exekučního řízení a oběma soudním exekutorům a že od tohoto okamžiku – bez zřetele na případně podané odvolání – pokračuje nově pověřený soudní exekutor v provádění exekuce, a že proto zůstaly zachovány účinky úkonů, které nově pověřený soudní exekutor JUDr. M. M. provedl poté, co byl usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 5. 12. 2012 pověřen provedením exekuce v dané věci, tj. rovněž usnesení ze dne 22. 2. 2013, jímž dražební jednání nařízené usnesením ze dne 16. 1. 2013 na 26. 2. 2013 ve 14:00 hod v sídle Exekutorského úřadu P., odročil na 9. 4. 2013 ve 14:00 hod. Je proto správný i závěr odvolacího soudu, že při nařízení dražebního jednání z tohoto namítaného důvodu nedošlo k porušení zákona.

Dále povinný v dovolání namítá, že soudní exekutor porušil ustanovení § 54 odst. 2 ex. ř., protože dražba proběhla dříve, než bylo rozhodnuto o jeho návrhu na odklad exekuce, jakož i o dovolání, které dne 17. 1. 2013 podal k Nejvyššímu soudu proti výroku II. usnesení Krajského soudu ze dne 24. 10. 2012 o námitkách proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, vydaného zproštěným soudním exekutorem Mgr. P. D. dne 11. 12. 2012, a o návrhu podanému k Nejvyššímu soudu na odklad vykonatelnosti usnesení Krajského soudu ze dne 24. 10. 2012, tedy že při provádění dražby došlo k porušení zákona.

Podle ustanovení § 54 odst. 1 ex. ř. se návrh na odklad exekuce podává u pověřeného exekutora. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení, do vydání rozhodnutí o návrhu na odklad exekuce exekutor nečiní žádné úkony směřující k provedení exekuce, nejde-li o návrh, který je svévolným nebo zřejmě bezúspěšným uplatňováním nebo bráněním práva. Věta první se nepoužije, uplatní-li účastník v návrhu na odklad stejné okolnosti, o nichž již bylo rozhodnuto.

Z tohoto ustanovení vyplývá, že pokud by šlo o návrh, který je zjevně svévolným nebo zřejmě bezúspěšným uplatňováním nebo bráněním práva, či pokud by návrh obsahoval stejné okolnosti, o nichž již bylo rozhodnuto, může soudní exekutor konat (k tomu z odborné literatury srov. též Kasíková, M. a kol. Exekuční řád. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 335). Tak je tomu i v souzené věci, kdy povinný navrhl odklad provedení exekuce „do doby, než bude Nejvyšším soudem rozhodnuto o jeho dovolání proti výroku II. usnesení Krajského soudu ze dne 24. 10. 2012 (jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně na úplné zastavení exekuce) anebo do doby, než bude rozhodnuto o jeho námitkách proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, vydaného Mgr. P. D. ze dne 11. 12. 2013, podle toho, která z těchto událostí nastane později“, a dále proto, „se bezúspěšně pokoušel zjistit aktuální výši dluhu“, že však dřívějším exekutorem byl odkázán na příkaz k úhradě nákladů exekuce, s nímž nesouhlasí a proti němuž podal námitky.

Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 26. 6. 1996, sp. zn. 2 Cdon 336/96, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročník 1997, pod číslem 50, dospěl k závěru, že „podání dovolání nemá suspenzivní účinek“ a že „okolnost,

že u dovolacího soudu byl podán návrh na odklad vykonatelnosti rozhodnutí napadeného dovoláním, není důvodem pro odklad výkonu rozhodnutí podle § 266 odst. 2 o. s. ř.“.

Z těchto závěrů, jež se uplatní i v exekučním řízení, tedy jednoznačně vyplývá, že navrhl-li povinný odklad exekuce z toho důvodu, že podal dovolání k Nejvyššímu soudu, jakož i proto, že mu dřívější soudní exekutor nesdělil aktuální výši dluhu, šlo o návrh, který je nutno označit za zřejmě bezúspěšné bránění práva, jak správně dovodil soudní exekutor i odvolací soud, když podání dovolání nemá suspenzivní účinek a když v řízení bylo zjištěno, že sdělením ze dne 15. 1. 2013 soudní exekutor povinnému vyčíslil zůstatek pohledávky ke dni 11. 12. 2012, a následně mu sdělil, že vykonávaná pohledávka byla zcela vyčíslena v příkazu k úhradě nákladů exekuce Mgr. P. D., proti němuž povinný podal námitky, a vyčíslil doposud vzniklé náklady exekuce. Stejně tak je tomu i ohledně dalšího důvodu uváděného povinným v návrhu na odklad exekuce, že podal námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce vydanému dřívějším exekutorem (v nichž namítal, že „soudní exekutor nijak nevysvětlil výši zbývající pohledávky v částce 1 113 251,81 Kč, kterou ve svém příkaze uvádí, přičemž neměl možnost ověřit, zda vymožené plnění bylo správně započteno a zda není vymáhán nepřiměřený nárok“, a dále poukázal na skutečnost, že „dle rozhodnutí Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně“, neměl exekutor nárok na náhradu nákladů exekuce), neboť rozhodnutí o těchto námitkách nemá vliv na výši pohledávky oprávněné, pro niž byla exekuce nařízena (sníženou o částky, pro niž byla částečně zastavena), takže i v tomto ohledu jde taktéž o bezúspěšné uplatňování práva. Námitka v dovolání, že soudní exekutor Mgr. P. D. vydal dne 11. 12. 2013 příkaz k úhradě nákladů exekuce v době, kdy byl zproštěn provedením exekuce, proto nemá pro posouzení dané věci žádný význam, nehledě na to, že rozhodnutí odvolacího soudu na jejím řešení nespočívá (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) a ani nezávisí (§ 237 o. s. ř.).

Pokud jde o povinným v odvolání proti usnesení soudního exekutora namítanou překážku litispence, která je jednou z podmínek řízení, bylo v řízení zjištěno, že o této námitce již bylo rozhodnuto usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 20. 4. 2011, pravomocným dne 26. 5. 2011. Řízení o opětovném návrhu povinného na zastavení exekuce z důvodu překážky litispence bylo následně zastaveno pro překážku věci pravomocně rozhodnuté doplňujícím usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 19. 6. 2012 (výrok III.), ve spojení s potvrzujícím výrokem usnesení Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně, ze dne 24. 10. 2012, jak z obsahu spisu vyplývá. Usnesením Okresního soudu v Kroměříži ze dne 13. 2. 2012 a výše citovaným doplňujícím usnesením soudu prvního stupně ve spojení s potvrzujícím výrokem odvolacího soudu pak bylo pravomocně rozhodnuto rovněž o námitkách povinného týkajících se vyčíslení vymáhané pohledávky.

Jestliže za této situace soudní exekutor provedl dražbu předmětných nemovitostí, aniž bylo rozhodnuto o návrhu povinného na odklad exekuce, nevybočil z dikce ustanovení § 54 odst. 2 ex. ř. a rozhodnutí odvolacího soudu je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2013, sp. zn. 20 Cdo 3576/2012).

Jelikož usnesení odvolacího soudu je pro řešení otázek, pro něž je dovolání přípustné, věcně správné, a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. tak nebyl naplněn, a protože nebylo zjištěno, že by řízení bylo postiženo vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), Nejvyšší soud dovolání povinného podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Skutečnost, že jde o platební směnku (směnku „pro soluto“), bez dalšího nevylučuje, aby se směnečný dlužník, jemuž svědčí ve vztahu k majiteli směnky kauzální námitky, ubránil povinnosti zaplatit směnku (prokázanou) námitkou, že pohledávka věřitele, která měla předáním směnky zaniknout, nikdy nevznikla, popřípadě (jinak) zanikla.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014,
sp. zn. 29 Cdo 1363/2011, ECLI:CZ:NS:2014:29.CDO.1363.2011.1)

V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 20. 9. 2010 změnil rozsudek ze dne 16. 10. 2009, kterým K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem zrušil směnečný platební rozkaz ze dne 19. 1. 2009, jímž původně uložil žalovanému zaplatit žalobci částku 150 000 Kč s 6% úrokem od 3. 8. 2008 do zaplacení, směnečnou odměnu ve výši 500 Kč a náklady řízení, tak, že směnečný platební rozkaz ponechal v platnosti.

Odvolací soud po zopakování důkazu částí rezervační smlouvy (uzavřené žalobcem jako „zprostředkovatelem“ a žalovaným jako „nabyvatelem“ dne 4. 6. 2008 – dále jen „rezervační smlouva“) na rozdíl od soudu prvního stupně uza-
vřel, že žalovanému se uplatněnými námitkami správnost směnečného platebního rozkazu zpochybnit nepodařilo.

Přitom zdůraznil, že směnka, jejíhož zaplacení se žalobce v dané věci domáhá (tj. směnka vlastní vystavená dne 26. 6. 2008 žalovaným na řad žalobce, znějící na směnečný peníz 150 000 Kč, se splatností dne 31. 7. 2008 – dále též jen „sporná směnka“), byla podle ujednání účastníků vystavena jako směnka platební (tzv. směnka „pro soluto“), s tím, že jí bude splněn závazek žalovaného uhradit žalobci podle rezervační smlouvy část rezervačního poplatku ve výši 150 000 Kč.

Plní-li směnka, pokračoval odvolací soud, tuto platební funkci, pak obecně platí, že „sehrává úlohu platidla, kterým je zaplacen peněžitý závazek“. Jde svého druhu o privativní novaci, tedy o nahrazení původního závazku závazkem jiným, přičemž původní závazek zaniká a je nahrazen závazkem novým, a to „povinností zaplatit směnku, byť směnka dosud zaplacená není“.

Na platební povinnost dlužníka z takové směnky pak podle odvolacího soudu nemůže mít žádný vliv ani skutečnost, že „původní peněžitý závazek zaplacený směnkou“ nikdy nevznikl, případně právní důvod vzniku takového závazku dodatečně odpadl. Chce-li se směnečný dlužník v takových případech platební povinnosti „vyhnout“, musí se domáhat „vydání směnky nebo vrácení částky, kterou směnkou zaplatil“, případně má proti směnečnému věřiteli k dispozici též námitku započtení své pohledávky „na vrácení peněžité částky zaplacené směn-

kou vůči svému směnečnému dluhu“. Možnost uplatnit proti platební směnce námitky týkající se mimosměnečného vztahu účastníků, na jehož základě došlo k vystavení směnky (tzv. kauzální námitky), směnečný dlužník nemá a je povinen (nebude-li postupovat výše uvedeným způsobem) směnku bez dalšího zaplatit.

Z uvedených důvodů měl odvolací soud (oproti soudu prvního stupně) za nadbytečné zabývat se v poměrech dané věci tím, zda žalovanému povinnost zaplatit rezervační poplatek na základě uzavřené rezervační smlouvy skutečně vznikla, popřípadě zda později důvod pro zaplacení rezervačního poplatku (jak v posuzované věci namítal žalovaný) neodpadl a žalobci tak nevznikla (v souladu s ujednáním smluvních stran obsaženým v rezervační smlouvě) povinnost „zaplacený“ rezervační poplatek vrátit zpět žalovanému.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, namítaje, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Dovolatel především polemizuje se závěrem odvolacího soudu, podle kterého v případě platební směnky nepřísluší směnečnému dlužníkovi kauzální námitky. Potud zdůrazňuje, že ponechal-li by soud vydaný směnečný platební rozkaz v platnosti, došlo by – v situaci, kdy provedeným dokazováním bylo zjištěno, že žalobce nesplnil (v rezervační smlouvě dohodnuté) podmínky pro vznik nároku na zaplacení rezervačního poplatku – nutně úhradou sporné směnky ke vzniku bezdůvodného obohacení na straně žalobce.

Dále dovolatel odvolacímu soudu vytýká, že porušil „zásadu koncentrace řízení“ a v rozporu „s konsolidací občanskoprávního řízení a jejím smyslem“ provedl „další dokazování“, přestože žalobce se k nařízenému jednání před soudem prvního stupně nedostavil a žádné důkazy zde tedy ani neuplatnil.

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je i důvodné.

Předně Nejvyšší soud poznamenává, že namítanou vadou řízení před odvolacím soudem netrpí. Jak je zřejmé z obsahu spisu, odvolací soud v průběhu odvolacího řízení (srov. protokol o jednání před odvolacím soudem ze dne 20. 9. 2010) žádné „další“ dokazování (rozuměj jinými důkazními prostředky, než byly některým z účastníků uplatněny před soudem prvního stupně) neprováděl, pouze zopakoval důkaz listinou (části rezervační smlouvy), jíž provedl důkaz již soud prvního stupně. Tímto postupem odvolací soud nijak nepochybil

(srov. v této souvislosti ustanovení § 213 odst. 2 o. s. ř.) a „zásadu koncentrace řízení“ (ani žádnou jinou) neporušil.

Jelikož jiné vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se dále – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Nejvyšší soud již v řadě svých rozhodnutí vysvětlil (srov. např. rozsudky ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, a ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006, uveřejněné pod čísly 59/2004 a 77/2009 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, jež jsou – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – veřejnosti dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu), že směnka je v právní teorii obvykle definována jako dlužnický dokonalý cenný papír, jímž za předpokladu splnění přísných formálních náležitostí vzniká přímý, bezpodmínečný, nesporný a abstraktní závazek určité osoby zaplatit majiteli směnky v určitém místě a čase stanovenou peněžitou částku. I když se vystavení směnky zpravidla opírá o určitý důvod (kauzu), vzniká ze směnky specifický (směnečný) právní vztah, jehož abstraktní charakter tkívá v tom, že právní důvod (kauza) není pro jeho existenci významný a ze směnky nevyplývá. Směnečný závazek je přitom zcela samostatný a oddělený od případného závazku, který byl původem jeho vzniku.

To, jakou funkci případně plní směnka ve vztahu k základnímu právnímu poměru účastníků, jež byl hospodářským základem vystavení směnky, určuje dohoda účastníků směnečného vztahu (tzv. směnečná smlouva). Jakkoliv zákon z tohoto pohledu žádné zvláštní druhy směnek nerozlišuje, právní teorie i soudní praxe (srov. např. v právní teorii Kovařík, Z. Směnka jako zajištění. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2002, str. 3 a násl., Kotásek, J. Zákon směnečný a šekový. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 134 a násl., ze starší literatury např. Gustav Švamberg, Naše jednotné směnečné právo, Praha, 1941, str. 215 a násl., v soudní praxi pak např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2134/2012) v této souvislosti zpravidla vymezují rozdíl mezi směnkami platebními (v podobě směnky „pro soluto“ a směnky „pro solvendo“) a směnkami zajišťovacími.

Zatímco zajišťovací směnky představují jen prostředek zajištění jiné pohledávky za dlužníkem ze směnky, popř. třetí osobou (směnka slouží pouze jako zdroj možného náhradního uspokojení zajištěné pohledávky pro případ, že dlužník svůj závazek včas a řádně nesplní), bezprostředním účelem platebních smě-

nek je přivodit zánik pohledávky vzešlé ze základního právního poměru (směnka zde tedy neplní funkci zajišťovací, nýbrž platební), a to buď – v případě směnek „pro soluto“ – již při předání směnky věřiteli tím, že původní závazek z kauzálního poměru bude nahrazen závazkem směnečným (směnka bude použita jako „platidlo“), nebo – v případě směnek „pro solvendo“ – až při placení na směnku tím, že ke splnění kauzálního závazku dojde právě a jen prostřednictvím zaplacení směnky (plněním na směnku bude dle ujednání smluvních stran vypořádán také závazek ze základního poměru účastníků – směnka bude „nástrojem“ placení).

Sjednaný účel směnky (to, v jakém funkčním vztahu ke kauzálnímu poměru směnka podle ujednání účastníků směnečného vztahu vystupuje) je pak určující rovněž pro vymezení okruhu kauzálních námitek, jež eventuálně může dlužník použít na svou obranu proti povinnosti směnku zaplatit.

Jde-li (jako v posuzovaném případě) o směnku danou jako placení (o směnku „pro soluto“), bude okruh v úvahu přicházejících kauzálních námitek (majících původ v právním poměru účastníků, jež byl podkladem pro vystavení směnky), jimiž se může dlužník bránit povinnosti směnku zaplatit, z povahy věci značně omezený. Dohodou mezi věřitelem a dlužníkem o nahrazení původního závazku závazkem směnečným, jež má účinky tzv. privativní novace (srov. § 570 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku), totiž dochází k zániku dosavadního závazku dlužníka (předáním směnky věřiteli dluh vyplývající z kauzálního vztahu zanikne) a vztah mezi věřitelem a dlužníkem je nadále již jen vztahem směnečným. Směnka z tohoto pohledu vskutku plní, jak dovozuje odvolací soud, podobné funkce jako peníze (směnka je na základě ujednání smluvních stran „privátním platidlem“, jehož předáním nastává obdobná situace, jako kdyby bylo na pohledávku věřitele zaplacené skutečnými penězi). Případné námítky týkající se nahrazovaného kauzálního závazku proto již dlužník (dojde-li předáním směnky skutečně k zániku dosavadního závazku) nebude moci na svou obranu proti povinnosti zaplatit směnečnou pohledávku použít.

Závěr odvolacího soudu, podle kterého pak nemůže mít – se zřetelem k výše uvedenému – vliv na platební povinnost dlužníka ze směnky ani skutečnost, že původní peněžitý závazek „zaplacený“ směnkou nikdy nevznikl, případně právní důvod vzniku takového závazku dodatečně odpadl, však již podle přesvědčení Nejvyššího soudu správný není.

V právní teorii ani soudní praxi není pochyb o tom, že dohodu o privativní novaci lze (s účinky předvídanými ustanovením § 570 odst. 1 obč. zák.) uzavřít jen za podmínky, že původní závazek, který má být nahrazen závazkem novým, je platný. Novace se nemůže týkat závazku absolutně neplatného nebo závazku, který již zanikl (srov. v právní teorii např. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 1674, v judikatuře pak rozsudek Nejvyššího soudu

ze dne 22. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 1019/2003, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2004, pod číslem 147). Jinak řečeno, uzavření dohody o privativní novaci předpokládá existující dluh, který má být takovou dohodou nahrazen; neexistoval-li závazek dosavadní, nemůže být dohodou o privativní novaci založen ani závazek nový (z ničeho nemůže nic vzniknout).

Výše uvedené závěry se přitom plně prosadí rovněž v případě dohody o placení směnkou (u směnky dané „pro soluto“). Neexistuje-li závazek dlužníka, který by měl být podle ujednání smluvních stran nahrazen závazkem ze směnky (např. proto, že „dosavadní“ závazek vůbec nevznikl, popřípadě již zanikl), nemůže ani uzavřená dohoda o placení směnkou vyvolat zamýšlené právní účinky (předáním směnky nemůže dojít ani k zániku závazku, který neexistoval, ani k jeho nahrazení závazkem směnečným). Nastane-li taková situace, je směnečný věřitel – při absenci odlišné dohody smluvních stran, jež by věřiteli umožňovala si směnku (i přes výše uvedené okolnosti) ponechat a vůči dlužníku uplatnit – povinen směnku, kterou obdržel za účelem uspokojení neexistující pohledávky, vrátit zpět dlužníkovi. Jiné právo, než požadovat vrácení směnky, dlužník – nebyla-li směnka dosud zaplácena – zjevně nemá, když s výjimkou samotné směnečné listiny dlužník věřiteli žádné jiné plnění, jehož vydání by mohl po věřiteli požadovat, neposkytl.

Jestliže věřitel výše uvedeným způsobem nepostupuje a práva ze směnky vůči dlužníku přesto uplatní, může se směnečný dlužník bránit povinnosti směnku zaplatit (i) námitkou, že směnka byla předána věřiteli jako „náhrada“ jeho jiné pohledávky (tj. že směnkou měla být „zaplácena“ jiná pohledávka), přičemž k naplnění dohodnutého důvodu předání směnky nedošlo. O tom, že jde o námitku vycházející z vlastních vztahů dlužníka a věřitele, mající základ v právním poměru účastníků, jenž byl podkladem (důvodem) pro vystavení (a předání) směnky, a že uplatnění takové námitky (obecně vzato) nic nebrání, Nejvyšší soud pochybnosti nemá.

Jinak řečeno, skutečnost, že jde v poměrech dané věci o platební směnku (směnku „pro soluto“), bez dalšího nevyklučuje, aby se směnečný dlužník, jemuž svědčí ve vztahu k majiteli směnky kauzální námitky, ubránil povinnosti zaplatit směnku (prokázanou) námitkou, že pohledávka věřitele, která měla předáním směnky zaniknout, nikdy nevznikla, popřípadě (jinak) zanikla. Uplatní-li takovou obranu žalovaný směnečný dlužník ve včas podaných námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu (způsobem vyhovujícím požadavkům na řádné odůvodnění námitek ve smyslu ustanovení § 175 odst. 1 a 4 o. s. ř.), je povinností soudu se takovou námitkou věcně zabývat.

A ještě jinak, směřovala-li vskutku vůle věřitele a dlužníka k tomu, že směnkou dlužník „zaplatí“ jinou (kauzální) pohledávku, a následně vyjde najevo, že tato pohledávka nevznikla, popřípadě v době po předání směnky např. v důsledku odstoupení od smlouvy, na jejímž základě původně vznikla, zanikla (bez

Č. 112

ohledu na to, zda s účinky ex tunc /§ 48 odst. 2 obč. zák./ nebo ex nunc /§ 349 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku/, a stranám smlouvy (věřiteli a dlužníku) vznikla povinnost vrátit si poskytnutá plnění (§ 451 a § 457 obč. zák., respektive § 351 odst. 2 obch. zák.), potom skutečnost, že věřitel tuto povinnost porušil a směnku dlužníku „nevrátil“, nemůže „založit“ povinnost dlužníka směnku zaplatit.

Jelikož právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá, není správné, a dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl dovolatelem uplatněn právem, Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř.).

Rozhodne-li insolvenční soud o úpadku dlužníka na základě vyvratitelné domněnky o neschopnosti dlužníka platit své peněžité závazky (§ 3 odst. 2 insolvenčního zákona), platí tato vyvratitelná domněnka i v dalších případech, kdy insolvenční zákon váže vznik případných práv a povinností na stav úpadku dlužníka. Tak je tomu např. jde-li o odpovědnost za škodu nebo jinou újmu vzniklou porušením povinnosti podat insolvenční návrh (§ 98 a § 99 insolvenčního zákona) nebo o neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění (§ 240 odst. 2 insolvenčního zákona), popř. o neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů (§ 241 odst. 2 insolvenčního zákona).

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014,
sen. zn. 29 ICdo 14/2012, ECLI:CZ:NS:2014:29.ICDO.14.2012.1)

V r c h n í s o u d v Olomouci k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 13. 10. 2011 potvrdil (ve správném znění) rozsudek ze dne 3. 11. 2010, jímž K r a j s k ý s o u d v Brně (dále jen „insolvenční soud“) zamítl žalobu, jíž se žalobce domáhal určení, že má právo na uspokojení své vykonatelné pohledávky za dlužníkem (zjištěné dne 17. 3. 2010 pod pořadovým číslem 31 v insolvenčním řízení vedeném u insolvenčního soudu) ze zajištění (zástavního práva k nemovitostem a movitým věcem specifikovaným ve výroku rozhodnutí – dále jen „sporné nemovitosti“ a „sporné movité věci“) a vyslovil, že smlouva o zřízení zástavního práva (ke sporným nemovitostem) ze dne 25. 3. 2009 (dále jen „první zástavní smlouva“) a smlouva o zřízení zástavního práva ke sporným movitým věcem ze dne 25. 3. 2009 (dále jen „druhá zástavní smlouva“) jsou vůči věřitelům dlužníka právně neúčinné.

Odvolací soud vyšel z toho, že:

1) Insolvenční soud usnesením ze dne 22. 1. 2010 zjistil úpadek dlužníka a prohlásil konkurs na jeho majetek; insolvenční řízení přitom bylo zahájeno dne 11. 9. 2009.

2) V insolvenčním řízení uplatnil žalobce přihláškou, doručenou insolvenčnímu soudu dne 16. 2. 2010, vykonatelné pohledávky v celkové výši 17 660 178,90 Kč a uplatnil právo na uspokojení ze zajištění (ze zástavního práva vzniklého podle shora uvedených zástavních smluv).

3) Dle protokolu o přezkumném jednání ze dne 17. 3. 2010 a seznamu přihlášených pohledávek v insolvenčním řízení žalovaný (insolvenční správce dlužníka) popřel pořadí (právo na uspokojení ze zajištění) žalobcem přihlášené pohledávky s odůvodněním, že zástavní smlouvy jsou jako zvýhodňující právní úkony dlužníka právními úkony neúčinnými, neboť zástavní práva byla zřízena k zajištění již existujícího závazku (rozuměj závazku obchodní společnosti

M., s. r. o. – dále jen „společnost“) ve lhůtě kratší než jeden rok před zahájením insolvenčního řízení.

4) Žalobce a dlužník uzavřeli dne 25. 3. 2009 dohody o přistoupení k závazku, v nichž se dlužník zavázal splnit za společnost závazky vzniklé na základě smluv o úvěru ze dne 19. 2. 2007, ve znění dodatků (dále jen „dohody o přistoupení k závazku“ a „smlouvy o úvěru“).

5) První zástavní smlouvou a druhou zástavní smlouvou dlužník zajistil pohledávky žalobce za společností dle smluv o úvěru.

6) K datu uzavření smluv o zřízení zástavního práva měl dlužník peněžité závazky po dobu delší než 30 dní po lhůtě splatnosti, a to mimo jiné vůči České republice – ČSSZ (věřitel č. 27) ve výši 1 685 176 Kč, FKB, a. s. (věřitel č. 32), ve výši 1 037 866,60 Kč a MBV, s. r. o. (věřitel č. 54), ve výši 4 855 112,92 Kč, přičemž tyto závazky nebyl schopen plnit, když je neplnil po dobu více než tři měsíců po lhůtě splatnosti.

7) V insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka věřitelé přihlásili pohledávky v úhrnné částce 310 000 000 Kč.

Odkazuje na ustanovení § 235, § 239 odst. 1 a 3 a § 241 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a na ustanovení § 533 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“), odvolací soud zdůraznil, že:

a) Žalobce podal včas žalobu o určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění a žalovaný (insolvenční správce) podal včas (vzájemnou) žalobu o určení neúčinnosti zástavních smluv.

b) Povinnost důkazní a povinnost tvrzení ohledně skutečností rozhodných pro přijetí závěru o neúčinnosti zástavních smluv tíží žalovaného.

c) Ke dni uzavření zástavních smluv byl dlužník v úpadku „přinejmenším z důvodu platební neschopnosti“, jelikož měl závazky vůči věřitelům č. 27, č. 32 a č. 54, které byly splatné již v roce 2008, tj. měl více věřitelů, vůči nimž měl peněžité závazky po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky nebyl schopen plnit, když je neplnil po dobu delší tří měsíců po lhůtě splatnosti.

d) Přistoupením k závazku společnosti nevznikl „nový“ závazek, neboť „účinnost smlouvy o přistoupení k dluhu“ předpokládá již existující závazek, ke kterému má být přistoupeno; tomu také odpovídá ujednání obsažené v zástavních smlouvách, kdy „se zajišťují závazky společnosti ze smluv o úvěru“.

e) Žalobce dlužníku za sjednání zástavních smluv neposkytl přiměřenou protihodnotu; skutečnost, že žalobce neuplatnil právo ze směnec (rozuměj ze zajišťovacích směnec ve vztahu k pohledávce ze smluv o úvěru), vyhodnotil jako právně nevýznamnou, jelikož pro žalobce bylo výhodnější uplatňovat své nároky z úvěrů vůči zástavnímu dlužníku z titulu zástavního práva, než se domáhat svých práv bez zástavního práva žalobami na plnění, a to ať již z titulu úvěrových smluv či ze směnky.

Na základě zástavních smluv – pokračoval odvolací soud – tak žalobce získal „postavení zajištěného věřitele, který má v rámci insolvenčního řízení právo, aby jeho pohledávka byla uspokojena z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění (§ 298 a násl. insolvenčního zákona). S ohledem na výši přihlášených pohledávek do insolvenčního řízení vedeného na dlužníka přibližně ve výši 310 000 000 Kč lze uzavřít, že míra uspokojení žalobce je ve vazbě na možné uspokojení, které by se mu dostalo podle ustanovení § 298 a násl. insolvenčního zákona, vyšší než u věřitelů, jejichž pohledávka by nebyla zajištěna. Tím byl žalobce spornými úkony dlužníka na úkor jiných věřitelů zvýhodněn.“

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítaje, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tj. uplatňuje dovolací důvody podle ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř.

Dle názoru dovolatele „soud nesprávně posoudil právní stav věci, když závazek společnosti označil jako závazek existující vůči dlužníku“. Do okamžiku podpisu dohody o přistoupení k závazku dlužník „nebyl nijak vázán a vůči němu závazek neexistoval“. Zajištění tak dlužník poskytoval „ke svému nově vzniklému závazku“. Dále polemizuje se závěrem odvolacího soudu ohledně (ne)poskytnutí přiměřené protihodnoty za zřízení zajištění závazku dlužníka, maje současně za to, že je nezbytné aplikovat ustanovení § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona, když „právní úkon dlužníka byl učiněn za podmínky obvyklých v obchodním styku a na základě vzniku zajištění obdržel dlužník přiměřené protiplnění, které spočívalo v umožnění dále provozovat firmu dlužníka. Nelze pominout skutečnosti, že od podpisu zástavních smluv žalobce nevyužil možnosti sankčního úročení při delikvenci úvěru, nebyla soudně vymáhána zajišťující směnka a byla dohodnuta forma postupného splácení dluhů. Za předpokladu dodržení nově sjednaných pravidel žalobce umožnil další financování a provoz společnosti, jež byla zdrojem finančních prostředků dlužníka.“ Z tohoto pohledu se odvolací soud věcí nezabýval a jeho právní posouzení je proto neúplné a nesprávné.

Konečně dovolatel namítá, že insolvenční soud „neúplně zjistil skutkový stav věci“, přičemž považuje za sporné, zda dlužník „opravdu“ ke dni podpisu zástavních smluv nebyl schopen plnit své závazky. „Je totiž možné, že dlužník mohl a byl schopen tyto své závazky plnit, ale plnit je nechtěl, např. proto, že hodlal plnit své závazky jiné, vzniklé nebo splatné až později. Soud toto vůbec neřešil a vypomohl si vyvratitelnou domněnkou (§ 3 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona).“ Aplikaci této domněnky však dovolatel považuje za nesprávné právní posouzení věci, jelikož domněnka je použitelná pouze pro osvědčení úpadku a nelze jí nahradit povinnost (insolvenčního) správce v řízení o neúčinnost právního úkonu, jde-li

o prokázání toho, zda „ke dni učinění úkonu“ byl dlužník v úpadku. Přitom důkazní povinnost v tomto směru tíží žalovaného (insolvenčního správce).

Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2012) se podává z bodu 7., článku II., zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zásadní právní význam rozhodnutí odvolacího soudu Nejvyšší soud shledává, a potud má dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. za přípustné, v řešení otázek dovolatelem otevřených (a dosud judikaturou Nejvyššího soudu beze zbytku nevyřešených), týkajících se výkladu ustanovení § 241 insolvenčního zákona.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 235 insolvenčního zákona neúčinnými jsou právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkovu opomenutí (odstavec 1). Neúčinnost dlužníkových právních úkonů se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužníkovým právním úkonům (dále jen „odpůrčí žaloba“) (odstavec 2).

Podle ustanovení § 236 insolvenčního zákona neúčinností právního úkonu není dotčena jeho platnost; v insolvenčním řízení však dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty (odstavec 1). Není-li možné vydat do majetkové podstaty původní dlužníkovu plnění z neúčinného právního úkonu, musí být poskytnuta rovnocenná náhrada (odstavec 2).

Podle ustanovení § 239 insolvenčního zákona odporovat právním úkonům dlužníka může v insolvenčním řízení pouze insolvenční správce, a to odpůrčí žalobou podanou proti osobám, které mají povinnost vydat dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty; jde o incidenční spor. Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení probíhá o téže věci řízení na základě odpůrčí žaloby jiné osoby, nelze v něm až do skončení insolvenčního řízení pokračovat (odstavec 1). Insolvenční správce může podat odpůrčí žalobu ve lhůtě jednoho roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Nepodá-li ji v této lhůtě, odpůrčí nárok zanikne (odstavec 3).

Podle ustanovení § 241 insolvenčního zákona zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu (odstavec 1). Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku (odstavec 2). Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník a) splnil dluh dříve, než se stal splatným, b) dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch, c) prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva, d) poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné (odstavec 3). Zvýhodňujícímu právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (odstavec 4). Zvýhodňujícím právním úkonem není a) zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu, b) právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka, c) právní úkon, který dlužník učinil za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených tímto zákonem (odstavec 5).

Nejvyšší soud v první řadě předesílá, že v rozsudku ze dne 31. 3. 2014, sen. zn. 29 ICdo 13/2012 (šlo o incidenční spor v insolvenční věci téhož dlužníka), formuloval a odůvodnil závěry, podle nichž:

„Jak spor o určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění (spor o pořadí pohledávky), tak i spor o neúčinnost smlouvy o zřízení zástavního práva (spor vedený na základě odpůrčí žaloby) jsou ve smyslu ustanovení § 159 odst. 1 písm. a) a d) insolvenčního zákona incidenčními spory, které projedná a rozhodne na návrh oprávněné osoby, podaný v rámci insolvenčního řízení, insolvenční soud.

Přítom je zcela zjevné, že přihlásí-li věřitel v insolvenčním řízení včas vykonatelnou pohledávku, včetně práva na uspokojení ze zajištění, je povinností insolvenčního správce, který s uplatněním práva na uspokojení ze zajištění nesouhlasí, aby popřel pořadí takto přihlášené pohledávky; to platí i tehdy, popírá-li insolvenční správce pořadí pohledávky proto, že podle jeho názoru věřitel

získal právo na uspokojení pohledávky ze zajištění na základě neúčinného právního úkonu (§ 235 odst. 1 insolvenčního zákona).

Na popření pořadí pohledávky insolvenčním správcem pak musí (chce-li se vskutku v insolvenčním řízení domoci uspokojení pohledávky ze zajištění) reagovat přihlášený věřitel, a to žalobou na určení pořadí pohledávky (práva na uspokojení pohledávky ze zajištění); nepodá-li (včas) takovou žalobu, nevznikne mu ani právo, aby jeho pohledávka byla uspokojena jako pohledávka zajištěná (§ 298 insolvenčního zákona). Podá-li věřitel včas žalobu na určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění, tíží jej v incidenčním sporu o takové žalobě povinnost tvrzení a povinnost důkazní o tom, že pohledávka je vskutku zajištěná, tj. v poměrech dané věci, že na základě smlouvy o zřízení zástavního práva bylo zástavní právo k nemovitostem vloženo do katastru nemovitostí.

Na podání výše uvedené žaloby musí (chce-li zabránit uspokojení přihlášené pohledávky ze zajištění) reagovat insolvenční správce podáním odpůří žaloby (§ 235 odst. 2 insolvenčního zákona), kterou bude odporovat právnímu úkonu, jímž dlužník poskytl svůj majetek k zajištění. Nepodal-li by totiž (včas) takovou žalobu, nebylo by možno uvažovat ani o neúčinnosti právního úkonu dlužníka, jelikož tato se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o odpůří žalobě insolvenčního správce. V takovém řízení přitom tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní ohledně okolností zakládajících neúčinnost odporovaného právního úkonu dlužníka insolvenčního správce, jenž je také výlučně nositelem práva odpůří žalobu podat (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sen. zn. 29 ICdo 3/2013).

V případě, že přihlášený věřitel podá žalobu na určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění a insolvenční správce podá v rámci téhož řízení (§ 97 odst. 1 o. s. ř.) odpůří žalobu, insolvenční soud zásadně obě žaloby v tomto řízení projedná a rozhodne o nich; o tom, že by tu nebyly podmínky pro spojení věcí (§ 97 odst. 2 o. s. ř.), nemá Nejvyšší soud žádné pochybnosti. Naopak, kdyby oba incidenční spory v rámci insolvenčního řízení byly zahájeny «samostatně», byly by dány předpoklady pro jejich spojení (§ 112 odst. 1 o. s. ř.).“

Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu výše formulovaným pravidlům odpovídá, zbývá prověřit správnost závěru, podle něhož jsou zástavní smlouvy vskutku neúčinnými právními úkony, včetně toho, zda lze (v insolvenčních poměrech) odporovat samotné zástavní smlouvě.

Z již zmíněného rozsudku sen. zn. 29 ICdo 13/2012 dále plyne, že:

„V obecných poměrech je při výkladu ustanovení § 42a obč. zák. judikatura Nejvyššího soudu ustálena v závěru, podle něhož věřitel může za podmínek uvedených v tomto ustanovení odporovat právnímu úkonu, kterým zástavní věřitel uplatnil právo na uspokojení své pohledávky ze zástavy, k níž vzniklo zástavní právo na základě smlouvy o zřízení zástavního práva uzavřené mezi dlužníkem a zástavním věřitelem. Samotná smlouva o zřízení zástavního práva není odpo-

rovnatelným právním úkonem proto, že sama o sobě nevede ke zmenšení majetku dlužníka; odporovat lze (až) právnímu úkonu, jímž zástavní věřitel uplatňuje právo na uspokojení pohledávky ze zástavy (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2041/2012, uveřejněný pod číslem 18/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V poměrech insolvenčního zákona se však shora uvedený závěr neprosadí. Je tomu tak již proto, že insolvenční zákon (na rozdíl od občanského zákoníku) v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) výslovně určuje, že zvýhodňujícím (a tudíž neúčinným a odporovatelným ve smyslu ustanovení § 235 odst. 1 a § 241 odst. 4 insolvenčního zákona) právním úkonem je (mimo jiné) úkon, kterým dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.

Jinými slovy, neúčinným (a napadnutelným odpůří žalobou podle ustanovení § 239 insolvenčního zákona) je i právní úkon popsáný v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) insolvenčního zákona, aniž by (dosavadní) majetek dlužníka (zástava) fakticky opustil majetkovou podstatu dlužníka. Účelem této právní úpravy je i v tomto případě „navrátit“ zástavu do majetkové podstaty dlužníka, a to v tom smyslu, že z výtěžku zpeněžení zástavy nebude uspokojen přednostně (popřípadě vzhledem k výši výtěžku zpeněžení „jen“) věřitel, jenž uplatnil právo na uspokojení ze zajištění, nýbrž obecně (nezajištění) věřitelé. A ještě jinak, je-li smlouva, kterou dlužník poskytl svůj majetek k zajištění (smlouva o zřízení zástavního práva), zvýhodňujícím právním úkonem (viz argumentace níže k výluce plynoucí z ustanovení § 241 odst. 5 písm. a) insolvenčního zákona), může insolvenční správce zabránit nežádoucím důsledkům (spočívajícím ve zvýhodnění zástavního věřitele a současném znevýhodnění ostatních věřitelů) právě podáním žaloby, kterou bude tomuto právnímu úkonu dlužníka odporovat.“

Pro přijetí závěru, že v projednávané věci jsou zástavní smlouvy vskutku neúčinnými právními úkony ve smyslu ustanovení § 241 insolvenčního zákona, je nezbytné splnění následujících předpokladů:

1) V důsledku označeného právního úkonu se žalobci dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

2) Dotčený právní úkon dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku a byl učiněn ve prospěch žalobce (tj. osoby, která není osobou blízkou dlužníkovi, ani osobou, která s dlužníkem tvoří koncern) v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení.

3) Dlužník tímto právním úkonem poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, aniž by šlo o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné, a neobdržel za zřízení zajištění současně přiměřenou protihodnotu.

Z takto vymezených předpokladů dovolatel zpochybňuje stav úpadku dlužníka k datu uzavření zástavních smluv a splnění podmínek, podle nichž zástavními smlouvami dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího (tj. nikoli nově vzniklého) závazku a to bez přiměřené protihodnoty.

Ke stavu úpadku dlužníka k datu vzniku zástavních smluv.

Podle ustanovení § 3 insolvenčního zákona dlužník je v úpadku, jestliže má a) více věřitelů a b) peněžité závazky po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti a c) tyto závazky není schopen plnit (dále jen „platební neschopnost“ (odstavec 1). Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo b) je neplní po dobu delší tří měsíců po lhůtě splatnosti, nebo c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud (odstavec 2). Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat (odstavec 3). O hrozící úpadek jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků (odstavec 4).

Výše citované ustanovení upravuje (mimo jiné) vyvratitelnou domněnku o tom, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, v případě, že tyto závazky neplní po dobu delší tří měsíců po lhůtě splatnosti (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2010, sen. zn. 29 NSČR 17/2009, uveřejněné pod číslem 51/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, a ze dne 12. 12. 2013, sen. zn. 29 NSČR 113/2013, jež bylo občanskoprávním a obchodním kolegiem Nejvyššího soudu schváleno dne 12. 3. 2014 k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

Tato vyvratitelná domněnka neschopnosti dlužníka plnit své peněžité závazky se neuplatní jen pro účely rozhodnutí o úpadku (§ 136 a násl. insolvenčního zákona), nýbrž i v dalších případech, kdy insolvenční zákon váže vznik případných práv a povinností na stav úpadku dlužníka. Tak je tomu např. jde-li o odpovědnost za škodu nebo jinou újmu vzniklou porušením povinností podat insolvenční návrh (§ 98 a § 99 insolvenčního zákona) nebo jde-li o neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění (§ 240 odst. 2 insolvenčního zákona), popř. o neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů (§ 241 odst. 2 insolvenčního zákona); potud srov. i zařazení ustanovení § 3 insolvenčního zákona (část první, obecná část, hlava I, základní ustanovení).

Úvahy dovolatele o tom, že dlužník pohledávky věřitelů (č. 27, č. 32 a č. 54) byl schopen plnit, ale nečinil tak proto, že hodlal plnit závazky jiné, vzniklé nebo splatné později, jsou jednak pouhou (a navíc nijak neodůvodněnou) spekulací, jednak vzhledem k následnému rozhodnutí o úpadku dlužníka a způsobu jeho řešení (včetně výše přihlášených pohledávek) (k tomu viz i důvody rozsudku sen. zn. 29 ICdo 13/2012) „naznačují“ možnost zvýhodnění věřitele (§ 256a zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve spojení se závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2004, sp. zn. 8 Tdo 242/2004, uveřejněného pod číslem 6/2005 trestní části Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek). Navíc je dovolatel spojuje s „neúplně zjištěným skutkovým stavem“, tj. s argumentací, která nevystihuje žádný z dovolacích důvodů vypočtených v ustanovení § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř. Ostatně, ani tzv. „skutkový dovolací důvod“ podle ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř. nemá dovolatel u dovolání, jehož přípustnost je založena ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., k dispozici.

K otázce přistoupení k závazku.

Podle ustanovení § 533 obč. zák. kdo bez souhlasu dlužníka dohodne písemně s věřitelem, že splní za dlužníka jeho peněžitý závazek, stává se dlužníkem vedle původního dlužníka a oba dlužníci jsou zavázáni společně a nerozdílně. Ustanovení § 531 odst. 4 zde platí obdobně.

Jde o přístup dalšího dlužníka do existujícího závazkového právního vztahu, a to vedle původního dlužníka (tzv. kumulativní intercese). Přistoupení k závazku působí změnu závazku v subjektech závazkového právního vztahu, neboť se mění počet dlužníků. Tento institut zároveň plní funkci zajištění pohledávky, neboť dochází k založení dalšího závazkového vztahu mezi věřitelem a osobou, která přistoupila k dluhu. Předpokladem je dohoda uzavřená mezi věřitelem a osobou přistupující k závazku, jejímž obsahem je závazek třetí osoby splnit za dlužníka jeho peněžitý dluh věřiteli, přičemž původní dlužník není účastníkem dohody, ani se nevyžaduje jeho souhlas, neboť obsah jeho závazku se nemění. Nový dlužník je věřiteli zavázán společně a nerozdílně s původním dlužníkem (k tomu srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2010, sp. zn. 21 Cdo 126/2008).

V poměrech dané věci Nejvyšší soud v tomto směru předesílá, že žalovaný (insolvenční správce dlužníka) neodporoval právním úkonům dlužníka – dohodám o přistoupení k závazku, na jejichž základě se dlužník stal osobním dlužníkem žalobce.

Za tohoto stavu je z hlediska řešení otázky, zda zástavní smlouvy jsou vskutku neúčinnými právními úkony, nevýznamné, byly-li zástavním právem (vzniklým podle zástavních smluv) zajištěny pohledávky (ze smluv o úvěru) žalobce za společností nebo pohledávky, které žalobci vůči dlužníku vznikly tím, že dlužník přistoupil k závazkům (z titulu smluv o úvěru) společnosti.

V případě zajištění pohledávek za dlužníkem je totiž zřejmé, že byly zajištěny již existující pohledávky, když přistoupením k závazku společnosti došlo (viz

argumentace shora) jen ke změně v subjektech závazkového vztahu; jinými slovy změnil se počet dlužníků již existujícího dluhu. Skutečnost, že dlužník před přistoupením k dluhu závazek ve vztahu k žalobci neměl a poměřováno (jen) z hlediska počtu povinných osob a nikoli co do závazku samotného na jeho straně jde o závazek „nový“, na tomto závěru nic nemění. Ostatně akceptace opačného názoru by ve svém důsledku umožnila obcházení pravidla určeného ustanovením § 241 odst. 3 písm. d) insolvenčního zákona.

V případě zajištění pohledávek za společností (na něž ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) insolvenčního zákona nedopadá proto, že upravuje /jen/ případy, kdy dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujících vlastních závazků a nikoliv závazků třetích osob – viz ustanovení § 241 odst. 1 insolvenčního zákona, z něž je zjevné, že musí jít o zvýhodnění některého z věřitelů dlužníka na úkor ostatních věřitelů dlužníka, kteréžto podmínky při zajištění pohledávky za společností evidentně splněny nejsou) jsou zástavní smlouvy neúčinnými právními úkony podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona. Není totiž pochyb o tom, že dlužník se těmito právními úkony zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník (viz argumentace níže).

K otázce přiměřené protihodnoty a podmínek obvyklých v obchodním styku (v případě zajištění pohledávek žalobce za dlužníkem).

Ustanovení § 241 odst. 5 písm. a) a b) insolvenčního zákona upravuje dvě skupiny právních úkonů dlužníka, které nejsou zvýhodňujícími právními úkony, a to jednak právní úkony, jimiž dlužník zřídil zajištění svého závazku, obdržel-li za ně současně přiměřenou protihodnotu (písmeno a/), jednak právní úkony učiněné za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterých dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkony učiněné ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byly úkony učiněny, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tyto úkony mohly vést k úpadku dlužníka (písmeno b/).

Z takového rozlišení je zjevné, že pro posouzení, zda konkrétní právní úkon je právním úkonem zvýhodňujícím, nelze právní úkon, jímž je zřízeno zajištění závazku dlužníka (§ 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona), poměřovat kritérii, jež insolvenční zákon stanoví pro (jiné zvýhodňující) právní úkony (§ 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona).

Pro posouzení, zda zástavní smlouvy jsou zvýhodňujícími právními úkony, je tak nevýznamné, zda šlo o právní úkony učiněné za podmínek obvyklých v obchodním styku a zda byly splněny další podmínky určené v ustanovení § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona; podstatné je pouze to, zda za zřízení zajištění závazku dlužník současně obdržel přiměřenou protihodnotu (srov. opět rozsudek sen. zn. 29 ICdo 13/2012). Za takovou hodnotu pak nelze považo-

vat ani „prolongaci“ splátek (spornými právními úkony zajištěné) pohledávky, ani „nevyužití“ sankcí spojených s porušením povinnosti dlužníka k úhradě této pohledávky či „nevymáhání“ zajišťovací směnky; to platí i o dovolatelem tvrzeném „umožnění“ dalšího provozu společnosti.

K otázce (ne)existence přiměřeného protiplnění (v případě zajištění pohledávek žalobce za společností).

I potud platí, že za přiměřené protiplnění (rozuměj přiměřené ve vztahu k možnému dopadu realizace zajištění pohledávky žalobce za společností zástavním právem k majetku dlužníka na majetkovou podstatu dlužníka a výši uspokojení věřitelů dlužníka) nelze považovat žádnou ze skutečností uváděných žalobcem v souvislosti s „přiměřenou protihodnotou“ (srov. argumentace k ustanovení § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona).

Jelikož právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá a které bylo dovoláním zpochybněno, je ve výsledku správné a z obsahu spisu neplynou ani jiné vady řízení, k jejichž existenci dovolací soud přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), Nejvyšší soud dovolání žalobce jako nedůvodné zamítl (§ 243b odst. 2, část věty před středníkem, o. s. ř.).

Mezi skutečností, které se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení zakládají důvod pochybovat, že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce (a které proto nedovolují řešit možnou podjatost insolvenčního správce pouhým ustanovením odděleného insolvenčního správce), typově patří skutečnost, že pohledávka je takového rozsahu, že věřitel má rozhodující vliv na průběh insolvenčního řízení, jakož i skutečnost, že stejný věřitel vede (byť v jiném procesním postavení) další spory, jež se významně týkají majetkové podstaty dlužníka, ať již jde o incidenční spor (např. o spor na základě vylučovací žaloby), o spor o pohledávku za majetkovou podstatou nebo o pohledávku postavenou na roveň pohledávce za majetkovou podstatou, anebo o spor, v němž vystupuje jako dlužníkům dlužník.

K takovým pochybnostem může vést i souhrn více skutečností, vztahujících se k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení, byť by samy o sobě (při izolovaném posouzení) nebyly způsobilé ovlivnit celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2014,
sen. zn. 29 NSČR 107/2013, ECLI:CZ:NS:2014:29.NSCR.107.2013.1)

M ě s t s k ý s o u d v Praze (dále jen „insolvenční soud“) usnesením ze dne 19. 6. 2013 ustanovil odděleného insolvenčního správce Mgr. Ing. I. T. „rovněž“ k provádění veškerých úkonů ve věcech žalob vedených před Krajským soudem v Ústí nad Labem v rámci insolvenčního řízení mezi insolvenční správkyní dlužníka STZ, a. s., (dále jen „společnost S“) Ing. V. J. (v insolvenčním řízení vedeném insolvenčním soudem v postavení věřitelky č. 4) a dlužníkem Z. P., s. r. o. (v řízení vedeném Krajským soudem v Ústí nad Labem v postavení věřitele č. 4), a sice

- o určení neexistence vykonatelné pohledávky ve výši 19 401 221,19 Kč,
- o vyloučení pohledávky ve výši 18 230 224,58 Kč z majetkové podstaty dlužníka STZ, a. s.
- o určení neplatnosti kupní smlouvy ze dne 31. 3. 2010 o převodu movitých věcí,
- včetně všech souvisejících úkonů a řízení, z nichž je pro svůj poměr k Ing. V. J. vyloučena insolvenční správkyně Ing. J. D.

Insolvenční soud – odkazuje na ustanovení § 34 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – vyšel z toho,

že usnesením ze dne 28. 5. 2013, které nabylo právní moci dne 15. 6. 2013, ustanovil odděleným insolvenčním správcem Mgr. Ing. I. T., a to „k provádění veškerých úkonů souvisejících s nezajištěnou, nevykonatelnou pohledávkou č. P4 věřitelky č. 4 Ing. V. J., včetně všech souvisejících úkonů a řízení, z nichž je pro svůj poměr k této věřitelce vyloučena insolvenční správkyň Ing. J. D.

Dlužník podáním ze dne 3. 6. 2013 namítl, že insolvenční správkyň dlužníka Ing. J. D. je pro svůj poměr k Ing. V. J. podjatá, i jde-li o věc vedenou před Krajským soudem v Ústí nad Labem ve věci dlužníka – společnosti S. Jelikož do tohoto insolvenčního řízení dlužník přihlásil svoji pohledávku za společností S jako věřitel č. 4 a mezi dlužníkem a Ing. V. J. jsou vedeny (výše zmíněné) incidenční spory, mohla by podjatost Ing. J. D. ovlivnit výsledek těchto sporů.

Za této situace insolvenční soud shledal existenci důvodů „pro rozšíření pravomocí odděleného insolvenčního správce“.

V r c h n í s o u d v Praze k odvolání dlužníka usnesením ze dne 2. 9. 2013 usnesení insolvenčního soudu potvrdil.

Přitom zdůraznil, že „úprava obsažená v ustanovení § 34 insolvenčního zákona umožňuje řešit situaci, kdy ustanovený insolvenční správce má vztah k některému z přihlášených věřitelů, aniž by bylo nutno přikročit k jeho odvolání dle ustanovení § 31 insolvenčního zákona, tím, že pro postup v řízení ve vztahu k tomuto věřiteli soud ustanoví odděleného insolvenčního správce. Podmínkou pro takový postup soudu je vztah insolvenčního správce pouze k některému z věřitelů (či jeho právnímu zástupci) a skutečnost, že tento vztah neovlivní celkový výkon práv a povinností insolvenčního správce.“

V situaci, kdy oddělený insolvenční správce byl (pravomocně) ustanoven (již) usnesením ze dne 28. 5. 2013 a kdy napadené usnesení insolvenčního soudu řeší jen rozšíření jeho působnosti, zabýval se odvolací soud především otázkou, zda „rozhodnutí o rozšíření působnosti odděleného insolvenčního správce nevybočuje ze zákonného rámce § 34 insolvenčního zákona“.

Potud uzavřel, že „okruh působnosti“ odděleného insolvenčního správce vyplývá vždy z právních vztahů souvisejících s osobou věřitelky Ing. V. J. vykonávající činnost insolvenčního správce společnosti S, tedy s osobou, vůči níž byla shledána insolvenční správkyň dlužníka podjatou. Ustanovení odděleného insolvenčního správce zaručuje, že vztah insolvenční správkyň dlužníka k uvedené věřitelce nebude mít vliv na otázku zahrnutí majetku této věřitelky do majetkové podstaty dlužníka v případě úspěchu v zahájených incidenčních řízeních, a podobně jsou vyloučeny z působnosti insolvenční správkyň dlužníka též otázky pravosti či výše pohledávek této věřitelky v insolvenčním řízení dlužníka. Jakkoliv v případě věřitelky č. 4 jde o přihlášku značně vysoké pohledávky, která tvoří téměř 50 % přihlášených pohledávek, jde o pohledávku spornou a odvolací soud se nedomnívá, že by vyloučení insolvenční správkyň ve vztahu k této věřitelce v projednávaném insolvenčním řízení a ve sporech vedených

s touto věřitelkou v rámci jiného insolvenčního řízení muselo znamenat podjatost insolvenční správkyně ve vztahu k celému insolvenčnímu řízení.

Konečně odvolací soud doplnil, že Ing. J. D. byla ustanovena insolvenční správkyní dlužníka poté, co byl insolvenčním soudem ustanovený insolvenční správce (Mgr. Ing. I. T.) ze své funkce věřiteli podle ustanovení § 29 odst. 1 insolvenčního zákona odvolán. Byl-li „k právním úkonům činěným ve vztahu k Ing. V. J. následně ustanoven oddělený insolvenční správce, respektuje tento postup v maximální míře volbu správce učiněnou schůzí věřitelů a současně umožňuje vůči věřitelce, u níž jsou dány důvody vyloučení ustanovené insolvenční správkyně, činnost oddělenému správci, jehož samostatnou odpovědností je ve vztahu k přihlášené a popřené pohledávce této věřitelky, jakož i ve vztahu k řízením vyvolaným dlužníkem proti této věřitelce, postupovat v souladu s § 36 insolvenčního zákona a odpovědnost za řádný výkon této funkce dle § 37 insolvenčního zákona“.

Proti usnesení odvolacího soudu podal dlužník dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, když závisí na vyřešení otázek, které dosud nebyly v rozhodování dovolacího soudu vyřešeny, a to, zda:

1) Insolvenční soud může působnost odděleného insolvenčního správce ustanoveného v daném insolvenčním řízení původně k provádění veškerých úkonů souvisejících s pohledávkou konkrétního přihlášeného věřitele následným usnesením rozšířit tak, že tento již ustanovený oddělený insolvenční správce bude ustanoven též k provádění úkonů ve vztahu k dlužníkovi dlužníka?

2) Lze rozšířit působnost odděleného insolvenčního správce i v daném případě, a to s ohledem na význam sporů vedených dlužníkem proti jeho dlužníku (který je zároveň i přihlášeným věřitelem, jehož pohledávka byla dlužníkem i předchozím insolvenčním správcem popřena) a na charakter pohledávky tohoto věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení, kdy daný věřitel přihlásil pohledávku představující přibližně 50 % všech přihlášených pohledávek?

Dovolatel popisuje průběh insolvenčního řízení, včetně důvodů zakládajících možnou podjatost insolvenční správkyně (Ing. J. D.) a jejich vztahů s Ing. V. J., a v této souvislosti akcentuje, že výše označené spory jsou natolik zásadní pro majetkovou podstatu dlužníka (tím spíše, že v případě přihlášené pohledávky jde o pohledávku spornou), že „rozšíření působnosti odděleného insolvenčního správce je ve svém důsledku fakticky rozdělením působnosti (hlavního) insolvenčního správce a obcházením zákona“.

Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení, popřípadě, aby „uvedená usnesení změnil tak, že ustanovenou insolvenční správkyní Ing. J. D. odvolá“.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro účely posouzení přípustnosti dovolání rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2013 (srov. i ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení /insolvenčního zákona/, ve znění účinném do 31. 12. 2013, pro věc rozhodném).

Dovolání dlužníka je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky (dovolateltem otevřeně), která v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu dosud nebyla vyřešena, tj. otázky týkající se výkladu ustanovení § 34 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013).

V poměrech dané věci Nejvyšší soud (na základě obsahu spisu) považuje (vedle skutečností, ze kterých vyšly soudy nižších stupňů) za významné, že insolvenční soud usnesením ze dne 12. 2. 2013 zjistil úpadek dlužníka, na jeho majetek prohlásil konkurs a insolvenčním správcem ustanovil Mgr. I. T. Následně usnesením ze dne 17. 5. 2013 potvrdil Ing. J. D. novou insolvenční správkyni, když věřitelé odvolali insolvenčním soudem ustanoveného insolvenčního správce, jmenovanou ustanovili novou insolvenční správkyni a insolvenční soud do skončení schůze věřitelů nezjistil, že by nová insolvenční správkyně nesplňovala podmínky uvedené v ustanoveních § 21 až § 24 insolvenčního zákona.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 24 odst. 1 insolvenčního zákona insolvenční správce je z insolvenčního řízení vyloučen, jestliže se zřetelem na jeho poměr k věci nebo k osobám účastníků je tu důvod pochybovat o jeho nepodjatosti; to neplatí v případě uvedeném v § 34. Jakmile se ustanovený insolvenční správce dozví, že jsou zde důvody pro jeho vyloučení, je povinen oznámit to neprodleně insolvenčnímu soudu.

Podle ustanovení § 34 insolvenčního zákona, je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů pro svůj poměr jen k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů a není-li se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení důvod pochybovat, že tento vztah ovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce, může insolvenční soud ustanovit pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce (odstavec 1). Je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů proto, že mohou odporovat společnému zájmu věřitelů v insolvenčním řízení, ve kterém byl rovněž ustanoven insolvenčním správcem, ustanoví insolvenční soud pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce vždy (odstavec 2).

Shora citovaná ustanovení insolvenčního zákona patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, a to jest k právním normám, jejichž hypotéza

není ustanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právních normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.

Již na tomto místě Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 9, ročníku 1997, části I., pod pořadovým číslem 9. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu e ratione legis před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody), a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad e ratione legis před výkladem jazykovým.

Z důvodové zprávy k insolvenčnímu zákonu je zřejmé, že důvody podjatosti insolvenčního správce se mohou týkat i účastníků řízení (tedy nejen dlužníka, nýbrž i jeho věřitelů) a že v souvislosti s úpravou (ne)podjatosti insolvenčního správce (§ 24 insolvenčního zákona) insolvenční zákon zavádí i novou instituci tzv. odděleného insolvenčního správce, ustanovovaného v případech, kdy správce je v insolvenčním řízení vyloučen pouze z některých (a nepočetných) úkonů.

Nejvyšší soud dále předesílá, že podmínky, za nichž je insolvenční správce vyloučen z insolvenčního řízení (§ 24 odst. 1 insolvenčního zákona), lze v zásadě (s níže uvedenou výjimkou) poměřovat s podmínkami určenými ustanovením § 14 odst. 1 o. s. ř. Přitom vztah insolvenčního správce k účastníkům řízení (dlužníku či věřitelům, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku – § 14 odst. 1 insolvenčního zákona), popř. účastníkům řízení v incidenčních sporech (§ 16 insolvenčního zákona), pro který je dán důvod pochybovat o nepodjatosti insolvenčního správce, může být založen především příbuzenským nebo jemu obdobným vztahem, jemuž na roveň může v konkrétním případě stát vztah přátelský či naopak zjevně nepřátelský (k tomu srov. mutatis mutandis důvody usnesení Nej-

vyššího soudu ze dne 18. 4. 2012, sen. zn. 29 NSČR 26/2012, uveřejněného pod číslem 85/2012 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). Současně platí, že pro přijetí závěru o vyloučení insolvenčního správce postačí, že jsou zde důvody pochybovat o jeho nepodjatosti, tj. jeho podjatost nemusí být „prokázána“.

Ustanovení § 24 insolvenčního zákona nepovažuje za důvod vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení jeho poměr jen k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů. V takovém případě se uplatní úprava obsažená v ustanovení § 34 insolvenčního zákona, která váže vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení na splnění další „podmínky“, a to, že je zde se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení důvod pochybovat, že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce. A naopak, nejsou-li zde důvody pro takové pochybnosti, je poměr insolvenčního správce jen k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů důvodem vyloučení insolvenčního správce (jen) z některých úkonů (v rámci insolvenčního řízení).

Jde-li o možnost „rozšíření rozsahu působnosti“ (již pravomocně ustanoveného) odděleného insolvenčního správce, insolvenční zákon v tomto směru neobsahuje žádné omezení; rozhodující tak je zásadně (jen) posouzení, zda úkony, pro které byl oddělený insolvenční správce ustanoven, včetně úkonů, pro které byla jeho „působnost rozšířena“, ještě vyhovují požadavkům určeným ustanovením § 34 insolvenčního zákona.

Jakkoliv označené ustanovení „hovoří“ výslovně o poměru insolvenčního správce jen k některému z dlužníkůvých věřitelů (popřípadě jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů) a nijak neupravuje situaci, kdy některý z věřitelů dlužníka je současně i dlužníkem dlužníka, Nejvyšší soud nemá pochybnosti o tom, že i v takovém případě je rozhodující (vedle charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení /vedeném na majetek dlužníka/) i charakter (vzájemné) pohledávky dlužníka za věřitelem (a je-li insolvenční řízení vedeno také ohledně věřitele dlužníka, i jeho postavení v insolvenčním řízení vedeném na majetek věřitele).

V situaci, kdy v poměrech dané věci je zjevné, že insolvenční správkyně Ing. J. D. je vyloučena z některých (posuzováno ve vztahu k „celému“ insolvenčnímu řízení dlužníka) úkonů pro svůj poměr k věřitelce dlužníka Ing. V. J. (insolvenční správkyni dlužníka – společnosti S) a současně z některých (posuzováno ve vztahu k „celému“ insolvenčnímu řízení společnosti S) úkonů pro svůj poměr ke jmenované, vůči níž uplatňuje vzájemnou pohledávku, je pro rozhodnutí věci podstatné, zda tyto skutečnosti ve svém souhrnu již přesahují rámec určený ustanovením § 34 insolvenčního zákona pro ustanovení odděleného insolvenčního správce.

Přítom mezi skutečnostmi, které se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení zakládají důvod pochybo-

vat, že tento vztah (ne)ovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce (a které proto nedovolují řešit možnou podjatost insolvenčního správce pouhým ustanovením odděleného insolvenčního správce), typově patří skutečnost, že pohledávka je takového rozsahu, že věřitel má rozhodující vliv na průběh insolvenčního řízení, jakož i skutečnost, že stejný věřitel vede (byť v jiném procesním postavení) další spory, jež se významně týkají majetkové podstaty dlužníka, ať již jde o incidenční spor (např. o spor na základě vylučovací žaloby), o spor o pohledávku za majetkovou podstatou nebo o pohledávku postavenou na roveň pohledávce za majetkovou podstatou, anebo o spor, v němž vystupuje jako dlužníkův dlužník. K takovým pochybnostem může vést i souhrn více skutečností, vztahujících se k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení, byť by samy o sobě (při izolovaném posouzení) nebyly způsobitelné ovlivnit celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce.

V tomto směru nemá Nejvyšší soud – na rozdíl od soudu odvolacího – žádné pochybnosti o tom, že za stavu, kdy pohledávka insolvenční správkyne společnosti S (Ing. V. J.) představuje (slovy odvolacího soudu) téměř 50 % pohledávek přihlášených v insolvenčním řízení dlužníka (a současně jde o pohledávku spornou) a kdy „nároky“ uplatněné v insolvenčním řízení společnosti S insolvenční správkyň dlužníka (resp. jejím předchůdcem ve funkci insolvenčního správce) (viz výrok usnesení insolvenčního soudu o „rozšíření působnosti“ odděleného insolvenčního správce) význam (charakter) vzájemných pohledávek (a jiných nároků), jakož i postavení dlužníka a společnosti S v obou insolvenčních řízeních ještě umocňují, již nebyly splněny předpoklady pro „rozšíření působnosti“ odděleného insolvenčního správce (§ 34 insolvenčního zákona), nýbrž pro odvolání insolvenční správkyne dlužníka (Ing. J. D.) a ustanovení nového insolvenčního správce (§ 31 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona).

Nejvyšší soud proto usnesení odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a odst. 2, věta první, o. s. ř.).

Pro řešení otázky, zda pojistná smlouva uzavřená na dobu určitou je smlouvou o vzájemném plnění, která v době prohlášení konkursu ještě nebyla zcela splněna ani dlužníkem ani druhým účastníkem smlouvy (§ 235 insolvenčního zákona), je rozhodující, zda k okamžiku prohlášení konkursu na majetek dlužníka nastaly (v návaznosti na uplynutí doby trvání pojistné smlouvy) účinky sjednané „prolongace“ pojistné smlouvy.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014,
sp. zn. 29 Cdo 2947/2012, ECLI:CZ:NS:2014:29.CDO.2947.2012.1)

K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 22. 5. 2012 k odvolání žalobkyně potvrdil rozsudek ze dne 26. 1., jímž O k r e s n í s o u d v Českých Budějovicích zamítl žalobu, kterou se žalobkyně po žalovaném domáhala zaplacení částky 130 402 Kč (z titulu dlužného pojistného za období od 18. 1. 2011 do 8. 5. 2011) s 7,75% úrokem z prodlení od 19. 1. 2011 do zaplacení.

Odvolací soud – ve shodě se soudem prvního stupně – vyšel z toho, že:

1) Žalobkyně a dlužník uzavřeli dne 17. 1. 2008 pojistnou smlouvu o pojištění majetku podnikatelů (dále jen „pojistná smlouva“), podle níž sjednali pojištění staveb „pro případ živelních a dalších sjednaných pojistných nebezpečí, živelní pojištění movitých věcí jakožto pojištění podnikatelských rizik, pojištění movitých věcí pro případ krádeže a loupeže jakožto pojištění podnikatelských rizik, kdy celková výše ročního pojistného byla sjednána na částku 130 402 Kč“. Pojištění bylo sjednáno s „automatickou prolongací s datem obnovy 18. ledna každého kalendářního roku“, přičemž k témuž datu byla sjednána rovněž splatnost jednorázového (ročního) pojistného.

2) Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 8. 10. 2010 bylo zahájeno insolvenční řízení ve věci dlužníka, přičemž usnesením téhož soudu ze dne 19. 10. 2010 byl zjištěn úpadek dlužníka a na jeho majetek byl prohlášen konkurs.

Na tomto základě odvolací soud s poukazem na ustanovení § 253 odst. 1 a 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) a na ustanovení § 2 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, uzavřel, že pojistná smlouva je z pohledu insolvenčního zákona smlouvou o vzájemném plnění. I když v době prohlášení konkursu neexistoval nedoplatek na pojistném za období od 18. 1. 2010 do 17. 1. 2011, nutno v daném případě vzít v úvahu automatickou prolongaci smlouvy k 18. lednu každého roku. V době prohlášení konkursu na majetek dlužníka tedy nebyla smlouva pro další období (od 18. 1. 2011) naplněna a nevyjádřil-li se „správce konkursní podstaty“ (správně „insol-

venční správce“) do patnácti dnů od prohlášení konkursu tak, že smlouvu splní, smlouva uplynutím patnácti dnů od prohlášení konkursu zanikla.

Žalobkyně se proto nemůže domáhat (zaplacení) pojistného za další kalendářní rok.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, odkazujíc co do jeho přípustnosti na ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítajíc existenci dovolacího důvodu podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tj. že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Dovolatelka nesouhlasí s právním posouzením věci odvolacím soudem, zdůrazňujíc, že v případě pojistné smlouvy „nemohlo dojít k aplikaci ustanovení § 253 odst. 2 insolvenčního zákona“, když pojistné za pojistné období od 18. 1. 2010 do 17. 1. 2011 dlužník uhradil a ke dni prohlášení konkursu tak nebyla splněna podmínka, že smlouva o vzájemném plnění nebyla zcela splněna žádnou ze smluvních stran. „Nemohlo tak ani dojít ke konstrukci nevratitelné právní domněnky odstoupení žalovaného od pojistné smlouvy“. Možnost žalovaného pojistnou smlouvu vypovědět (§ 22 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě) tím nebyla dotčena.

Proto dovolatelka požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2012) se podává z bodu 7., článku II., zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Dovolání žalobkyně shledává Nejvyšší soud přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., a to v řešení právní otázky dovoláním otevřené, týkající se výkladu ustanovení § 253 insolvenčního zákona, dovolacím soudem dosud nezodpovězené.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 253 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013), nebyla-li smlouva o vzájemném plnění včetně smlouvy o smlouvě budoucí v době prohlášení konkursu ještě zcela splněna ani dlužníkem ani druhým účastníkem smlouvy, insolvenční správce může smlouvu splnit místo dlužníka a žádat spl-

nění od druhého účastníka smlouvy nebo může od smlouvy odstoupit (odstavec 1). Jestliže se insolvenční správce do patnácti dnů od prohlášení konkursu nevyjádří tak, že smlouvu splní, platí, že od smlouvy odstupuje; do té doby nemůže druhá strana od smlouvy odstoupit, není-li v ní ujednáno jinak (odstavec 2).

Nejvyšší soud – jsa vázán uplatněnými dovolacími důvody (včetně jejich obsahového vymezení) – v prvé řadě předesílá, že vychází z dovoláním nezpochybněného závěru odvolacího soudu, podle něhož pojistná smlouva nezanikla (v důsledku nezaplacení pojistného na další pojistné období počínající od 18. 1. 2011) dříve než 8. 5. 2011.

Účelem ustanovení § 253 insolvenčního zákona je umožnit insolvenčnímu správci, aby se (při respektování zmíněným ustanovením určených podmínek) rozhodl, zda smlouvu (o vzájemném plnění) splní nebo zda od ní odstoupí; současně toto ustanovení upravuje předpoklady vzniku fikce odstoupení od takové smlouvy. Přitom je zjevné, že při takové úvaze by měl insolvenční správce respektovat především povinnosti, které pro něj plynou z ustanovení § 36 odst. 1 a § 230 odst. 1 insolvenčního zákona.

V situaci, kdy o tom, že pojistná smlouva je smlouvou o vzájemném plnění, pochybnosti nejsou, Nejvyšší soud dále zdůrazňuje, že v poměrech dané věci evidentně nejde o případ, kdy k datu prohlášení konkursu nebyla pojistná smlouva splněna dlužníkem ani druhým účastníkem smlouvy (žalobkyní). Jakkoli to soudy nižších stupňů v důvodech svých rozhodnutí výslovně nezmínily, evidentně vyšly z toho, že pojistná smlouva byla (za pojistné období předcházející datu 18. 1. 2011) alespoň jednou smluvní stranou splněna (potud srov. i stanovisko žalobkyně u jednání dne 26. 1. 2012, podle něhož „pojistné za období do 18. 1. 2011 bylo zaplaceno“).

Platí-li za daného stavu, že pojistná smlouva byla uzavřena na dobu určitou (na jeden rok) s „automatickou prolongací“ (tj. s „obnověním“ na další rok), přičemž k „prolongaci“ (k obnově) pojistné smlouvy mělo dojít až k 18. 1. 2011 (tj. po prohlášení konkursu na majetek dlužníka), je z hlediska možné aplikace ustanovení § 253 insolvenčního zákona rozhodující, zda k datu prohlášení konkursu na majetek dlužníka již nastaly „účinky“ sjednané „prolongace“ pojistné smlouvy (v podobě vzniku vzájemných práv a povinností stran pojistné smlouvy i na další rok) (a z tohoto pohledu šlo o smlouvu, která k datu prohlášení konkursu ještě nebyla zcela splněna dlužníkem ani druhým účastníkem smlouvy) nebo zda smluvní strany mohly k datu prohlášení konkursu „prolongaci“ pojistné smlouvy (a s ní spojené důsledky – vznik vzájemných práv a povinností smluvních stran na další rok) odvrátit.

K posledně zmíněné možnosti srov. ustanovení § 19 odst. 2 zákona o pojistné smlouvě, podle něhož u soukromého pojištění sjednaného na dobu určitou lze v pojistné smlouvě dohodnout, že uplynutím doby, na kterou bylo soukromé pojištění sjednáno, soukromé pojištění nezaniká, pokud pojistitel nebo pojistník

Č. 115

nejméně 6 týdnů před uplynutím pojistné doby nesdělí druhé straně, že na dalším trvání soukromého pojištění nemá zájem. Pokud soukromé pojištění nezanikne, prodlužuje se za stejných podmínek o stejnou dobu, na kterou bylo sjednáno, nebylo-li v pojistné smlouvě dohodnuto jinak.

Jelikož odvolací soud důvodnost žalobou uplatněného nároku z výše uvedených hledisek nezkoumal, zůstalo jeho právní posouzení věci neúplné a tudíž i nesprávné; Nejvyšší soud proto rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, a odst. 3, věta první, o. s. ř.).

Vyúčtování hodnot, které byly svěřeny zaměstnanci na základě dohody o odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených zaměstnanci k vyúčtování, může být provedeno nejen tím, že zaměstnanec předá hodnoty a účetní doklady zaměstnavateli (jeho jinému zaměstnanci), který „fyzický stav“ hodnot bezprostředně po jejich předání porovná se stavem účetním, ale i jiným způsobem stanoveným zaměstnavatelem, který je způsobilý vést k závěru o tom, zda na hodnotách svěřených zaměstnanci vznikl schodek. Takovým způsobem vyúčtování svěřených hodnot může být i jejich uložení zaměstnancem na určité místo, z něhož zaměstnavatel (jeho jiný zaměstnanec) hodnoty později převezme, a to za podmínek určených zaměstnavatelem tak, aby byla zajištěna průkaznost vyúčtování.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2014,
sp. zn. 21 Cdo 2536/2013, ECLI:CZ:NS:2014:21.CDO.2536.2013.1)

Žalobce se žalobou podanou u Okresního soudu v Jablonci nad Nisou dne 23. 12. 2009 domáhal, aby mu žalovaná zaplatila 205 000 Kč s úroky z prodlení od 16. 10. 2009 do zaplacení ve výši, kterou specifikoval. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že žalovaná u něj na základě pracovní smlouvy ze dne 8. 1. 2007 ve znění jejího dodatku ze dne 1. 1. 2008 pracovala jako zástupkyně vedoucího prodejny v T. a že dne 8. 1. 2007 uzavřela se žalobcem dohodu o hmotné odpovědnosti, podle níž „převzala hmotnou odpovědnost za ceniny, které převzala od žalobce“. Dne 15. 10. 2009 žalovaná převzala od žalobce peněžní hotovost ve výši 205 000 Kč, jejíž převzetí stvrdila svým podpisem na výčetce č. 267624. Tuto hotovost byla povinna vložit do tzv. safebagu a dále byla povinna si přizvat druhého zaměstnance, který by se s ní na výčetce podepsal, a před ním vhodit „safebag“ do vnitřní schránky trezoru. Ke vhození hotovosti do vnitřní schránky trezoru stačí jeden klíč, kterým disponují zástupci vedoucího prodejny, tedy i žalovaná. K otevření vnitřní schránky trezoru je však nutný i druhý klíč, jenž mají jen pracovníci bezpečnostní agentury, kteří „safebagy“ z vnitřní schránky trezoru vyjímají společně s jedním ze zástupců vedoucího prodejny. Při „svozu peněz“ bylo zjištěno, že „safebag“ č. 267624 se ve vnitřní schránce trezoru nenachází. Vzhledem k tomu, že žalovaná neprokázala, že „safebag“ s peněžní hotovostí vhodila do trezoru, odpovídá za vzniklý schodek.

Okresní soud v Jablonci nad Nisou rozsudkem ze dne 24. 11. 2010 žalobu zamítl a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení 44 724 Kč k rukám advokáta JUDr. O. V. Vycházel ze zjištění, že žalobci vznikla škoda ve výši 205 000 Kč, neboť „safebag“ s touto částkou, kterou dne 15. 10. 2009 „spočítala a vyčetla“ žalovaná, jež vykonávala u žalobce od 8. 1. 2007

práci pokladní a prodavačky a od 1. 1. 2008 práci zástupkyně vedoucího prodejny, v trezoru při jeho výběru dne 21. 10. 2009 nebyl. Dovodil, že přechod žalované z funkce pokladní a prodavačky na funkci zástupkyně vedoucího prodejny, která „manipuluje s vysokými obnosy peněz a má za ně nést odpovědnost“, je tak zásadní změnou, že žalovaná měla být žalobcem zaškolená a seznámena „se způsobem manipulace s penězi“. V tom, že se nikdo „nezajímal“ o to, zda žalovaná je „se svými povinnostmi na nové funkci řádně seznámena“, že ji nikdo „oficiálně neproškolil, nepředal základní směrnice týkající se manipulace s penězi“, že výčetky peněz podepisovala sama a že jí nikdo „nic nevytkl“, soud prvního stupně spatřoval „zásadní zanedbání povinností zaměstnavatele“, které mělo za následek „úplné zproštění zaměstnance z odpovědnosti za vzniklý schodek“.

K odvolání žalobce Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci usnesením ze dne 26. 7. 2011 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Dospěl k závěru, že je třeba znovu podrobně vyslechnout svědky J. Š. (vedoucí prodejny) a O. K. (bývalou zástupkyni vedoucího prodejny) ke způsobu, jakým byla žalovaná proškolená o svých povinnostech zástupkyně vedoucího, zejména při nakládání s tržbou, zda mohla vědět o principu „čtyř očí“, který byl pro zaměstnance žalobce závazný podle jeho organizační směrnice upravující transport peněz, zda byl tento princip na předmětném pracovišti obecně známou skutečností, zda žalovaná při odevzdávání tržby do trezoru skutečně vždy postupovala sama a zda mohla vědět o tom, že v některých případech „safebag“ s penězi zůstal v meziprostoru trezoru.

O k r e s n í s o u d v Jablonci nad Nisou rozsudkem ze dne 9. 5. 2012 žalobu znovu zamítl a uložil žalobci povinnost zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení 89 104 Kč k rukám advokáta JUDr. O. V. Z provedených důkazů zjistil, že „pravidlo čtyř očí“ se na prodejně v T. vždy nedodržovalo a že nebylo prokázáno, že by žalovaná byla skutečně „řádně zaškolená“ na novou funkci zástupkyně vedoucího prodejny, zejména „ohledně dispozice s penězi, tedy principu čtyř očí“, který spočíval ve dvou podpisech na všech dokumentech týkajících se manipulace s hotovostí (odpovědné osoby a svědka). Neuvěřil výpovědím svědků J. Š. a O. K., kteří při svém opakovaném výslechu uvedli, že žalovanou osobně poučovali o „principu čtyř očí“, neboť J. Š. podle své výpovědi pracoval pouze na ranní směně, kde se s tržbou nemanipuluje, a odpolední směnu se žalovanou „nikdy nesloužil“ a O. K. ve své původní výpovědi uvedla, že neví, kdo žalovanou zaškoloval a poučoval. Na tom, že žalovaná neprokázala, že „safebag“ s penězi vhodila do trezoru, shledal zavinění žalobce, neboť na trezor v kanceláři je namířen kamerový systém, z něhož by se dalo prokazatelně zjistit, kdo, kdy a jakým způsobem s penězi manipuluje, avšak záznamy se automaticky po třech dnech přemazávají novými nahrávkami, staré nahrávky se neprohližejí a tržba z trezoru se vybírá až po týdnů. Uzavřel, že „jsou dány důvody zproštění odpovědnosti žalované podle § 252 odst. 4 zák. práce“.

K odvolání žalobce **K r a j s k ý s o u d** v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 14. 2. 2013 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že „žalovaná je povinna zaplatit žalobci 82 000 Kč s ročním úrokem z prodlení z této částky ve výši repo sazby stanovené Českou národní bankou k prvnímu dni příslušného kalendářního pololetí, v němž prodlení trvá, zvýšené o 7 procentních bodů od 16. 10. 2009 do zaplacení, to vše do šesti měsíců od právní moci rozsudku“, jinak jej ve výroku o věci samé potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení „před soudy obou stupňů“. Dospěl k závěru, že žalovaná se nezprostila odpovědnosti za vzniklý schodek z důvodu nedostatečného proškolení na funkci zástupkyně vedoucí prodejny, neboť ustanovení § 228 zák. práce nestanoví rozsah, obsah ani formu zaškolení či zaučení zaměstnance při přechodu na jinou práci a ponechává na zaměstnavateli, aby tento rozsah „přizpůsobil náročnosti příslušné pracovní pozice“. Nesouhlasil s hodnocením výpovědi svědků J. Š. a O. K. provedeným soudem prvního stupně a vzal za prokázáno, že žalovaná byla o svých povinnostech při manipulaci s tržbou „proškolená ústně“ jak J. Š., tak O. K., která ji navíc poučila o „potřebě kontroly propadnutí safebagu do trezoru“, a že zaškolování žalované probíhalo formou předávání informací od spoluzaměstnanců i tím, že měla možnost v případě nejasností zavolat „zkušenějším kolegům“. Odvolací soud však dovodil „spoluzavinění žalobce na vzniku tohoto schodku“, které spatřoval především v „absenci kontroly, zda je na prodejně dodržován tzv. princip čtyř očí při manipulaci s trezorem“, který sice byl zakotven v organizační směrnici pro transport peněz a byl na prodejně všeobecně znám, avšak nebyl důsledně dodržován. Spoluzavinění žalobce na vzniku škody shledal odvolací soud též v porušení prevenční povinnosti stanovené v ustanovení § 248 odst. 1 zák. práce tím, že žalobce neučinil žádné opatření k odstranění závady na technickém vybavení trezoru spočívající v tom, že „safebag“ s denní tržbou v některých případech řádně do trezoru „nepropadl“, a „mohlo tak dojít k jeho zcizení“. Dovodil proto odpovědnost žalované za škodu jen v rozsahu 50 % odpovídajícím částce 102 500 Kč, kterou s přihlédnutím k tomu, že žalovaná byla po celou dobu pracovního poměru u žalobce hodnocena jako spolehlivá zaměstnankyně a že je v současné době ovdovělá, nezaměstnaná a „prakticky bez příjmu“, ve smyslu ustanovení § 264 zák. práce snížil o 20 % na částku 82 000 Kč.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu v jeho měnícím výroku podala žalovaná dovolání. Namítá, že odvolací soud „nesprávně posoudil důkazní břemeno, které je v řízení povinna nést žalobkyně“, a důkazní břemeno, které je povinna nést žalovaná, a že jinak hodnotil důkazy, které provedl (pouze) soud prvního stupně, jenž je „zákonným způsobem logicky vyhodnotil“. Zdůrazňuje, že odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách ve smyslu ustanovení § 252 zák. práce, které však na projednávanou věc „vůbec nedopadá“, vzniká pouze tehdy, prokáže-li zaměstnavatel, že na těchto hodnotách schodek skutečně

vznikl. Dovolatelka má za to, že poté, co vhozením peněz do trezoru splnila svou povinnost vyúčtovat svěřené hodnoty, musel někdo peníze z trezoru odcizit, čemuž se dalo předejít tím, že by peníze přebírala osoba a nikoliv „technické zařízení“, že by do trezoru vhozené peníze již nešly bez jeho otevření odebrat nebo že by byl pořizován kamerový záznam trezoru „za celé období mezi jeho dvěma výběry“. Odmítá závěr, že ze skutečnosti, že ve středu 21. 10. 2009 nebyl v trezoru nalezen předmět, který tam „byla povinna vhodit“ ve čtvrtek 15. 10. 2009, vyplývá, že do trezoru tento předmět vůbec nevhodila. Žalovaná navrhuje „zamítnutí žaloby změnou rozsudku“.

Žalobce navrhl, aby dovolací soud dovolání žalované zamítl, neboť žalobce prokázal, že byla platně uzavřena dohoda o hmotné odpovědnosti, že žalovaná převzala předmětnou hotovost (podpisem výčetky) a že vznikl schodek („safebag“ nebyl v trezoru). Naopak nebylo prokázáno, že by schodek vznikl zcela nebo zčásti bez zavinění žalované. Zdůrazňuje, že dovolatelka vychází z toho, že bylo prokázáno, že vhodila „safebag“ do trezoru, a na základě tohoto nesprávného předpokladu rozvíjí nesprávné závěry.

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena (zda povinnost zaměstnance vyúčtovat hotovost, která mu byla svěřena na základě dohody o odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených zaměstnanci k vyúčtování, může být splněna uložením svěřených hodnot do zaměstnavatelem určeného prostoru, do něhož zaměstnanec po uložení hodnot nemá přístup a z něhož má hodnoty později převzít jiný zaměstnanec), přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání žalované je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba posuzovat i v současné době – vzhledem k tomu, že žalobce se domáhá náhrady škody, která mu měla vzniknout schodkem na hodnotách svěřených žalované, jenž byl zjištěn dne 21. 10. 2009 – podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. 585/2006 Sb., č. 181/2007 Sb., č. 261/2007 Sb., č. 296/2007 Sb. a č. 362/2007 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 116/2008 Sb. a zákonů č. 121/2008 Sb., č. 126/2008 Sb., č. 294/2008 Sb., č. 305/2008 Sb., č. 382/2008 Sb., č. 320/2009 Sb. a č. 326/2009 Sb., tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 31. 10. 2009.

Podle ustanovení § 252 odst. 1 zák. práce byla-li se zaměstnancem uzavřena dohoda o odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených zaměstnanci k vyúčtování (dále jen „dohoda o odpovědnosti“), za které se považují hotovost, ceniny, zboží, zásoby materiálu nebo jiné hodnoty, které jsou předmětem obratu nebo oběhu, s nimiž má zaměstnanec možnost osobně disponovat po celou dobu, po kterou mu byly svěřeny, odpovídá za schodek vzniklý na těchto hodnotách.

Podle ustanovení § 252 odst. 4 zák. práce zaměstnanec se zproští odpovědnosti zcela nebo zčásti, jestliže prokáže, že schodek vznikl zcela nebo zčásti bez jeho zavinění, zejména, že mu bylo zanedbáním povinnosti zaměstnavatele znemožněno se svěřenými hodnotami nakládat.

Odpovědnost zaměstnance za schodek na hodnotách, které byly zaměstnanci svěřeny k vyúčtování, patří ke zvláštnímu druhu pracovněprávní odpovědnosti za škodu, která se vyznačuje zprísňenými podmínkami ve vztahu k odpovídajícímu subjektu, tj. zaměstnanci. Odpovědnost za tuto škodu vzniká, prokáže-li zaměstnavatel, že uzavřel se zaměstnancem platnou dohodu o odpovědnosti a že na hotovosti, ceninách, zboží, zásobách materiálu nebo jiných hodnotách (dále též „hodnotách“), které zaměstnanci svěřil k vyúčtování, vznikl schodek. U tohoto druhu odpovědnosti zaměstnavatel není povinen prokazovat zavinění zaměstnance (srov. § 250 odst. 3 zák. práce). Zavinění zaměstnance na vzniku škody se předpokládá, takže zaměstnanec se odpovědnosti za schodek na svěřených hodnotách zproští zcela, popř. částečně, jen jestliže prokáže, že schodek vznikl zcela nebo zčásti bez jeho zavinění (§ 252 odst. 4 zák. práce).

Je mimo pochybnost, že možnost zvýšené odpovědnosti zaměstnance podle ustanovení § 252 odst. 1 zák. práce je žádoucí při výkonu každého zaměstnání, v rámci něhož je nutné, aby zaměstnancům byly svěřeny určité hodnoty, s nimiž sami disponují a hospodaří a které jsou povinni ve stanoveném období vyúčtovat. Odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách přejímá zaměstnanec na základě písemné dohody o odpovědnosti, která musí obsahovat závazek zaměstnance převzít odpovědnost za hodnoty, které mu zaměstnavatel svěří a které je zaměstnanec povinen vyúčtovat (přesné vymezení hodnot, za které zaměstnanec převzal odpovědnost, zde není nutné). Zákoník práce formou demonstrativního výčtu uvádí hodnoty, kterých se má odpovědnost za schodek týkat; jsou to hotovosti, ceniny, zboží, zásoby materiálu nebo jiné hodnoty, které jsou předmětem oběhu nebo obratu a se kterými má zaměstnanec možnost osobně disponovat po celou dobu, po kterou mu byly svěřeny (srov. § 252 odst. 1 zák. práce).

Kontrola, kterou se zjišťuje úplnost hodnot svěřených zaměstnanci, se provádí vyúčtováním, tj. srovnáním účetního stavu se skutečným stavem. Schodek ve smyslu ustanovení § 252 odst. 1 zák. práce, zjištěný touto kontrolou, pak vyjadřuje skutečnost, že chybí hodnoty, které se odpovědný zaměstnanec zavázal vyúčtovat. Rozumí se jím rozdíl mezi skutečným stavem svěřených hodnot, které je zaměstnanec povinen vyúčtovat, a mezi údaji účetní evidence, o který je sku-

tečný stav nižší než účetní stav, nevyjímaje ani schodky na finančních prostředcích (srov. Stanovisko k uplatňování ustanovení zákoníku práce o odpovědnosti za schodek na svěřených hodnotách, které je zaměstnanec povinen vyúčtovat, uveřejněné pod č. 12 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1976). Schodek bývá zpravidla zjišťován inventarizací (fyzickou inventurou u majetku hmotné povahy, popřípadě nehmotné povahy, nebo dokladovou inventurou u závazků a u ostatních složek majetku, u nichž nelze provést inventuru fyzickou) jako inventarizační rozdíl mezi stavem majetku a závazků v účetnictví a skutečným (nižším) stavem majetku a závazků (srov. § 29 a § 30 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění účinném do 31. 12. 2009). Inventarizace se obvykle provádí při uzavření dohody o odpovědnosti, při jejím zániku, při výkonu jiné práce, při převedení zaměstnance na jinou práci nebo na jiné pracoviště, při jeho přeložení a při skončení pracovního poměru (srov. § 254 odst. 1 zák. práce). Není-li schodek zjištěn (prokázán) inventarizací, neznamená to bez dalšího, že by zaměstnavatel neměl proti odpovědnému zaměstnanci nárok na náhradu škody podle ustanovení § 252 zák. práce; zaměstnavatel však musí, má-li být jeho žaloba úspěšná, jinými důkazními prostředky prokázat stav hodnot, které zaměstnanec převzal k vyúčtování, a skutečnost, že došlo ke škodě (schodku) na svěřených hodnotách (srov. například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 920/2006, uveřejněného pod č. 132 v časopise Soudní judikatura, ročník 2007).

Vyúčtování svěřených hodnot se zpravidla děje (provádí-li se za celou účetní jednotku a týká-li se většiny množství hodnot) na základě inventarizace (periodické, průběžné či mimořádné), jejíž postup je upraven v ustanoveních § 29 a § 30 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Zjištění schodku na základě vyúčtování svěřených hodnot ve smyslu ustanovení § 252 zák. práce je však možné v některých jednoduchých případech rovněž porovnáním účetního stavu vyplývajícího z dokladu, jímž zaměstnanec převzal určité „hodnoty svěřené k vyúčtování“, na jedné straně a na straně druhé z dokladů (hotovostí, cenin, výdajových dokladů), jimiž zaměstnanec dokládá „fyzický stav“ v době vyúčtování (srov. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3574/2011). Vyúčtování svěřených hodnot může být provedeno nejen tím, že zaměstnanec hodnoty a doklady předá zaměstnavateli (jeho jinému zaměstnanci), který „fyzický stav“ hodnot bezprostředně po jejich předání porovná se stavem účetním, ale i jiným způsobem stanoveným zaměstnavatelem, který je způsobilý vést k závěru o tom, zda na hodnotách svěřených zaměstnanci (ne)vznikl schodek. Takovým způsobem vyúčtování svěřených hodnot může být i jejich uložení zaměstnancem na určité místo, z něhož zaměstnavatel (jeho jiný zaměstnanec) hodnoty později převezme, a to za podmínek určených zaměstnavatelem tak, aby byla zajištěna průkaznost vyúčtování. Stanoví-li proto zaměstnavatel, že zaměstnanec je povinen vyúčtovat svěřené hodnoty tak, že je uloží do určené-

ho prostoru, do něhož zaměstnanec po uložení hodnot nemá přístup a z něhož má hodnoty později převzít jiný zaměstnanec, a určí-li podmínky, za nichž má k uložení hodnot do určeného prostoru dojít a které zajišťují průkaznost stavu hodnot v době jejich uložení, je povinnost zaměstnance k vyúčtování svěřených hodnot splněna, jakmile tyto hodnoty opustí – v souladu s postupem předepsaným zaměstnavatelem – sféru jeho dispozice. Protože tímto okamžikem končí doba, kdy má zaměstnanec možnost se svěřenými hodnotami osobně disponovat, nemůže odpovídat za schodek vzniklý na těchto hodnotách v pozdější době (srov. § 252 odst. 1 zák. práce).

V projednávané věci – jak bylo provedeným dokazováním zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu, jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3, věty první, o. s. ř., nepodléhá) – žalovaná, s níž žalobce uzavřel dohodu o odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených jí k vyúčtování, měla podle postupu stanoveného žalobcem vhodit dne 15. 10. 2009 tzv. safebag č. 267627 s hotovostí (denní tržbou ze dne 15. 10. 2009 ve výši 205 000 Kč), kterou převzala, do vnitřní schránky trezoru určené žalobcem k ukládání tržeb, odkud měl „safebag“ dne 21. 10. 2009 vyzvednout zaměstnanec žalobce Z. N., který měl jeden ze dvou odlišných klíčů, jimiž bylo možné vnitřní schránku trezoru otevřít, a který měl „safebag“ s hotovostí předat za účelem jeho odvozu zaměstnanci bezpečnostní agentury G., jenž měl druhý klíč od vnitřní schránky trezoru. Za tohoto stavu bylo – jak vyplývá z výše uvedeného – pro závěr, zda žalovaná splnila dne 15. 10. 2009 svou povinnost k vyúčtování svěřené hotovosti, potažmo pro závěr o její odpovědnosti za schodek na této hotovosti zjištěný dne 21. 10. 2009, kdy po otevření vnitřní schránky trezoru v ní nebyl „safebag“ č. 267627 s hotovostí nalezen, významné zjištění, jaké podmínky určil žalobce žalované k odevzdání tzv. safebagu s hotovostí jeho vhozením do vnitřní schránky trezoru a zda tyto podmínky zajišťovaly průkaznost stavu hodnot v době jejich uložení do uvedeného prostoru, a tedy i průkaznost tohoto způsobu vyúčtování hodnot.

Odvolací soud se měl proto zabývat tím, zda tzv. princip „čtyř očí“ uplatňovaný u žalobce podle jeho tvrzení při manipulaci s hotovostí měl spočívat (pouze) v přítomnosti druhého zaměstnance u vzhazování „safebagu“ do vnitřní schránky trezoru, nebo také – jak uvedl žalobce v žalobě – v jeho podpisu na dokladu (výčetce), v němž žalovaná uvedla výši hotovosti vložené do „safebagu“, a zda součástí podmínek určených žalobcem žalované k odevzdání „safebagu“ s hotovostí bylo i to, že vhození „safebagu“ do vnitřní schránky trezoru měla zaznamenávat kamera, která byla podle zjištění soudů namířena na trezor. Na základě zjištění v tomto směru se měl odvolací soud dále zaobírat tím, zda podmínky stanovené žalobcem žalované k odevzdání „safebagu“ s hotovostí zajišťovaly průkaznost stavu hodnot v době jejich uložení do určeného prostoru, a případně (byl-li součástí těchto podmínek též kamerový záznam vzhazování „safebagu“

do vnitřní schránky trezoru) tím, jaký vliv na průkaznost tohoto způsobu vyúčtování hodnot měla soudy zjištěná okolnost, že v době, kdy měl „safebag“ s hotovostí z vnitřní schránky trezoru převzít zaměstnanec žalobce Z. N. (dne 21. 10. 2009), již nebyl záznam kamery ze dne 15. 10. 2009, kdy měla žalovaná vhodit „safebag“ do určeného prostoru, k dispozici v důsledku jeho automatického „přemazání“ novými záznamy po třech dnech od pořízení tohoto záznamu. Teprve na základě těchto podkladů by bylo možné uzavřít, zda způsob vyúčtování svěřených hodnot stanovený žalobcem byl v posuzovaném případě způsobilý vést k závěru, že na hotovosti svěřené žalované vznikl schodek, a zda žalovaná splnila svou povinnost k vyúčtování svěřené hotovosti. Vzhledem k tomu, že odvolací soud se věcí z tohoto pohledu nezabýval, nemůže být jeho závěr, že žalovaná odpovídá (být jen zčásti) za škodu vzniklou žalobci schodkem na hotovosti svěřené žalované k vyúčtování, pro svou předčasnost správný.

Odvolacímu soudu je též třeba vytknout nesprávnost způsobu, jakým dospěl ke skutkovému zjištění, že žalovaná byla seznámena s podmínkami určenými žalobcem k odevzdávání tzv. safebagu s tržbou jeho vhozením do vnitřní schránky trezoru.

Ustanovení § 213 odst. 2, věta za středníkem, o. s. ř. ukládá odvolacímu soudu, jak má nakládat s důkazy, které již byly v řízení před soudem prvního stupně provedeny a ze kterých soud prvního stupně učinil skutková zjištění (dosud provedené důkazy zopakuje vždy, má-li za to, že je z nich možné dospět k jinému skutkovému zjištění, než které učinil soud prvního stupně), a ustanovení § 213 odst. 3 o. s. ř. stanoví, jak nakládat s provedenými důkazy, z nichž soud prvního stupně žádná skutková zjištění neučinil (odvolací soud k nim nepřihlédne, ledaže by je zopakoval; tyto důkazy je povinen zopakovat, jen jestliže ke skutečnosti, jež jimi má být prokázána, soud prvního stupně provedl jiné důkazy, z nichž při zjišťování skutkového stavu vycházel).

V projednávané věci soud prvního stupně dovodil, že nebylo prokázáno, že by žalovaná byla žalobcem poučena „ohledně dispozice s penězi, tedy principu čtyř očí“, neboť nepovažoval za věrohodné výpovědi svědků J. Š. a O. K., kteří při svém opakovaném výslechu u soudu prvního stupně uvedli, že žalovanou osobně poučovali o „principu čtyř očí“. Naproti tomu odvolací soud, který s hodnocením výpovědí uvedených svědků provedeným soudem prvního stupně nesouhlasil, o stejné otázce uzavřel, že bylo prokázáno, že žalovaná byla o svých povinnostech při manipulaci s tržbou „proškolená ústně“ jak J. Š., tak O. K. Jak již bylo výše uvedeno, odvolací soud se mohl od skutkových zjištění soudu prvního stupně odchýlit, ale toliko za podmínek uvedených mimo jiné v ustanovení § 213 odst. 2, věta za středníkem, o. s. ř. (za podmínky zopakování provedených důkazů, z nichž učinil soud prvního stupně svůj skutkový závěr). Odvolací soud ale učinil svůj závěr, že žalovaná byla seznámena s podmínkami určenými žalobcem k odevzdávání tzv. safebagu s tržbou jeho vhozením do vnitřní schrán-

ky trezoru J. Š. a O. K., aniž důkazy výsledkem těchto svědků zopakoval. Tím postupoval v rozporu s ustanovením § 213 odst. 2, věta za středníkem, o. s. ř., a řízení před odvolacím soudem tak zatížil vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný; protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud jej v jeho dovoláním napadeném měnícím výroku a v akcesorickém výroku o náhradě nákladů řízení zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil Krajskému soudu v Ústí nad Labem k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2, věta první, o. s. ř.).

INHALT*)

Entscheidungen in Strafsachen

- Nr. 51 I. Für eine polizeiliche Provokation wird aktive Tätigkeit der Polizei gehalten, die auf Anregung einer bestimmten Person (natürliche oder juristische) zur Verübung einer konkreten Straftat abzielt mit dem Ziel, belastende Beweise zu gewinnen und deren Strafverfolgung zu veranlassen, und deren Auswirkung die Entfachung der Absicht ist, eine Straftat durch die angeregte Person zu begehen, obwohl diese Person zuvor eine derartige Absicht nicht hatte.
- Die polizeiliche Provokation ist auch eine solche aktive Tätigkeit der Polizei, mit der die fehlenden gesetzlichen Merkmale des grundlegenden Tatbestandes einer bestimmten Straftat, die beabsichtigte wesentliche Erhöhung des Umfangs der begangenen Tat durch die angeregte Person oder die in anderer Weise hervorgerufene Änderung der rechtlichen Qualifizierung der verübten Tat zu Lasten der angeregten Person zur Folge hat, die insbesondere die Umstände anbelangt, die die Anwendung eines höheren Strafsatzes bedingen würde, auch wenn diese Person ansonsten die Verübung der Tat im allgemeinen Sinne bereits beschlossen hätte.
- II. Sofern bei der Zuverlässigkeitsprüfung, die gem. § 41 Ges. Nr. 341/2011 Slg., über die Generalinspektion des Sicherheitscorps, sowie über die Änderung zusammenhängender Gesetze, im Wortlaut späterer Vorschriften, durchgeführt wurde, auf Seiten des Angehörigen der Inspektion oder einer anderen Person, die eine derartige Prüfung durchführt (§ 41 Abs. 4 Ges. Nr. 341/2011 Slg.) eine unzulässige Beeinflussung des Handelns der geprüften Person stattfindet, die als polizeiliche Provokation bezeichnet werden könnte, so gilt die Zuverlässigkeitsprüfung im Sinne des § 41 Ges. Nr. 341/2011 Slg. und die im Zusammenhang damit gewonnenen Beweise (insbesondere die Bild- und Tonaufzeichnungen, die den Verlauf der Zuverlässigkeitsprüfung dokumentieren und das von der Inspektion erstellte amtliche Protokoll gem. § 41 Abs. 6 Ges. Nr. 341/2011 Slg.) auch im Strafverfahren als anwendbar (§ 89 Abs. 2 StO).
- III. Ein auf Grund der polizeilichen Provokation gewonnener Beweis ist in einem gegen die provozierte Person geführten Strafverfahren absolut unwirksam.
- Nr. 52 Ein verkürztes Vorverfahren findet in tat-, rechtmäßig und nachweislich einfachen Sachen statt. Dem sollte auch die Länge der diesem verkürzten Vorverfahren vorausgegangenen Überprüfung entsprechen. Die in der Bestimmung des § 179a Abs. 1 lit. b) StO angeführten Bedingungen, d.h. die auf Grund der Überprüfung der Strafanzeige oder einer anderen Anregung festgestellten Umstände, die die Aufnahme der strafrechtlichen Verfolgung sonst begründen, einschließlich der selbständig zu beurteilenden Überprüfungsdauer und der Erwartung, dass der Verdächtige in einer Frist gem. § 179b Abs. 4 StO vor Gericht gestellt werden kann, werden in der Regel nicht erfüllt, sofern seit Beginn der Überprüfung bis zur Mitteilung des Verdachts gem. § 179b Abs. 3 StO eine Zeitspanne liegt, die zwei Wochen wesentlich übersteigt. Für einen solchen Fall wird der Einzelrichter gem. § 314c Abs. 1 lit. c) StO einen Antrag auf die Bestrafung ablehnen.
- Nr. 53 Ein starker Affekt des Täters im Sinne der Bestimmung des § 141 Abs. 1 StGB muss durch die Angst, den Schrecken, Chaos oder eine andere gerechtfertigte Gemütsbewegung verursacht werden. Der Affekt infolge des Zornes oder der Wut allein auf Grund des vorherigen eigenen Handelns eines sexuell devianten Täters, welches für ihn selbst unangenehm ist (der Täter fühlte sich beim Geschlechtsakt mit der Geschädigten depressiv, weil er sich sein Verhalten vorgeworfen hat), kann unter den Begriff eines starken Affekts im Sinne des § 141 Abs. 1 StGB nicht unterordnet werden.
- Nr. 54 Um den Umstand als Voraussetzung für die Anwendung eines höheren Strafsatzes bei dem Delikt der Steuerhinterziehung, Nichtabführung einer Gebühr und einer ähnlichen Pflichtzahlung gem. § 240 Abs. 1, Abs. 2 lit. a) StGB zu erfüllen, welches in der „Tatbegehung

*) Dieser Text wurde in der deutschen Sprache zur Information der Leser des Novatrix Verlags vorbereitet.

durch mindestens zwei Personen“ liegt, ist es notwendig, dass der Täter weiß, dass an seiner Tat mindestens zwei weitere Personen beteiligt sind, wobei aus der Natur dieses Umstandes hervorgeht, dass der Täter mit deren Beteiligung an der Tat zumindest einverstanden ist.

- Nr. 55 Gem. § 38 Abs. 2 StGB (§ 92 Abs. 2 StGB) wird vom Gericht zu der zusammengefassten Strafe eine auf Grund eines früheren Urteils ausgeübte Strafe angerechnet, welche durch das Urteil aufgehoben wurde, mit dem die zusammengesetzte Strafe auferlegt wurde. Sofern der Täter in der Ausübung der ihm durch ein früheres Urteil auferlegten Strafe bedingt freigelassen wird und das Gericht gem. § 64 Abs. 2 StGB (§ 91 Abs. 2 StGB) feststellt, dass sich der bedingt Freigelassene bewährte, nimmt man an, dass die ganze auferlegte Strafe und nicht nur der davon tatsächlich verbüßte Teil an dem Tag ausgeübt wurde, an dem er bedingt freigelassen wurde. Deshalb wird bei Anrechnung der Strafe im Sinne der Bestimmung des § 38 Abs. 2 StGB. (§ 92 Abs. 2 StGB) die ganze auferlegte Strafe angerechnet und nicht nur dessen tatsächlich ausgeübter Teil.

Entscheidungen nach dem Sachen Bürgerlichen, Handels- und Verwaltungsrecht

- Nr. 106 Das Verfahren bezüglich des Ersatzes für die Beschränkung des Eigentumsrechts des Vermieters ist von der Gerichtsgebühr gem. § 11 Abs. 1 lit. m) des Gesetzes über die Gerichtsgebühren im Wortlaut mit Wirkung bis 31. 12. 2012 (nun § 11 Abs. 1 lit. l)) nicht befreit.
- Nr. 107 Sofern der Kläger zum Tag des Erlasses des Beschlusses über die Bestimmungsklage im Sinne des § 80 ZPO kein dringendes rechtliches Interesse an der verlangten Bestimmung hat, stellt dies stets einen Grund für die Ablehnung der Bestimmungsklage dar (mit der Maßgabe, dass den Kläger daran nichts hindert, die Klage erneut zu erheben zu jenem Zeitpunkt, wo er solch ein dringendes rechtliches Interesse gewinnt /sofern sich die Verhältnisse ändern, unter welchen die Bestimmungsklage vom Gericht abgelehnt wurde/). Dies gilt auch dann, wenn in der Zeit der Beschlussfassung über die Bestimmungsklage ein anderes Verfahren im Gange ist, dessen Ergebnis eine Änderung von Verhältnissen was die Beurteilung über das (Nicht)-Bestehen eines dringenden rechtlichen Interesses an der benötigten Bestimmung begründen könnte, betrifft.
- Nr. 108 Es geht um einen offensichtlichen Misserfolg bei der Geltendmachung des Rechts, welches den Erlass einer Aufforderung gem. § 114b Abs. 1 ZPO verhindert, auch in dem Fall, wo die vom Kläger beantragte Höhe der Leistung den Tatbehauptungen nicht entspricht, auf die der Kläger sein geltend gemachtes Recht stützt.
- Nr. 109 Ein Sachverständigengutachten, welches vom Sachverständigen erstellt wurde, der in Sachen kein Sachverständigengutachten erstellen darf aus Gründen, die in der Bestimmung des § 11 Abs. 1 des Gesetzes Nr. 36/1967 Slg. (im Wortlaut späterer Vorschriften) angeführt sind, ist kein Beweis, der befähigt wäre, auf Grundlage dessen möglich wäre, die Tatfeststellungen vom Gericht zu machen; Die Umstände, weshalb der Sachverständiger ausgeschlossen ist, werden vom Gericht jederzeit während des Verfahrens berücksichtigt.
- Nr. 110 Der Gerichtsvollzieher, dem im Strafverfahren vor 1. 1. 2013 eine Strafe des Ausübungsverbots der Tätigkeit als Gerichtsvollzieher rechtskräftig auferlegt wurde, durfte ab dem Tag des Rechtskraftwerdens die Exekutionstätigkeit und die weitere Tätigkeit nach der Exekutionsordnung nicht mehr ausüben (§ 1 Abs. 2 ExO); Sollte er deshalb diese Tätigkeit ausüben, hatte er für die Ausübung der Exekutionstätigkeit keine Befugnis.
- Nr. 111 Der gesetzliche Grund gem. der Bestimmung des § 336k Abs. 3 ZPO für eine Änderung des Beschlusses über den Zuschlag in der Weise, dass kein Zuschlag erteilt wird, bedeutet nicht das Verhalten des Ersteigers nach Erteilung des Zuschlags. Der Beschluss, mit dem das Exekutionsgericht gem. der Bestimmung des § 44b des Gesetzes Nr. 120/2001 Slg., über die Gerichtsvollzieher und die Exekutionstätigkeit (Exekutionsordnung) sowie über die Änderung weiterer Gesetze, im Wortlaut mit Wirkung bis 31. 12. 2012,

dem beauftragten Gerichtsvollzieher die Exekutionsdurchführung entzogen hat und mit deren Durchführung ein anderer Gerichtsvollzieher beauftragt wurde, ist vollstreckbar – sofern darin ausdrücklich nichts anderes angeführt ist – nach Zustellung dieses Beschlusses an die Teilnehmer am Exekutionsverfahren und die beiden Gerichtsvollzieher (§ 171 Abs. 2 ZPO); Ab diesem Zeitpunkt (ohne Rücksicht auf die eventuell eingelegte Berufung) wird von dem neu beauftragten Gerichtsvollzieher in der Exekutionsdurchführung fortgesetzt.

- Nr. 112 Der Umstand, dass es sich um einen Zahlungsverwechsel handelt (der Wechsel „pro soluto“), schließt ohne weiteres nicht aus, dass der Akzeptant, dem in der Beziehung zum Wechselinhaber Kausaleinwände zustehen, sich der Verpflichtung zur Wechselprotestierung (mit dem nachgewiesenen) Protest wehrte, dass die Forderung des Gläubigers, die mit der Wechselüberreichung Erlöschen sollte, nie entstanden ist, eventuell (anders) Erlöschen ist.
- Nr. 113 Beschließt das Insolvenzgericht über den Konkurs des Schuldners auf Grund einer nicht unwiderlegbaren Annahme der Insolvenz des Schuldners, seinen Geldverbindlichkeiten nachzukommen (§ 3 Abs. 2 Insolvenzgesetz, gilt diese widerlegbare Annahme auch in weiteren Fällen, wo das Insolvenzgesetz die Entstehung eventueller Rechte und Pflichten an den Konkurszustand des Schuldners bindet. So ist es dem beispielsweise sofern es um die Schadenshaftung oder einen anderen Schaden geht, der durch die Verletzung der Verpflichtung zum Insolvenzantragstellen (§ 98 und § 99 Insolvenzgesetz) entstanden ist, oder die Unwirksamkeit von Rechtshandlungen ohne angemessene Gegenleistung (§ 240 Abs. 2 Insolvenzgesetz), event. die Unwirksamkeit der vorteilhaften Rechtshandlungen (§ 241 Abs. 2 Insolvenzgesetz).
- Nr. 114 Zu den Umständen, die mit Rücksicht auf den Charakter der Forderung des Schuldnergläubigers und dessen Position im Insolvenzverfahren den Grund liefern um zu zweifeln, dass diese Beziehung die Gesamtausübungsform von Rechten und Pflichten des Insolvenzverwalters nicht beeinflusst (und die deshalb nicht gestatten, eine eventuelle Vorbefassung des Insolvenzverwalters mit der einfachen Bestellung eines getrennten Insolvenzverwalters zu lösen), zählt typenmäßig der Umstand, wo die Forderung eines solchen Ausmaßes ist, dass der Gläubiger auf den Verlauf des Insolvenzverfahrens maßgeblichen Einfluss hat, sowie auch der Umstand, dass der selbe Gläubiger (es sei denn mit einer anderen Prozessposition) weitere Streitigkeiten führt, die die Vermögenssubstanz des Schuldners wesentlich betreffen (z.B. um den Streit auf Grund der sog. Ausscheidungsklage), den Streit um die Forderung gegen die Vermögenssubstanz oder die Forderung, die der Forderung nach der Vermögensmasse gleich kommt, oder einen Streit, in dem der Schuldnerschuldner auftritt. Zu derartigen Fragestellungen kann auch eine Zusammenfassung von mehreren Umständen führen, die sich auf den Charakter der Forderung des Schuldnergläubigers und dessen Position im Insolvenzverfahren beziehen, es sei denn dass sie als solche (bei der getrennten Beurteilung) nicht in Frage wäre, die Gesamtform der Ausübung von Rechten und Pflichten des Insolvenzverwalters zu beeinflussen.
- Nr. 115 Für die Lösung der Frage, ob ein Versicherungsvertrag, der auf bestimmte Zeit abgeschlossen wurde, ein Vertrag über die gegenseitige Leistung ist, die zum Zeitpunkt der Konkurseröffnung weder vom Schuldner noch einem anderen Vertragsteilnehmer (§ 235 Insolvenzgesetz) noch nicht ganz erfüllt wurde, ist maßgeblich, ob zum Zeitpunkt der Konkurseröffnung über das Vermögen des Schuldners diese eingetreten sind (im Anschluss an den Verlauf der Dauer des Versicherungsvertrags) die Auswirkungen der mit der „Prolongierung“ des Versicherungsvertrags vereinbarten Auswirkungen).
- Nr. 116 Die Abrechnung von Werten, die dem Mitarbeiter auf Vertragsbasis über Haftung für den Schutz der dem Auftragnehmer anvertrauten Werte zur Abrechnung anvertraut wurden, kann nicht damit durchgeführt werden, dass vom Mitarbeiter Werte und Buchungsbelege an den Arbeitgeber (oder einen anderen) überreicht werden, der den „physischen Zustand“ der Werte unmittelbar nach deren Übergabe mit dem Buchungsstand vergleicht, oder auch mit einer anderen durch den Arbeitgeber festgelegten Form befähigt ist, die Schlussfolgerung

zu ziehen darüber, ob in den dem Mitarbeiter anvertrauten Werten ein Manko entstanden ist. Eine derartige Abrechnungsform der anvertrauten Werte an einem bestimmten Ort, von dem der Arbeitgeber (oder ein anderer Mitarbeiter) Werte später übernimmt, und zwar unter den durch den Auftraggeber bestimmten Werte in der Weise, dass die Beweiskraft der Abrechnung sichergestellt werden kann.

CONTENTS*)

Resolution in Criminal Law Cases

- No. 51 I.A police provocation shall be deemed an activity of the police aimed at instigating a person (natural person or legal entity) to commit a particular criminal offence for the purpose of obtaining convincing evidence and of causing the criminal prosecution of such person, the consequence of which is to induce the intent to commit a criminal offence in the instigated person although the person had not previously intended to do so.
A police provocation is also such active effort of the police which results in the complementation of the missing legal characteristics of the fundamental body of a specific crime, in an intentional substantial extension of the scope of the criminal offence committed by the instigated person, or in an otherwise induced change of the legal qualification of the committed criminal offence to the disfavour of the instigated person, namely in terms of the circumstances conditioning the application of a higher sentence of imprisonment even though, in a general sense, the person was determined to commit the criminal offence.
II. If, while carrying out a credibility test pursuant to Section 41 of Act No. 341/2011 Coll., on the General Inspection of Security Forces and on the Amendment of Related Acts, as amended, a member of the inspection or another person performing such test (Section 41(4) of Act No. 341/2011 Coll.) do not impermissibly influence the actions of the tested person in a manner constituting a police provocation, in such a case, the credibility test is performed in accordance with Section 41 of Act No. 341/2011 Coll. and the evidence obtained in connection therewith (i.e. video and audio recordings documenting the progress of the credibility test and an official record drawn up by the inspection pursuant to Section 41(6) of Act No. 341/2011 Coll.) may be likewise used in criminal proceedings (Section 89(2) of the Code of Criminal Procedure).
III. Evidence obtained based on a police provocation is absolutely ineffective in criminal proceedings initiated against the provoked person.
- No. 52 Summary preliminary proceedings are initiated in relation to factually, legally and evidentiary simple cases. The duration of the verification process preceding summary preliminary proceedings should correspond thereto. As a rule, the conditions set forth in the provision of Section 179a(1)(b) of the Code of Criminal Procedure, i.e. the facts ascertained within the verification of a criminal complaint or another motion for criminal prosecution that would otherwise justify the initiation of criminal prosecution, including the separately reviewed period of the verification process and the expectation that the suspect could be brought to court within the period stipulated in Section 179b(4) of the Code of Criminal Procedure, shall not be fulfilled a time period significantly exceeding two weeks elapsed from the commencement of the verification process until the communication of the suspicion in compliance with Section 179b(3) of the Code of Criminal Procedure. In such a case, a single judge shall dismiss the motion for punishment in accordance with Section 314c(1)(c) of the Code of Criminal Procedure.
- No. 53 Severe agitation of the offender within the meaning of the provision of Section 141(1) of the Penal Code shall be evoked by fear, shock, confusion or another exculpable state of mind. Therefore, agitation evoked by anger or rage solely as a result of the previous own actions of a sexually deviant offender, which the offender finds disagreeable (following sexual intercourse with the aggrieved, the offender felt depressed and remorseful of his behaviour), cannot be categorised as severe agitation within the meaning of Section 141(1) of the Penal Code.
- No. 54 The fulfilment of the circumstance conditioning the application of a higher sentence of punishment for the crime of evading taxes, fees and other similar statutory payments under Section 240(1), (2)(a) of the Penal Code and constituting the “commitment of the crime

*) This text in the English Language has been prepared for reader's information by Novatrix publishers.

with at least two more persons” requires the offender, within the meaning of the provision of Section 17(b) of the Penal Code, to be aware of the fact that at least two other individuals are participating on the crime, whereas the nature of the circumstance implies that the offender is, at minimum, aware of their participation.

- No. 55 In accordance with Section 38(2) of the Penal Law (Section 92(2) of the Penal Code), the court shall count towards the imposed summary punishment the sentence served on the grounds of a previous judgement, which was overruled by the judgement imposing such summary punishment.

When the offender serving the sentence imposed by such previous judgement has been conditionally released and the court found the parolee’s behaviour satisfactory pursuant to Section 64(2) of the Penal Law (Section 91(2) of the Penal Code), the entire imposed punishment and not only the actually served part thereof shall be deemed executed upon the date of such conditional release.

Thus, when adding the sentence pursuant to Section 38(2) of the Penal Law (Section 92(2) of the Penal Code), the entire imposed punishment and not only the actually served part thereof shall be counted.

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

- No. 106 Proceedings concerning compensation for the limitation of the lessor’s ownership right shall not be exempt from the court fee under Section 11(1)(m) of the Act on Court Fees in the wording effective until December 31, 2012 (currently Section 11(1)(l)).

- No. 107 When, as of the date of the award of a decision on a declaratory action within the meaning of Section 80 of the Civil Procedure Code, the plaintiff has no urgent legal interest in the demanded legal determination, the grounds for the dismissal of the declaratory action are always laid (whereas nothing prevents the plaintiff from re-lodging the action at a time when such urgent interest in such legal determination arises / when circumstances under which the declaratory action has been dismissed by the court change). This also applies in the case when, while deciding on the declaratory action, other proceedings are pending, the result of which could give rise to a change of the circumstances as regards the consideration on the (non) existence of an urgent legal interest in the demanded legal determination.

- No. 108 An obviously unsuccessful exercise of a right which inhibits the issue of a notice pursuant to Section 114b(1) of the Civil Procedure Code also occurs in the case when the amount of the fulfilment demanded by the plaintiff does not correspond to the factual allegations on which the plaintiff based the exercised right.

- No. 109 An opinion drawn up by an expert who is not allowed to issue an expert opinion on a case due to reasons laid down by the provisions of Section 11(1) of Act No. 36/1967 Coll., as amended, shall not be deemed eligible evidence base on which factual findings may be made by the court. At any time during the proceedings, the court shall consider the circumstances excluding the expert therefrom.

- No. 110 A court distrainer, upon whom the punishment of prohibition of the activity of a court distrainer had been imposed based on a final decision before January 1, 2013, was prevented from carrying out distraint and other activities pursuant to the Code of Distraint Procedure (Section 1(2) thereof) from the date of the legal effect of such decision. A had the court distrainer carried out the activities of a distrainer nonetheless, he or she would not have had the necessary authority.

- No. 111 The legal grounds laid down by the provision of Section 336k(3) of the Civil Procedure Code for reversing a decision on a knock-down shall not constitute an action of the auctioneer following the award of the knock-down.

A resolution whereby a distraint court acting pursuant to the provisions of Section 44b of Act No. 120/2001 Coll., on Court Distraint and Distraint Activities (Code of Distraint

Procedure) and on Amendment to Other Acts, in the wording effective until December 31, 2012, released the appointed court distrainer from carrying out distraint and appointed another court distrainer to carry out the same, is enforceable – unless explicitly stipulated otherwise therein – by delivery to the parties to the distraint proceedings and to both court distrainers (Section 171(2) of the Civil Procedure Code). And from that moment (regardless on any lodged appeal), the newly appointed court distrainer shall proceed in carrying out distraint.

No. 112 The fact that a payment bill (a bill of exchange issued pro soluto) is involved shall not exclude the drawee, who benefits from causal objections in relation to the bill holder, from resisting the obligation to pay the bill by means of a (demonstrated) objection, namely by claiming that the creditor's claim that was to become extinct upon the handover the bill had never existed and/or became extinct (in another manner).

No. 113 Where an insolvency court decides on the debtor's bankruptcy based on a refutable presumption that the debtor is incapable of paying their pecuniary liabilities (Section 3(2) of the Insolvency Act), the refutable presumption shall also apply in other cases when the Insolvency Act binds the establishment of conceivable rights and obligations by the state of the debtor's bankruptcy. For example, in case of liability for damage or other injury inflicted as a result of a breach of the obligation to file an insolvency petition (Sections 98 and 99 of the Insolvency Act) or in case of the ineffectiveness of legal acts without commensurate counter-fulfilment (Section 240(2) of the Insolvency Act) and/or in case of the ineffectiveness of favourable legal acts (Section 241(2) of the Insolvency Act).

No. 114 The circumstances that, with a view to the nature of the claim of the debtor's creditor and to the creditor's position within the insolvency proceedings, lay grounds for doubts that the relationship may be affected by the overall manner, in which the rights and obligations are exercised by the insolvency trustee (and which therefore do not allow to deal with the possible bias of the insolvency trustee by the mere appointment of a separate insolvency trustee), also include the circumstance that the scope of the claim grants the creditor decisive influence over the course of the insolvency proceedings, as well as the circumstance that the same creditor is a party to other litigations (even if in a different procedural position), which substantially concern the debtor's bankruptcy estate, whether they involve an incidental dispute (e.g. a dispute based on an action for exemption), a dispute concerning a claim against the bankruptcy estate or a claim of equal value, or a dispute, in which the creditor is the debtor's debtor.

Such doubts may also arise from a summary of multiple circumstances pertaining to the nature of the claim of the debtor's creditor and to the creditor's position within the insolvency proceedings even if such circumstances alone (when considered separately) would not be able to influence the overall manner, in which the rights and obligations are exercised by the insolvency trustee.

No. 115 When resolving the issue of whether an insurance policy concluded for a definite period is an agreement on mutual performance, which was not completely fulfilled either by the debtor or the other party thereto at the time of the declaration of bankruptcy (Section 235 of the Insolvency Act), the decisive fact shall be whether the effects of the agreed "prolongation" of the insurance policy have arisen as of the moment of the declaration of bankruptcy on the debtor and the debtor's assets (in connection with the expiry of the term of the insurance policy).

No. 116 When accounting for the values entrusted to an employee based on an agreement on the obligation to protect the values entrusted to the employee for account purposes, the account thereof may be performed not only by the employee handing over the values and accounting documents to the employer (or to another employee) who, immediately after receiving the same, shall compare the "physical state" of the values with the state in the accounts, but also in another manner specified by the employer which facilitates the conclusion on

a potential discrepancy in the values entrusted to the employee. Such a manner of accounting for entrusted values may also involve their deposition by the employee to a specific place where the employer (or another employee) may later collect them subject to the conditions stipulated by the employer and ensuring the demonstrativeness of the account.